ROLL

200 000 TL
kdv dahil

nazan öncel
fish
chemical brothers
neil young

jeff buckley

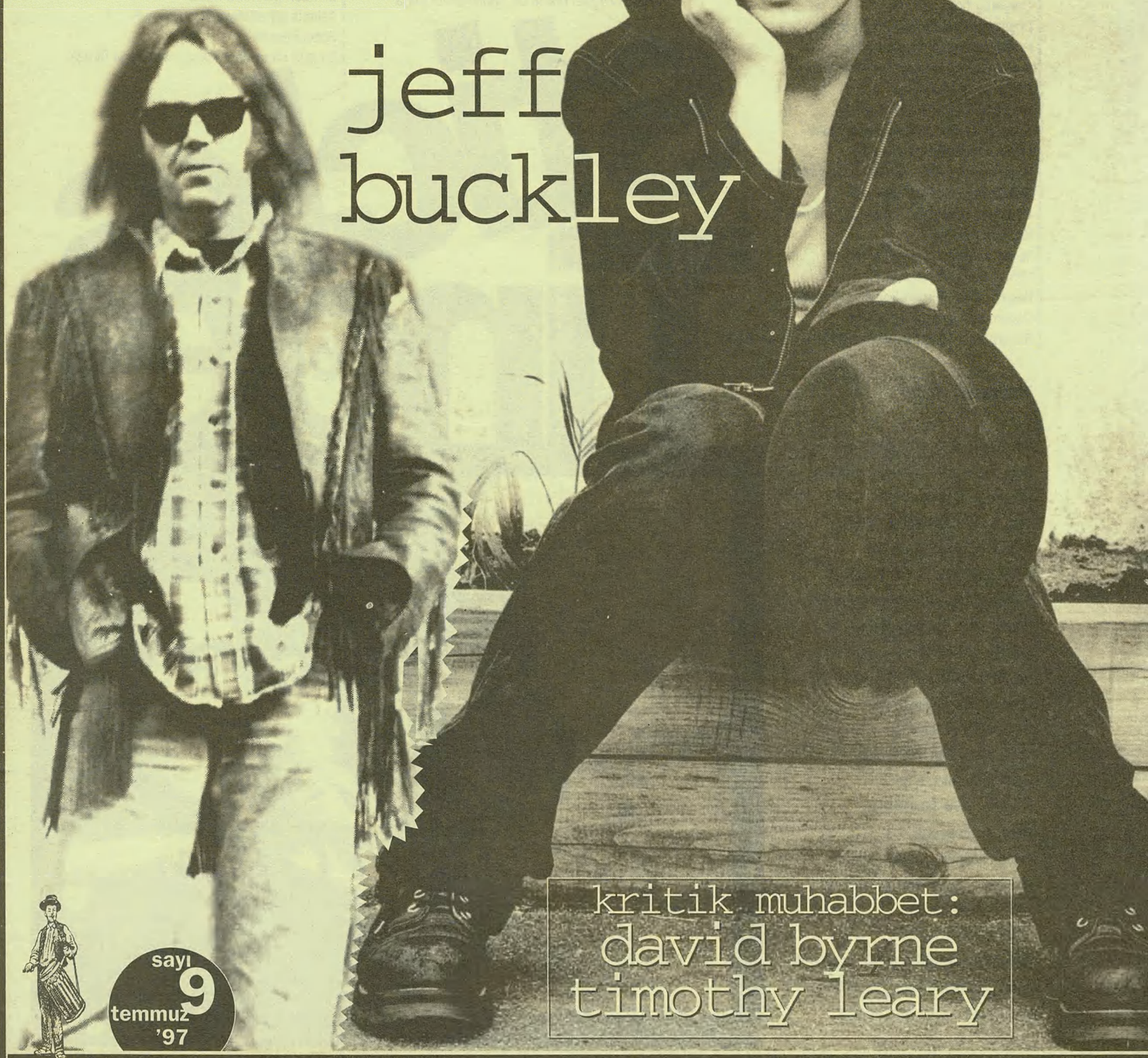

kritik muhabbet:
david byrne
timothy leary

sayı 9
temmuz '97

tim buckley - nesimi çimen - van morrison - emin igüs - colloseum

sticks Tinder

Türkçesi: Katıkol Melih

Paco de Renaldo'nun rüyası

Rüyamda odamı dümdüz bir çölde gördüm
Duvarları olmadan, yalnızca kapılar ve pencereler
Yatağımın yanında yumuşak yastıklar
Kocaman gövdeleri ufuk çizgisinde kaybolan
İki boyutlu gemiler geçiyordu önümden
Pencerelere yapışmış insanlarla doluydu gemiler
Yüzlerinde aşina dertler
Gemiler derin izler bırakarak bir bir geçtiler
Çölün ortasında boş bir limana vardığımda
Gemiler birer birer yanaştılar kuma
Yolcularını indirip uzaklaştılar dört bir yana
Yedi sekiz gemiden sonra anladım ki
Ne gemiler farklıydı ne de yolcular
İzlesem dedim birini yolun sonuna değin
Ama ya geri dönemezsem buraya
Ya da buradan farksız başka bir yere
Bu yatakta uyuyamıyorum artık
Şişme zeminli bir hücre sanki
Çarşaflar boğuyor beni
Peşinde olmaktan yoruldum artık
Pencereye gidip pervaza çıktım
Saldım kendimi aşağı hiç korkmadan
Biliyorum, uçabiliyorum
Ne kadar bekledik bilmiyorum
Sonsuz saatler, haftalar, hatta yıllar
Güneş batıyordu bir yerlerde
Karanlık inene dek birbirimizden gizleniyor
Yalnızca geceleri yol alıyorduk
Rüyamda uyuyorduk kapıyı duyana dek
Koştum aşağıya
Yerde bir mektup buldum sadece
Uzandım mektuba doğru
Başım döndü birden kapaklandım yere
Rüyamda bayıldığımı gördüm
Rüyamdan uyandığımda köpeğim sikimi yalıyordu

Yumuşak dişler

Biliyorsun, ben iyi öpüşürüm
Seni dudakların, ağzın için istedim
Biliyorsun, ben iyi dinlerim
Seni bana verdikleri için sevdim
Aklındı, vücudundu aldığım
Ve kendimi hep kirli hissettim
Dudaklarımla, ağzımla seni istedim
Ben uyurken izlemeyi seviyorsun
Masum göründüğümü söylüyorsun
Keşke anlasan, seni kandırıyorum
Uyurken bile rol kesiyorum
Uzanmışım ya küvetine
Temiz olduğumu sanıyorsun
Daha fazla yıkama beni
Ne geçer eline bilmiyorum
Dişlerin yumuşacık
Isırsan kendini, işlemez etine
Ana kedinin dişleri de işlemez
Yavrusunun boynuna
Boynunu beğeniyorum
Dişlerim köreliyor boynunu öptüğümde
Açma o güzel dudaklarını, gülme
Daha fazla sevme beni ne olur
Ne geçer eline bilmiyorum

Viski ve su

Viski yerine su içiyorum artık
Sigaranın tadını unuttum
Diğer kadınları gözüm görmüyor bile
Hobilerim, zevklerim değişti
Okumayı, öğrenmeyi kestim onu görünce
Eski hayatım buruk bir hatıra şimdi bana
Peki mutlu musun?
Hem de nasıl
Ve inanır mısın
Zaman daha hızlı akıyor
O zamanlar kaba bir adamdım
Bencil, kötü niyetli
Ama eski hayatım buruk bir hatıra şimdi bana
Sarılıyorum nazikçe ona
Uzanıyorum yavaşça koynuna
Eski hayatım buruk bir hatıra şimdi bana

Şehirden sıkıldım

Her şeyin doğduğu yerin merkezinde
Ait olmadığım o yerde
Amaçsızca sürünüyorum yerlerde
Gün geçtikçe daha çok sıkılıyorum
Bu şehre dayanamıyorum
Özgür olmaya geldiğim bu yerde
Nefes bile alamıyorum
Ellerim titriyor sana aşkımdan
Ellerim dokunamıyor sana aşkım
Uzaklaştırmalıydım seni yanımdan
Ya da erimeliydim senin içinde
Acı çekiyorum sevgilim
Bu şehirde aşka yer olmamasına yanıyorum
Bir zamanlar insanlar mutluymuş burada
Adımımı attığım gün hissetmiştim
Şehrin tükendiğini, bizim geciktiğimizi
Şimdi günden güne eksilerek yaşıyorum
Kaçınılmaz sona doğru gidiyorum
Elimden gelen bu kadar
Aslında rahatlatıyor bunu bilmek
Farksızlaşıyor
Bir gün sana dönmek ya da burada ölmek

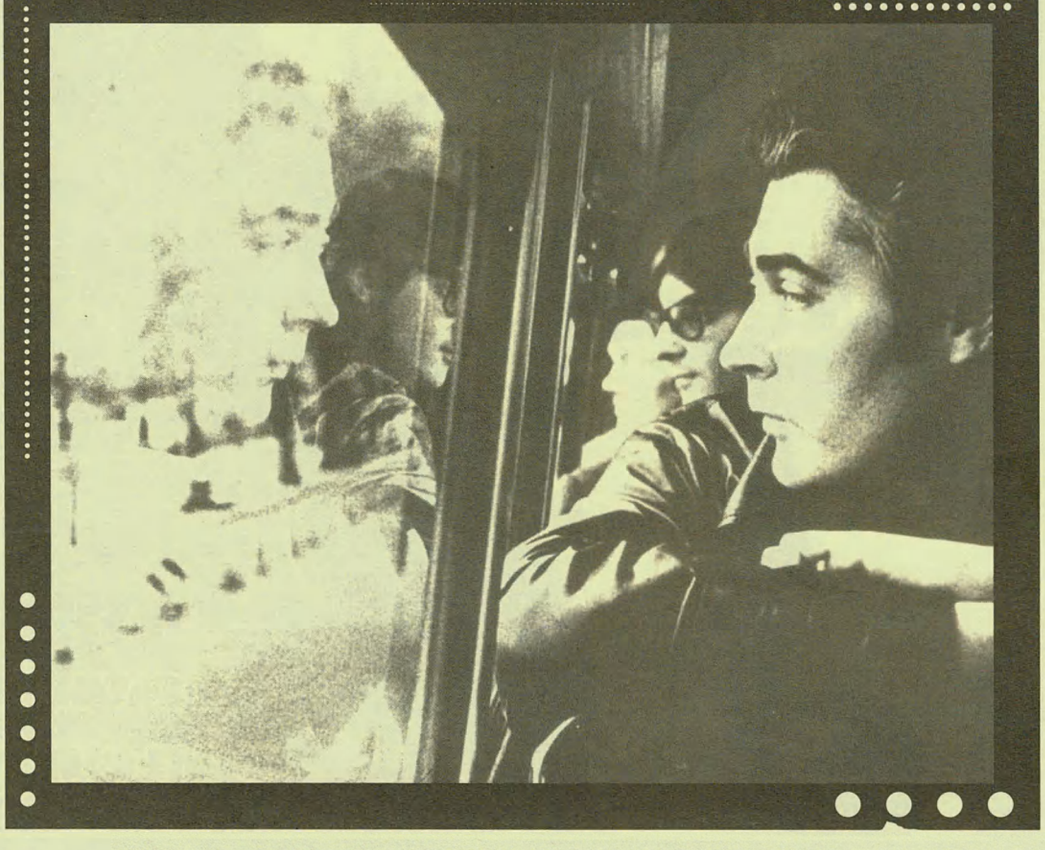

Roll over jazz

Roll bi da, Bi da, bi da

Dım pıdı dımpıdı dım
dımdımıdım,
dum bi du, dumbidu dum
dum di dum, dum di da
duridum du bi da
bi bap bi bap
bibap ba lu ba
in a gadda da vida
lu ba luba lu
Huki çuki çu, huki çuki hu,
hudey hudey hu
Dem bu demdir, dembudem,
dem bu cem bu jam'dir, jam bu cem,
Bibap bibap
bibap
ba lu ba,
luba baluba
dum di dum,
duridum du bi da
dubida dubida,
dum bi da,
bi da, bida
bibap bibap
biip biip bibap
biit biit bibap
ba lu ba, ba luba
in a gadda da vida
huki çuki, huki çu ki,
dum di dum, duridum du bi da
umma gumma, umma gumma,
umma gum
dem bu demdir dem bu dem
bibap bibap
bibap ba luba
bi da, bi da, bi da,

Şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
kaypak ilgilerin insanı, zarif ihanetlerin

Şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
pahalı zevklerin, ucuz cesaretlerin

Üşüt, yırtsın öpüşlerimi paslı tenekeler, soyunup org çalayım
ceketimle örteyim gecenin bütün itliği
tanrım, Pekos Bil'im uçur beni

çocuklar sinemada bir atlı alkışlıyor
bu yüzden seviyorum seni

damarlarına papatyalar doldurarak
bir serinlik olup dünyaya sokulmak

çocuk e harfine yaslanmış uyuyordu
bir yıldız boyuna söndü durdu

elbet bir hinlik vardır seni sevişimde
ey kanıma çakıllar karıştıran isyan

artık kelimeleri kalmamış fiyatları sormaktan
saçları taranılmaktan usanmışlar

neden büyük ırmaklardan bile heyecanlıydı
karlı bir gece vakti bir dostu uyandırmak

dum di dum, duridum du bi da
bibip, bibap, bibap ba lu ba
incir... yarpuz... karamela
la havle ve la kuvvete illa billa
in a gadda da vida
Otmopoli'de akşam, dubidum dubida
bi da, bi da, bi da
howl huki çuki howl
roll gayri roll
dem bu demdir dem bu dem
cem bu jam'dir cem bu cem
umma gumma um
om mani padme hum
hudey hudey hu, huki çuki hu
Bibap bibap, bibap ba lu - ba
dum di dum, duridum du bi da
bi da, bi da, bi da
in a gadda da vida
umma gumma umma gumma
incir, yarpuz, karamela
dattara dattara da
da di, da di, da.
Hoppala
yarim yaz geldi
Otmopoli'ye caz geldi.
Hop hop geldi, bibap geldi.
hip geldi, hop geldi,
hiphop geldi, bibap geldi,
bibap bibap
bibap ba luba
in a gadda da vida
dum di dum, duridum du bi da
bi da, bi da,
Roll bi da

duygular paketlenmiş, tecime elverişli
yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır

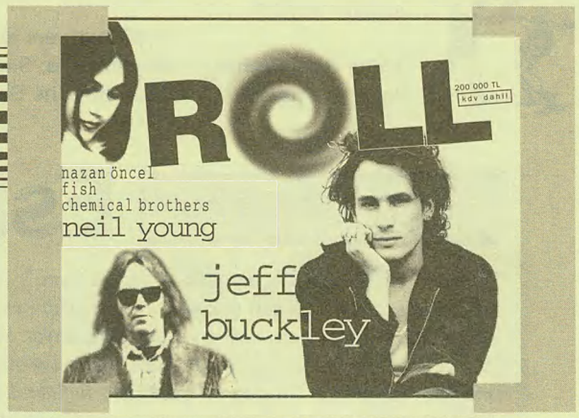

4 Ajans

7 Mojo 100
8 Nazan Öncel
9 Fotosentez
10 İstanbul Caz Festivali

12 Fish

16 Colloseum
17 Van Morrison

20 Jeff & Tim Buckley

24 Emin İgüs

26 Nesimi Çimen

28 İsmet Özel

30 Arabeskin dedesi

32 Chemical Brothers

34 Drum & bass

36 Neil Young

40 İlk albümler

42 Leonard Cohen

44 David Byrne / Timothy Leary
46 William Gibson

48 Roll CD

50 Roll Gayd

52 Albümler

56 Liste
57 Nazan Öncel (devam)

61 Cemal Reşit Rey
62 Ansiklopedi

ROLL

Abdurrahim Soğan, Akif Ergüleç, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Eda Kaman, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, İlker Aksoy, Kerem Demir, Levent Elpen, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Nejla, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Oya, Özgür Uçkan, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk

Baskı: Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi 64/3 Taksim İstanbul **Tel-Faks** 0 212 245 29 13 **Yıl** 2, **SAYI** 9 - TEMMUZ '97

İmtiyaz Hakkı: Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi

Clash'ın yeniden bir araya gelmesi için ısrarlı teklifler hâlâ devam ediyor ama Joe Strummer nuh diyor, peygamber demiyor. Son demeci şu: "Çocuklarım açlıktan geberecek gibi oldukları zaman grubu yeniden toparlayacağım."

Tindersticks yeni bir single kaydetti, üstelik Isabella Rossellini'nin eşliğinde. Grubun yeni albümü "Curtains"da yer almayan "A Marriage Made In Heaven" isimli parça (eski bir Tindersticks single'ının yeni yorumu) yaz sonlarına doğru yayınlanacak.

Johnny Depp'in filmi "The Brave"in prömiyerine giden **Noel Gallagher**, kıyafetinin uygunsuzluğu nedeniyle kapıdan döndürüldü. Epey bir çıngar çıkartan Oasis ağabey, giydiği kot pantolonun Johnny Marr'ın bir hediyesi olduğunu ve üzerindeki boya lekelerinin de Abbey Road stüdyosundaki miksaj masasından bulaştığını söyledi...

Tekno ikilisi **Orbital** İngiliz televizyonu için hazırlanan ve mahpus gençlerin hayatını konu alan bir film için müzik yapacak. Bu arada geçen hafta Dr Dre'ye kanca taktığını yazdığımız **David, Bowie** bu sefer de Orbital'e göz koydu. Teklifi şu: Bu yaz Phoenix festivalinde sahneye beraber çıkmak.

Dağılmalarının üstünden beş sene geçen Bostonlu grup **Pixies**'in bir "best of"u yayınlanıyor. Albümün adı, "Death To The Pixies" olacak. Bu arada albümün çıktığı ilk hafta, ilaveten, "mahdut miktarda" ikinci bir CD daha dağıtılacak bayilere: 1990 Hollanda konserlerinin kayıtları...

Public Enemy eskisi **Chuck D.** Amerika'da bir televizyon kanalından spikerlik ve haber yorumculuğu teklifi aldı.

Prodigy'nin yeni albümü "The Fat Of The Land" en sonunda Rage Against The Machine'den Tom Morello'nun gitar takviyesiyle tamamlandı ve piyasaya çıktı. Bu arada **Rage Against The Machine**, vokalisti Zack'in yer almadığı bir kadroyla yeni bir single kaydetti. Solist **Snoop Doggy Dogg**.

İngilizlerin yeni teknocusu **Bentley Rhythm Ace**, Supergrass'ın single'ı "Sun Hits The Sky"ı remiksleyecek.

Lemonheads stüdyoya girdi, üç-beş tane cover kaydetti. Rosanne Cash, Jimmy Webb, Metallica, Whitney Houston ve REO Speedwagon şarkıları arasından biri yeni single olarak seçilecek.

Minimalist kompozitör **Michael Nyman** ve Divine Comedy **Neil Hannon** bu yaz bir konserde birlikte takılacaklar.

James'ten Tim Booth, Amerika'da bir konserde sahnede dans ederken düştü ve yaralandı. Grup, bütün yaz konserlerini iptal etti.

The Cure, 96 İngiltere turnesinde kaydedilen beş şarkılık single'ını sadece Internet aracılığıyla satıyormuş. İlgilenenler başvurabilir: http://www.the-cure.com.

Tupac'ın annesi eski Kara Panter –kısaca Bn. Tupac diyelim–, müteveffa oğlunun plak şirketi Death Row'a açtığı maddi tazminat davasının meblağı –liraya çevirip boşuna kafamızı yormayalım– 17 milyon dolar. Bir kez daha hatırlayalım; Bn. Tupac'a göre, Death Row oğlunun haklarını gaspetmiş. Şirkete göre ise, tabii ki böyle bir şey mevzubahis değil.

Fleetwood Mac, 12 yıllık bir "es"ten sonra, aletlerin ve kıyafetlerin tozunu silkeleyip MTV'de özel bir konser vermişler, yakında piyasaya çıkacak "live CD"leri münasebetiyle. Sahneye adım atar atmaz "konuk"ları derhal 70'lerin havasına sokuvermişler. Gelgelelim, ünlü "So There You Go Again"lerini söylerken Stevie Nicks şarkının sözlerini unutmuş. "Stop, stop" denmiş, baştan alınmış. Stevie Nicks, birinci dizeyi geçmiş, ikincide takılmış. Yine kamera stop. Hadi yine baştan. Böyle dura kalka dura kalka bitirmişler parçayı ama epey alkış almışlar.

Björk, yeni albümünün son dokunuşlarını yapıyormuş, Eylül'de piyasaya çıkacağı söylenen "Homojen"de The Brodsky Quartet ve İskoç perküsyon virtüözü Evelyn Glennie misafir sanatçı olarak yer alıyor. Albümde ayrıca, Tricky'nin "Nearly God"undaki "Yoga"yı kullanıyor.

IŞIĞIN YANSIMASI

Eskiler sağlam basıyor

Murat Özyüksel'i, ilk albümü "Bin Çiçek Yılı Sonra"dan tanıyorduk. O albümdeki şarkıların büyük çoğunluğu Özyüksel'in Bursa'da öğrencileriyle kurduğu Işığın Yansıması grubunun şarkılarıydı. Murat Durmaz, Murat Özyüksel, Barlas Çevikus ve Selen Gülün'den oluşan Işığın Yansıması'nın ilk albümü "Birdenbire" geçtiğimiz haftalarda yayınladı. İstanbul Üniversitesi'nde Siyasi Tarih dersleri veren Özyüksel'le grubu ve hocalığını konuştuk...

Müzik çalışmalarınız ne zaman başladı?

Murat Özyüksel: İstanbul Erkek Lisesi'nde okurken. Hürriyet Şarkı Yarışması vardı. Biz de katılmıştık. Rock yapıyorduk. Üniversite yıllarımda beste yapmaya, gitarla çalıp söylemeye devam ettim. Cem Karaca ve Selda'yla bir Anadolu turnesine katıldım. Öğretim üyesi olduğum ilk yıllarda müzikle fazla ilgilenmedim. Baktım ki müziksiz olmuyor, tekrar müziğe döndüm.

Işığın Yansıması o yıllarda mı kuruldu?

Evet. 1987 yılında Bursa'da Uludağ Üniversitesi'ndeki öğrencilerimle kurduk grubu. 12 Eylül'ün getirdiği baskılardan öğrenciler bunalmıştı; ders dışında da bir şeyler yapsınlar, ben de onlara destek olayım diyerek kurduk grubu. Grupla epey konser verdik. Ben İstanbul Üniversitesi'ne geçince grup dağıldı.

Kendi adınızla yaptığınız ilk albümünüzdeki şarkılar ve üyeler o yıllardan mıydı?

Gruptan bir tek Selen vardı, vokal yapan. Beş-altı şarkı Bursa'da okuduklarımızdandı. Bu albümde de epey eski şarkı var.

Işığın Yansıması tekrar nasıl kuruldu?

Bursa'da kalan Murat ve Barlas'ın İstanbul'a dönmesiyle grubu tekrar kuralım dedik ve hemen çalışmaya başladık. Sappho'da, Hayal Kahvesi'nde ve ÖDP Beyoğlu konserinde çaldık, sound hoşumuza gidince stüdyoya girmeye karar verdik.

İlk albüm hep soft-rock olarak anıldı. Ama bu albüm daha sert...

Aslında ilk albümün düzenlemelerini yapan Ercüment Vural'ın etkisi vardı o al-

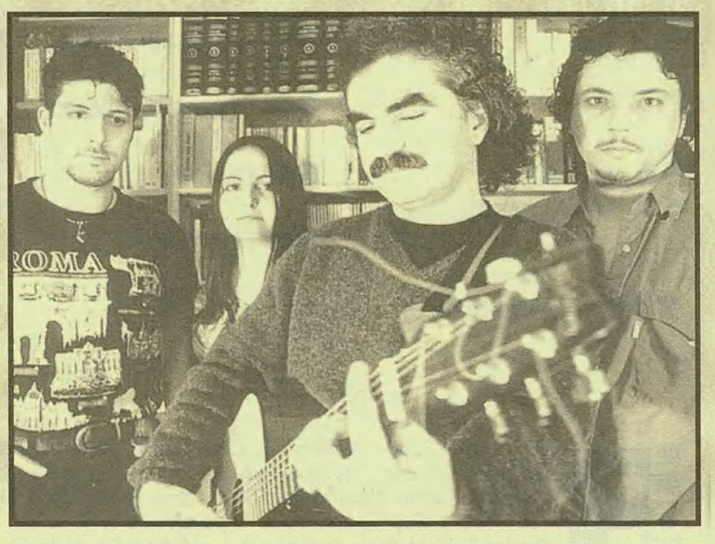

4→

gençken sarı bir gömlek sevgilim
bir fular ağızda pisiotu
boş arazilerde hızla kullanılan araba
gençken bira gözlerle situasyonist okuma
ve ağız dolusu kusma kusma kusma
kumsallarda slow ve Bee Gees
ve bok gibi genciz genciz genciz
LALE MÜLDÜR

Bahçe içinde bir eve götüreceğim seni, orda sütninemle birlikte yaşayacaksın... Benden nefret et istersen ama, gel gidelim. Bu çirkefte bırakmam seni.
CİNGÖZ RECAİ (Ayhan Işık)

11 Temmuz, Çark dönümü fırtınası

Ciwan Haco'nun yeni albümü çıktı: Billûramin

ROLL-PROTESTO
200'lük, 100'lük listeler hazırlamışınız. İçlerinde bir tane Carlos Santana yok. Beyler ayıptır.

CNN, Alice Cooper'ı solladı

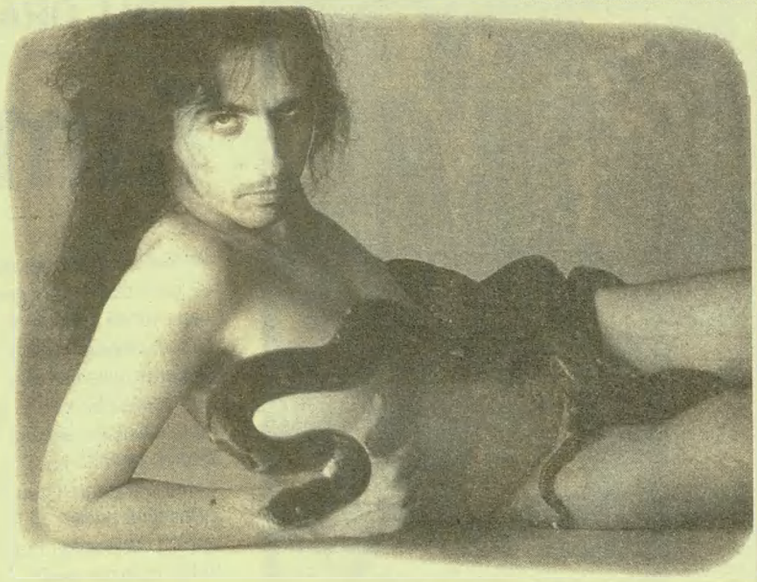

Arada bir MTV'de karşımıza çıkıyordu, eski "hit"lerden yapılan derleme CD'lerin reklamında "School's Out For Summer" geçtikçe, nasıl derler, "zaman tüneli"ne girmiş gibi oluyorduk, ister istemez aklımıza da düşüyordu, Alice Cooper bugünlerde ne alemde diye. Geçenlerde duyduk ki, bir konser albümü piyasaya çıkıyormuş: "A Fistfull of Alice". Mojo'da da bir röportajını görünce, "eh" dedik, artık farz oldu "amca"yı misafir etmek. Mojo'dan naklediyoruz:

Johnny Rotten'ın, senin "Eighteen" şarkına mim yaparak Sex Pistol olduğunu biliyor muydun?
Cooper: Evet. Bence çok münasip. Rotten'ın çok komik olduğunu hep söylemişimdir. Rahatlıkla stand-up komedyenliği yapabilir. O da benim hakkımda hep iyi şeyler söylemiştir. Galiba, hakkında iyi konuştuğu tek insan da benim. Bu beni endişelendiriyor. Neyi doğru yaptığımı merak ediyorum.
Alice Cooper isminin esin kaynağı ne?
Hiçbir esin kaynağı yok. Doors'la çalmak üzere Los Angeles'a gidiyorduk. O zamanlar grubun adı The Naz'dı. Yolda dedim ki, "Öyle bir isim bulalım ki, bizi bütün diğer gruplardan ayırdetsin. Mesela Alice Cooper olsa"... O anda ağzımdan Mary Smith veya Joan Fontaine de çıkabilirdi. Sonradan etraftan "kayıtlara göre, Alice Cooper bir 15. yüzyıl cadısı" demeye başladılar. Biz de "a, iyi" dedik, "bu, işimize yarar".
Eski rakibiniz İggy Pop'la golf oynadığınız oluyor mu?
Biz İggy'le beraber büyüdük. Detroit'te çalmaya başladığımızda, başlıca rakibimiz oydu, çünkü "bu herif sıkı" dediğim ilk müzisyen oydu. Onun arkasından sahneye çıkmak istemezdim, çünkü seyircinin bütün enerjisini tüketiyordu. Çok spontandı, yaptığı müzik de punk'ın kralıydı. Biz daha teatraldik, dolayısıyla seyircinin konsantrasyonuna ihtiyacımız vardı. Ama, İggy seyircide bizi dinleyecek mecal bırakmıyordu. Golfe gelince... İggy'nin iyi bir golfçü olduğunu duydum, ama bana vız gelir. Kimseden korkmam, çıksın karşıma görelim.
Alice Cooper'ı neler "şoke" ediyor?
CNN'den daha "şoke" edici olamayacağımı görünce, insanları "şoke" etmeye çalışmaktan vazgeçtim. Biz bir "şiddet" olayı sahneye koyduğumuzda, her şey koreografiktir, bir James Bond filmi gibidir. İyi adamlar iyi adamlardır, kötü adamlar kötü, iyiler kazanır, kötüler kaybeder ve kimseye bir şey olmaz. CNN'de her şey gerçek. Gerçek kan, gerçek kemikler, gerçek acı, gerçek ölüm. Bunlar bizim sahnede gerçekleştirebileceğimizden çok daha korkunç. Eskiden, ben haberlerden daha "şoke" ediciydim. Şimdi kimse bu konuda haberlerle boy ölçüşemez. Onun için insanları "şoke" etmeye çalışmaktan vazgeçtim.
American Express kartınızda, isim hanesinde ne yazıyor?
Alice Cooper Esquire. Henüz McCartney gibi "sir" ünvanı alamadım. Ama umudumu kesmiş değilim.

bümde. Biraz klavye ağırlıklı olsa da elektro gitarlar filan yok değil. O albüm Işığın Yansıması'ndan kopuk değildi. Ama içinde pop-caz da vardı, new age de.
Işığın Yansıması'nın Bursa'daki sound'u nasıldı?
Bu albümdeki gibiydi hemen hemen. Yıllar geçince bizim de müziklerimiz gelişti, bazı şarkılar daha senfonik rock mesela bu albümde. Besteleri ben yapsam da mutfakta beraber çalıştık. Grubun eski sound'una epey yaklaşıldı.
Grupta 70'leri çağrıştıran şeyler var...
Biz rock'a protest bir müzik olarak bakıyoruz. Tam olarak 70'li yılların müziğini yapıyoruz demiyoruz ama, 70'lerin ruhuyla yapıyoruz. Bizim sevdiğimiz, bize rock yapma zevkini veren gruplar da onlar zaten: Deep Purple, Pink Floyd, Jethro Tull, Genesis, Black Sabbath, Uriah Heep... Mesela Toto, Scorpions, Marillion var diyoruz ama, hepsinden bir miktar alıyoruz. Eskiler başka bir tavırla, daha sağlam basıyorlardı. Yaşama dair her şey müziğin içinde olacak ama bir tavırla olacak.
Hocalıkla rock müzik yan yana nasıl gidiyor?
Müzik yapmam tarihe bakışımı, bilim adamı olmam da müzik yapmamı etkiliyor kuşkusuz. Aralarındaki ilişki doğrudan değil, dolaylı. Derslerde müzik anlatmıyorum ama armoni bilmem çokseslilik, demokrasiyi anlatmamda yardımcı oluyor.
Öğrencileriniz ne diyor?
Elbette onlar için de ilginç ve alışılagelmişin dışında. Ben de uzun yıllar öğrencilik yaptığım için biliyorum: Hocayı kendine yakın hissedersen, derse daha çok ilgi duyarsın. Mesela Asaf Savaş Akat hocamız bize gitar çalar, Fransızca şarkılar söylerdi.
Üniversite olaylarına ne diyorsunuz?
70'lerde olayların en yoğun olduğu dönemde öğrenciydim. Öğrencilerin demokratik haklarını istemeleri en doğal hakları. Ama bunların insanların hastaneye koşturmasıyla bitmesi çok kötü. Gazetelerde sağ-sol çatışmalarından bahsediyorlar. Çok somut olan bir şeyi sürekli çarpıtıyorlar. Bir tarafta demokratik taleplerini isteyen öğrenciler, diğer tarafta polisin en iyimser yorumla "hoşgörü"sü var. Birey olma çabası gösteren ve kendini ifade etmek isteyen bir öğrenci kesimi olduğu açık. Ama öğrenci olduğum yıllardan beri, bunun karşısında olanların ve üniversitede hazır bekleyen kitlenin oluşturduğu korkunç bir üçgen var. Tüm bunların Susurluk'tan sonra ortaya çıktığını söylüyorlar, ama yıllardır var.
"Rock patlaması"na ne diyorsunuz?
Aslında bunun için gerilere gitmek gerekir. Bir zamanlar herkes arabesk yapıyordu, sonra ne olduysa sihirli bir değnek değdi, herkes pop yapmaya başladı –tabii bu işi gerçekten yapanların dışında–. Mesela Orhan Gencebay'a bir şey diyemem. Adam yıllardır o müziği yapıyor. Aslında kaybolan arabesk değildi, arabeskin popun içine yerleştirilmesiydi. Zaten bir göbek havası ritmi var, bir de Sezen Aksu'nun, Kayahan'ın devamı binlerce Sezencik, Kayahancık var ortada. Tüm bunlar tükenmeye başlayınca rock'a bir bakalım dediler. Burak Kut bir rock parça yapınca rock'çı olmadı ki! "Rock cilalı pop" diyebiliriz bu yapılanlara. Rock yapan hep rock yapar. O müziğin içine her şey girebilir, ama sonuç olarak o rock yapıyordur. İyi rock albümler de yok değil.
İlk albümünüzde birkaç şarkıyı seslendiren Teoman da albüm yaptı...
Grup olarak Teoman'ın albümünü beğeniyoruz. Az önce anlattığım şeylerin çok dışında bir albüm. Teoman'ı tanıdığım için biliyorum, istediği, sevdiği işi yaptı. Maalesef öyle olduğu için de diğerleri kadar kabul göremedi. Keşke biraz daha popüler olup kapıları açsaydı.

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

→5

AJANS

Beynimizin sağlığını şöyle koruyabiliriz. Çok çalıştığımız zamanlar iyice dinlenmeliyiz. Alkollü içkilerden, sinirleri bozan kumardan uzak durmalıyız. Erken yatıp erken kalkmalıyız. Başa sert şeylerle vurmamalıyız.

Düşeceksin! Neden diye hıçkırma, biliyorsun, sen mangal yürekli bir fukara değil, yürek fukarası bir mangalsın da ondan. Peki, hiç mi bir şey gelmiyor elinden? Çık kürsüye, avazın çıktığı kadar bağır: BEN YAŞAM İBNESİYİM!
VÜS'AT O. BENER, Buzul Çağının Virüsü

Zappa'larınız bundan böyle KodMüzik'te Beyoğlu Atlas Pasajı 244 24 22

Canetti ve Brassens

Kristof Kolomb öldü

"Fransız chanson'unun Kristof Kolomb'u" namıyla maruf ünlü emprezaryo Jacques Canetti 8 Haziran'da, 88 yaşında öldü. Bulgaristan doğumlu bir sefarad yahudisiydi. Nobel ödüllü ünlü yazar Elias Canetti'nin kardeşiydi. Genç yaşta Paris'e giden Jacques Canetti, plak şirketlerinde çalışmaya başladı, ilk büyük başarısı, Marlene Dietrich'i Fransızca şarkı söylemeye razı etmek oldu. Sonra arkası geldi. "Rive gauche" tabir edilen, Seine nehrinin sol yakasına ait neredeyse tüm şarkılarda bir şekilde onun parmağı vardı. Radyo programları yaptı, kabareler altın çağlarını onunla birlikte yaşadı. 1947-1960 arası ünlü kabare Les Trois-Baudets'i idare etti. Charles Trenet'den Edith Piaf'a, Yves Montand'dan Serge Reggiani'ye kadar herkes üzerinde emeği vardı. İnsanlardan ödü patlayan çulsuz Georges Brassens'i sahnelere itti (Rivayet o ki, kardeşinin yaptığı işleri "beyhude" bulan Elias Canetti, Brassens'i dinledikten sonra fikrini değiştirmiştir)... "Firari"nin şarkısını yazdı diye Boris Vian'ın üstüne saldırırlarken, "kitleler değil, sen haklısın" diye sırtını sıvazladı... Jacques Brel'in en yalnız günlerinde yanında oldu... Felix Leclerc'i, Serge Gainsbourg'u, hatta kabare-rock'çular Jacques Higelin ve Brigitte Fontaine'i keşfetti... Ama yeye müzisyenlerinden pek hazzetmedi, hatta bir dönem Johnny Hallyday'e yardımcı olmasını utanç vesilesi olarak gördü. Son yıllarında yapılan bir söyleşide "Vanessa Paradis'yle meşgul olmak ister miydiniz?" sorusunu şöyle yanıtlamıştı: "Asla. Ama Patricia Kaas'ı sorsaydınız, evet derdim."

ROLL ORADAYDI: Parliament Jazz Festivali

Tam İzmir cazı

Parliament Caz Festivali, bu yıl içerik olarak hem gerçek cazseverleri hem de olaya akşam viskisine eşlik müziği olarak bakanları memnun edecek bir içeriğe sahipti. İslambol yağmura tutsakken İzmir'de hava yaz taklidi yapıyordu. Havanın nefasetine destek bir keyif unsuru daha vardı: Kızlar... Bütün plakçılar gezildi, işe yarar ne var ne yok toplandı. İzmir hâlâ Nato bereketini yaşıyor: Özellikle soul plaklarında bolluk var. 300-500 bine sıfır değilse de yirmi kilometrede plaklar var. Bir de gospel CD'leri ucuzlukta.

Festival iyiydi, seyirci gelenlerden memnundu. Dionne Warwick ve George Benson, tam İzmir cazı yaptılar. Güneş batarken, Çeşme'ye giderken, Alsancak'ta akşamüzeri gezerken cazı... Pozitif'in veda partisine onur veren nereden bittiği meçhul bazı sosyete mensubu cazseverler, sohbetleri ile bu teşhisi sabitlediler. Benim favorim Scofield idi. Klavyecisi ile Britanya kokan bluesy şeyler çiziktirdiler. Derinlemesine, eşderinlikte yarıklı sesler... Harikaydılar. Mc Ferrin renkli sahne performansı, parça seçimi ve perfect pitch'i ile, Benson da sıcaklığı ve müthiş gitarı ile festivalin lokomotif adamları oldular. Yalnız Mc Ferrin'in havaalanından beri elinden düşürmediği mbira'sı (parmak pianosu) ve armonikalarını dinleyemedik.

Bu benim ilk Parliament'imdi, İzmir'in de. Caz yazmak hadisesinde benden ehiller varken bana not ettiklerimi aktarmak düşer.

"Yıllarca caz çaldım. Sorabileceğin neredeyse herkesle çaldım ve kaydettim. Ama insanın karnını doyurması gerekiyor. On çocuğum var ve eskisi gibi caz çalmak onların karnını doyurmuyor." **George Benson**

"O dinlediğiniz plakları iki günde kaydederdik. Kayıt sabah onda başlardı; akşam beş, bilemedin altıda biterdi. Üç saati altmış dolar. Yıllarca böyle gitti. Miles, Coltrane, Jim Hall, Wes... Hepsi. Başka para almadılar albümlerden." **George Benson**

"Önce dinleyiciyi mutlu etmen lazım. Onları teknik, sololar falan değil, bildikleri şarkılar ve güleryüz mutlu eder. Önce onları araklayacak bir şeyler çalarsın, sonra sıra gerçek müziğe gelir. Millet hatayı orada yapıyor." **George Benson**

"Marifet o değil, peki gitar cümlelerini iki mezur arkadan vokali ile tekrar edebiliyor mu?" **Fethi Taner, müzisyen**

"A bak, Kompela!" **Benson'ı gören bir yurttaş**

"Bu kadar çantaya ne gerek var?" **Benson ekibinin enstümanlarını görüp her türlü zorluğu bizden esirgemeyen THY memuresi**

"Memet lan, bah Arap şarkıcı senin gişenden geçecehmiş. Sor da bi şarhı ohusun!" **Mc Ferrin'i gören ve birden şenlenen vize memuru.**

"Bu adam Scofield'ın çocuğu galiba... Bunlar da böyle gezilere hep çoluk çocuk gelirler zaten!" **Bir gazeteci, Scofield'ın davulcusu hakkında**

"Hey, söylesene bu şehrin kızlarını nasıl yakalıyorsun?" **Charles Chapin, Benson'ın kuzeni**

"Ay çok tatlı çocuk! Akıllı da hem." **Kapı önünde bekleşen bayan dinleyiciler ve dişi backstage görevlileri.**

"Dediğin doğru. Biz bebop davulcuları, bir türlü funk, rhythm and blues çalamayız. Aksanız, çekeriz ritmi. Biz ride zilde sayarız, diğerleri bas davul pedalı ve trampette sayar. 60'lardaki soul caz parçalarında çalan caz davulcularının çoğunun aksamasının sebebi budur." **Eddie Marshall, Mc Ferrin'in davulcusu**

"Caz gitaristi olduğum zamanlar... O zamanlarda her kaydın sonunda prodüktör biraz da hareketli bir şeyler çalın derdi. Soul caz böyle çıktı. Funky bir ritme kaptırıp gidiyorduk. 'Sidewinder' böyle bir şeydi ve çok sattı." **George Benson**

"Tupac Shakur'un ölümü çok üzücü. Onu mafyaya bulaştırdılar. Rap artık mafyanın malı oldu. İçine girmeden tutunamıyorsun. Benim oğlanların yakın arkadaşıydı. Beraber çok çaldık, sohbet etttik. Amerika'da artık Afro-Amerikan gençlik mafyanın bir parçası. Engellenemez bir durum. Tüm ırksal yeteneklerimizi harcatıyorlar bize. Düzenimizi bozuyorlar beyazlar. Sonra da bizi suçlu ilan ediyorlar. Katılsan hayatın sarsılacak, katılmasan ezileceksin. Bizi içine soktukları çıkmaza bakar mısın?" **George Benson**

"Sen Allah olsan, yarattığın oğullarının senin önünde günde beş sefer yere kapanmalarını ister miydin? İsa'yı baban gibi seveceksin. İşte benim anladığım Hıristiyanlık budur." **George Benson**

Sarp Keskiner

6→

123456789 100

MOJO

Geçen ay Rolling Stone dergisinin 200 plaklık "gelmiş-geçmiş en iyiler" listesinde konaklamıştık. Az tebrik almadık. Bu ay da Mojo dergisindeyiz. Gerçi biraz eski bir liste, Ağustos 95'de yayınlanmış ama "kalıcı" bir liste. Üstelik Rolling Stone'unkinin tersine 1'den 100'e kadar sıralanmış. Yanlış hesap etmediysek, iki listede 43 tane plak çakışıyor...

1. Pet Sounds **The Beach Boys**
2. Astral Weeks **Van Morrison**
3. Revolver **The Beatles**
4. Exile On Main Street **The Rolling Stones**
5. Highway 61 Revisited **Bob Dylan**
6. What's Going On **Marvin Gaye**
7. Let It Bleed **The Rolling Stones**
8. Blonde On Blonde **Bob Dylan**
9. The Velvet Underground & Nico **The Velvet Underground**
10. Horses **Patti Smith**
11. Forever Changes **Love**
12. Are You Experienced **The Jimi Hendrix Experience**
13. Countdown To Ecstasy **Steely Dan**
14. Electric Ladyland **The Jimi Hendrix Experience**
15. The Band **The Band**
16. Fun House **The Stooges**
17. Marquee Moon **Television**
18. Blue **Joni Mitchell**
19. The Beatles **The Beatles**
20. Inner-visions **Stevie Wonder**
21. Station To Station **David Bowie**
22. Never Mind The Bollocks **Sex Pistols**
23. London Calling **The Clash**
24. Abbey Road **The Beatles**
25. Hunky Dory **David Bowie**
26. Beggars Banquet **The Rolling Stones**
27. Rubber Soul **The Beatles**
28. Trout Mask Replica **Captain Beefheart & The Magic Band**
29. The Rise & Fall Of Ziggy Stardust & The Spiders From Mars **David Bowie**
30. The Doors **The Doors**
31. Otis Blue **Otis Redding**
32. Live At The Apollo Vol. 1 **James Brown & The Famous Flames**
33. Nevermind **Nirvana**
34. The Velvet Underground **The Velvet Underground**
35. Sign 'O' The Times **Prince**
36. The Notorious Byrd Brothers **The Byrds**
37. Automatic For The People **R.E.M.**
38. The Who Sell Out **The Who**
39. Blood On The Tracks **Bob Dylan**
40. Third (Aka Sister Lovers) **Big Star**
41. Born To Run **Bruce Springsteen**
42. Grievous Angel **Gram Parsons with Emmylou Harris**
43. Ramones **The Ramones**
44. Lust For Life **Iggy Pop**
45. Transformer **Lou Reed**
46. In A Silent Way **Miles Davis**
47. Younger Than Yesterday **The Byrds**
48. Trans-Europe Express **Kraftwert**
49. New York Dolls **The New York Dolls**
50. Moby Grape **Moby Grape**
51. Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band **The Beatles**
52. Sticky Fingers **The Rolling Stones**
53. Closer **Joy Division**
54. Darkness On The Edge Of Town **Bruce Springsteen**
55. We're Only In It For The Money **The Mothers Of Invention**
56. The Nightfly **Donald Fagen**
57. Bringing It All Back Home **Bob Dylan**
58. The Clash **The Clash**
59. For Your Pleasure **Roxy Music**
60. Hounds Of Love **Kate Bush**

61. Something / Anything **Todd Rundgren**
62. Future Days **Can**
63. With The Beatles **The Beatles**
64. Clearspot **Captain Beefheart & The Magic Band**
65. Stand! **Sly & The Family Stone**
66. Here Come The Warm Jets **Eno**
67. Catch A Fire **The Wailers**
68. Blue Lines **Massive Attack**
69. This Year's Model **Elvis Costello**
70. I Want To See The Bright Lights Tonight **Richard & Linda Thompson**
71. Talking Book **Stevie Wonder**
72. The Modern Dance **Pere Ubu**
73. Can't Buy A Thrill **Steely Dan**
74. There's A Riot Goin' On **Sly & The Family Stone**
75. It's Too Late To Stop Now **Van Morrison**
76. It Takes A Nation Of Millions To Hold Us Back **Public Enemy**
77. A Piper At The Gates Of Dawn **Pink Floyd**
78. The Hissing Of Summer Lawns **Joni Mitchell**
79. The Stooges **The Stooges**
80. Songs In The Key Of Life **Stevie Wonder**
81. A Hard Day's Night **The Beatles**
82. Bitches Brew **Miles Davis**
83. Tonight's The Night **Neil Young**
84. Good Old Boys **Randy Newman**
85. Steve McQueen **Prefab Sprout**
86. Here, My Dear **Marvin Gaye**
87. Spirit Of Eden **Talk Talk**
88. Miss America **Mary Margaret O'Hara**
89. Hot Rats **Frank Zappa**
90. Gaucho **Steely Dan**
91. The Village Green Preservation Society **The Kinks**
92. Dusty In Memphis **Dusty Springfield**
93. A Wizard, A True Star **Todd Rundgren**
94. The Smiths **The Smiths**
95. Hard Again **Muddy Waters**
96. Physical Graffiti **Led Zeppelin**
97. Odessey & Oracle **The Zombies**
98. Raw Power **Iggy & The Stooges**
99. Led Zeppelin (4) **Led Zeppelin**
100. Rock Bottom **Robert Wyatt**

→7

nazan öncel

Nazan Öncel, faytonların arkasına takıldığı sokakları, gitar tımbırdattığı kaldırımları, duvardaki posterlerini, İzmir "Enternasyonal" fuarlarını, Dual pikabını, eski 45'liklerini, baba azarlarını, disiplin cezalarını, boş masaları, tavizleri, pop'u, rock'u, gömleğini, kazaklarını, kitaplarını, geç gelen şöhreti, gitmeleri, gelmeleri, şehirleri, yolculukları, "Göç"ü, "Sokak Kızı"nı, tercihlerini ve vazgeçişlerini anlatıyor. Azimli, sabırlı bir "songwriter"ın öyküsü...

Senden mantı bile olmaz dediler

13 yaşında gitarı aldım elime. İzmirliyim. Konak'ta, Elhamra sinemasının köşesinde okuldan çıktıktan sonra gitar çalardık. Bir grup kurmuştum Çılgınlar adında. O arkadaşlarla takılırdık. Anne öğretmen, baba memur, "senin kızın sokakta, elinde de bir gitar, çalıp duruyor" diye şikayet ederlerdi. Babam çok karşıydı. Gestapo gibi bir babaydı.

Sokakta gitar çalanlar var mıydı o zamanlar?

Yoktu. Ama bizler yapıyorduk işte. Aklıma eserdi, yapardım.

Nasıl bir müzik ortamı vardı İzmir'de? Kimleri görüp heves ettiniz gitara?

Bornova'daki mimarlık, mühendislik okullarının öğrencileri gelirdi o sinemaya. Sinemanın yanında da milli kütüphane vardı. Oraya da çok gelip giden olurdu. Bu tip insanlar çok sıcak bakıyordu sokakta gitar çalmamıza... Ben o zamanlar Aşık Veysel, Hümeyra, Selda, Erkin Koray, Orhan Gencebay dinlerdim. Bizim evde iki zıt kutup vardı. Ablam Erol Büyükburç hastasıydı, bense Jim Morrison, Jimi Hendrix. Ayrıca Pink Floyd'lar, Led Zeppelin'ler filan, –şimdilerde kadayıf deniyor ama– bizim severek dinlediğimiz gruplardı. Ablam, büyükannem ve ben aynı odayı paylaşıyorduk. Odanın bir duvarında Erol Büyükburç posterleri, bir duvarında da benim Deep Purple'ların filan posterleri vardı. Büyükannem sabahleyin erkenden namaza kalkardı. Kadıncağız bir duvarlara döndürüyordu kafasını, kıyametler kopuyordu. "Bunları indir, deli misin, sulu musun" diye bağırırdı.

Murathan Mungan'ın bir şiirinde vardı; "Eve döndüğünde babaannen namaza dururken, neyi değiştirir David Bowie posteriyle çiftleşmen"...

(gülüyor) Harika ya, ne kadar hoş... Aynen bunun gibi bir şeydi işte bizim halimiz...

Ailenizden bahsedebilir misiniz biraz?

Üç kız büyütmenin bir sıkıntısı da vardı tabii... Üç kız, bir erkek, dört kardeşiz. Annem çok daha iyiydi, çok ılımlıydı, arkadaş gibiydik. Babamın gözbebeği benden dokuz yaş küçük erkek kardeşimdi. Muhafazakar değildi ama bir şekilde hep kollamaya çalışıyordu kızlarını. Daima okulumuza çok yakın bir ev tutardı. Okul zili çalındığı zaman, beş dakika içerisinde evde olmak durumundaydınız. Faytonların arkasına takılmayı çok severdim, Karşıyaka'nın faytoncuları genellikle şarapçı olurdu. Okuldan çıkar çıkmaz faytoncunun yanına zıplar, evin bir sokak aşağısına kadar gelir, sonra da ordan yürüyerek gelmiş gibi eve girerdim. Bazen babama yakalandığım da olurdu.

Yakalanınca neler oluyordu?

Bir şekilde aldırmıyordum. Ama bir keresinde de evde sigara içerken yakalandım babama. Önce bir reaksiyon göstermedi. Tamam, yırttık dedim. Sonra yanına çağırdı, sigara almaya yolladı. Aç bakalım paketi dedi. Açtım, bir tane babama tuttum. "Şimdi bir tane de kendine yak" dedi. Ne güzel, babamla karşılıklı sigara içeceğiz diye düşündüm. O paketi "bir tane bana ver, bir tane de kendine yak" diye diye bitirdik. Böyle baştan sona bir paket boyunca "eylem" devam etti. Çin işkencesi gibiydi. Ondan sonra allah ne verdiyse girişti. "Sen bunu nasıl yaparsın, gebereceksen şimdi geber..." diye bağırıyordu... Kız çocuk olmanın rahatsızlıklarını çok yaşadım ben. Şimdi hayatta olmayan bir kız arkadaşımın abisinin 59 Chevrolet'siyle okulun önüne kadar gittiğim için okulda disiplin cezası alan ilk kız öğrenci olmuştum. Evde de aynı şey... Annem okula giderdi, babam işe giderdi. Bizim grubun prova yapacak yeri yoktu. Çocuklar alırdı gitarlarını, bizim evde prova yapardık. Çok doğal bir şey... Üst katta da ev sahibi oturuyordu. Bir gece uyuyorduk, üst katta teneke çalmaya başladılar: "Çıkın burdan, gidin, defolun" diye bağırıyorlardı. Babamın üzüntüsünü hiç unutmuyorum. Yıkılmıştı, harap olmuştu adam... Teneke çalmak ne demek yaa! Gelin, kapıyı çalın, sizin kızlarınız erkekleri eve getiriyor deyin, açık açık söyleyin...

Takıldığınız mekanları filan hatırlıyor musunuz?

Karşıyaka'da, Bostanlı tarafında çöplük gibi sinekli bir bölgede, boş bir araziye konulmuş bir otobüs vardı. Kling diye bir yerdi. Oraya takılmak en büyük lüksümüzdü. Rock dinleyenler, biraz "sallanmak" isteyenler giderdi. En büyük mutluluk oydu bizim için. Tabii evden kaçabil-

devamı 57'de

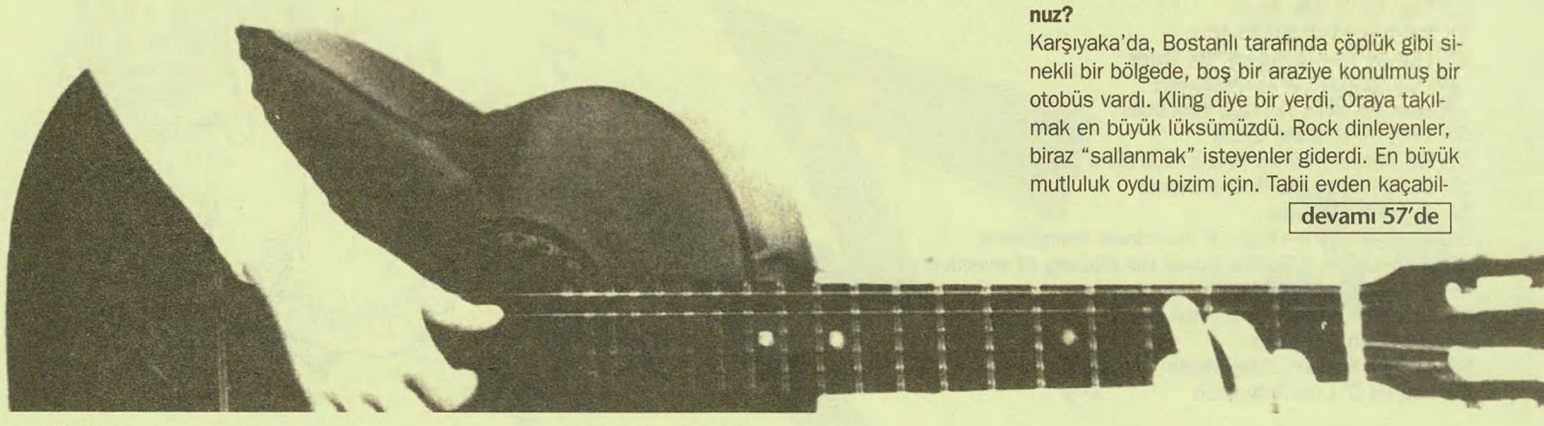

EYTİŞİMSEL VAZİYETLER

Türkiye Prodigy'sini arıyor!

("Normal olarak")

Sıcak bir yaz akşamı, Haziranın 28'i, günlerden cumartesi. Fonda Jimi Hendrix'in "Confusion"ı ve simyager biraderler bir fotosentez olayına giriyorlar...

-Türkiye Prodigy'sini arıyor, normal olarak.
- Ne, ne...
- Cidden. Türkiye Prodigy'sini arıyor.
- Haydaa...
- Valla.
- Türkiye Blair'ini arıyor gibi bir şey bu. Bu başlık mutlaka ya çoktan atılmıştır ya da atılacaktır.
- O da bi şey mi, "Türkiye de Gaulle'ünü arıyor" diye bile başlık atıldı bu memlekette, zamanında...
- Hakkaten mi? Cezayir'in de Gaulle zamanında kaybedilmesine rağmen...
- Tabii. Adam dirayetli devlet adamı. Bu niteliği o kadar inandırıcıydı ki, kendisini referanduma koydu, kaybettikten sonra da dedi ki, "bırakın şunu bunu, 500 küsur peynir çeşidinin olduğu bir memleket nasıl yönetilebilir ki?"
- Yani?
- Yani, "Türkiye Prodigy'sini arıyor" bir anti-tez.
- Neyin anti-tezi?
- "Türkiye Blair'ini arıyor" ve/veya –her ne kadar anakronik bir tez olsa da– "Türkiye de Gaulle'ünü arıyor" tezlerine bir anti-tez olarak. Tek anti-tez değil tabii, anti-tezlerden bir anti-tez.
- Peki sentez ne?
- Tabii ki Doğu-Batı sentezi.
- Nasıl yani?
- Tekno-rap olarak, normal olarak.
- Tekno da, rap de Batı değil mi, Doğu nerede?
- Tirede.
- Hangi tire?
- Tekno tire rap'in tiresi.
- Ne o tire peki?
- O tire, "ne tekno ne rap, hem tekno hem rap"in tiresi.
- Yani Doğu...
- Yani, ne tekno ne rap, hem tekno hem rap.
- Var mı öyle bir örnek, bi numune?
- Şimdilik tek numune Prodigy.
- Ama o Batı.
- İşte onun için Türkiye Prodigy'sini arıyor diyoruz ya.
- Nasıl yani?
- "Hem tekno hem rap, ne tekno ne rap" yapacak bir Doğulu Prodigy.
- Nasıl bir şey bu?
- Şöyle bir şey: "I'm A Fire Starter'ı söyleyen bir Serdar Ortaç"ın anti-tezi.
- E, yani...
- Veya "Ben adam olmam'ı söyleyen bir Prodigy"nin anti-tezi.
- Ne neyin anti-tezi, kim neyin sentezi, anlamadık ki...
- Orası o kadar mühim değil. Mühim olan şu: Türkiye Prodigy'sini arıyor.
- Nereden çıktı bu Prodigy meselesi?
- "I'm A Fire Starter"dan. Adam hakkaketen bir ateş yakabilir. Devrimci bir ateş. Müzikal manada tabii.
- İyi de, "I'm A Fire Starter"dan böyle sonuçlar çıkarmak, ateş olmayan yerden duman çıkarmak olmuyor mu?
- Adam zaten ben ateşim demiyor ki, "ateşi yakan adamım" diyor.
- Ne ateşiymiş bu?
- Billy Bragg'in yalancısıyız. Roll'un geçen sayısında diyordu ki: "Bu ülkenin yeni bir devrime, yeni bir punk hareketine ihtiyacı var. Ateşi yakan belki de Prodigy olacak".
- İyi de, Bragg "yeni bir punk hareketi" diyor.
- E tabii, yeni bir punk hareketi, eski punk olacak değil ya.
- Ne olacak peki?
- Tekno-rap'in ateşleyeceği bir şey. Şimdiden adını koymak doğru olmaz.
- Orası İngiltere, burası Türkiye, "Türkiye'nin Prodigy'si" neyi ateşleyecek?
- Belki arabesk denen şeyi.
- Tekno-arabesk yani. Daha neler?
- Rap-arabesk.
- Hem rap, hem tekno, hem arabesk.
- Ne o, ne o, hem o, hem o.
- Erkin gibi yani, hem rock hem arabesk, ne rock ne arabesk, Erkin'esk.
- Hah işte, Türkiye'nin aradığı Prodigy, Erkin'esk bir tekno-rap.
- Böyle bir şey çıkar mı hakkaten?
- Çıkar abicim, çıkar. Normal olarak.
- Nasıl normal olarak?
- Diyalektik olarak yani.
- Nasıl diyalektikse bu...
- Eytişimsel vaziyetler de denebilir, normal olarak.
- Fotosentez gibi yani...
- Öyle de denebilir.
- Normal olarak?!
- Normal olarak...

Güneşli bir yaz sabahı, Haziranın 29'u, günlerden pazar. Fonda hâlâ Hendrix'in "Confusion"ı çalıyor. Simyager biraderler Radikal gazetesini karıştırıyorlar.

- Bak burda ne var.
- Ne var?
- Prodigy.
- Ne olmuş Prodigy'e?
- Dinle: "Müzik dünyasında son yıllarda en fazla heyecan uyandıran topluluk olan Prodigy'nin üçüncü albümü "The Fat of the Land" yarın dünyayla aynı anda Türkiye'de de çıkıyor. İngiliz topluluğunun albümü –ABD'de çıkmadan önce gelen siparişlere bakılınca– bir milyon adet satmayı garantilemiş durumda."
- Ya, gördün mü? Albümün ismi de güzelmiş: Memleketin şişmanı.
- Hakkaten Türkiye Prodigy'sini arıyor olabilir. Hatta geç bile kalınmış olabilir. Özal zamanında "Memleketin şişmanı, işçi düşmanı" diye bir tekno-rap iyi giderdi.
- "Hem şişman herkesten, hem de dersini bilmiyor" da olabilirdi. Peki başka ne diyorlar Prodigy için?
- Şöyle diyorlar: "Prodigy, bugün sadece rave'in değil, dans müziğinin ve hatta daha ileri gidersek müzik dünyasının çehresini değiştiren topluluk olarak gösteriliyor. Maxim Reality, Liam Howlett, Keith Flint ve Leroy Thornhill'den kurulu Prodigy, ne tekno ne de rock olarak adlandırılabilecek bir müzik yapıyor. Bir ucu punk'a, bir ucu hip-hop'a dokunan geniş bir müzik yelpazesi üzerinde kaotik şarkılar üretiyorlar. Aksak ritmler ve yoğun bir bas bombardımanı Prodigy'nin temel direkleri."
- Ya, gördün mü, Türkiye Prodigy'sini aramasın da ne yapsın? Bir ucu punk'ta, bir ucu hip-hopta, aksak ritmler ve bas bombardımanı.
- Dur bi'dakka. "U2'nun solisti Bono tatile çıkarken yanına mutlaka Prodigy albümlerini alıyor, Smashing Pumpkins konserlerinde Prodigy'den şarkılar çalıyor, Oasis elemanları favori toplulukları olarak Prodigy'yi gösteriyorlar".
- Referanslar sağlam. Biraz üfürmüştük ama, malum olmuş demek ki.
- Dahası var: "Prodigy'nin yarın piyasaya çıkacak olan albümü '2000'li yılların müziği nasıl olacak' sorusunun cevabını arayanlar için büyük önem taşıyor."
- Demek ki neymiş?
- Hakkaten "Türkiye Prodigy'sini arıyor"muş.
- Normal olarak, abicim, normal olarak.
- Peki peki aferin. Hadi şu kasedi değiştir.
- Ne dinleyelim?
- Jimi'ye devam. "Kim bilir" de olabilir, "Trenimin sesini duyuyor musun" da...
- Akustik versiyonunu mu, elektrosunu mu?
- Akustiğini tabii ki. Aslında, Türkiye Jimi'sini de arıyor.
-Türkiye'nin Jimi'si var zaten.
-Kim?
-Kim olacak, Arif Sağ.
-Tamam, keselim burda. Bu kadar fotosentez yeter. Fazla traş cildi bozar.
- Ona öyle demezler, peynir ekmek yemezler... Karnıbahar mide bozar, öğle zamanı, öğle zamanıııı...

→9

İSTANBUL KÜLTÜR VE SANAT VAKFI

4. ULUSLARARASI İSTANBUL CAZ FESTİVALİ

CAZ

Eric Clapton, **Marcus Miller**, **David Sanborn**, **Joe Sample** ve **Steve Gadd** enstrümental efsane müziği yapıyor... **Ernest Ranglin**, gitarından ter fışkıran bir Jamaika bilgesi... **Jacky Terrarson** piyanonun dil cambazı, yanında da vurmalı erbabı **Mino Cinelu**... **Joe Lavano** saksofonuyla Sinatra akşamlarında... **Jan Garbarek** kuzeyden, **Marilyn Mazur** her yerden geliyor... Düğün ve cenaze orkestrasını büyük şef **Goran Bregoviç** idare ediyor... **Dino Saluzzi** bandoneonun ılık tuşlarında... **Arto Tunçboyacıyan** ve udi **Ara Dinkjiyan, Night Ark** kod ismi altında gökkuşağının başka türlüsü... **Diana Krall**'ın genzinden parmaklarına uzanan yollar var... **Cesaria Evora** deniz kokulu kavruk mornalar söylüyor... **Groove Collective** soul'lara, funk'lara Brooklyn sokaklarından bilet kesiyor... **Pekineller** ve **Jacques Loussier**'den piyano düellosu... **Nicholas Payton** trompetini aklıyla üflüyor... **Joshua Redman**'ın, Lester Young diploması arka cebinde... **Jazz Crusaders & Patti Austin** yeni haçlı seferlerinde... **Kronos Quartet** ince yaylarda... Serin hip ve hop **B-Sharp**'tan soruluyor... **Mahogany Brass Band**, bando mızıka havalarını Beyoğlu'na yazıyor... **Crisol**, **Irakere**, **Michel Camilo** toplu Latin hücumuna kalkıyor... Tekmili birden bu festivalde... Ve elbette **Elvin Jones**, **Massive Attack**, **Radio Tarifa**...

ELVIN JONES

Ritmik bağımsızlık bildirgesi

Elvin Jones bagetlerini kaptı, yanında Wynton Marsalis'i kattı, en sonunda ciddi ciddi geliyor...

İstanbullu cazseverler olarak, şanslı bir grubuz. Gerçi sayımız 800 civarında ama... İşin iyi yanı da şu: Burada 'live' olarak izlediğimiz kaliteli cazcıların sayısı da 800'ü bulmadıysa bile, üç haneli rakamlara vardı. Yokluğuyla en fazla üzüntü yaratan şahıs olan Sonny Rollins'i de önceki yıl aradan çıkardık. Onu sahnede, sound check'te, yanımızda, yakınımızda görme onurunu yaşadık.

Birkaç gün sonra, 4. Uluslararası İstanbul Caz Festivali sayesinde, caza gerçek bir katkıda bulunmuş bir başka müzisyen de ilk kez İstanbul'da sahneye çıkacak. John Coltrane'in efsaneyi de aşmış dörtlüsünün davulcusu, "poliritm" keşfinde Max Roach'u da, Art Blakey'i de geride bırakmış, hatta üslupçu yenilikleriyle onların poliritmlerinin ötesine geçmiş Elvin Jones. 1945'lerden bu yana cazda bir önem sıralaması yapılsa, ilk on arasında yer alacak bir müzisyen. Cazda saksofon üzerine bir inceleme yaptığınızda John Coltrane nasıl Çin Seddi gibi her yeri uzunlamasına kaplayarak karşınıza çıkarsa, bugün her davulcu da kendisine Elvin Jones'u kıstas kabul etmek, onun ritmik bağımsızlığını bir ölçüt olarak almak durumunda.

Ancak unutmayın ki, Ron Carter da aynı derecede önemli bir cazcıydı ve Geri Allen–Lenny While kombinasyonuyla desteklenmesine rağmen, İstanbul'da izlediğimiz en iyi caz konserlerinden biri olan konserinde sadece 800 kişi vardı. Hani şu malum 800 kişi.

İşte bu yüzden, Elvin Jones'un konserinin biletlerinin de, üstadın Wynton Marsalis gibi ağır bir desteği olmasına rağmen, pek kapış kapış gitmemesine şaşmamak gerekir. Yıllardan beri festivallerle konserleri izleyen hiçbir cazsever de buna şaşmaz zaten. Bizim tek şaştığımız şey, cazla ilgisi olmayan konserleri dolduran beşbin kişi civarındaki kalabalığa neden ısrarla cazsever dendiği. Ama belki de böyle denmese, o vakit caz festivallerini yapmanın da sponsorsal bir gerekçesi kalmazdı.

Neyse, mesele şu ki 10 Temmuz'da Açıkhava Tiyatrosu'nda sahneye Elvin Jones çıkacak, Wynton Marsalis refakatinde. Biz Marsalis'in İstanbul'la yakın ilişkiler içinde olmasının konseri doldurmaya yardımcı olacağını umuyorduk. Malum, seyircilerimiz (çünkü onlar temelde dinleyiciden çok seyirci) sadece bildikleri insanlara gider, ama bu sefer aşinalık da kâr etmedi. Olsun, biz gene de orda burda bizim gibi Jones'a muhabbet duyan, geleceğine sevinen birkaç insan bulunduğunu vehmetme yanlısıyız.

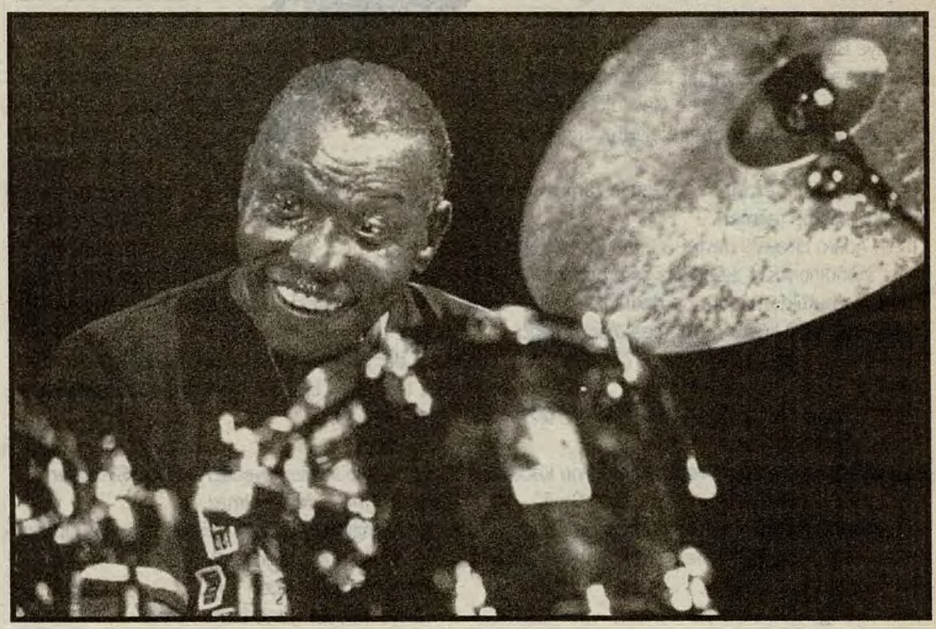

Elvin Jones'un babasının mesleği gerçi müzisyenlik değildi ama, tıpkı babası ve kardeşleri (örneğin Branford) cazcı olan Marsalis gibi, o da kendini caza vermiş bir ailenin ferdi. General Motors müfettişi babası koroda şarkı söylerdi, ağabeyleri piyanist Hank ve flügelhorncu Thad'ın da onun müziği seçmesinde ve kendini geliştirmesinde çok katkıları oldu. Buna karşılık, soyadı aynı olan diğer iki ünlü davulcuyla, Jo ve Philly Joe Jones'la bir akrabalığı yok.

Elvin Ray Jones, 9 Eylül 1927'de Pontiac, Michigan'da doğdu. On çocuğun en küçüğüydü. Ortaokulda davul çalmaya başladı. Zaten "Hank ve Thad müzisyen olmasa bile, ben gene müzisyen olacaktım" diyor. Okulu terkedip General Motors'a girdi, çalışmaya başladı. Gittiği her yere bagetlerini de götürüp Paul Yoder'in metod kitabını ezberleyerek kendi kendine çalıştı. Dinleyebildiği her davulcuyu (bu arada Sid Catlett, Buddy Rich, Jo Jones, Chick Webb, Max Roach, Art Blakey, Dave Tough ve Kenny Clarke'ı) dinledi, kardeşlerinden feyz aldı. 13 yaşındayken günde sekiz ila on saat çalışır, uygun her yüzeyde hemen çalmaya başlardı. Büyüyünce doktor ya da itfaiyeci değil de doktor olmaya o yaşlarda karar verdi. Lise bandosunun direktörü Fred Weist'ın da üzerinde çok etkisi olduğunu düşünüyor. Weist ona davulun sadece vurulacak bir şey olmadığını öğretmiş. Bir trafik sıkışıklığında da anlaşılmaz 'sound'ların kulağına çalınacağını, ama müziğin bundan çok farklı bir şey olduğunu söylemiş.

İlk profesyonel işi, yerel bir 'country' kulüpteydi. Ordudayken bir grupla turneye çıktı ama sahne işçisi olarak çalıştı. Gene de askerlik sırasında zaman zaman çaldı ve güven kazanmaya başladı. Profesyonel olarak ilk kez çalışmaya, o sıralarda müzik açısından çok faal olan Detroit'te, Grand River Street adlı bir mekanda başladı. Önce büyük şehirde tutunamadı, sonra alıştı. Blue Bird kulübünde ağabeyi Thad'le çalışırken, aralarında Miles Davis ve Charlie Parker'ın bulunduğu birçok efsaneye de eşlik etti.

Sonunda fırsat karşısına bir Benny Goodman

denemesi şeklinde çıktı. Kabul edildi ama, Goodman'ın grubunda çalışacağına Charles Mingus'un ekibine katıldı. Sonra da Bud Powell, Miles Davis, Art Farmer vb. gruplarla çalıştı. John Coltrane adında genç bir saksofoncu ile tanıştığı sırada Miles Davis'in grubunda çalışıyordu. Daha sonra Coltrane, çığır açıcı, yeni ve genç bir grupla San Francisco'da turnedeyken New York'a uçtu ve Elvin'i buldu. Bundan sonrası caz tarihinin en parlak sayfaları arasında yer alır. Piyanoda (İstanbul'da, ilki 350 kişiyle olmak üzere iki kez dinlediğimiz) McCoy Tyner, basta Jimmy Garrisn ve Coltrane ile çaldığı yıllarda, 1960'lı yılların en parlak davulcusu oldu. Rüzgarı buraya kadar bile esti, kendince davul çalan insanlar Elvin Jones'un varlığından etkilendi, göz kamaştırıcı olmakla birlikte kafa karıştırıcı olmayan yepyeni üslubundan esinlendi. O gün bu gün, Elvin Jones caz tarihinin en tartışmalı, etkileyici ve önemli sayılan müziklerine katkıda bulunan kişilerden biri oldu. Gerçi 1966 yılında Coltrane'den ayrıldı ama, bu ayrılış da dostçaydı. Dörtlü Elvin'in kalbinde hep ayrı bir yer işgal etti. "Ta en baştan birlikte çaldığımız son ana kadar hep saf, has bir şeydi bu. Hep ortak bir öğrenme duygusu içindeydik. Eğer insan ilişkisinde mükemmel uyum diye bir şey varsa, biz ona mümkün olabildiğince yaklaştık. Hayatımın en mutlu dönemlerinden biri, gelişmem üzerinde çok etkileyici olduğunu düşündüğüm şeyleri yapabileceğim durumların en iyisiydi. O grup ve o konum idealdi. Ben orada, sirke gidip keten helvası ve dondurma satan tezgahın önünde duran çocuktan farksızdım." Elvin Jones, Duke Ellington orkestrasıyla kısa bir Avrupa turundan sonra, kendi grubunu kurdu. Böylece otuz yıldan fazla süren, hâlâ da devam eden grup liderliği dönemini başlattı. En sık birlikte çalıştığı müzisyenler arasında Joe Farrell, Frank Poster, George Coleman, Jimmy Garrison, Wilbur Little ve Paul Chambers'ı sayabiliriz. Bu süre içinde cazın en önemli ürünlerinden bazılarını yarattı. Yaptıklarının etkileri bugün hissedilir. O müthiş dörtlünün ürünlerinin yaratımı ve icrasında da, John Coltrane'e denk, hatta onunla eşit çabası olduğu rahatlıkla söylenebilir. Elvin Jones, küçük bir gruptaki vurmaçalgıcının işlevini derinden kavramıştı, başarısını da bunun üzerine inşa etti. Bugün de hâlâ Coltrane'in grubunun açtığı yolda ilerliyor, yeni keşiflerde bulunuyor. Yaptıkları sadece bir dönemin uzantısı değil, o dönemle yaşadığı aşk hikayesinin gelişmesi ve genişlemesi olarak tanımlanabilir.

Zaman zaman sert olsa da sıcakkanlı ve utangaç bir adam. Yaşına rağmen genç, atletik bir yapıya ve yaklaşıma sahip. Eğlenmeyi, gülmeyi seviyor. Yıllardır yanında seçkin bir destekçisi de var. Saygın bir müzisyen, Nagasaki'de tanıştığı karısı Keiko Jones. Esin kaynağı, menajeri, yardımcısı, sekreteri, sahne işçisi ve alter ego'su. Aynı zamanda bir besteci ve aranjör. Kişisel yönden de olumlu seyreden bu başarılı hayatın bu hayli ileri noktasında Elvin'i ilgilendiren şey, caz tarihinde yeri olması değil, bugün de kendi müziğini çalması ve bu müzikle hayatını kazanabilmesi. "Çalmak, sadece geceleri yaptığım bir şey değil" diyor, "benim hayatımdaki işlevim." Gerçekten caz seven bütün insanları ve kendisinde böyle bir sevme eğilimi hissedenleri, Elvin'in hayatının bir parçasına ortak olmaya davet ediyoruz. ***Sevin Okyay***

8 Haziran, Açıkhava, 21.30

MASSIVE ATTACK

Sisler rıhtımı

Bristol'ın dumanlı havasında olağanüstü bir "alıntılar" dünyası yaratarak ritm ve blues'a yeni şeklini verdiler. İstanbul daha böyle bir şey görmedi...

"Üçlü çete" Massive Attack'a iki yıl evvel "dance" dalında Brit ödülü vermişlerdi. Heykelciği almak için sahneye çıktılar, içlerinden biri mikrofona eğilip şöyle dedi: "Çok teşekkürler ama bu ödülün bize verilmesi biraz tuhaf kaçtı, çünkü üçümüz de dans etmeyi bilmiyoruz..." Adı konulamayan, adı konulsa da sınırları konulamayan bir müzik yapıyor Massive Attack. Bristol rıhtımının üç serserisi, kendi tabirleriyle "gece geç vakit" müziği yapıyor. "İster sabaha karşı kulüp dönüşü, ister iç çıkışı bir cigara sarıp dinleyerek gevşeyebileceğiniz bir müzik" diyorlar ve ekliyorlar: "Dans pistine davetiye çıkarmıyoruz". Başrollerde İspanyol asıllı Mushroom, İtalyan asıllı 3D ve Bermudalı Daddy G. var. İstanbul'a gitar, bas, davul ve tuşlularla ve tabii ki özenle devşirilmiş "sample"larla geliyorlar. Toplam 10 kişi sahne alacaklar. Yanlarında vakur reggae'ci Horace Andy de var. İki albümleri "Blue Lines" ve "Protection"ın bugüne kadar dört duvar arasında yarattığı "rahatsız hisler"i açıkhavada test edeceğiz. Nusrat Fateh Ali Khan'dan Madonna'ya kadar her müziği dönüştüren, 90'ların yol gösterici ekibinin lirik hip-hop'u bol "zihin açıklığı" ve hürriyet vaad ediyor. ***D.B.***

16 Haziran, Açıkhava, 21.30

RADIO TARIFA

Akdeniz Akdeniz

İstanbul, kalabalık bir İspanyol ekibini ağırlayacak. Önce "Akdenizli" kimliği üzerine iki dakika derinden bir düşünün, sonra aldırmayın, müziğe kapılıp gidin...

İspanya'dan geliyorlar ama İspanya'nın buram buram baharat kokuları alan bir bölgesinden, en güneydeki Tarifa burnundan başlıyor yolculukları. Yüzlerini Mağrip ülkelerine çevirmiş durumdalar. Flamenco'nun çok da dominant olmadığı koyu, kıvrak bir Endülüs müziği çıkarıyorlar. Arap alemlerine istilacı ruhla değil, ahbabının kapısını çalar gibi giriyorlar. "Bizler sıcak kanlı insanlarız, Akdenizliyiz" diye böbürlenip de koca Akdeniz'i İspanya ya da Yunanistan'dan –Yani Avrupa Topluluğu'na üye ülkelerden– ibaret gören Türk aklına sıkı bir şamar indiriyor Radio Tarifa'nın müziği. Bütün Akdeniz kültürünü "bölgecilik" yapmadan, dünyalı bir gözlükle yüzyılların içinden arşınlıyorlar. Ekip, tam da olması gerektiği gibi, kalabalık. Tıpkı Massive Attack gibi beyin takımı üç kişi: Vurmalılara vuran Arap müzikleri kompetanı Fain S. Dueñas, flütlerde Vincent Molino ve yanık sesli şarkıcı Benjamin Escoriza. Ama işe ruhunu koyan akordeoncu, udi, dümbelekçi, buzukiciyi de hesaba katmadan olmuyor... Coşkulu olacağına kesin gözüyle baktığımız konserleri, ne yazık ki "Benim gönlüm sarhoştur yıldızların altında" muhabbetine kan doğrayan CRR'de gerçekleşecek. Ne olursa olsun, gidilir ve görülür. Konseri kaçıracak gibiyserniz, söyleyelim; iki albümleri "Rumba Argelina" ve "Temporal" ülkemizdeki plakçılarda da bulunabiliyor. Tavsiyemiz, bu ikisini Ciwan Haco'nun yeni albümü "Billûramin"le aynı raflara koysunlar. ***D.B.***

9 Haziran, CRR, 18.30

Fish 1. Boğaziçi Festivali'nin misafirlerindendi. İstanbul'a ikinci gelişiydi. Onu Eresin otelde yakaladık. Peşpeşe mülakat veriyordu, sıra Roll'a gelince bizim "açık sarı"yı uzattık. Şöyle bir evirdi, çevirdi, arka kapakta Jeff Buckley'i görünce, bir güzel kalayladı azraili. Konsere az bir vakit kalmıştı, aklımıza ne geldiyse sorduk, sorudan soruya sıçradık, o da maşallah makineli tüfek gibi sıraladı cümleleri. "Fish neler anlattı" diye soran eşe-dosta, şaka olsun diye "olay İskoçya'da geçiyor" demiştik ama, sonra oturup Fish'in İskoççasını güç bela deşifre edince, baktık ki, hakikaten...

"Olay" İskoçya'da geçiyor

Geçenlerde, tesadüfen İskoçya'yla ilgili birkaç yazı* geçti elimize. Bunlardan biri, son dönem İskoç edebiyatının üç parlak ismini inceliyordu: Alasdair Gray, Tom Leonard, James Kelman... Son yıllarda Britanya'da epey ses getiren bu yazarların ortak paydaları dikkat çekici: İşçi sınıfı yandaşlığı... BBC İngilizcesi yerine, İskoç lehçesini ve bu lehçenin "sokak" versiyonunu kullanmaları... Ve, "İskoç"luklarını özenle vurgulamalarının yanısıra İskoç Ulusal Partisi'ni (SNP) hararetle savunmaları... Yeni bir sol edebiyatın öncülüğünü ve de İskoç milliyetçiliğinin bayraktarlığını yapan bu yazarlarla sizin aranız nasıl?

Onları çok beğeniyorum, çok seviyorum. Özellikle James Kelman'ı. İki yıl önce büyük bir edebiyat ödülünü kazandı ve epey tartışma yarattı.

Booker Prize ödülünü galiba...

Evet, '95 Booker Prize'ı. Aslında "seçkin" ve "saygın" edebi çevreleri çok kızdırmıştı, küfürlü bir dil kullandığı için. Kelman, sokakta, pub'da nasıl konuşuluyorsa, öyle yazıyor. Yazdığı hemen her şeyi okudum. Çok beğendiğim, çok takdir ettiğim bir yazar...

Bu sevginin sebebi ne, nasıl bir adam bu Kelman?

İşçi sınıfı yandaşı. Toplumsal kökleri çok sağlam. Milliyetçi. Çok zeki, ferasetli, cin fikirli bir adam. Keskin bir gözlemci. İşçi sınıfı mizahı, işçi sınıfı tavrı ve işçi sınıfı kaygısıyla yazıyor. Kendisi de işçi sınıfından geliyor zaten. Çok dürüst bir insan. Çok da matrak. Ayrıca, sıkı bir İskoç milliyetçisi. Kelman'ı çok takdir ediyorum, çok seviyorum, çünkü, İskoçluğun kutlanması, kutsanması çok hoşuma gidiyor. Romantik İskoçluğu kastetmiyorum, romantize edilmiş "turistik" İskoçluğu değil, gerçek İskoçluğu. "Trainspotting" filmini gördünüz mü? Çok İskoç bir filmdi. Bazı vatandaşlarımız o filmden hiç hoşlanmadı. Onlara, kirli çamaşırlarımızın ortalık yerde yıkanması gibi geldi Trainspotting. Ama, çok İskoç bir filmdi. İşte İskoçya o, hakiki İskoçya "Trainspotting"deki İskoçya.

İskoç milliyetçiliği enteresan bir vaka. Klasik, bildiğimiz türden bir milliyetçilik gibi değil sanki. Asıl kan milliyetçiliğinden ziyade, bir kültür milliyetçiliği gibi. Başka bazı örneklerde olduğu gibi, İskoç milliyetçiliği de kültürel anlamıyla "bastırılanın geri dönüşü" belki de... "Bastırılan", geri döndüğünde, tarihsel sebeplerle olsa gerek, "milliyetçilik"ten başka bir kavram bulamıyor kendisini tanımlamak, ifade etmek için ve o sınırlar içine hapsoluyor. Her halükarda "tehlikeli" bir şey milliyetçilik.. İskoç milliyetçiliği de eninde sonunda milliyetçilik değil mi, her ne kadar sosyalist değerlerle içiçe olsa da...

İskoç milliyetçiliği bir zenginlik... Sadece bir zenginlik. İskoç kimliği sadece bir zenginlik... Milliyetçilik insanlara çirkin gelen bir kelimedir, çünkü her zaman faşizmin gölgesi düşer üzerine.

İskoçya ağırlıklı olarak sosyalist bir ülke, sosyalist bir toplum. Toplumsal bağlar, toplumsal dayanışma çok güçlüdür. Çok rabıtalı bir toplum var İskoçya'da. Zaten bu sebeple Thatcherizm tutunamadı orada. Thatcher bireyciliğin bayraktarlığını yapıyordu. Serbest piyasa ekonomisinin temel fikri şu: Komşunu s.k!.. İskoçya'da bu zihniyet sökmez, onun için Thatcher'ın politikaları yürümedi bizim orda. Aile içinde, sokakta, mahallede güçlü bir "koruma", "koltuk çıkma", "kollama" duygusu vardır. İskoçya'da sosyalistlikle milliyetçilik yanyana, kolkola. İkisinin bu yanyanalığı Nasyonal Sosyalizm'i, o da Nazi'leri akla getirebilir. İşkoçya hiç öyle değil. İskoçya asla "sağ"a yakın olmamıştır, yanından bile geçmemiştir. Kesinlikle. Hiçbir zaman. Son seçimler bunu bir kez daha ispatladı. Muhafazakarları hükümetten gönderdik. Şimdi önümüzde bir referandum var. Referandumu da kazanırsak, ki mutlaka kazanacağız, kendi meclisimizi kuracağız, 1707'den önce olduğu gibi.

"Dark Side Of The Moon"... Saat gecenin üçü, karım, kızım uykuya çekilmiş, ben hala ayaktayım... İşte o zaman, "Dark Side Of The Moon"u koyuyorum. O albümü çok seviyorum, hep sevdim. Bir de "The Final Cut"... Thatcher'a, Thatcher dönemine ne kadar güzel bir cevap!..

1979'da yapılan referandumu kaybetmiştiniz. Bu sefer kazanacağınızdan emin olmanızın sebebi ne, aradan geçen zaman içinde neler oldu, ne değişti?

Aradan geçen 18 yıl içinde yeni bir kuşak geldi. 1979'da İskoçya'daki orta sınıflar, yani mülk sahipleri, işyeri sahipleri, işverenler paranoyaya kapıldı; solcular gelecek, cehennemi vergiler koyacak, memleketi sendikalar yönetecek diye ödleri koptu. Bunda yanlış bilgilendirmenin, yanlış enformasyonun da hatırı sayılır bir payı vardı. Ayrıca işin içine hile de karıştırıldı. Seçmenlerin yüzde 70'i sandığa gitti ve bu yüzde 70'in çoğunluğu bağımsızlık yönünde oy kullandı. Ancak, sandığa gidenlerin değil, oy kullanan-kullanmayan tüm seçmenlerin sayısından hareket edilerek yapılan hesaplama sonucunda referandumu kaybettik. Ama, şimdi yeni bir kuşak var, yeni teknolojik gelişmeler sayesinde müthiş bir bilgi, enformasyon akışı, haberleşme özgürlüğü var, İnternet'ten tutun TV'deki belgesellere kadar... Ve herkes görüyor ki, bağımsızlık İskoçya'nın yararına. Kamuoyu araştırmalarına göre, İskoç toplumunun yüzde 85'i bağımsız bir parlamento istiyor, vergilendirmeden eğitime, sağlığa, kendi hakkın-

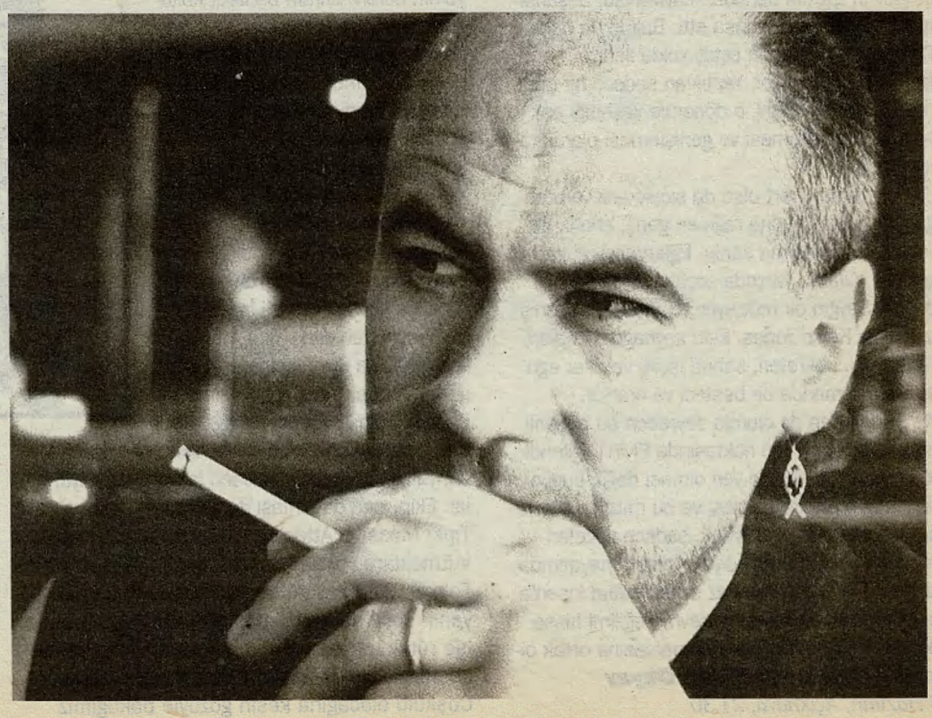

Fotoğraflar: Serkan Seymen

12→

daki kararları kendisi vermek istiyor. Çok önemli bir değişim var. İskoç kimliği yeniden yaratılıyor. Artık İskoçluğumuzu tespit ediyoruz, kutsuyoruz, kutluyoruz. James Kelman, Alasdair Gray, Tom Leonard gibi isimler vasıtasıyla İskoçluğumuzu hissediyoruz, yaşıyoruz. Kendimize ait, bize özgü, İngilizlerden farklı bir kültürümüzün olduğuna inanıyoruz. Ama, anti-ingiliz değiliz. İngilizlere karşı değiliz, İngiliz aleyhtarı, İngiliz düşmanı değiliz. Sadece İskoçya taraftarıyız, İskoçya'dan, İskoçlardan yanayız.

İskoç milliyetçiliği, İrlanda milliyetçiliğinden bu "anti-İngiliz"lik ya da İngiltere karşıtlığı noktasında mı ayrılıyor, farklılaşıyor?

İrlanda milliyetçiliği konusunda çok dikkatli olmak lazım. İrlanda milliyetçiliğine, Kuzey İrlanda perspektifinden bakmak kolaya kaçmak olur, yanıltıcı olur. Sinn Fein ya da IRA açısından bakıldığında başka, Güney İrlanda açısından bakıldığında başka bir durum söz konusudur. Güney İrlanda milliyetçiliği "anti-İngiliz" değildir. İngilizlere karşı bir öfke, bir hiddet, bir düşmanlık yoktur. Sadece İrlandalıdır, İrlandacıdır. İngilizlere karşı "uyanık bir güvensizlik" vardır o kadar. "Gözüm senin üstünde, seni dikkatle izliyorum, bir 'yamuk' yapmayasın" diyen bir güvensizliktir bu... Bildiğiniz gibi, İngilizler büyük bir imparatorluğun hükümetiydiler ve bu imparatorluk –İskoçlar ve İrlandalılar da dahil olmak üzere– dünya halklarının bir çoğunun anasını s.ktiler; Hintlilerin, Pakistanlıların, Bengladeşlilerin, Rodezyalıların, Güney Afrikalıların ve daha birçoklarının... İskoçlar ve İrlandalılar da bu anası s.kilen halklara dahildir. Ancak İskoçya'da, aktif bir askeri örgütlenme, silahlı mücadeleyi benimsemiş bir "kurtuluş hareketi" yok. Bana kalırsa, Britanya hükümetine, ordusuna savaş açmak –terörizm veya silahlı eylem– akıl karı değil. Zira, baş edilmesi pek mümkün olmayan bir askeri teknoloji söz konusu. Doğu Avrupa'da vuku bulan "kadife devrim" tarzı daha akla yakın. Yöntem, halk iradesi olmalı, o iradenin oluşması ve o yolla devrimin, değişimin gerçekleştirilmesi gerekir. İskoçya'da heyecan verici olan şu: Önümüzde tarihi bir fırsat var. Yeni bir anayasa yapabiliriz. Modern bir anayasa... Önümüzdeki yüzyıla, binyıla uyan bir anayasa... Bugüne kadar yapılan bütün anayasaları inceleyerek yepyeni, capcanlı, mükemmele yakın bir anayasa hazırlayabiliriz. Ve bu, uluslararası bir model olabilir. Başka ülkeler bu modeli kendilerine örnek alabilir. İskoçya bunu başarabilecek bir siyasi terübeye, sosyal bilince ve aydınlara sahip bir ülke.

Biraz gerilere, 1979'a gidelim... Referandum başarısızlıkla sonuçlanıyor, Thatcher iktidara geliyor, yeni sağ dalga yalnız Britanya'yı değil, dünyanın dört bir yanını etkisi altına alıyor...

Bosna'da savaşın kuluçkasını gördüm. 20. yüzyılı gördüm. Anlatmaya dilimin varmayacağı şeyler gördüm. Bunları yapanlar başka bir tür değildi, insan türüydü. İşte orada, o anda, görüyorsun ki, anlıyorsun ki, insanoğlunun içinde karanlık mahluk var. Yapabileceğimiz tek şey o karanlık hayvanı zaptetmek.

Bu arada, 80'lerin başında, daha doğrusu 80'lerin ortasına doğru bir "İskoç rönesansı" başlıyor... Edebiyatıyla, sinemasıyla, müziğiyle...

Evet, çünkü Thatcher 1707 anlaşmasını ihlal etti. 1707 anlaşmasına göre, İngiltere'ye uygulanmayan bir vergi İskoçya'ya uygulanamaz. Ama Thatcher bunun aksini yaptı, İskoçya'dan ekstra vergi toplamaya kalktı. Avrupa Topluluğu'nun Adalet Divanı'na kadar gitti bu olay. Thatcher İskoçya'yı cezalandırmak istedi, çünkü İskoçya oyunu İşçi Partisi'ne veriyordu, İşçi Partisi kuzeyde, İskoçya'da Muhafazakarları ezip geçiyordu. Thatcher yerel yönetimlerin bütçelerinin kaynaklarını merkezi hükümetin bütçesine kaydırmak istedi. Ve böylece bizi, İskoçya'yı birleştirdi. Thatcher'ın ilk dört yılında, klasik, geleneksel kuzey-güney ayrımı derinleşti. Bu dışlanma, bu ayrımcılık İskoçya'yı tek yürek, tek yumruk haline getirdi. Zaten hep böyle olmaz mı? Bir "dış güç" tazyik yapar, baskı uygular, bu tazyiğin, bu baskının mağdurları birbirlerine kenetlenir. İskoçya'da da böyle oldu... Birbirimize kenetlenince, "biz kimiz" sorusu zihinleri meşgul etmeye başladı. Ve İskoçluğumuzu yeniden keşfettik, İskoç rönesansı böyle oluştu.

Biraz önce yeni bir binyılın eşiğinde olduğumuzu vurguladınız, son albümünüzün adı da 'günbatım'lı... Sizce nasıl bir gelecek bekliyor İskoçya'yı ve dünyayı?

Takvimler 2000 rakamını gösteriyor diye, 1 Ocak sabahı yataktan kalkınca "aa, her şey ne kadar farklı" diyecek değiliz. Rakam değişiyor diye hiçbir şey değişmez. Ama, biz farklı olmasını istiyoruz, birçok şeyin değişmesini istiyoruz, o ayrı. Şu anda büyük bir sarsıntının, karmaşanın, kaosun içindeyiz. Sanayi devriminden daha büyük sarsıntı geçiriyoruz, sanayi sonrası çağa geçiyoruz. İşsizlik var. Ve ortadan kalkacak gibi gözükmüyor. Öyle bir toplum yaratmayı becerdik ki, insanı ortadan kaldırdı. Üretim-tüketim denkleminden insan çıkarıldı, üretim mükemmelleşti. Peki, biz bu malları kime satacağız? Bir uçurum doğdu. Bu kaos, insanların dine sarılması, uyuşturucu, şiddet, bu değişimin bir parçası. Bunun farkında olanlar var, olmayanlar var. Toplumda yoğun bir korku ve güvensizlik hakim. İnsanların yeni manevi, ruhsal çıkış yolları aranması bu yüzden. Önümüzdeki yüzyıl beni heyecanlandırıyor, ne olacağını merak ediyorum, ama ne umabileceğimi bilemiyorum, zaten onun merak ve heyecanla bekliyorum. Ama şunu biliyorum: Güneş doğar, güneş batar. Ve her şey sürekli bir değişim içindedir. Hiçbir şey aynı kalmaz ve hep güneş doğar. "Sunsets on Empire" –İmparatorluğun günbatımı, bir gündoğumuyla başlıyor, bir "kalk borusu"yla. Ve sanki CNN kamerası çalışmaya başlıyor. Çeşitli kişiler, olaylar, öyküler... Albümün son şarkısı bir ninni. En son dize ise, kızımın söylediği bir cümle: "Güneş doğduğunda görüşmek üzere..." Güneş doğar, yeni bir gün başlar, sürer ve sonra güneş batar. Hep öyle olur.

80'lerin başında, Thatcher döneminin ilk yıllarında, rock aleminde Genesis, Yes, Pink Floyd gibi gruplar mladlarını doldurmuşlar, ufak ufak sahneden çekilmeye başlamışlar, bu arada punk'tan gelen rüzgarlar kendisini iyiden iyiye hissettirir olmuştu. Ama siz, "yeni" olana değil, "eski"ye yöneldiniz, Pink Floyd-Yes-Genesis hattını takip ettiniz...

Öncelikle şunu söyleyeyim: 80'lerin başında siyasi bakımdan bilinçli değildim. Ya da şimdi olduğum kadar bilinçli değildim. Ayrıca, Rolling Stones veya Beatles için tevellütüm müsait değildi. Yeni yetmeyken radyoyu açtığımda karşıma çıkanlar Genesis'ti, Pink Floyd'du, Crimson'dı. Ve onların yaptıkları müzik hoşuma gidiyordu. O sofistike ifade biçimi beni cezbetti. Benim öğrendiğim alfabe oydu. Kendi şarkılarımı yazmaya başlayınca, tabiatıyla o alfabeyi kullandım, o alfabeyle, progressive müzisyenlerin diliyle yazmaya başladım. Ayrıca, birlikte müzik yaptığım insanlar da benim gibiydi. Marillion'da gitaristimiz Genesis'e vurgundu, ben Genesis, Yes ve Floyd'a bitiyordum, davulcumuz Phil Collins'e hayrandı. Dolayısıyla grup olarak aynı alfabeyi kullanıyorduk. O sıralarda, 80'lerin başında İngiltere'de yaşıyordum, güneydeydim. 87'de İskoçya'ya taşındım, İskoçluğumu o zaman keşfettim.

Marillion'dan ayrılmanızın sebebi o "keşif" miydi?

Önemli sebeplerden biriydi. Marillion'da İskoç kimliğim hasıraltı edilmişti. Sonuçta beş kişilik bir grubun parçasıydım, her ne kadar öndeki adam ben olsam da, sonuçta bir gruptuk, grup olarak bir "imaj"ımız vardı. Grup içinde politika tartışmazdık, hatta politika konuşmazdık bile. Bu da beni früstre ediyordu. Kelle vergisiyle birlikte politize olmuştum.

O dönem punk yıllarıydı; toplumsal, siyasal früstrasyonların müzikal ifadesinin başlıca kanalı punk'tı. Punk'tan hiç etkilenmediniz mi?

Hayır. Punk'tan nefret ederim. Punk ortaya çıkar çıkmaz, bütün grupları yavşak ilan etti. S.ktirsinler! Asıl yavşak onlar! Punk ne s.kim ki! Johnny Rotten ve Sex Pistols! Bir tezgah! Plak şirketlerinin tezgahı! Tamam, punk'ın başlangıçtaki niyeti başka olabilir, çok iyi şeyler yapmayı murad etmiş olabilirler. Ama büyük plak şirketleri tarafın-

Fish tarihi

Fish, 1981'de Marilion'a katıldı. 1982'de EMI'yla kontrat imzaladılar. Aynı yıl, ilk albümleri "Market Square Heroes" yayınlandı. Ertesi yıl, "Script For A Jester's Tear" çıktı. 1984'de "Fugazi" ve konser albümleri "Real To Reel"ı yaptılar. 1985, "Misplaced Childhood" ve albümün hiti "Kayleigh" ile Marillion'ın yılıydı. 1986'da B-side şarkılarının ve konser kayıtlarının yer aldığı "Brief Encounter" EP'sini yayınladılar. 1987'de yayınlanan "Clutching At Straws" ve B-side şarkıların yer aldığı "B-Sides Themselves", grubun Fish'le son albümleri oldu. 1988'de ayrılan Fish, 1990'da ilk solo albümü "Vigil In Wilderness Of Mind"ı yayınladı. 1991'de "Internal Exile", 1992'de "Songs From The Mirror", 1994'de "Suits" ve "Sushi"yi çıkardı. 1995 tarihli "Yin & Yang" eski şarkılarının yeni kayıtlarından oluşuyordu. Fish'in 1997 tarihli son albümü "Sunsets On Empire"...

dan manipüle edildiler. Gençliğin heyecanı, tepkisi, isyanı istismar edildi, suistimal edildi. Ambalajlanıp piyasa sürülen bir "devrim" haline geldi. O atmosferde, o dönemde Marillion'un başarılı olması zordu. Ama olduk. Çünkü müziği gerçekten seven insanlar "progressive" müzik yapanlara sahip çıktılar. Ve Marillion bu sayede başarılı oldu.

80'lerin sonunda, '88'de Marillion'dan ayrıldınız, sebep yalnızca siyasi görüş ayrılığı mıydı?

Tek sebep politika değildi tabii, ama önemli bir sebepti. Şarkı sözlerini ben yazıyordum ve yazdığım sözlerin bir kısmı Amerika aleyhindeydi. Plak şirketi ise Amerika yanlısı, Amerika dostu şarkı sözleri istiyordu. Bu konuda takıntılıydı. Ben Amerika dostu sözler yazmayı reddettim. Çünkü bu, grubun doğal güdülerinden, doğal ifade biçiminden taviz vermek olurdu. Fakat, ayrılığın başka sebepleri de vardı. Bir kere yedi yıl boyunca neredeyse günde 24 saat bir aradaydık. Her birimiz farklı karakterde insanlarla evlendi, bu da gruba başka bir "kimya" getirdi. Her birimiz başka biçimlerde olgunlaştık, farklı düzeylerde, hayattan başka başka beklentilerle... Ciddi bir alkol ve uyuşturucu sorunu da söz konusuydu... Giderlerimizi karşılayacak gelire ihtiyacımız vardı, sürekli konser veriyorduk, albüm yapıyorduk, turneye çıkıyorduk. Tükenmiştik. Sihir tükenmişti, büyü bozulmuştu. Bir ara verebilseydik, mesela bir yıl ne konser, ne albüm, ne turne, oturup kafamızı dinleyebilseydik, ne yapıyoruz, niçin yapıyoruz, ne yapmak istiyoruz diye oturup konuşabilseydik, başka türlü olabilirdi. Ama, bir makine yaratmıştık, o makineye sürekli yakıt koymak zorundaydık. Plak şirketinden avans alıyorduk, sonra mecburen turne, konser, albüm döngüsüne giriyorduk. Sonunda öyle bir noktaya geldik ki, dayanacak takatimiz kalmadı. Şarkılarımız, şarkı sözlerimiz eski kalitesinde değildi. Söz benim için çok önemli. Benim müzik bilgim çok sınırlıdır, iyi çalabildiğim bir enstrüman yoktur. Ama şurda birisi gitar çalsa, o müziği şarkı yaparım, söylerim. Nasıl yaptığımı bilmem, sadece yaparım. Onu hissederim. Benim Marillion'a katkım söz yazmak ve o sözleri şarkı olarak söylemekti. Başlangıçta, müzikle sözler arasında uyum ve denge vardı. Ama, zamanla o denge bozuldu. 1988'e geldiğimizde, bir caz bandında solist olmak istemediğimi hissettim. Müzikle dengeyi yeniden tarif etme ihtiyacını duydum. Ve sanırım "Sunsets On Empire"da o dengeyi buldum.

Nedir o yeniden tarif?

Marillion'un son dönemlerinde müzik sözü boğuyor, sözün anlamını darmadağın ediyordu. Marillion'daki müzik-söz ilişkisi bana antipatik gelmeye başlamıştı. Eminim aynı şey diğer üyeler için de geçerliydi. Onlar da sözün yaptıkları müziği negatif yönde etkilediğini düşünüyorlardı. Bu da Marillion'un grup üyelerinin kişiliklerinin ve grubun yaratıcı sanatkarlığının kimyasının değişmesinden kaynaklanıyordu. Ben şarkı yazmak istiyordum, imge heykeltraşlığı yapmak istiyordum, müziğe çerez olacak sözler yazmak değil.

Geçmişte gerek şarkılarınız, gerekse sahne gösterileriniz daha büyük ölçekliydi, şarkılar daha uzun ve komplike, sahne şovunuz daha teatral, genel olarak performansınız daha bir şatafatlıydı sanki. Ama son dönemlerde daha yalın, daha sade, tabiri caizse, daha mütevazı bir tarzınız var. Ne dersiniz?.. Bu, demin sözünü ettiğiniz yeniden tanımlamayla mı ilişkili?

İnsan gençken daha fazla sözcük kullanmaya eğilimli oluyor. Olgunlaştıkça daha az sözcükle aynı dramatik etkinin gerçekleşebileceğini farkediyor. Bir şeyi anlatmak için 50 bin kelime kullanmak yerine 200 kelimeyle söylemek istediğinizi söyleyebiliyorsunuz. Ve aynı etkiyi, hatta daha fazlasını yaratabiliyorsunuz. Bu tamamen güvenle, insanın iletişim kurma kabiliyetine duyduğu güvenle ilgili bir şey. Aynı zamanda, doğal bir evrim bir bakıma. Mesela oturup bir şey yazıyorum, sonra "blaaa, ne bu yaa" deyip yırtıp atıyorum, fazla karmaşık, fuzuli eveleme-geveleme gibi geliyor. Benim öyle aman aman bir sesim yok, bunu biliyorum. Ama güçlü duygularım ve o duygular üzerinde hakimiyetim var, aynen Joe Cocker gibi. Cocker'ın sınırlı bir menzili var. Yaptıklarını o menzil içinde yapıyor. Allah vergisi bir kabiliyeti sayesinde değil, arzusu ve tutkusu sayesinde bir sanatçı. Ben de aşağı yukarı öyleyim.

Şimdi yaptığınız müziği siz nasıl tanımlıyorsunuz?

Progressive. Gündelik dil, beat şiiri, yaylılar, french horn, armonika, viyolin... Hepsini kullanıyorum. Uzun soluklu, bütünlüklü şarkılar yazmayı tercih ediyorum, çünkü benim için şarkı demek, bir konuyu işlemek demek, bir öykü anlatmak demek... Şarkılarım sinema gibidir... Mesela, "Sunsets On Empire" çok sinematografik bir albüm... Şarkılarımı bir mesaj olarak düşünmüyorum, bir öykü, bir sinema filmi olarak düşünüyorum. Gözlerim kamera gibidir, film kamerası gibi. Bir görüntü yakalar, bir duruma zum yapar. Kaydeder. Sonra bir başka görüntü, bir başka durum. O imajları bir araya getiririm, yoğunlaştırırım, bir heykeltraş gibi yontusunu yaparım, kurgularım ve bir şarkı çıkar ortaya. Ben öykücüyüm. Çünkü pub kültüründen geliyorum. İskoçya'da bir puba gittiğiniz zaman, yalnızca izleyici, dinleyici olamazsınız. Muhabbete katılmanız, hikayeler, anekdotlar anlatmanız gerekir.

1996'da Bosna'da bir konser verdiniz, nasıl bir saikle gittiniz oraya, amacınız neydi?

Tecrübe... Görmek istedim... Çok derin bir konu bu. Fikir sahibi olmak istedim. Orada ne olduğunu anlamak istedim. Bir uçağa bindim, bir buçuk saat sonra savaş alanındaydım. Kongo değildi, Sri Lanka değildi, Avrupa'ydı, Avrupa'nın göbeği. II. Dünya Savaşı'nın Doğu Avrupa'da yaptığı hasarı gördüm. İrlanda'da, Tel Aviv'de patlayan bombaların yarattığı hasarı gördüm. Fakat Saraybosna... Saraybosna'daki başka bir şey... Binaların nasıl bir zihniyetle bombalandığını gördüm. Maksadı gördüm, mümkün olan en çok sayıda insan öldürmek maksadını... O ruhu, o kadim ruhu, o ezeli ruhu gördüm. Savaşın kuluçkasını gördüm. 20. yüzyılı gördüm. Anlatmaya dilimin varmayacağı şeyler gördüm. Bunları yapanlar başka bir tür değildi, insan türüydü. İşte orada, o anda, görüyorsun ki, anlıyorsun ki, insanoğlunun içinde karanlık mahluk var. Ve şunu idrak ediyorsun: O karanlık mahluk ebediyen var olacak. Onu yok etmek mümkün değil. Michael Jackson bu gezegenin temiz, düzgün, aydınlık, beyaz bir yer olabileceğini düşlüyor. Bu mümkün değil. Çünkü insanoğlunun varoluşunun bir parçası böyle maalesef. Yapabileceğimiz tek şey o karanlık hayvanı zaptetmek, onu kontrol altına, denetim altına almak. Ona hakim olmak.

Thatcher bireyciliğin bayraktarlığını yapıyordu. Serbest piyasa ekonomisinin temel fikri şu: Komşunu s.k!.. İskoçya'da bu zihniyet sökmez, onun için Thatcher'ın politikaları yürümedi bizim orda. Aile içinde, sokakta, mahallede güçlü bir "koruma", "koltuk çıkma", duygusu vardır. İskoçya'da sosyalistlikle milliyetçilik yanyana, kolkola.

"Yin & Yang" ve "Sunsets On Empire" albümleri bu tema üzerine varyasyonlar galiba...

Yin & Yang bir bilinçlenmenin, bir farkında olmanın başlangıcıydı. Her insanoğlunun bir karanlık ve bir aydınlık yüzünün farkına, bilincine varmaktı. O karanlık taraf, o hayvan, o öfke, o şiddet hepimizde var. Günümüzdeki şiddet düzeyinin yüksekliğinin bir sebebi de, bu gerçeğin farkında olmamamız. İnsanoğlunun bu karanlık tarafını bilmemiz, onu kontrol altında tutabilmemiz için gerekiyor. "O" orada. "O"nun olmadığını düşünürsek, "o"nun bilincinde olmamız, "o"nu denetim altında tutmamız mümkün olmaz. "Yin & Yang " değişik dönemlerdeki şarkılardan yapılan bir derlemeydi. Ama, albümün ismi, geldiğim noktayı, vardığım yeri simgeleyen bir isimdi. Yola devam etmeden önce, insanın sırt çantasını derleyip toplaması, yanında götüreceklerini ve ardında bırakacaklarını ayırması, yeni bir başlangıca hazırlanması gibi bir şeydi. "Yin & Yang " yol hazırlığı, "Sunsets On Empire" ise, yolun, yolculuğun kendisiydi.

Yolculuk nereyeydi?

Ben kimim, ben nasıl ve niye bu "ben" oldum? İlişkilerim... Babam, kızım...

Babanız nasıl bir insandı?

Babam, şimdi en iyi arkadaşım. Hâlâ hayatta, 67 yaşında. Eskiden, ben çocukken pek konuşmazdık. Oto tamircisiydi, bir tamirhanesi vardı. Haftada yedi gün çalışırdı. Hiçbir zaman vakti yoktu, değil başkasına –ailesine, eşine, çocuklarına– kendisine bile ayıracak vakti yoktu. Dolayısıyla benimle de ilgilenemiyordu. Kim bilir, şarkıcı olmamım sebebi belki de buydu: ilgi istiyordum... Tamirhaneyi kuran dedemdi, dedem de babam gibi haftanın yedi günü çalışırdı, işten başını kaldıramazdı. Onun için dedemle babam arasında da iletişim yoktu, olamamıştı. Ben de kızımla hiç ilgilenemiyordum; ben de tıpkı dedem gibi, babam gibi, hep çalışıyordum. Konser, albüm, turne, konser, albüm, turne... Birden ayıldım. Babamın hayatının karbon kopyasını yaşıyordum. Küçük, bağımsız bir plak şirketi kurmuştum, ha babam de babam koşturuyordum. Frene basmalıydım. Ailemle, eşimle, kızımla ilgilenmeliydim; onlara vakit ayırmalıydım. Ama, kızımla ilişki kurabilmem için önce babamla ilişki kurmam gerektiğini anladım. Bandı geriye sarmak gerekiyordu. Yeniden tanışmamız, birbirimizi tanımamız lazımdı... Babam ömrü boyunca, iki yakasını bir araya getirmek için çalışıp durmuştu. Peki, bunca emek ne oldu? Her şeyi kaybetti. Tamirhaneyi elden çıkarmak zorunda

kaldı, evini sattı. Onca yıl sonra, sıfıra sıfır, elde var sıfırdı.

Babanız İşçi Partisi'ne mi oy verirdi?

Hayır, Muhafazakarlara oy verirdi. Çünkü mülk sahibiydi, ticarethanesi vardı, esnaftı, işadamıydı. Babam için İşçi Partisi demek yüksek vergi, yani daha az kazanç demekti. Onun için de Muhafazakarlara oy verirdi.

Hâlâ onlara mı oy veriyor?

Hayır, şimdi SNP'ye, İskoç Ulusal Partisi'ne veriyor.

Muhafazakarlardan niye vazgeçti?

Her şeyini yitirdikten sonra aldatıldığını, kazıklandığını farketti. Londra bizi kandırdı. Aldattı. Hiçbir şeyin yoksa, hiçbir şeye sahip değilsen, daha kolay, daha rahat düşünürsün. Düşünmek kolaylaşır.

Sizin maddi durumunuz nasıl?

Babamınki gibi... Birbuçuk ay önce karım ciddi bir rahatsızlık geçirdi. Doktorlar kanserden şüphe ettiler. Bir sürü test yapıldı. İşte o zaman kendi kendime şu kararı aldım: Eğer kanser teşhisi konursa, şirketi kapatacak, turneyi iptal edecek, müziği bırakacak, stüdyoyu, evi ve telif haklarını satacak, küçük bir eve geçecek, 24 saatimi ailemle geçirecek, kitap ve senaryo yazarak hayatımı idame ettirecektim. Tanrıya, ya da Allah'a şükür, tümör habis değildi, bir operasyonla temizlendi.

Hazır yeri gelmişken... Dinle aranız nasıl?

İnanmıyorum. Saçmalık. Boktan bir şey. Dinin yüzyıllarca önce rayından çıktığına inanıyorum. Ama Tanrı'ya ve Allah'a inanıyorum. Yüce bir varlığın, ezeli ve ebedi, kadir-i mutlak bir varlığın olduğuna inanıyorum. Onun aksakallı, "beyaz bir erkek" olduğuna inanmıyorum, ama bir "yaradan"ın varlığına inanıyorum. İncil'in ve Kur'an'ın –Kur'an'ın ne dediğini bilmiyorum gerçi ama– insanoğlunu, hayatına kılavuzluk edebilecek ilkelerle teçhiz etiğini düşünüyorum. Ancak dine, din adamlarına inanmıyorum, onlara hiç güvenmiyorum. İncil'de dendiği gibi İsa'nın göğe yükseldiğine ve dirileceğine de inanmıyorum. Ama, ben dindar bir insanım, din benim içinde, vicdanımda.

Babanızın dinle ilişkisi nasıldı, kiliseye gider miydi?

Tabii giderdi. 50'li yıllarda yetişmişti çünkü. Özellikle dindar bir insan değildi ama kiliseye giderdi. Ergenlik çağımda beni de götürürdü. Fakat benim kafamda birçok soru vardı... Mesela, dünyada olup biten bu kötülüklere karşı niye ilahi bir müdahale yoktu... Bunun gibi şeyler... Ve tabii ki, kilise bu tür sorulara cevap vermeye muktedir değildi.

Babanız hâlâ kiliseye gidiyor mu, Muhafazakar Parti'yi bıraktıktan sonra kiliseyle ilişkisinde bir değişiklik oldu mu?

Hayır, hâlâ kiliseye gider, Hıristiyanlığın temel, geleneksel prensiplerine hâlâ inanır. Bunu hiçbir zaman sorun etmedim. Benim için farketmez; hıristiyan, müslüman, ateist, budist... Din kişisel bir şey.

İskoç kimliğinin iki temel ögesi olduğu, bunlardan birinin işçi sınıfı kültürü, diğerinin ise Kalvinizm, Hıristiyanlığın protestan yorumu olduğu söyleniyor. Bu yargıya katılıyor musunuz?

Doğru. İskoçya'da kilise çok güçlüdür. Reform hareketi İskoçya'da çok köklüdür. Ayrıca, kilise İskoç siyasi hayatında çok etkilidir. İskoç aydınlarının, entellektüellerinin birçoğunun da kiliseyle sıkı bağları vardır. Ve kilise, güncel siyasi me-

selelerle çok ilgilidir; siyasi kararlara ve manevralara dahil olur. Yeni bir referanduma ve yeni bir siyasi oluşuma hazırlanıldığı şu günlerde, kilise pozitif bir rol oynuyor. Bağımsız İskoçya'yı, bağımsız İskoç parlamentosunu destekliyor, İskoç milliyetçiliğini savunuyor.

Biraz önce bahsettiğiniz o "karanlık mahluk"un kuvveden fiile çıkmasında, milliyetçiliğin gözardı edilemeyecek bir etkisi var. Savaşların asli sebebi milliyetçilik...

Ve din...

Peki, bu ikiliden sakınmak, korunmak, onlara karşı bir set oluşturmak gerekmez mi? Siz kendinizi bir İskoç milliyetçisi olarak tanımlıyor musunuz?

Ben, hiçbir zaman, İskoç milliyetçiliği adına bir şiddet eyleminde bulunmam. Şiddetin insanların düşünce biçimlerini değiştirebileceğine inanmıyorum. İnsanları fikirlerini değiştirmeye zorlayabilirsiniz ama, onların fikirlerini imha edemezsiniz. Hak güçlünündür, ya da güçlü olan haklıdır gibi bir düşünceden uzak durmalı. Çok yanlış. Güçle, kuvvetle fikirler kabul ettirilemez. Şiddet hiçbir şeyi çözmez... Ayrıca, biz anti-İngiliz değiliz, İngilizlere düşman değiliz. Yalnızca bağımsız İskoçya istiyoruz. İskoç kimliğini kutsamak, kutlamak istiyoruz. İskoçluğumuzu yaşamak istiyoruz... İskoç kültürü, kimliği gaydaya ve İskoç eteğine indirgenemez. Çok daha derin bir şey. Hâlâ o kimliğin keşfine uğraşıyoruz. Onun için demin sözünü ettiğimiz o yazarlar, sinemacılar çok önemli. Biz İngiliz İmparatorluğu tarafından sömürgeleştirildik. İskoç olan ne varsa yıkıldı, bozuldu, kültürümüz altüst edildi. 1745'deki halk ayaklanmasını hatırlatmak isterim. O ayaklanmanın lokomotifi olan aydınlar, entellektüeller Amerika'ya sürgün edildi. İngilizler İskoçya'nın klan istemini yerle bir etti. Bizi bir koloni haline getirdiler, kültürümüzü tarumar ettiler. İskoçluk gaydayla ekose eteklikten ibaretmiş gibi bir imge yaratıldı.

Johnny Rotten ve Sex Pistols! Bir tezgah! Plak şirketlerinin tezgahı! Tamam, punk'ın başlangıçtaki niyeti başka olabilir, çok iyi şeyler yapmayı murad etmiş olabilirler. Ama büyük plak şirketleri tarafından manipüle edildiler. Gençliğin heyecanı, tepkisi, isyanı istismar edildi. Ambalajlanıp piyasa sürülen bir "devrim" haline geldi. O atmosferde Marillion'un başarılı olması zordu. Ama olduk.

Geçen seferki İstanbul konserinizde sahneye o etekle çıkmıştınız...

Evet. Çünkü iyi bir şey, güzel bir şey, harika bir şey. Özellikle sıcakta... Havadar... Serbest, rahat... "Takımlar"a nefes aldırıyor.

Aynı konserde Doors'un "Roadhouse Blues"uyla "bis" yapmıştınız...

Ya, evet... Doors... Onları çok severim, çok iyiler. 80'lerin başında "American Prayer"ı çok sık dinlerdim. Zaten sözün önemini, dramatik etkisini, müziğe açtığı kapıyı bana farkettiren "American Prayer" olmuştur. Doors sayesinde Ginsberg ve Kerouac'ı keşfettim. Ginsberg ve Kerouac, Morrison'ın yaptığını yıllar önce yapmışlardı. Söz çok önemli, mesele kafiye değil, sözün kendisi, şu konuştuğumuz "söz", seslendirdiğimiz söz, şu bildiğimiz gündelik konuşmanın "söz"ü. Son albümümde beat şiirini, beat tekniğini uygulamamın sebebi de sözün bu dramatik etkisi. Bu gece dinleyeceğiniz "Jungle Right" ne demek istediğimi sanırım çok iyi anlatan bir parça.

Bugünlerde neleri, kimleri dinliyorsunuz?

Massive Attack, Tricky, Morrissey ilk aklıma gelen isimler... Bugünlerde eskilerden Humble Pie ve Traffic dinliyorum... Jeff Buckley çok büyük bir kayıp. "Grace" albümü harikaydı.

Özel birileri var mı, kendi kendinize kaldığınızda, bir keyif ya da hüzün anında, özellikle tercih ettiniz birileri...

"Dark Side of The Moon"... Saat gecenin üçü, karım, kızım uykuya çekilmiş, ben hala ayaktayım... İşte o zaman, "Dark Side Of The Moon"u koyuyorum. O albümü çok seviyorum, hep sevdim. Bir de "The Final Cut"... Thatcher'a, Thatcher dönemine ne kadar güzel bir cevap!..

Edebiyatla başladık, futbolla bitirelim.

Keşke futbolla başlasaydık...

Euro '96'da, UEFA'nın önerisi üzerine İngiltere-İskoçya maçında İskoç milli marşını söylemiştiniz...

İskoç futbolu, İskoç milli takımı, İskoçluğun ne olduğunu gayet güzel imliyor. Aynı zamanda İskoç milliyetçiliğinin nasıl bir şey olduğunu da... İskoçya'da maçlarda olay çıkmaz, taraftarlar birbirine girmez, kavga-dövüş çıkmaz. İskoç milliyetçiliği de böyle bir şey. İskoç olmaktan gurur duyuyoruz. Ama, İskoç milli takımı dünya kupasına gittiğinde İskoç seyirciler olay çıkarmaz, sağa sola sataşmaz. Bayrak dalgalanır, gayda çalınır, marşlar, şarkılar söylenir. Kimseye saldırılmaz, kavga çıkarılmaz. İskoç milli takımı İskoçya'nın ve futbol oyununun harika bir elçisidir. Hollanda'yla veya Almanya'yla maç yaptığımızda kavga etmiyoruz, top oynuyoruz. Bizim futbola yaklaşımımız budur: Dostane ve eğlenceli bir yarışma. Maçtan sonra bara gidilir, beraberce sarhoş olunur, büyük bir parti yaşanır. Bir ülke olarak İskoçya'yı ve İskoç milliyetçiliğini ben böyle görüyorum.

Sizce gelmiş geçmiş en iyi İskoç futbolcusu kim? Dennis Law mu, Kenny Daglish mi?

İkisi de efsane adamlar. Dennis Law'a yetişemedim, ama çocukken Daglish'i çok seyrettim. Dennis Law müthiş bir bitiriciydi ama, bence Daglish daha iyiydi. Çok kafalı bir oyuncuydu. Ayaklar zaten kafanın dediğini yapar.

İskoç liginde hangi takımı tutuyorsunuz?

Abernia. Fakat takım berbat durumda. Güç bela kümede kaldılar... Aslında, genel olarak İskoç futbolu kötü durumda. Stadyumlar bakımsız, harabeye dönmüşler. Zaten son yıllarda İskoçya'da olup bitenler, futbolun karbon kopyası. Futbol işçi sınıfı sporudur. İnsanlar takımlarıyla gururlanırlar, onurlanırlar. Fakat şimdi takım kalmadı ortada. Top oynayan adamlar var sadece.

** Kitap-lık dergisinin (Eylül-Aralık 1995) Liber ekindeki "İskoçya: Kozmopolit bir milliyetçilik mi?" dosyası içinde "Glasgow 1984" başlıklı yazı.*

Colloseum Colloseum'um ilk tanıdığımızda hayli etkilenmiştik, caz çalıyorlar, blues'u çok iyi biliyorlar, hepsini İngiliz usulünde yapıyorlardı. Onları Blues Incorporated, Graham Band Organisation, John Mayall ve Atomic Rooster gibi başka projelerde de takip ettik. Davulda John Hisemann, vokalde Chris Farlowe, gitarda Dave "Clem" Clempson, bas gitarda Mark Clarke, klavyede Dave Greenslade ve saksofonda Dick Heckstall-Smith, geçenlerde İstanbul'a geldiler ve 1. Boğaziçi Festivali'nde birkaç yüz kişiye çok keyifli saatler yaşattılar. Farlowe ve Clempson olağanüstüydü. Heckstall-Smith ise, altmış küsur yaşına rağmen müthiş üflüyordu. Hisemann ve Greenslade, diğerlerine nazaran daha yorgundu. Konser günü, onları Eresin Oteli'nin lobisinde yakaladık...

İlk-Caz-Rock

Ayaktakiler: Chris Farlowe, John Hisemen, Dick Heckstall-Smith, Mark Clarke Oturanlar: Dave Greenslade, Clem Clempson

Yeniden bir aradasınız. Nasıl birleştiniz?

Hiseman: 1994'te tekrar bir araya geldiğimizde ben bu işbirliğinin bir turnelik olacağı hissiyatına sahiptim. Turne çok başarılı olunca bir albüm fikri ortaya çıktı. İlk iki konserin kayıtlarından derlenen "1994: Reunion Concerts" çok büyük ilgi gördü. Turne bittiğinde devam etmeyi pek düşünmüyorduk. Derken bir stüdyo albümü fikri etrafında tekrar bir araya geldik. Aslında ben eski Colloseum günlerinin temposuna kimseyi hazır görmüyordum. O zamanlar, üç yıl yılda 365 gün Colloseum için çalışıyorduk. Fakat şimdi durum farklı; hepimizin ayrı yaşamları ve devam eden projeleri var.

Heckstall-Smith: 23 yıldır ayrıydık. Birleştiğimizde ortaya ne çıkacağı bir muammaydı. Biraz da bu muammayı çözmek için meraktan birleştik. Son zamanlarda özellikle Avrupa'dan çok konser teklifi geliyordu. Ayrıca albümler hâlâ satıyor.

Grup elemanlarının Colloseum dışında devam eden başka projeleri var mı?

Hiseman: Tabii. Dave Greenslade televizyon programlarına müzik yazıyor. Clem Clempson, İngiltere'nin en meşgul birkaç session gitaristinden biri. Ayrıca Farlowe ile çalışıyor. Heckstall-Smith, kendi ekibi DHSS dışında Farlowe ile beraber. Ben Bobby Thompson'ın Perfelia adlı caz rock topluluğu ile çalışıyorum. Farlowe'un bir blues grubu var. Mark Clarke ise Amerika'da Mountain ile çalıyor... Zaten, bütün problem orada başladı. Herkesin, Collosuem'a zaman ayırabilmesi için kişisel ve müzikal yaşamında bazı değişiklikler yapması gerekti. Birleşmenin o bildik ve sıkıntı verici evresini yaşamadık, zira hâlâ hepimiz çok iyi dostuz. Bir de biz, albüm yapmak için yılda bir toplanacak gruplardan değiliz. Olamayız da. 1971 sonrası böyle bir sistem ortaya çıktı; Yes, Rolling Stones...Önce geçen ağustos buluştuk, sonra ocak ve mart aylarında bir araya geldik. Son albümümüz "Daughter Of Time"ın mikslerini bitirip buraya geldik.

O günlerden bu yana müzik çok değişti. Belirli sınırlar içerisinde hareket eden caz ve rock artık transparan oldu. Gerçi sizin sound'unuza yakın bir soul jazz akımı çıktı ama, Colloseum'un ses örgüsünü güncel bir çizgi dahilinde nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hiseman: Colloseum, kurulduğu dönemde caz ve rock formlarını dengeli biçimde birleştiren ilk grup olarak tanındı. Bu sebeple kendimizi "dünyanın ilk caz rock grubu" olarak lanse ediyoruz. 1968 ABD turnesinde Chicago Transit Authority diye bir grupla çaldık. O zamanlar üflemelilerin ağırlıklı olduğu, üç sesli, pop caz lezzetinde bir müzik yapıyorlardı. Konserin sonunda trombonculan geldi ve rock ritmleri üzerine caz doğaçlamaları yapmanın ne kadar parlak bir fikir olduğunu söyleyerek bizi tebrik etti. Altı ay sonra isimleri Chicago oldu ve bizim formülümüzle çok büyük başarıya ulaştılar. Colloseum, yarısı modern caz kökenli müzisyenlerden oluşuyor. Caz bana hep çok Amerikalı geldi. Amerikalı'nın metropol yaşamına fon müziği... Rock ise bir şekilde çok İngiliz bir şey. John Mayall, Graham Bond ve Alexis Korner ile Amerikan müziği yapıyordum. Ama Colloseum ile durum değişti, zira ülkeme ait bir müzik yapıyordum. Belki Beatles, Rolling Stones, Yardbirds Amerikan müziği ile ünlü oldular ama dikkatini çekerim, bir süre sonra son derece İngiliz bir müzik ortaya çıkarttılar.

Günümüz müziği içerisinde Colloseum'un yeri?

Hiseman: 1994'te tekrar buluştuğumuzda bizim çalmak istediklerimiz, aynı zamanda dinleyicilerimizin dinlemek istedikleriydi. Dinleyiciler, müziğimizi hala zamanın ötesinde buluyorlar. İnan ki sentetizörler, ritm makineleri ve bilgisayar müziğinden sıkılan çok insan var.

Heckstall-Smith: Almanya konserinde yaş ortalaması neredeyse yirmiydi. Çocuklar bizi babalarının arşivlerinden biliyorlar.

"The Kettle" parçanız çok şaşırtıcı. Sanki 1980'lerde patlayacak olan Manchester Sound'un ilk örneği, işareti gibi.

Hiseman: Tamamen öyle. Dikkat etmişsindir, Colloseum'da hep zamanın ötesinde olma, öncülük hali söz konusudur. Biz nostalji satarak ceplerimizi doldurmuyoruz. Grubun kurulduğu yıllarda dinleyici önemli bir metamorfoz geçiriyordu. 60'lar boyunca savaş sonrası kuşak, rhythm and blues ve pop ile dans edip eğlenceye doyunca insanlar daha farklı arayışlar içerisine girdiler. Graham Bond Organisation, kulüplerde çalarken herkes dans ediyordu! Colloseum ile sahneye çıktığımızda herkes kafası iyi, yerlerde oturuyordu. Bu şekilde iyi zaman geçirme biçimleri, konser yapıları ve müziğin sunumu değişti. Ortaya Yes, ELP, King Crimson ve Pink Floyd gibi gruplar çıktı.

Son albüm nasıl oldu?

Hiseman: Dinleyenler bu Colloseum diyor. Sadece eskisi gibi dakikalarca süren parçalar yok.

Siz, Heckstall-Smith ve Farlowe, İngiltere'de 50'lerin başında patlayan Dixieland caz geleneğini takip eden ve genelde pek kimsenin sahip çıkmadığı modern caz geleneğinden geliyorsunuz. Sonra da İngiliz blues patlaması sırasında en ilginç kombinasyonların içerisinde yer aldınız. Biraz da o zamanlardan konuşalım mı?

Hiseman: Savaş sonrası gençlik nereye saldıracağını bilmiyordu. Televizyon yoktu ve radyo, ardı arkası kesilmez klasik müzik programları, sözel programlarla doluydu. Pop müziğe haftada sadece yarım saat yer ayrılıyordu. Haftanın her günü yayınlanan 15 dakikalık bir soap operayı dinlemek için yirmi milyon kişi o saatte radyo açıyordu. Yirmi milyon kişi! Bu sepelerden dolayı hareket dans kulüplerinden filizlendi. Dixieland tarzı caz, blues'a yakındı ve millet dansediyordu. Sonra bu yakınlıktan yola çıkan Alexis Korner, Ken Colyer ve Chris Barber, ilk blues orkestralarını kurdular. Sonra blues elektriklenince, ithal plakların da etkisi ile rhythm and blues grupları ortalığı sardı ve tüm Britanya, zenci müziği çalan gruplarla yıllarca dansetti.

Farlowe: Net hatırlıyorum: Flamingo, Pink Elephant, Marquee, 100 Club, Whiskel A Go-Go... O sıralar Thunderbirds ile çalıyorduk. Albert Lee gitaristimdi. Özellikle Flamingo harika bir yerdi.

Biraz da o dönemin ilginç karakterleri üzerine konuşalım. Mesela Graham Bond, Alexis Korner, John Mayall...

Hiseman: Graham Bond o sıralar gündüz buzdolabı pazarlıyor, gece alto saksofon çalıyordu. 1961'de Melody Maker onu "yılın en iyi saksofoncusu" seçti. Ne yaptığını bilen biriydi. Kızları becerip bira içmekten başka hiçbir ideali olmayan gruplar tesadüfen çok ünlü oldu; ileriyi gören ve korkunç yetenekli Bond bu yeteneklerinin bedelini ödedi. Cream onu çok incitti. Eski arkadaşları onun çok sevdiği bir müziği, hem de hiç ödün vermeden çalıp acayip zengin oldular. Başkaları onun bildiği formüllerle çok zengin oldu. Mesela Colloseum... Bir de eroin ve LSD bitirdi onu, son tedavisinden delirmiş biçimde döndü. Alexis ise çok tatlı bir adamdı, müziği çok iyi koklardı. Müthiş karizmatik bir liderdi ve herkesi etrafına toplayıp önemli işler yaptı. Tıpkı Mayall gibi çok iyi bir katalizördü ve yeteneğinin sınırlarının farkındaydı. İkisi de istedikleri formüle göre gerekli müzisyenleri toplayıp hep önde oldular. Alexis'i çok erken kaybettik. Mayall şimdi çağırsa gene giderim.

Bu fikrinizi Mayall'a ilettiniz mi?

Hiseman: Tabii. Beraber çok güldük.

Farlowe: Bond'un birkaç tahtası eksikti ama çok iyi biriydi.

Heckstall-Smith: Evet, Bond ve Alexis çok iyi insanlardı. İkisi de deha derecesinde zekiydi. Alexis'in annesi Türk asıllıydı, babası da Fransız galiba. Ama nefis bir aksanla konuşurdu, yüksek sosyete İngilizcesi! O yıllarda Britanya'dan oluk oluk yetenek fışkırıyordu. Sebebini bilmiyorum, garip bir dönemdi.

Söyleşi: **Sarp Keskiner**

Van Morrison

60'ların ortasından bu yana mütemadiyen üretiyor ama etrafındaki "muamma" henüz aydınlatılabilmiş değil. Zenci müziğini tüm ruhuyla Britanya adalarına sokan Belfastlı "gönüllü sürgün" Van Morrison'ın, şöhretle arası yok. Her zamanki ketumluğuyla Q dergisine üç-beş kelam etmiş, özel dünyası hakkında önemli ipuçları vermiş. Rock'çuluğunu, feylesofluğunu ısrarla reddediyor. "Bunların hepsi mit" diyor, başka bir şey demiyor. Hatırlatmaya gerek var mı; son albümü "Healing Game" bir müddettir piyasada...

Ben yoğurdu böyle yerim!

'60'larda insanlar esrar içiyor, asit atıyor ve aslında olmayan şeyleri algılıyorlardı. Sanırım her şey böyle başladı. Galiba o dönemde gazetecilerin ve müzik yazarlarının da kafaları iyiydi. Şu da bir başka mit: "Bu ne anlama geliyor?" Eğer uyuşturucuya takılıyorsan, her şeyde her tür anlamı bulabilirsin.

Bugünlerde oldukça meşgulsün. Yoğun bir konser programın var...

Aslında o kadar da meşgul değilim. Daha az ama daha düzenli konsere çıkıyorum. Ayda dört konser falan. Artık turneye de çıkmıyorum, o yüzden sürekli çalışıyorum sayılmaz. İşin özü, bir grup kurmak ve bu grubu bir arada tutmaktan geçiyor. Stüdyoya girdiğimde veya bir konsere çıkacağımda bir grup insan benim ne yaptığımdan haberdar oluyorlar, böylece etrafta koşuşturup insan toplamam gerekmiyor. Benim cephemde işler uzun bir süredir böyle yürüyor.

"The Healing Game"den bahsedelim. 'Healing' (Sağaltma) teması ta baştan beri eserlerinde görünüyor. Senin için ne ifade ediyor sağaltma?

Bunun için şarkının sözlerini dinlemen yeterli.

Müziğin bir sağaltım gücü taşıdığı...

Bu şarkı insanların sokak başlarında şarkı söyleyip çaldığı dönemlerle ilgili. Bu benim için '50'lerin sonu, '60'ların başıydı. Amerika'daki doo-wop gruplarıyla başladı. Ben bu dönemi kaçırdım ama yine de insanların sokakta şarkılar söylediği bir yerden geliyorum. Dolayısıyla şarkının genel fikri buydu, ve aslında her zaman sokakta şarkı söylüyor olduğun gerçeği... Nerelerden geçersen geç, yine de bir sokak köşesinde şarkı söylüyorsun aslında.

Sence bir şeyi keşfetmek, geçmişe uzanarak unuttuğumuz bir şeyi hatırlamaktan mı ibaret? Aslında derinlerde bir yerde hepimiz biliyoruz, ama onunla olan ilişkimizi kaybetmiş durumdayız...

Evet, sanırım gerçek bu. Onunla olan ilişkini kaybediyorsun. Örneğin, insanlara sokaklarda müziğin çalındığı zamanlardan bahsediyorum ve onların yaşadıkları yerde böyle şeylerin olmadığını söylüyorlar. Sanırım ortadan kalkmış olan bir şifahi gelenek söz konusu.

Demek Belfast sokakları müzisyen kaynıyordu?

O kadar da popüler bir şey değildi, çünkü doğaldı. Çevremdeki herkes şu ya da bu şekilde müzik yapıyordu. Ama Belfast'tan gelen diğer insanlarla konuştuğumda, onların mahallelerinin böyle olmadığını söylüyorlar. Benim mahalleme has bir durumdu belki ya da benim mahallem bu tür mahallelerden biriydi.

Ne tür müzik çalınırdı?

Country, western, skiffle, folk... Her türlü müzik.

Kilise müziği senin için bir başlangıç noktası oldu mu?

Babamın Mahalia Jackson plaklarını falan dinleyerek başladım ben. Pazar Okulu gibi yerlerle fazla alakam olmadı zaten.

"The Healing Game" şarkısını John Lee Hooker'ın son albümü için kaydetmiştin. Onun albümünün adı da "The Healer"dı. Hooker da senin gönlünden geçenleri anlayabiliyor galiba...

Evet, kesinlikle. Onunla daha çok çalışmak isterim ama 200 plak yaptıktan sonra stüdyoya girmekten pek hoşlanmıyor artık.

Seni müziğe ısındıran insanlardan biriydi, değil mi?

Evet.

İlk dönemlerin ardından, seni çok derinden etkileyen insanlarla karşılaştın mı bir daha?

Hayır. Senin dediğin gibi geriye dönmek zorunda olduğumu hissediyorum sık sık. Artık o... şeyi bulamıyorum. Uzun bir süredir beni gerçekten etkileyen bir müzik duymadım. Sanırım her alanda '70'lerden bu yana yeni bir şey olmuyor. Cazda da öyle... İlham bulmak için gerilere dönmek zorundayım.

Nereye?

Blues'a...

Seni blues'a döndüren özellik nedir?

Bilmiyorum. Blues entellektüel değildir. İçinizde tınlar. Ancak bunu söyleyebilirim.

Müzik hakkında konuşmanın anlamsız olduğunu mu düşünüyorsun?

(gülerek) Evet. Şarkı yazma sürecini analiz etmeye kalkmak çok zor, çünkü şarkı beyninizin mantıksız bir bölgesinden çıkıp gelir. Bu mantıksız bölgeden gelen müzikle ilgili mantıklı bir konuşma yapmak imkansız.

İnsanlar senin müziklerini fazlaca mı analiz ediyorlar?

Evet, olduklarından başka anlamlar yüklüyorlar. Her tarafa doğru abartıyorlar olayı. Kendilerini daha iyi ya da daha entellektüel gösterme kaygısından olabilir. Dylan'ı analiz edip dururlardı bir ara. Şimdi rahat bıraktılar adamı.

Dylan ve senin gibi adamlar söz konusu olduğunda, insanlar şarkılarınızdaki bir takım göndermeleri analiz ederek şarkıyı anlamlandırabileceklerini düşünüyorlar.

Bunların çoğu kurgusal. Bu yakınlarda benimle ilgili yeni bir kitap çıktı. Şöyle bir göz gezdirdim, şarkılarımla ilgili bölümler var içinde. Şarkılarımın ne anlama geldiğini biliyor gibi yazıyor, ama yazdıkları tamamen uydurma. Benimle hiçbir ilgisi yok. Şarkı ve ben farklı şeyleriz. Tüm şarkıların benimle ilgili olduğunu düşünmek saçmalıktır. Belki bir şarkının % 10'u benim deneyimlerimden kaynaklanıyordur, ama gerisi kurgusaldır.

Yine de müziğinin insanların hayal gücünü fişekleyebilmesi güzel bir şey olmalı?

Elbette. Ama bu başka bir şey. Üretkenliği öldüren analitik taraftır. Çünkü müzik analitik olmayan taraftan gelir: Yaratıcılık.

Yaptığın şeyin temelde bir iş olduğunu söylerdin.

Evet. Geçmişte müzik daha çok kayıt merkezliydi. Ama bugün daha çok canlı müzikle ilgileniyorum. Kim bilir, belki her zaman böyleydim de farkında değildim. Belki de "The Healing Game" bundan bahsediyor.

Genel olarak seyirciyle ilişkin nasıl? Senin için önemli olan bir feedback öğesi var mı bu işin içinde?

Ben o tür bir icracı değilim. Yaptığım iş kesin bir konsantrasyon gerektiriyor. Dışardan bakıldığında kolay gözüküyor herhalde, arada bir nefeslenip bir iki hikaye anlatabilir, şakalar yapabilirmiş gibi geliyor insana. Ama sahnede durum farklıdır, karmaşıktır, birinin yaptığı tek bir hata tüm konsantrasyonu mahveder. Bu tür şeylerle uğraşmak için vakit yoktur. Başka icracılar başka şeyler yapıyor olabilir, ama ben yapmıyorum. Ben müziği öne sürüyorum ve müzik tek başına yeterince yoğun. Başka hiçbir şeye vakit yoktur. Sahneye çıktıkları andan indikleri ana kadar herkes diken üstündedir. Seyirciyle oynamak, şakalaşmak gibi şeylere yüz vermem. Müzikten ne alıyorlarsa ellerinde kalan odur. Ben yoğurdu böyle yerim.

Şarkının gerçek anlamının ötesine geçmek zorunda mısın, yoksa işin içinde oyunculuk da var mı?

Gerçek değil, biliyorsun. İnsanların inanmak istemedikleri de bu. İcra, gerçekliğin kendisi değildir. Tüm hayatını sahnede ortaya koymazsın, şarkıları canlandırırsın.

Belki de senin sesinin özelliğinden dolayı, dinleyiciler ettiğin her kelimenin tamamen gerçek olduğunu düşünüyor.

Ben ne blues şarkıcıları gördüm, "Aman tanrım, bu adamın hayatı kaymış olmalı" diye düşündüm. "Beş parasız kaldım", "Kadınım terkedip gitti beni" türünden şarkılar söylerler. Ama sahneden indikleri an gülümsemeye başlarlar, "N'aber adamım, her şey yolunda, di mi?" derler. İcra bir tür oyunculuktur.

Senin sahne performansın birçok standarta göre çok yoğun sayılır, o yüzden de insanlar seni elinde bir William Blake kitabıyla sürekli huşu içinde dolaşırken hayal ediyorlar...

(gülerek) Bir iki kitap okudum diye, bir röportajda bir iki laf ettim diye her şeyi abartıyorlar.

Şimdi bildiklerini o zaman biliyor olsaydın, yine de müzisyen olur muydun?

Sanırım, evet. Beni rahatsız eden tek şey niye ünlü olduğumu bilememek. Çünkü ben o ünlü olmak isteyen insanlardan değildim. Şöhret benim başıma geldi. Artık geriye dönemem. Oysa ben ünlü olmak için hazırlanmamıştım ve hâlâ daha şöhreti anlayabilmiş değilim. Etrafta ünlü olabilmek için çırpınan ve başaramayan birçok insan varken, ünlü olmak istemeyen benim ünlü olmam ironik değil mi?

Ünlü birini tanıyan birini tanıyan birini tanıyorsan, sen de ünlü olabilirsin. Beni rahatsız eden tek şey niye ünlü olduğumu bilememek. Çünkü ben o ünlü olmak isteyen insanlardan değildim. Şöhret benim başıma geldi. Artık geriye dönemem. Oysa ben ünlü olmak için hazırlanmamıştım ve hâlâ daha şöhreti anlayabilmiş değilim. Etrafta ünlü olabilmek için çırpınan ve başaramayan birçok insan varken, ünlü olmak istemeyen benim ünlü olmam ironik değil mi?

'60'larda seni hayal kırıklığına uğratan bir karşı-kültür yaşanıyordu. Hiç kendini bu olaya kaptırdın mı? Yeni bir dünyanın doğmakta olduğuna inanıyor muydun?

Tam olarak değil. Bana göre her şey, her zaman zor olmuştur. O yüzden gökyüzündeki pasta hayallerine inanmıyorum. Her şey inanılmaz derecede zordu zaten. Şansım yaver gitti de o boklardan hiçbirine takılıp kalmadım.

Amerika'ya niye gittin?

Aslında, başlangıçta Amerika'da yaşamak gibi bir isteğim yoktu. Şans eseri kendimi orada buldum. Görüyorsun, bu da rock mitolojisinin bir parçası. Sanki her şeyi önceden planlayarak yapıyorsun. Oysa hiç de öyle değildi. Amerika'ya gittim ve bana beş kuruş para ödemediler. Tamamen parasızdım. Bu yüzden orada kalıp çalışmam gerekti. Bert Berns ile menajerlik, prodüksiyon, plak şirketi , baskı ve daha birçok şeyi kapsayan bir anlaşma imzalamıştım. Bugün hangi avukata sorsanız, bunun profesyonel bir intihar olduğunu söyleyecektir size. Ama o dönemde kimsenin bu konularda bilgisi yoktu. Amerika'ya bu yüzden gittim ve sonra da her şey arap saçına döndü. Bert Berns öldü ve ben ortada kaldım. Bu prodüksiyon şirketi benim Warner Brothers ile anlaşmamı sağladı vs. vs. Böylece Amerika'da kaldım. Kızım büyüdüğünde oradan ayrıldım, çünkü artık Amerika'da kalmak için bir nedenim yoktu.

İş senin için sıkıcı bir şey midir?

Hayır, çünkü ben bir işkoliğim. Ben bu işi yapıyorum ve yaptığım işten hoşlanıyorum. Çünkü birçok insanın istediğini yapmak gibi bir şansı yok. İlk dönemlerde gerçekten de sıkıcı bir işti bu. Herkes kazıklanıyordu. Tek yaptığınız önünüzdeki haftayı nasıl çıkaracağınızı düşünmekti. Tanrı'ya şükür, artık böyle değil.

Senin tecrübelerin tipik tecrübeler miydi, yoksa birçoklarına göre daha mı bahtsızdın?

Sanırım tipikti. Çünkü, bunlar birçok insanın başına geliyordu. Bazıları vazgeçti, ama ben direndim. Tek yapmak istediğim müzikti ve beni alt etmelerine izin veremezdim. Ama birçok insan pes etti. O dönemlerde plak işi bu kadar büyük değildi. Henüz bir endüstriye dönüşmemişti. İşin içinde çok az sayıda insan vardı. '70'lerde olay patladı ve rock'a dönüştü. Ondan önce rock'n'roll'du. Ben müziğe başladığımda bizim yaptığımıza rhythm'n'blues diyorlardı. Bir-iki plak sonra pop grubu olduk.

Çünkü parçalarınız hit oluyordu...

Evet. Fakat olay bu kadar büyük değildi, ortalıkta bu kadar büyük paralar dönmüyordu. Kazıklanıyordunuz ama yaşayabiliyordunuz. Şimdi ise bir kazıklandınız mı, çok çok büyük paralar kaybediyorsunuz.

Bugün bu işi şirketler yapıyor ve kazıklayanın kim olduğunu bilmiyorsun...

Evet.

Eskiden tek bir kişiyi gösterebilirdiniz, fakat bu kazıklanma artık sistemin kendi içinde...

Doğru, haklısın.

Sence müzik bir tür büyü mü?

Büyü mü? Evet, kesinlikle.

Eskiden insanları müzik yoluyla meditatif bir hale çağırdığını söylüyordun.

Artık böyle kelimeler kullanmıyorum, William Blake olayında olduğu gibi, her şey bağlamından koparılıyor ve abartılıyor. On yıl sonra böyle sözleri okuyup "bu herif pireyi deve yapmış" diyebilirsin. Bu yüzden meditasyon gibi terimler kullanmıyorum artık. Sonuçta bunlar sadece birer kelime ve bağlamlarından koparıldıkları zaman anlamsızlaşıyorlar.

Sence '70'lerde insanlar, sanatçılardan kendi sorunlarını çözmelerini mi beklemeye başladılar?

Evet ve ben bunu asla anlayamadım. Niye insanlar müzisyenlerden dünyanın bütün sorunlarını çözmelerini bekler? Bu işi politikacılar yapamıyorsa, müzisyenler nasıl yapacak?

Kimi zaman müziğe bir bilmece gibi yaklaşırız, sanki içinde

açıklanması gereken bir giz varmış gibi.
Bunu anlamak için '60'lara gitmek gerek. '60'larda insanlar esrar içiyor, asit atıyor ve aslında olmayan şeyleri algılıyorlardı. Sanırım her şey böyle başladı. Galiba o dönemde gazetecilerin ve müzik yazarlarının da kafaları iyiydi. Şu da bir başka mit: "Bu ne anlama geliyor?" Eğer uyuşturucuya takılıyorsan, her şeyde her tür anlamı bulabilirsin.
Daha önce nihai bir açıklamanın peşinde olmadığını, arayışın ve yolculuğun kendi içinde bir amaç olduğunu söylemiştin.
Evet, bunu ilk söyleyen de ben değilim. Son, başlangıçtır. Gidecek başka yer yoktur. Her şey şu anda olup bitmekte, daha ötesi de yok.
Müziğinde çok güçlü bir mekan hissi ve geçmişi alıp bugüne taşıyabilme becerisi var. "Hyndford Street" ve "Take Me Back" gibi şarkıları düşünüyorum da...
Ben kafamda ya da ruhumda oraları hâlâ terketmedim. Aslında, hâlâ oradayım. Bugün dahi kafamda sokak çocukları ile takılıyorum. Ama benim ve benim gibi adamların etrafında bir mit yaratıldı ve ben sürekli olarak bu miti kırmaya çalışıyorum, kimi zaman imkansız gibi görünse de.
Sence şöhret yaptığın işin bir yan ürünü mü?
Evet, ama ben bununla baş edemiyorum ve edemeyeceğim de. Kimi zaman bu işin üstesinden gelebilmek için şunları şunları yapmam lazım diyerek kararlar aldığım bile oldu, ama hiçbir şey değişmedi. Kutlanmak falan istemiyorum. Sadece müzik yapmak istiyorum. Şöhret kelimesi de yüklü bir kelime. Gerçekte göründüğü gibi bir şey değil.
Nasıl yani?
Şöhret, yaptığı iş dolayısıyla kutlanan bir insana yakıştırılan bir sıfattır. Ama artık bakıyorum da bu kelime her şey için kullanılıyor. Ünlü birini tanıyan birini tanıyan birini tanıyorsan, sen de ünlü olabilirsin. Tamamen anlamsız bir kelime.
Şöhret artık başlı başına ticari bir mala dönüştü. Onu ortaya çıkarabilecek herhangi bir uğraştan bağımsız bir mal.
Kesinlikle doğru!
Eğer büyük bir piyango falan kazanacak olsan bu işi bırakır mıydın?
Ekmek parası için bu işi yapmam gerekmiyor. Ama bir grubumun olması ve müzik yapmak benim için bir ihtiyaç. Bu yüzden devam ediyorum. Sürekli yeni baştan başlamak istemiyorum. Birkaç yıl uzaklaşıp geri dönmek bana göre değil, onun için düzenli bir grubum var.
Hiç yan işlere bulaşmayı düşünmedin mi? Bir zamanlar öğretmenlik yapmaktan bahsediyordun.
Bazı düşüncelerimi aktarmak istiyorum. Belki makale ya da bir kitap yoluyla. Burada konuştuğumuz kimi konular hakkında. Ama onun dışında kendime göre başka bir yer göremiyorum.
Makalelerinde ne tür konulardan bahsederdin?
Mitleri parçalamak... İnsanların etraflarını saran mitleri farketmelerini ve bunları mümkün olduğunca soymalarını isterdim.
Diğer sanatçılara da katkısı olurdu herhalde...
Sadece duymak isteyenlere... Çoğu insan duymak istemiyor bile, mitin içinde yaşamak istiyorlar. Başka türlüsü olabileceğine ihtimal vermiyorlar. Belki de korkuyorlar.
"Philosopher's Stone" albümünden bahsetsene...
Yıl sonunda piyasaya sürülecek galiba. '70'lerin ve '80'lerin ilk dönemlerinden kalma eski kayıtlardan, yayınlanmamış malzemelerden oluşacak. Daha önce albüme almadığım şarkıları şimdi seçmek zor oldu tabii. Ama o zamanlar albümlere girmeme nedenleri kötü olmaları değildi. Ya diğer şarkılara uymuyorlardı ya da elimizde yeterince şarkı vardı.
Eski albümlerini dinlemek nasıl bir duygu? O albümleri yapan adamın sen olduğuna bir türlü inanamadığını söylemiştin bir ara.
Şimdi çok ilginç geliyor. Tüm resmin bir parçası olarak görüyorum.
Onlarla gurur duyuyor musun?
Kesinlikle.
Peki özellikle kendini yakın hissettiğin şeyler var mı?
Kendimi yakın hissetmediğim fazla bir şey yok ki zaten. Geçenlerde "Astral Weeks"i dinledim. Çöküp kaldım. Kendi kendime dedim ki, "Çok farklı şeylerden bahsediyorum. Şu anda bana duvarın arkasında ve çok uzak görünen şeylerden..." Ama güzeldi.
"Astral Weeks" herhangi bir kategoriye yerleştirilemeyen ilk albümündü.
Evet, ve tutup ona rock dediler. Oysa rock olan herhangi bir şey yoktu içinde.
Senin müziğinde her türlü müziğin etkisi var. Oysa bir country dinleyicisi asla soul plağı dinlemez. Sen neleri dinlerdin?
Bizim zamanımızda bu çizgiler yoktu ortada. Ben müzik dinlemeye başladığımda Melody Maker bir caz dergisiydi. Henüz rock yazarları icat edilmemişti. Blues, country, pop dinledim ve kategorilerine dikkat bile etmedim.
Pop müzikten hazzetmemenin nedeni ne?
Pop müzik hiçbir zaman benim müziğim olmadı, çünkü gerçek müzikleri duymuştum ben. Gerçek müziğin çalındığı bir evde büyüdüm. Little Richard ve Fats Domino'yu severdim, ama zaten üç yaşımdan beri buna çok yakın bir müzik dinliyordum. Rock'n'roll birçok insanın hayatını değiştirdi ama ben rock'n'roll'dan önce bu müziğin temelini oluşturan rhythm'n'blues'u dinlemiş ve bayılmıştım. Bu yüzden benim için büyük bir değişiklik değildi bu. Pop da dahil olmak üzere her şeyi sevdim, hepsi birbirinin devamıydı ne de olsa, ama aslen siyah müziğe tutkundum. Sanırım ben ve Eric Burdon gruplarımızdan ayrılıp solo çalışmaya başladığımızda, siyah müziğe böylesine dalmış sadece ikimiz vardık. O dönemde herkes siyah müziğe sardırdığını iddia ediyordu ve çoğu yalan söylüyordu. Ama ben ve Burdon gerçekten siyah müzikle yatıp kalkıyorduk. O dönemden çıkan birçok insanın imajı gayet beyazdır.

Geçenlerde "Astral Weeks"i dinledim. Çöküp kaldım. Kendi kendime dedim ki, "Çok farklı şeylerden bahsediyorum. Şu anda bana duvarın arkasında ve çok uzak görünen şeylerden..." Ama güzeldi. Tutup ona rock dediler. Oysa rock olan herhangi bir şey yoktu içinde.

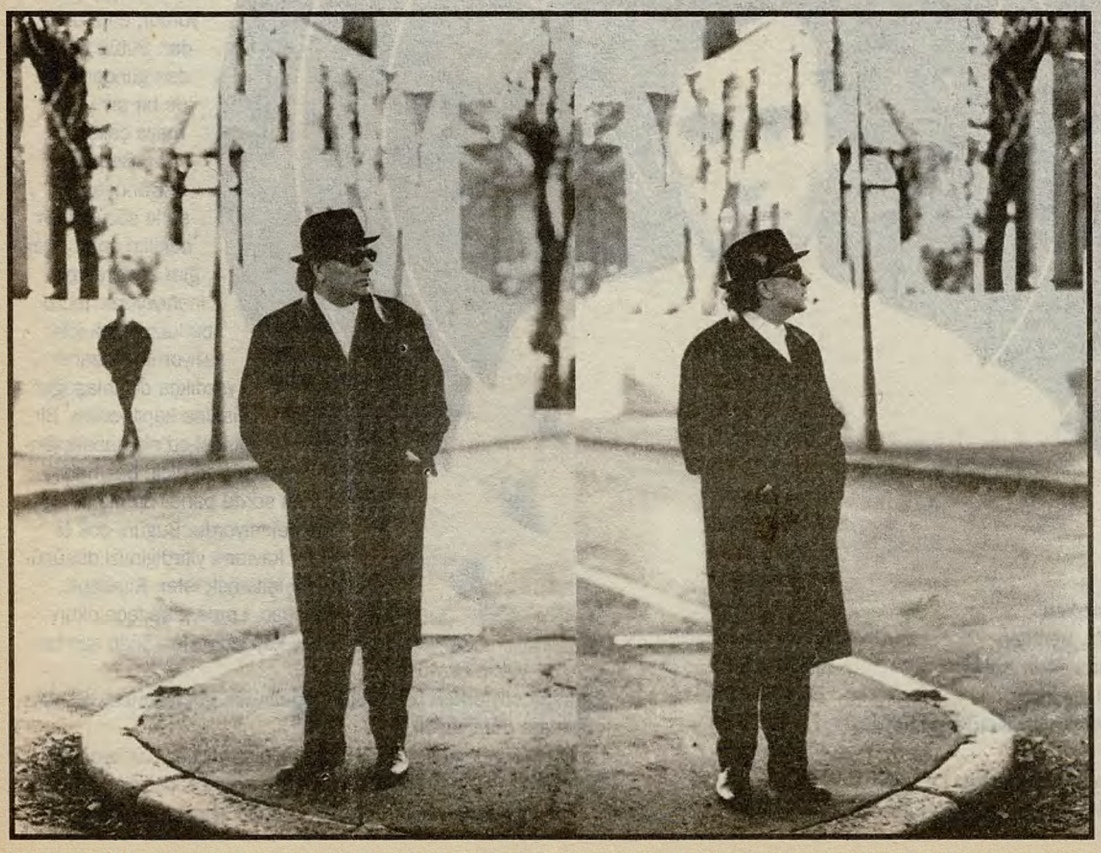

Çeviren: **Ogan Güner**

Jeff Buckley

Mayısın son günlerinde Mississippi nehrinin sularında boğulup ölen Jeff Buckley, tıpkı babası Tim Buckley gibi sesiyle, besteleriyle çok uzaklara gidebilen bir müzisyendi. Ondan yeni albüm haberi beklerken ölüm haberini aldık. İçimiz buruk, eski defterleri karıştırdık, dergileri, gazete kupürlerini taradık. Aşağıdaki söyleşi son birkaç sene içinde Jeff'le yapılmış çeşitli görüşmelerin bir kolajı. Mojo, Best, L'Evenement du Jeudi dergileri ve Libération gazeteleri kılavuzluğunda sadece 30 yıl sürmüş bir hayatın çeşitli istasyonları. Kendi ağzından...

Uçarı Kavranamaz bir his, bir hatıra

Çocukluğunda müzikle aran nasıldı?

Annemin doğru dürüst çalışmayan bir pikabı vardı. Geriye doğru dönerdi. Pink Floyd'un "One Of These Days"inden, annemin sevdiği, benim nefret ettiğim Dan Fogelberg'in şarkılarına kadar bulabildiğim her şeyi çalıp garip bantlar hazırlardım. Şarkı başlamadan önce Nick Cave'in çığlık attığı bir Birthday Party şarkısını bu şekilde tam 23 kere üst üste kaydetmiştim. Anlayacağın, müzik benim için bir saplantıydı.

Her zaman şarkıcı olmak gibi bir isteğin var mıydı?

Önce annemin kucağı, ardından müzik... Tüm hayatım boyunca şarkı söyledim. Klasik eğitim almış bir piyanist ve çellist olan annem bana sürekli şarkı söylerdi. Arabayla okula doğru giderken radyoda Joni Mitchell, Crosby Still & Nash gibi müzikler dinlerdik. Curt & Spark, Led Zeppelin II, Stevie Wonder, Sly & The Family Stone, Magical Mystery Tour, Hendrix in the West, Barbra Streisand in the Park, Nat King Cole, Judy Garland... Ardından aile toplantılarında şarkı söylemeye başladım. Üveybabam misafirlerin yanında uykuya dalar, annem de bu işe çok bozulurdu. Ben de milletin ilgisini çekmek için bildiğim ne kadar Elton John şarkısı varsa arka arkaya söylerdim. İnsanların önünde şarkı söylemek benim için çok doğaldı. Benim cümlelerim, melodilerim, aynı zamanda, hafızamdaki annemin ağlayışlarından da geliyor sanıyorum. Ağladığını benden gizlemek için, duşun altına girer, saklanırdı. Suyun sesi ve onun hıçkırıkları bana bir sireni hatırlatırdı.

Babanın hayatındaki yeri nedir? Senin için bir başbelası mı?

Babam ben altı aylıkken evi terketmiş. Sekiz yaşımdayken, bir Paskalya tatilinde, toplam dokuz gün gördüm onu. İki ay sonra da öldü. Babamı tanıyan insanların onunla ilgili çok güzel anıları olabilir ama benim için o hayatımın en karman çorman yönüydü. Sanırım ben ve babam aynı özelliklerle doğmuşuz, aynı iskelet yapısına sahibiz, ama şarkı söylerken ben benim. Dışavurumumuz aynı değil. Ben kendi zamanımı yaşıyorum. Anlatacaklarımı onun gibi anlatmamı bekleyenler hayal kırıklığına uğrayacaklar.

1991 senesinde baban anısına verilen bir konserde sahneye çıkmıştın...

İlk başta orada çalmayı istemiyordum. Ama babamın cenazesine çağrılmamıştım ve bu beni hep huzursuz ediyordu. Eğer saygıyla gidip izleseydim bütün bunu kafamdan atabilmiş olacağımı düşündüm. Bohem hayatı yaşamak üzere, gündelik hayatı bırakıp gitme arzusunu anlattığı ve annem ve benden söz ettiği "I Never Asked to be your Mountain"ı söyledim. Bu aynı zamanda hem sevdiğim, hem de nefret ettiğim bir şarkıydı.

Ölü bir insanın etrafında örülen kült mantıkdışıdır. Bir noktaya kadar nostaljiyi bugüne karşı bir darbe olarak algılıyorum. Aslolan bugündür.

Eski Tim Buckley hayranları da senin konserlerine geliyor. Onlara pek iyi davranmadığını biliyorum. Paris'teki konserinde, senden babanın şarkılarını çalmanı istediklerinde, aşırı dozdan ölme ile ilgili bir pandomim sunmuştun...

Bu insanlar bir ölünün dirilişine tanık olmak isteyen, geçmişlerinde takılıp kalmış tipler. Büyümeyi ve beni ben olarak görmeyi reddediyorlar. Sürekli olarak bir cesede tapınmamı bekliyorlar. Tim Buckley fenomeninin bir parçası olmamama ve bunu kabul etmememe çok bozuluyorlar. O adamla ilgili bildiğim her şeyi yabancılardan öğrendim. Beni büyüten annemdi. Gazeteciler için de ben sadece bir pop piçiyim. Ölü bir insanın etrafında örülen kült mantıkdışıdır ve bir noktaya kadar nostaljiyi bugüne karşı bir darbe olarak algılıyorum. Aslolan bugündür. Bugün. Bunu yapmayı kabul ederek biraz kendimi kurban ettim.

Şarkılarının sözleri kendi hayat hikayene mi dayanıyor?

Hayır, sanmıyorum. Belki kökenlerinde böyle bir şey yatıyordur, ama o kadar. Bütün bunlardan gündelik dilde bir şiir yaratmaya çalışıyorum. Ben öyle olağanüstü bir şarkı sözü yazarı değilim ama yazdığım sözlere çok inanıyorum. Tecrübe kazanmak için yazıyorum. Yazarak, yazdıkça olgunlaştığım hissine kapılıyorum. Bir çok kişi cd'nin kapakçığında sözleri niçin basmadığımı sordu bana. Bu hiç de ilgimi çekmiyordu. Bugün, çok temel bir kavramı yitirdiğimizi düşünüyorum: şiir işitilmek ister. Rimbaud, Verlaine, Kerouac, Lorca... sadece okundukları için çok şey kaybediyorlar. Şiirin ses boyutunu kaybettik.

Şarkıları söylerken bir şekilde kendinden geçiyorsun... Sesler çığlıklara dönüşüyor...

Herkesin ruhu vardır. Hiç kimse gerçekten yalan söyleyemez. İster Bon Jovi ol, ister Serge Gainsbourg, ses kişiliğin taşıyıcısı, aracıdır. Bence trans hali, vücudumla zihnimin mükemmel

20→

birliği... Söylediğimle hissettiğim arasında hiç bir mesafe yoktur artık, bu hep beni çeken bir duygudur. Tıpkı seks gibi: bir an gelir artık müdahale edemezsin, kendini bırakman gerekir... Bence sadece seks bu dünyayı kurtarabilir. Bütün bileşimler, bütün pozisyonlar olabilir, ama, vardığımız yerde, sanki ölümsüzmüş hissiyle kendimi bıraktığım o an vardır

Müziğini nasıl tanımlıyorsun?

Kısmen bataklık, kısmen çeşitli yapılar... Bataklık önemlidir. Bir tadı ya da bir nesnenin hissini hatırladığınız bir hatıranız vardır elbette. Bu his o kadar garip ve kavranamazdır ki, tam olarak elle tutulur bir şeye dönüşmez. Sizi çıldırtır. Bu benim müzikal estetik anlayışım... Tam olarak algılanamayan, uçarı bir hatıra. İşin güzel tarafı, şimdi bunu plağa kaydedebiliyor, konserde canlı olarak çalabiliyorum. Tamamen gerçeküstü. En derin hatıranızın kapısında bir gardiyan olduğunu ve belli bazı şeyleri hatırlamamanız gerektiğini düşünün. Bu hatıraya ulaşmanın tek yolu gardiyana rüşvet vermek, onun gücü altına girerek kendi ruhunuzun derinliklerine doğru yüzmek. Yok olabilir ya da korkabilirsiniz, bilemezsiniz. Tıpkı ölmek gibi...

Bir şarkının bittiğini, olduğunu nasıl anlıyorsun?

Hiçbir fikrim yok. Benim peşinde koştuğum, bütün biçimlerinde şarkıyı tasarlayabilmek. Mümkün olduğunca tamamlanmış, en uç noktasına ulaşmış versiyonuna ulaşmak istiyorum. Bu dakikalarca da sürebilir, birkaç saniye de. Bir şarkının süresi onu yorumlayacak olan kişinin ona akıtabileceği enerjiyle de bağlantılı. Gücümün yetmediğini hissettiğim zaman, parçayı okumaya son vermeyi tercih ediyorum. İşte bu nedenle de bazıları benim iyi bir müzisyen olduğumu düşünüyor: çünkü bir parçanın ihtiyacı olan şeyi hissediyorum. Bu bir zeka biçimi. Yedi saat boyunca sevişebilen biri, on dakika dayanamayandan daha mı zekidir? Hayır, zeki olan adam, "öteki"nin, ötekilerin ihtiyacını hisseden adamdır. Bazı şarkı yazarlarının beni sığ bulduklarını biliyorum. Ama kıta-nakarat-kıta mantığıyla yapılmış o kadar çok şarkı duydum ki, alışıldık şarkı biçimi beni açmıyor. Daha özgür bir formda yazmak istiyorum.

Sence bunu yapabilen şarkı yazarları kimler?

Joni Mitchell, Bob Dylan. Dylan hâlâ modern rock kariyerinin nasıl olması gerektiğinin kurallarını yazıyor ve ölünceye kadar da yazmaya devam edecek. Yaptıklarına övgüler düzmekten başka bir şey gelmez elimden. Şiiri ağızda yaşayan bir şey haline getirdi o. Beat'leri de o yüzden severim. Diğer şairler sanat formunu yarattılar ama onlar bu işi tamamladı. Amerika'nın ilk defa huşu içinde şairleri oldu ve Dylan da bunu müzik alanına aktardı.

Oysa akademisyenler Dylan'ın çok berbat bir sesi olduğunu iddia eder.

Halt etmişler, cahilliklerine vermek lazım. "Blonde On Blonde" albümünde nefret edilesi bir yabancılık ve güzellik içinde çıkar sesi. Bir tür Billie Holiday'dir o albümde. Sesinin kıskanılacak bir güzelliği vardır. Whistling Pete'den Lord Byron'a, Woody Guthrie'den Verlaine'e kadar herkes vardır içinde.

Hiç Dylan'la karşılaştın mı?

Bir kere. The Supper Club'ta çalmıştı. Ona dokunduktan hemen sonra terapiye ihtiyacım olduğunu düşündüm. "Seni tanıyorum, babana benziyorsun" dedi. "Sen de kendi babana benziyorsun" dedim ama duymadı sanırım. Sürekli saç kuyruğumu çekiştiriyordu, benden hoşlandığını anladım. "Don't Look Back"i dinleyerek yıllarımı geçirmiştim, çok heyecanlandım.

Ama Dylan bu özgünlüğünü sürekli konum değiştirerek, dinleyicilerini şaşırtarak kazandı.

Yeni bir yola sapmak eski yolu daha da kutsal bir hale getiriyor. Aynı atı ölünceye kadar kırbaçlamak, sana da ata da haksızlık.

Kendini kuşağının içinde nereye yerleştiriyorsun?

Kendi kuşağımdan olan birçok insan benim müziğimi sevmiyor. İnsanlar ihtiyaç duydukları şarkılara geliyorlar, ama onların değerlerinin benimkileri de kapsadığından emin değilim. Oysa ben şu anda yapılan birçok müziği seviyorum. Yıllardır gördüğüm en bereketli pop dünyası bu: Nirvana, Beck, Liz Phair... Bence bu bir zafer, çünkü bu insanlar gerçekten müzik yapabiliyor.

Kendini belli bir kuşağa dahil olarak görmüyorsun sanki?

Bilerek ve isteyerek her zaman dışarda kaldım. Çıkar çıkmaz

Dylan hâlâ modern rock kariyerinin nasıl olması gerektiğinin kurallarını yazıyor ve ölünceye kadar da yazmaya devam edecek. Yaptıklarına övgüler düzmekten başka bir şey gelmez elimden. Şiiri ağızda yaşayan bir şey haline getirdi o. Beat'leri de o yüzden severim.

beğendiğim ve etkilendiğim tek isim Patti Smith'dir. Henüz her şey olmaktayken Patti Smith'e takıldım. Onu ilk defa bir gündüz televizyon programında gördüm. Radio Ethiopia yeni çıkmıştı ve Patti Smith ayakkabısız, simsiyah ayaklarıyla öylece oturuyordu. Kokusunu alabilirdiniz neredeyse. Bu turne bakışını tanırım. Vahşi bir kedi gibiydi.

Turne sırasında bir gece sahnede konuşuyordum. Biz turnedeyken insanların arka arkaya öldüğünden bahsediyordum: Cab Calloway, Carmen McRae, Burt Lancester... Dinleyicilerden biri 'Fred Sonic Smith' dedi. 'Ne, olamaz!' dedim. Evine gidip Patti, Fred ve çocukları için bir konser vermek isterdim. Sadece yarım saatliğine 'teşekkür ederim, sizi seviyorum. Müziğimden nefret de etseniz, bu sizin bana verdiklerinizin bir parçası' demek isterdim. Ve Fred ölüp gitti.

"Sine-E" EP'si ("Live At The Sin-E) döneminde geniş bir cover repertuarına girişmiştin. The Smiths'ten Dylan'a, Billie Holiday'den Sex Pistols'a, Edith Piaf'tan Van Morrison'a...

Bu şarkılardan ilham fışkırdığına inanıyorum ve bunlardan nasiplenmek istedim. Punk'ın da, Robert Johnson'un da hayatımda büyük etkisi var ama ben arketip bir şarkıcı olmak istiyorum; bir aşık, bir öykü anlatıcısı ve bu şarkılarda anlatılanlar muhteşem öyküler. Bu insanlarla hiçbir zaman tanışamayacağımı düşündüğüm için onları dinleyerek bir şeyler öğrendim.

"Grace" albümünde de, kendi şarkılarının yanısıra Britten'ın "Corpus Christie Carol"u ve Cohen'in "Hallelujah"ının cover'ları var...

Beni Benjamin Britten'la tanıştıran arkadaşım Roy'du. Roy 15 yaşımdan beri arkadaşım. Bu süre içinde birçok arkadaşımı geride bıraktım ama onunla hiç ayrılmadık, tanıdığım en bilge insanlardan biri.

Bono'nun "Grace" albümünü çok beğendiğini ve senin "Hallelujah" yorumunu kendininkinden iyi bulduğunu biliyorum. Sen ne diyorsun?

O kadar iyi bir yorum olduğunu düşünmüyorum. Umarım Leonard dinlemez. Konserlerde daha iyi yorumluyorum. Stüdyoda da tamamen canlı kaydetmiştim şarkıyı, ama konserlerde aniden ortaya atıldığım bölümler var ki, şarkıyı baştan aşağıya değiştiriyor. Albümdeki hali biraz çocukça, konserlerde ise bazen erkek gibi söylüyorum.

"Grace" seni tatmin etmedi mi?

Hayır, hayır, tatmin etmekten fazlasıyla uzak. Çok daha iyisini yapabileceğimden eminim... Görüyorsun işte, bütün ilk albümlerin böyle bir sorunu vardır, insan yeterince riske girmeye çekiniyor... Benim açımdan, son derece başarılı, örnek bir ilk-albüm, Patti Smith'in "Horses"ıdır. Orada John Cale'in prodüksiyonu müthiş. "Grace"in sound'u çok akıllı uslu, fazla kibar.

"Grace" albümünü bir yere oturtmak çok zor. Albümü yaparken neler hissediyordun? Kayıtlar nasıl geçti?

Kaydetmesi en zor şarkı, temposu yüzünden "The Last Goodbye" oldu. Grup olarak şarkıyı bir türlü yakalayamıyorduk. Orta tempo gerçekten çok zordur. Bu tür bir tempoyu sürdürmek için kusursuz olmak gerekir, çünkü şarkıda hiçbir şey tekrarlanmıyordu. "The Last Goodbye"ı sert ve ağdalı "Mojo Pin" ve "Grace" şarkılarının arasına yerleştirdim. Kahvenin damağı temizlemesi gibi... Sıralama önemlidir. Ama herkes kendi evinin DJ'idir. Ben bir akış yaratmaya çalışıyorum, ama insanlar benimkini takmıyorlarsa, kendi akışlarını da yaratabilir.

Robert Plant'in senin en büyük ilham kaynaklarından biri olduğuna dair bir şeyler okumuştum...

Büyüme dönemimde Led Zeppelin favori grubumdu. Led Zeppelin, Cocteau Twins gibi gruplar açıklanamayan şeyi, ruhu taşıdılar bana. Aslolanın müzik olduğunu gösterdiler. Müzikle ilgili sevdiğim ve duyduğum ne varsa, hepsini ardımda bırakıp başka bir yere gitmek istiyorum. "Seni seviyorum" ya da "ben ne haltım?" demenin birçok yolu vardır. Ben kendi sözlerimi söylemeye çalışıyorum.

Nusrat Fateh Ali Khan'ın şarkılarını yorumlamak ister miydin?

Nusrat benim Elvis'im. Benim çalış tarzımda onun çok büyük bir etkisi var. Ama onu aynen tekrarlamak ona hakaret etmek olurdu. Amerikan müzik mirasını onun kendi halkının anısına yaptığı derinlikte kullanabilmeyi başararak ona yaklaşmaya çalışmak isterim.

→21

Columbia ile anlaştıktan sonra sana bir grup kurman ve bir albüm hazırlaman için hayli zaman verildi...
Büyük bir şey istediğimi biliyordum. Ama nasıl bir sound istediğime karar vermemiştim, çünkü bu geleceği planlamak olurdu. Mümkün değil. Üstelik insani de değil. Sadece belli imkanları bir araya getirebilirsiniz. Müzik ya da herhangi bir sanat dalı söz konusu olduğunda, yaratım sürecinin sonunda ortaya çıkan ürün önceden planladığınızdan daha fantastiktir. Kırmızı istiyorum dersin. Ama yapmakta olduğun şey siyaha eğilimlidir, çünkü içinde çok fazla kırmızı vardır. Sanat böyle işliyor.

Seni kabul etmeye hazır birçok bağımsız plak şirketi varken, büyüklerin en büyüğü Columbia ile anlaştın. Niye?
Bağımsız bir plak şirketiyle bu iş yürümezdi. O kadar da alternatif değilim. Sanırım ben farklı bir lezzet üzerinde çalışıyorum. Tamamen bana ait olan bir şey yapıyorum. Her bir dokumdan ortaya çıkan bir şey yapıyorum ve karşıma bu fırsat çıktığında, onu kabul edip yapabileceğimin en iyisini yapmaya karar verdim, çünkü kimsenin grubumda çalacak insanları seçmesine izin vermem.

Beraber çalışması zor bir insan mısın?
Hayır, sanmıyorum. Mükemmelliyetçi bir insan değilim. Çok uzun bir süreden beri, müziğin mükemmel olamayacağı fikrini kabul ettim. Mozart biliyordu ve mükemmel olabiliyordu. Ama ben hiçbir zaman Mozart olmayacağım. Genç ölen insanlar beni ilgilendirmiyor...

Grubunu nasıl oluşturdun?
Gruptaki insanları solo konserlerim sırasında buldum. Michael Tighe üç yıldır arkadaşımdı ve bütün solo konserlerimi izlemişti. Mick Grondahl gelip, benimle çalışmak istediğini söyleyen ilk adamdı. Çok doğrudan ve samimiydi. Bir gece, sabahın ikisinde toplandık. İyi bir basçı bulmak çok zor: güçlü, melodik ve yalın... Ama onun bası tam istediğim gibi çığ ve görkemliydi. Genellikle genç herifler bir araya geldiğinde sadece rock çalmak isterler. Yavaş tempolu bir şarkı sıkılmaları için yeterlidir. Ama yavaş bir tempoyla kıvılcım yaratabilmekten daha güzeli olamaz. Sonra baterist Matty'i buldum. Bir tavsiye üzerine bulduk onu. Bir gece, kafalarımız kıyakken çalmaya başladık ve "Dream Brother"ın müziği o gece çıktı ortaya. "Dream Brother" adını taşıyan bir şiirim vardı zaten, yakın bir dostumla ilgiliydi.

Solodan gruba geçmek zor oldu mu?
Bir grupla yaratmak ve çalmak solo, çalışmaktan çok farklı. O anın dinamiklerine yönelik tüm anlık duygular ve dikkat dört katı artıyor. 8 yaşında olmakla, 20 yaşında olmak arasındaki fark gibi. 8 yaşınızdaki haliniz hâlâ içinizdedir ama üstüne 20 yıl daha eklenmiştir. Solo çalışmamamın nedeni kusursuz bir grubu bulabilmekti. Bütün favori isimlerim grup müziği yapar. Bob Dylan, Robert Johnson ya da Thelonius Monk'u dinlemeyi severim, ama aynı anda çalan birçok enstrümanla gidebileceğiniz farklı alanlar vardır. İnsan ruhunda olup bitenlerin sese dönüştüğü trans benzeri bir seviyeye ulaşabilirsiniz. Korkmuş, küçük çocuk ya da romantik aşık aynı anda mümkün olabilir. Müzikle insanlara iletebileceğiniz müthiş duygular var. Ben bu konuda kuşkucu da olsam, insanlar bana karşı çok iyi davranıyorlar. Biz sadece ruhlardan ibaretiz ama asıl gerilim bunun farkında olmamamızdan kaynaklanıyor. Müzik ise bunu dokunulabilir hale getiriyor.

Kafelerde çalıştığın ilk zamanlarda müşterilerin sorun olduğunu söylüyordun...
Bu insanların benim için değil de sohbet etmek, kafa dinlemek için geldiklerini anlamamıştım. Birdenbire, bir zavallı şeytan ortaya çıkıyor ve bir köşede şarkı söylemeye başlıyordu... Sonra, giderek, müziğimi mümkün olan her yolu deneyerek onlara kabul ettirmeye çalışmanın gereksiz olduğunu anladım, mühim olan onların ilgisinin yavaş yavaş bana yönelmesiydi. Ve bunun içinde şarkıcı kılığından çıkıp vaiz kılığına büründüm. Benim için, çalmak, artık şarkı söylemek değil, konuşmak anlamına geliyor. Müziğimi tamamen bambaşka bir şekilde tasarladım. Artık müziğim bir sanat değil, daha çok bir spor. Tıpkı jiu-jitsu gibi... Kendi enerjimi çoğaltmak için seyircinin enerjisini kullanmaya başladım. Kendimi ifade etmek için seyircinin varlığını kullanıyordum... Gündelik dertlerini unutmak için bir iki kadeh birşeyler içmeye gelen tanımadığım insanlar karşısında beni şarkı söylemeye yönelten Edith Piaf oldu. Onları etkilemek, onlara dokunmak için bütün kalbimle söylüyorum. O, sokak sayesinde işitilen, bu olağanüstü sesten, bu inanılmaz titreşimden büyük keyif alıyordu. Onu anlıyorum. Psikolojik açıdan hiçbir şeyin, hiçliğin ortasında olmayı, umutsuzluk okyanusunda kaybolmayı, bunun ne demek olduğunu biliyorum.

Kendini müzik endüstrisi içinde nasıl konumlandırıyorsun?
Aynı anda iki işi yapmamayı öğrendim. Kendi başına yapabileceğin işi yapmalısın. Müzik dünyası, müzik endüstrisinden çok daha büyük ve hayat verici. Bana huzur veren tek şey, gerçek müzik dünyası.

22→

Tim Buckley

Jeff Buckley müzik yapmaya başladığında kimilerince "Tim Buckley'nin oğlu" olarak algılandı. Bazılarıysa Tim'i "Jeff Buckley'nin babası" olarak kazıdılar hafızalarına. Yaşadığı yıllarda büyük bir şöhreti olmasa da saygın bir yer statüye erişebilmiş, 90'lardaysa "kült"leşmiş bir ozan Tim Buckley. Oğlununkinden üç sene daha kısa süren, 1975'de boktan biçimde noktalanan bir hayatı var...

"Şairler erken ölür"

Tim Buckley, 'şarkı yazarı' kadrosuna dahil. Bu kadronun hemen hemen her üyesi gibi (Neil Young, Joni Mitchell, Leonard Cohen, Nick Drake) kendi başına buyruk ve 'arada bir yerlerde'. Hiçbir kategoriye sığmamak elbette güzel bir şey ama, Tim Buckley'nin hikayesinde olduğu gibi, adamı yıkıma da götürebiliyor.

Tim Buckley, 47 yılında doğar, New York yakınlarındaki Amsterdam kasabasında büyür. Ailesinde müzikle uğraşan ve müzik dinleyen pek çok insan vardır, ama onun ilk gözağrıları Johnny Cash ve Hank Williams gibi folk ustaları olur. İnanılmaz derecede güzel bir yüzü ve inanılmaz derecede güzel bir sesi vardır. II. Dünya Savaşı sırasında başından yaralanan ve anormal ruh halleri sergileyen babası, Tim'in güzelliğini farkettiğinde onu 'ibne' olmakla suçlayarak mütemadiyen dövmeye başlar. Annesi ise henüz 17 yaşındayken dört oktavlık sesiyle çevresindekileri büyüleyen hassas ruhlu oğluna bakıp "şairler erken ölür, senin sonun da onlara benzeyecek" der durur. Bütün bunlar Tim'i sarsmakla kalmaz, bir arkadaşının sonradan söylediği gibi, başarı isteğinin ve başarı korkusunun aynı anda içine işlemesine neden olur.

Tim Buckley lisedeyken, sonradan liriklerini besteleyeceği Larry Beckett'la tanışır. Tim, daha şimdiden Nat King Cole ve Johnny Mathis dinleyerek sesini bir enstrüman gibi kullanma-

ya başlamıştır bile. Bir süre Princess Ramona & The Cherokee Riders adındaki bir country grubunda gitar çalar ama gönlü başka yerlerdedir, gitgide kendine daha yakın bulduğu folk'a kayar.
Yanına Beckett'ı ve yine liseden tanıdığı basçı Jim Fielder'ı alarak Los Angeles'a uzanır, kısa bir sürede adlarından bahsettirmeye başlarlar. Frank Zappa'nın efsanevi Mothers Of Invention grubunun bateristi onları dinler ve Mothers of Invention, Lenny Bruce, Captain Beefheart gibi sıradışı isimlerin prodüktörlüğünü yapan Herb Cohen'le bir buluşma ayarlar. Cohen, Tim'i dinler dinlemez vurulmuştur, Tim Buckley'nin, o dönemin önemli plak şirketlerinden Elektra ile anlaşma imzalamasını sağlar. Bir ay sonra, Tim'in kendi adını taşıyan ilk albümü piyasadadır. Ortaya çıkan "Tim Buckley", naif, ama folk-rock sularında gezinen bir albüm olur.
Daha 67 yılı bitmeden ikinci albüm "Goodbye & Hello" gelir. İlk albümün toyluğu, yerini olgun bir folk'a bırakmıştır. Tim Buckley'nin bu dönemdeki idolü Greenwich Village'lı folk şarkıcı Fred Neil'dır. Neil'ın etkisi özellikle "Once I Was" ve "Morning Glory" şarkılarında belli oluyor. (Bu iki şarkı Tim'in en çok cover'lanan şarkıları. "Once I Was", Jeff'in söylediği babasına ait ender şarkılardan. "Morning Glory"nin ise çok güzel Bload Sweat & Tears ve Linda Ronstad yorumları var) Tim o dönemde müzikle yatıp müzikle kalkmaya başlar. Arkadaşlarından biri, Tim'in rüyasında bile kendini akord değişimlerini çalışırken gördüğünü söylüyor.
"Goodbye & Hello" albümünün bir başka önemli parçası, Mary Guibert'le ilişkisinin çatırdamasını anlatan altı dakikalık "I Never Asked To Be Your Mountain"dır. Mary Guibert klasik bir piyanist olarak hızla yükselen bir kariyere sahiptir. Bir anlamda Tim'in dengidir. Gelin görün ki, Jeffrey Scott adındaki çocuklarının doğumu (sonradan Jeff Buckley diye anılacaktır) aralarının iyice açılmasına neden olur. Hayatlarına bir çocuğun girmesi Mary'nin kariyerine büyük bir darbe anlamına gelmektedir. Mary, Tim'in hayatına çeki düzen vermesini ve ailesiyle ilgilenmesini ister, oysa Tim daha yeni başlamaktadır. Evlilik kaçınılmaz bir şekilde sona erer.
Albümle aynı adı taşıyan şarkı, dönemin ruhuna ve taleplerine uygun bir protest şarkıdır. Şöyle de Tim Buckley "Goodbye & Hello" için: "Savaştan bahsetmek verimsiz bir çaba. Ne diyebilirsin ki? Savaşın bitmesini istiyorsun ama senin istemenle bitmeyeceğini de bilirsin. Korku sınırlı bir konudur, oysa aşk değil... Günbatımlarından ve ağaçlardan bahsetmiyorum, ben Amerika'yla ilgileniyorum, ama Amerikan politikasıyla değil, Amerika'daki insanlarla. Tek görebildiğim adaletsizlik. Bu şarkı da savaş karşıtı şarkı yapmamı isteyenlere benim cevabım. Alın işte orospu çocukları! Protest şarkı istiyorsanız, size bir protest şarkı veriyorum, artık beni rahat bırakın!"
Bu tavır bile Tim Buckley'nin dönemine ne kadar ters düştüğünü kanıtlamaya yetiyor. Geniş anlamda ilk rock ansiklopedisinin yazarı olan Lillian Roxon'un Buckley ile ilgili söyledikleri, her şeyi özetliyor aslında: "Rock'n'roll kültürüne dahil hiçbir şey sizi Tim Buckley'nin müziğine hazırlamaz. Onun ve sesinin uzandığı müzikal topraklara henüz bir isim verilememiştir."
İkinci albümle birlikte Tim Buckley ismi iyice duyulmaya başlamıştır. Kendi çapında bir şöhreti yakalamak Tim'in çocukluktan kalma korkularını da harekete geçirecektir. Övülmek ister, ama övüldüğünde de insanları iter. Müzik endüstrisiyle uzlaşmamaya kararlıdır. Alan King'in televizyon programına katılmayı kabul eder, ama King, Tim'in uzun saçlarıyla dalga geçince cevabı yapıştırır: "İşin garibi, bugüne kadar ben de seni kartondan yapılmış zannediyordum!"
Larry Beckett'ın karısı da Tim'i yakından tanıyanlardan: "Tim, hem erkekler hem de kadınlar için çok çekiciydi. Onun etrafında pervane olurlardı. İnsanlar üzerindeki etkisi Tim'i korkutuyordu. Kendisini çok seven dinleyicilerini elinin tersiyle itiyordu. Bu tür bir ilgiyi kaldıracak kadar olgun değildi."
1969 yılında "Happy/Sad" gelir. Bu albüm ancak Van Morrison'ın "Astral Weeks"iyle karşılaştırılabilir: Rock, blues, folk ve cazın tek bir potada eritilmiş hali. Bir röportajında şöyle diyecektir: "Ben nereye gittiğimi biliyorum. İnsanların gitmemi istedikleri yere gitmiyorum." Kendi istediği müziği yapar Tim, ama insanların da kendilerini dinlemelerini ister.

Günbatımlarından ve ağaçlardan bahsetmiyorum, ben Amerika'yla ilgileniyorum, ama Amerikan politikasıyla değil, Amerika'daki insanlarla. Tek görebildiğim adaletsizlik. Bu şarkı da savaş karşıtı şarkı yapmamı isteyenlere benim cevabım. Alın işte orospu çocukları! Protest şarkı istiyorsanız, size bir protest şarkı veriyorum, artık beni rahat bırakın!

O dönemde Elektra'dan ayrılıp, Herbie Cohen ve Frank Zappa'nın ortak kurdukları Straight plak şirketiyle anlaşır. Anlaşmanın hemen ardından da aynı anda üç ayrı albüm üzerinde çalışmaya başlar. "Blue Afternoon" adında, piyasa şartlarına uygun, narkotik folk şarkılarından oluşan bir albüm çıkarır. Diğer albümler sırasında bitirilememiş şarkılardan oluşur "Blue Afternoon". Miles Davis'in gölgesi dolaşır bu albümde.
Ardından "Lorca" albümü gelir. Beşinci albüm ise "Starsailor" adını taşır. Artık Tim'in vokal tekniği iyice ilerlemiş, sesini bir enstrüman olarak kullanma hayallerini bu albümde tam anlamıyla gerçekleştirmiştir. "Starsailor" gelmiş geçmiş en iyi vokal albümlerinden biri olarak geçer müzik tarihine. Bu albümün klasik şarkılarından biri de "Song To The Siren"dır. Kırılganlığının doruklarında dolaşan Tim, bir arkadaşının tek bir dizeyle dalga geçmesi üzerine "Song To The Siren"ı konser repertuarından ilelebet kaldırıvermiştir. Ama şarkı değerinden bir şey kaybetmez, 84 yılında This Mortal Coil, "Song To The Siren"ı gayet başarılı bir şekilde yorumlar. Yakın tarihte bu şarkı Everything But The Girl ve Chemical Brothers tarafından yeniden uğranır.
Artık Tim'in arası narkotiklerle gayet iyidir. Hatta, o dönemin barış çağrılarına bir nazire olarak, "All We Are Saying Give Smack A Chance" (Eroine Bir Şans Verin) dediği bir şarkıdan da söz edilebilir. "Starsailor"ın ardından Tim Buckley ortadan kaybolur. Kendi iddialarına göre bu süre içinde taksi şoförlüğü yapmış (hatta bir ara Sly Stone'un şoförü olarak çalışmış), üniversitede etnomüzikoloji okumuştur. Oysa karısı bütün bunların uydurma olduğunu söylüyor. Tim'in kendisiyle ilgili böyle efsaneler uydurmak gibi bir de huyu varmış anlayacağınız. Karısı, Tim'in iki yıl boyunca evde oturup kitap okuduğunu, üniversiteyle tek ilgisinin ise kütüphaneden yararlanmakla kısıtlı olduğunu söylüyor.
72 yılındaki "Greetings From LA" albümü sessizliği bozar. O dönemde, Chrissie Hynde (Pretenders) NME'de gazetecilik yapmaktadır ve sıkı bir Tim Buckley hayranıdır. NME adına kapısını çalar ve onunla söyleşir. "Eğer ses orgazm yaratabiliyorsa, Buckley'nin sesi tehlikeli bir enstrüman olarak kayıtlara geçirilmelidir" diyen Hynde, "Greetings From LA" albümünün o güne kadar duyduğu en seksi albüm olduğunu söyler. Tim Buckley ise röportajda Hynde'a şunları söyleyecektir: "Rock müziğindeki seks idollerinin hiçbirinin –ne Mick Jagger, ne de Jim Morrison– seksi bir şey söylediğini sanmıyorum. Hiçbir rock şarkısından seksle ilgili bir şey öğrenmedim. Ben de seksi insani boyuta indirmeye karar verdim."
"Greetings From LA"in ardından Tim müzikal olarak kendini tükenmiş hisseder. Gidilmedik nokta kalmamıştır onun için. Çevresindeki insanların söylediklerine kulak asmaya başlar. "Sefronia" albümü bu koşullarda hazırlanır. Plak şirketiyle olan kontratını tamamlamak için "Look At The Fool" diye bir albüm daha çıkartır. Bahsettiği soytarı elbette kendisidir. Hâlâ geleceğe yönelik planlar yapmakta, Joseph Conrad'ın bir romanını müziğe aktarmak gibi iddialı projeler düşlemektedir, ama diğer yandan kendini tükenmiş hissetmektedir. Yine de ayaktadır ve konserlere çıkmaktadır. Üstelik salonları da doldurabilmektedir. Temizlenmiş bir şekilde kendini formda tutmaya çalışarak, çalmayı ve söylemeyi sürdürür. Dallas'taki bir konserin ardından grup olarak bir arkadaşlarının evine giderler. Aynanın üzerine serpiştirilmiş eroin-morfin kokteylini kokain zannederek bir fırt çeker. Ortada aşırı doz tanımını hak edecek bir durum yoktur. Sadece Tim'in vücudu fazlaca temiz ve sağlıklıdır. O gece, 29 Haziran 1975'de Tim Buckley ölür.
Bir röportajda soruluyordu Tim'e: "İnsanlar seni artık dinlemeyi bırakırsa ne yaparsın?"
"Miles Davis'i arardım ve derdim ki, 'Hey, Miles, Hollywood bana karşı. Gelip seninle yaşabilir miyim?' O da 'Elbette!' derdi bana. Gider onlarla takılırdım... Plak satışları beni ilgilendirmiyor. Sattıkları sürece istediğimi üretebilmek için özgürlüğüm olacaktır, bunu biliyorum. Alttan almanız gereken tek şey şöhrettir. Şöhretli olduğun zaman, bir sene içinde bir sürü yerde çalmak zorundasın. Bir sürü farklı otelde yaşamak zorundasın. Ve seni tatmin etmeyen bir sürü kadınla boş ilişkiler kurmak zorundasın. İçerek ve seks yaparak alçakgönüllülüğü bir tarafa bırakabilirsin, ama yaratıcı olan herkes şöhrete mahkumdur. Şöhretten kaçmadım ben. Ama gerçek şu ki, orta sınıf beyazlar için fazla garibim. Mutluyum, çünkü yaratabiliyorum."

→23

Emin İgüs Ezginin Günlüğü'nün 1990'dan önceki halini bilenler Emin İgüs'ü hemen hatırlayacaklar. Türkü de söylese, kendi şarkılarından da söylese, şöyle içerlerden bir yerlere dokunan bir sesi vardı. 1990'dan beri uzun bir suskunluk dönemi geçiren İgüs'ü ara ara verdiği konserlerde tekrar izlemeye başlayınca gördük ki, sesi hâlâ aynı, ama bu kez sadece sazı ve türküleriyle sahnede. Yepyeni projelere hazırlanan İgüs'le Ezginin Günlüğü serüvenini ve bugünü konuştuk...

Birlikte çalışma adabı

Nerelisiniz, nasıl başladınız müziğe?
İstanbulluyum. Çok gerilere gidersen dedemin dedesi Bitlis'ten gelmiş, yani Kürtlük de var. İlkokulda mandolinle başladım. Çok çabuk aşama kaydettim, hoca beni özel derslere çağırdı. Daha sonra ailemden gitar almalarını istedi, ben karşı çıktım. Gitar çalmayacağım, sokakta oynayacağım dedim. Cerrahpaşa'da oturuyorduk, o zamanlar bir mahalle kültürü vardı İstanbul'da. Kolej yarışları yoktu, koşturacak arsa çoktu. Galatasaray Lisesi'ne gidene kadar hiç enstrüman çalmadım. Ama bu, içimdeki şarkı söyleme isteğini köreltmedi, hep şarkı, türkü söyledim. Ailede hiç müzisyen yoktu. Ben de nereden etkilendim diyorum kendi kendime. Sonra geçmişe yönelik kareleri daha detaylı incelemeye başlayınca babaannemi keşfettim. Çok mükemmel bir sesi vardı, çok güzel ilahi ve türkü söylerdi, müstehcen türküleri filan vardı. Ben böyle şeyleri başka kimseden duymadım. Ne yazık ki onları da kaydetmemişiz. Yarım yamalak bazı şeyleri hatırlıyorum...

Nasıl şeylerdi aşağı yukarı?
Ne bileyim! "Şimdi geçti buradan Ömer, bilmem nereleri altı okka Ömer..." *(gülüyor)* Çok da güzel söylerdi. İlahileri hep öğretmişti ama zamanla unuttum... Lisede yatılıydım. Boş zamanlarda, etüdlerde arkadaşlar çok söyletirlerdi. Severdim türkü söylemeyi. O yıllarda televizyon daha yeni çıkmış, halk müziği programlarını çok merakla izliyorum. Babam "bu kadar merak ediyorsun, niye çalmıyorsun" dedi. "Çalayım, pişmanım, keşke vaktinde mandolini bırakmasaydım" dedim. Babamla Kapalıçarşı'da saz çalan bir dükkana gittik. Hiçbir şey bilmiyorum bağlama hakkında. Şimdiki bağlamalar gibi değil tabii, oyma bağlamalarda perdeleri bağlamak için sapa bir oyuk açarlardı, düğümü oradan atarlardı. Şimdi toplu iğne kullanıyorlar. Ben onu çatlak zannettim. Yani o kadar yabancıyım saza... Adam da beş-altı saz çıkardı, oyukları gösterdi, izah etti. Ben yine de itimat edemedim. Adam bizi kandırıyor diyerek atladık, Beşiktaş'taki Şemsi Yastıman'a gittik, ilk bağlamamı oradan aldım. Yıl 1973. Sonra Beyazıt'ta bir kurs buldum, iki ay gittim. Çok cazip gelmedi bana, kendi kendime öğrenirim dedim, bıraktım. 1975'de de Ruhi Su ile tanıştım.

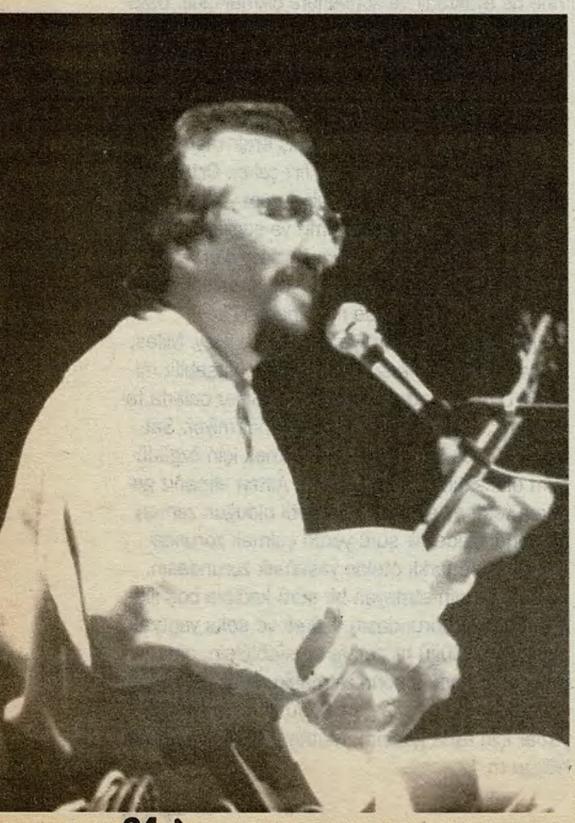

Daha önce biliyor muydunuz Ruhi Su'yu ya da diğer aşıkları?
Yok, sadece radyodan dinlediğim insanlar vardı. 1974'ün sonunda yazar Erdoğan Alkan'ın evinde Ruhi Su'nun bir 45'liğini dinlemiştim, Feyzullah Çınar, Zülfü Livaneli filan gelirdi o zamanlar eve. Çok aklımda kalan birisi mesela Davud Sulari, radyoda dinlemiştim ve geçen konserde bir türküsünü okudum. Davud Sulari'den ilk dinlediğim türküdür ve ben o türküyü demek ki 23 yıldır çalıyorum: "Üç telli, dört telli turnam / Sen gelmez isen buralarda durmam..." Tabii, onun tavrı, söyleyişi beni çok etkiledi o zaman. Yine çok zevkle dinlediğim Ali Ekber Çiçek, Aşık Daimî, daha sonra Ruhi Su ile tanışma...

Nasıl oldu tanışmanız?
Galatasaray Lisesi'nde halk müziği koromuz vardı. Koroyu çalıştıracak kadar kıvırmaya başlamıştım işi. Okulda da bağlama çalan ya bir ya iki kişiyiz. Korodan Mehmet'le Alev de daha yeni kurulmuş olan Dostlar Korosu'na gidiyorlar. "Beni de tanıştırın Ruhi Su'yla" dedim. Bizim repertuar da epey gelişti, çocuklar "bir de hocaya dinletelim" dediler. Şişli Halkevi vardı Teşvikiye'de, hoca geldi, bir yandan titriyoruz, bir yandan çalıyoruz. "Beğendim, iyi olmuş" dedi. Bir ara çocuklar hoca ile konuşuyorlardı, ben de gittim yanlarına, döndü bana, "Siz bağlamayı güzel çalıyorsunuz, güzel de söylüyorsunuz. İsterseniz bizim koroya başlayabilirsiniz" dedi.

Ruhi Su nasıldı? Hoca tavırlı mıydı, dostça birisi miydi?
Çok cana yakındı. Onu tanımakla benim hayatım değişti. İnsanların hayatında bazı olaylar ve kişiler vardır, geleceğe ilişkin çok önemli etkiler bırakır. Müzisyen olduğumu varsayarsak, çok önemli bir yapıtaşıdır Ruhi Su benim için. Hiçbir zaman teke tek bir ders yapmadık, ama dört yıl korosunda çalıştım, başımız sıkıştığı zaman ona sorduk. Müziğin insanın hayatında nasıl bir yer etmesi gerektiğini, gerek yaşam gerekse çalışma disiplinini ondan öğrendim. Çok titiz bir insandı, hem günlük yaşamında, hem de müzikal çalışmalarında. Söylediğini yaşayan, yaşadığını söyleyen, tanıdığım en dürüst insandı, çok etkiledi beni. Bu işin bir akademik boyutu olması gerektiğinin farkına vardım, lise biter bitmez Belediye Konservatuarı Şan Bölümü'ne girdim. Belediye Konservatuarı şimdiki konumunda değildi, üniversite sayılmıyordu. Bu yüzden askerlik problemi çıktı. O yıl İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı açılmıştı, oraya girdim. Dört yıl Temel Bilimler bölümünde, altıbuçuk yıl da Belediye Konservatuarı'nda okudum. Birkaç sınıf daha vardı ama bıraktım, böylece akademik çalışma bitti. Konservatuar tamam, olması gereken bir yer, fakat bir yanıyla da çok kapalı bir yer, belki de bütün dünyada böyle, ama insanın yaratıcı yanını pek desteklemiyor. Bir de, daha önceleri karşı çıkmıştım, ama daha sonra anladım ki, usta-çırak ilişkisi çok önemli. Akademik eğitim gerekli ama bir hocayla teke tek ilişkiye girmek zorundasınız. İyi bir müzisyen olabilmeniz için, bir insanla aranızda müzikal anlamda bir aşk ilişkisi olmalı. Ona güvenmeniz, saygı duymanız, biraz da onun dizinin dibinde olmanız gerekiyor. Usta-çırak ilişkisinden kastım bu, bir mekteplialaylı sınıflamasına sokmamak lazım söylediğim şeyleri.

Akademik eğitim gerekli ama bir hocayla teke tek ilişkiye girmek zorundasınız. İyi bir müzisyen olabilmeniz için, bir insanla aranızda müzikal anlamda bir aşk ilişkisi olmalı. Ona güvenmeniz, saygı duymanız, biraz da onun dizinin dibinde olmanız gerekiyor.

Ruhi Su ile çalışmalar, konserler nasıldı?
Hocanın kendi çalışma sistemi vardı. 50-60 kişilik bir koroyduk. Her hafta iki kere, beş-altı saat çalışıyorduk. Bunun dışında da ilişkilerimiz oluyordu, evine çok davet ederdi. Dostlar Tiyatrosu bünyesinde kurulmuş bir koroydu. Epey konser yaptık, plak çalışmalarımız oldu. "Sabahın Sahibi Vardır", "El Kapıları" ve "Semahlar", Dostlar Korosu ile birlikte yapılmıştır. O yıllarda Sümeyra Çakır da vardı. Hocanın tek amacı, önce bize birlikte türkü söylemeyi öğretmekti. Hocaya göre bizde toplu türkü söyleme geleneği çok zayıftı. Detaylı bilgilere girmeden önce, toplu türkü söyleme, topluca iş yapma adabını öğretti. Yüzünü çok kara çıkarmadık diye düşünüyorum.

Geleneği öğretiyor muydu, türkülerin hiyakeyelerini?..
Bazı türküleri anlatırdı, anılarını da anlatırdı. Derlemeci bir yanı da vardı, Türkiye'nin birçok yerini dolaşmıştı. Daha da dolaşırdı ama engellediler. O derlemeleri anlatırdı. Ancak kişilerin adlarının geçtiği konuşmaları pek sevmezdi. Birisi soruldu mu, "iyidir iyidir" derdi. 1980'de, 12 Eylül darbesiyle koro dağıldı, bir süre sonra da hoca rahatsızlandı. 82'den sonra oldukça kötüydü, 85'de de öldü.

Tedavi görmesi için pasaport verilmedi galiba

Ruhi Su'ya...

Evet, o uzun bir macera. Çok insan girdi araya pasaport çıkması için, sonra çıktı fakat Ruhi Su artık hareket ettirilecek durumda değildi. Müziğini seversiniz sevmezsiniz, hiç kimseye zorla dinletemezsiniz ama çok değerli bir insandı. Onunla tanışmamış olsaydım, yine ölümüne çok üzülür, ona saygı duyardım. Ama müzikal anlamda herhalde şu anda düşünebildiğim gibi düşünemezdim. Sonradan müziğinden çok etkilendiğim insanlar oldu ama Ruhi Su bir okuldu, farklı bir şeydi. Ruhi Su'nun şan tekniğini kullanırken Batı Müziği'ne sıkışmaması, mesela inatla komaları kullanması çok güzel. Türküleri tampere sisteme indirgemek gibi bir düşüncesi hiçbir zaman olmadı. Şu da var ki, Ruhi Su bir operacı olarak türkülerle tanışmış değil, operadan önce de türkü söyleyen bir kişi. 1951 TKP tevkifatından sonra beş yıl hapisliği vardır. Zaten hapisliğiyle beraber bütün devlet memurluğu hakları elinden alınıyor. Hapisten sonra da bir gözetim dönemi var Ankara'da, sonra İstanbul'a gelmiş ve tamamen türkülere vermiş kendini.

Hep kara düzen çaldı, değil mi?

Evet, ben hiç bağlama düzeni veya başka bir düzen çalarken görmedim. Hep resimlerdeki büyük oyma bağlamasını çalardı. Kasımpaşalı Ali Osman ustanın yaptığı aynı model beş-altı sazı vardır hâlâ evinde. Duttan, hafif bombeli, uzun sap, davudî sazlardır.

Başkalarından da etkilendim dediniz, kimleri dinliyorsunuz?

Eskilerden Davud Sulari, Aşık Daimî, Ali Ekber Çiçek... Arif Sağ, Yavuz Top, Musa Eroğlu kısa sapı, bağlama düzenini iyi oturttular ve çok gelişti, çok güzel şeyler çıktı. Ama bence o ekol de kendini tekrar etmeye başladı. Mesela Çetin Akdeniz çok hızlı, teknik var ama, müzikalite sıfır. Güray Hafiftaş da çok iyi değil. Erol Parlak fena değil, ama Erdal Erzincan çok iyi, bu yaz Erdal'dan ders almak istiyorum. Günümüzde Türkiye'de yaşayan en iyi icracı bence Sabahat Akkiraz, çok sağlam bir gırtlağı var... Aşık Veysel var tabii, o daha başka bir olgu, bir ekol. Çok farklı manada bir bağlılığım var Aşık Veysel'e. Ama tabii tüm bunların yanısıra, benim yaptığım işte şu iddia yok: "Ben halk müziğinde aşık geleneğinin bir parçasıyım, şehirde bunu devam ettiriyorum" diyemem, çünkü benim toprağımda bir farklılık var. Kentte doğdum, sonradan öğrendim. Yaptığım müziği o yola koymamak lazım. O yola koyduğunuz zaman, bazı insanlara ve o müziğin geleneğine de haksızlık etmiş olursunuz. Bu adam çalışmış, konservatuarda okumuş, kendine göre saz çalıp türkü söylüyor diye bakmak lazım.

Ruhi Su'nun da dahil olduğu, Mahzuni, Livaneli gibi sanatçıların yaptığı devrimci halk müziği çalışmalarınız oldu mu?

Var, benim de bağlama ile yaptığım yarı türkü tarzında bestelerim oldu 80'lerden önce. Daha sonra bizim bir Ezginin Günlüğü serüvenimiz oldu, orada beste çalışmalarım vardı. İlk plağımız 1981'de "Seni Düşünmek"ti ve baskısı yapılmadan önce Ruhi Su dinlemişti.

Ezginin Günlüğü nasıl kuruldu?

Ezginin Günlüğü'nü kuran beş arkadaşız biz. Şu anda hiçbiri Ezginin Günlüğü'nde yer almıyor. Konservatuarın son yıllarında kurduk. 1980 öncesi belli bir politik beraberlik içinde, bir kuruluşta bulunuyorduk ve koronun çalıştırıcıları konumundaydık, bağlama da çalıyorduk.

Hangi fraksiyondu?

(gülüşmeler) O zaman TİP'in İşçi Kültür Derneği vardı, orada çalışıyorduk. Darbe olalı üç ay olmuştu. Beş arkadaş muhabbet etseniz örgüt kurmakla suçlanıyordunuz. Benim çok güzel bir bağlamam polisler tarafından İşçi Kültür Derneği'nde paramparça edildi. O kötü günlerde kurduk grubu. Evlerde çalışıyorduk, baktık olmuyor, Yavuz Top'a gittik. Yavuz Hoca o sıralarda Vezneciler'de iki gözlü bir dersane açmıştı, benim de konservatuardan hocamdı. Orada çalışmaya başladık. Grup büyümeye başladı. Ben Nadir Göktürk'ü getirdim, ardından viyolonselci, flütçü ve bir vokalist daha geldi. Toplam on kişiye çıktık. Konservatuardan gelmenin getirdiği bir nota alışkanlığı var, ufak ufak da gelenekselleri çoksesli yorumlamaya çalışıyoruz. Mutlaka çoksesli olsun demiyoruz ama, baktık oluyor, tamam diyoruz. Böyle birbuçuk sene çalıştık orada. Grubun ismi yok. Günlüğümüz var adımız yok diye diye, Ezginin Günlüğü koyduk grubun adını. İyi mi ettik kötü mü ettik bilmiyorum, öyle bir grup kuruldu işte. 1983'ün ocak ayında Hodri Meydan Kültür Merkezi'nde ilk konserimizi verdik. Sonraları kalıcı olarak gitarda Cüneyt Duru, basta Tanju Duru ve perküsyonda Serdar Gönenç geldi. Esas 1985'den sonra çekirdek kadro oluştu, ben, Nadir, Tanju, Cüneyt ve Serdar. Konserlerde yardımcı müzisyenler alıyorduk. Hakan Yılmaz Amerika'ya gitti, Şebnem operaya yöneldi.

Benim yaptığım işte şu iddia yok: "Ben halk müziğinde aşık geleneğinin bir parçasıyım, şehirde bunu devam ettiriyorum" diyemem, çünkü benim toprağımda bir farklılık var. Kentte doğdum, sonradan öğrendim. Yaptığım müziği o yola koymamak lazım.

O aralar Hakan Yılmaz "Doğu Türküleri"ni yaptı, değil mi?

O 1987'deydi. Türküleri Hakan seçti, düzenlemeler ve çalmaları Ezginin Günlüğü yaptı. Hakan da Amerika'ya gittikten sonra bu beş kişi kaldı. 1983-1990 arası beş uzunçalar ve bir konser kaydı yaptık. Ezginin Günlüğü müzik hayatımda önemli bir adımdır. Teknik olarak bakmamak lazım, düşünsel olarak güzel şeyler üretti, daha da üretebilirdi. Gruptaki yaklaşımımın, seneler sonra, doğru olduğunu görüyorum. Yerel müziklerden yerel tınılar yakalayarak perküsyon grubunu büyük tutup, bunu basla destekleyip üstyapıyı da geleneksel enstrümanlara bırakmak... Klavyeden her zaman kaçmışımdır, ama kaçamadım sonunda. Ezginin Günlüğü'nün 1990'da geldiği sound, benim çok istediğim bir nokta değildi. "Seni Düşünmek"teki Pir Sultan Abdal sound'u, o grubun başlangıcını gösteren bir yapıdır. İstanbul Konseri kayıtlarında da bizim çok toy halimiz vardır ama, bana göre çok umut vaad eden bir albümdür. Şartlar da zordu. Mesela Tahtakale'den ramazan davulu alıp, marangozda ayak yaptırıp timpani elde etmiştim. Para yok, iyi enstrümanı olan müzisyen dostumuz da fazla değil, zaten kendi kucağında tutmadığın sazı da çalamazsın, öyle bir yönü de var müziğin... 1985'de askere gittim, geldim. Gelince bir sound problemi çıktı ortaya. Korg DSS1 alınmıştı gruba, evet, çok muhteşem bir alet. Bir zamanlar da Yamaha DX7 vardı, sahne aletiydi o daha çok. Korg DSS1, stüdyo için idealdi. Bir baktım ekranlar çıkmış, demo kayıtları hep orada yapılıyor. Bu beni şok etti ama elden gelen bir şey

yoktu, onlar gerekiyordu herhalde o dönemlerde. Ama benim arzuladığım yoldan da epey uzaklaştık ve ben 1988'den sonra daha ziyade şarkı söyledim. Bu, o çalışmaları reddettiğim anlamına gelmiyor. "Bahçedeki Sandal"ı mesela çok severim, başka bir manada severim.

Ezginin Günlüğü'nün kimyası ne zaman oluştu? Sihirli bir formüldü o...

Ne Anadolu rock ne de protest folka benziyordu. Kendine has bir şeydi.

Siz Yeni Türkü ile çekişirdiniz ama daha rafine bir dinleyiciniz vardı. Hatta Ezginin Günlüğü dinlemek, biraz da müzikal bir ayrıcalıktı.

Evet, öyle bir şey vardı. Biz 1983'de çıktığımızda Yeni Türkü yoktu ortalıkta, 1979'da var, 1980'den hemen sonra yok. Onların bir daha gelişi yanılmıyorsam 1984 filandır. Mozaik, Yorum, Kızılırmak gibi gruplar da yoktu ortalıkta, fakat şunu söyleyebilirim, bu işin kimyası yine Dostlar Korosu'nda oluştu. O kültür etkiledi, birlikte çalışma adabı... Çok zor bir şeydir grup kurmak. Yürütmek ondan da zor bir meseledir. Biz böyle bir birliktelikten geldiğimiz için, zorluğunu pek yaşamadık, çok kolay yürüttük çalışmaları. Sonra tabii, kopmalar oldu.

Galiba ilk siz kullandınız bu kadar yoğun flütü, çelloyu, klarineti, kemanı, piyanoyu...

Bu konuda çok iddialı olmamak lazım. Hep şöyle derim, zaten öyle bir gelişme vardı da biz devam ettirdik. Yoksa geleneksel sazlar ve Batılı aletlerin kullanılması bizden çok daha öncedir. "Bahçedeki Sandal" ve "Ölüdeniz"de bağlamanın, curanın yerine kanunlar, klarinetler filan girer. Bu da benim dediğim yol ayrımıydı. Ben eğer 1990'dan sonra Ezginin Günlüğü'nde kalsaydım, o sound'un devam etmesi çok mümkün olmazdı. Ben, o sound'un devam edeceğini, benden daha baskın çıkacağını hissedip ayrılmak durumunda kaldım. O dağılma serüveni şöyledir: Ezginin Günlüğü'nü kurarken temel bir ilkemiz vardı, ortaya çıkacak ürün, tek tek hepimizin birikiminden daha yukarıda olmalıydı. Aksi takdirde, grup olma mantığı ortadan kalkıyor. Tek başıma ben bundan iyisini yaparım dediniz mi, grup biter. 1990'a gelirken böyle tehlikeli bir eğilim baş gösterdi. İnsanlar ortaya çıkan üründen hoşnut kalmamaya başladılar. Herkes ufak tefek bireysel arayışlara girdi. Müzikal anlamda benim çok içine kapanık bir huzursuzluğum vardı, pek sesimi çıkarmıyordum. Hayal ettiğim şeyleri yıllar sonra Peter Gabriel yaptı. Biz onu yapamazdık, sonuçta ekonomik imkana bakar. Adam bütün dünyayı dolaşıyor, istediği müzisyeni getiriyor, muazzam stüdyo imkanları var, zor işler... Altyapısı vurmalılara ve basa dayalı, çok fazla dikey müzik içermeyen, yatay genişlemesi daha fazla, yani armoniden ziyade melodiye ağırlık veren bir yapılanma arıyordum ben, çok yalın, duru bir şey arzuluyordum... İlk müzikal rahatsızlık Tanju'dan çıktı. Daha sonra başkaları da rahatsızlıklarını ifade ettiler. Biz eskiden haftada üç-dört gün çalışırken, prova yapmak istemez olmuştuk. Popüler de olmaya başladık, TRT 2'de çıktık, basın ilgileniyor, yurtiçinden, yurtdışından konser teklif-

leri geliyor. İki prova yapıyoruz, konsere gidiyoruz. İşin kötüsü, böyle de çok güzel çalıyoruz. Ama bu işin yürümeyeceği belliydi. Karar verdik, grubu altı ay, bir yıl dinlendirelim dedik. Buna tek muhalefet eden Nadir oldu. Benim olmam da şart değil ama, birisi, o kadar gelmişken, grubu götürsün dedi. Yapma etme dedik, dinlemedi. Hiç kimse de talip değil, Nadir "ben götürürüm" dedi. Şimdiki Ezginin Günlüğü'nde Nadir dışında hiç kimse eski gruptan değildir. Nadir de ilk kurucu beşli arasında yoktur. Şimdi geriye baktığımda, çok doğru bulmuyorum bu çekilmeyi... Herkes kendi müzikal yaşamına devam etti. Ben bir ara Nadir'le, bir ara da Cüneyt'le çalıştım. Sonra Emin İgüs Grup'u kurdum, perküsyonda Ahmet Özbilen ve basta Eylem Pelit'le yedi-sekiz aydır tek çalışıyorum, önümüzdeki sene için projelerim var.

Bir de albüm geliyor galiba...

Ciddi bir şekilde 1996 şubatında girdik Tanju'nun stüdyosuna. Fakat Tanju müzik yapmaktan sıkılmıştı. Bir sürü reklam müziği ve Mehmet Güreli albümünden sonra yorulmuştu. Demo kayıtlarını yapabildik, esas kayıtlara geçemedik. İlla albüm yapayım diye bir kaygım yok ama, kafamdaki proje eylül-ekim gibi hayata geçerse, sahnede çalınabilir duruma gelirse, düzenlemelerini de kendim yapıp kaydetmek istiyorum.

Ezginin Günlüğü'nden ayrılmak çok da iyi bir karar değildi dediniz, neden?

Şu anda Ezginin Günlüğü'nün yaptığı müzik açısından değil, bu konuda bir şey söylemek istemem, bu onların kararıdır. Benim pişmanlığım ilişkiler yüzünden. 1994'de Ezginin Günlüğü Rüstem Batum Şov'a çıktı. Rüstem Batum, "siz eskiden solcu bir gruptunuz, şimdi daha mı ortalardasınız, nerelerdesiniz" diye sordu. Nadir'in cevabı da, "biz eskiden şairlerin şiirlerini bestelerdik, o şairler muhalif olduğu için biz de karşıda yer aldık, şimdi kendi sözlerimizi yazıyoruz" oldu. Bu çok ağır bir söz. Bizim 1983'deki albümümüzü dinlerseniz, o yıllarda hiç söylenemeyecek şeyleri söylediğimizi görürsünüz. Biz yasaklı şiirleri ayakkabımızın içinde taşıdık. Arkadaşlarımız "kör göze parmak sokuyorsunuz siz, Hodri Meydan'dan dışarı çıkamazsınız" dediler, ama biz çıktık. Konser izni almamız çok traji-komikti. Her konserde polis gürültülü bir şekilde kayıt yaptı, hep o politik baskıyı üzerimizde hissettik. Ama o çok bilinçli bir tercihti, söylediğimiz şeyin farkındaydık ve arkasında duruyorduk... Nadir'in ardından, çok eski arkadaşım flütçü Fatih'in bir söylemi oldu. Gruba nasıl katıldığı soruldu, o da "Nadir bana teklifte bulundu, benim de gönlüm Ezginin Günlüğü'nün dağılmasına elvermedi, gruba katıldım" dedi. Bu da bence çok sakıncalı bir söylem. O grubun yapmak istediği şey, çok bilinçli ortaya konmuştu. Başkasının müdahalesine gerek yoktu dağılması veya yaşaması için. Bunun ötesinde, çok ağır bir söylem Kanal 6'da gerçekleşti. "En eski sizsiniz, değil mi" dediler Nadir'e, o da "evet, bu gruptan çok kişi geldi geçti" dedi. Bu da çok yanlış bir söz, Nadir ilk kurucu beşlide yoktur. Daha sonra 1990 öncesi Ezginin Günlüğü ile 1990 sonrası Ezginin Günlüğü arasında hem düşünsel hem de müzikal bir farklılık olmadığını belirtti Hüsnü. Bunu da söylemek onlara düşmez. Bence düşünsel olarak da, sound olarak da çok büyük fark var. Bu sözlerin üzerine bu arkadaşları aradım. Benim sizin müziğinize bir diyeceğim yok ama bir ricam var, bu soruları sordukları zaman şunu söyleyin: Ezginin Günlüğü 1980'de kurulmuştur, 1990'a kadar gelmiştir. 1990'da grup dağılma aşamasındayken Nadir'in grubu devam ettirmesine karar verilmiştir ve artık yeni bir Ezginin Günlüğü oluşmuştur. Bundan başka bir şey söylemek gerekmiyordu... Benim pişmanlığım burada, yoksa "aman canım, grup gitti, şimdi şöyle de müzik yapıyor" değil.

Ben yine 80'lere dönmek istiyorum. O yıllarda müzik yapmış insanlar, "belki bugünkü kadar teknolojik ve medyatik imkan yoktu ama, mesajlar daha direkt aktarılabiliyordu" diyorlar.

Bence de doğru. Hedef kitlemizle daha yüz yüze karşılaşma imkanımız vardı. Şimdi bu özel TV ve radyolar sayesinde, kitlenizi ve iletişim yolunuzu seçemiyorsunuz. Ürününüzün dinleyiciye gitmesi, artık sizden tamamen bağımsızlaşmış bir pazar ve süreç. Ayrıca dinleyici de bu kadar bölünmemişti. Her gün bir müzisyen çıkıyor fakat hepsi aynı şeyi yapıyor. Ama geçmişi de çok abartmamak lazım. Belli bir döneme saplanıp kalmak istemiyorum. Belki biz o günleri farklı yaşadık, bir de böyle bakmak lazım. Ben gelecekten umutluyum ve umutlu olmak istiyorum.

Ruhi Su Vakfı'nı anlatır mısınız?

Vakfın mazisi bir yıl. Sıdıka Hanım (Su) yardımcı olup olamayacağımı sordu. Ben de öyle bir yapının içinde olmak istedim. Uzun toplantılardan sonra, geçen sene Açıkhava'da Moğollar, Edip Akbayram konseri düzenledik. Vakfın ilk adımını atması için gerekli para oradan toplandı. Hocanın güzel bir fotoğrafını da bağış karşılığı verdik dostlara. Vakıf binası tutuldu ve üç ay tadilat yapıldı. 22 Mart'ta Timur Selçuk-Dostlar Korosu konseri ile vakıf açıldı. 80 kadar öğrencisi olan küçük bir müzik okulumuz var, piyano, gitar, şan, bağlama, solfej dersleri veriyoruz. Oradan gelen gelirle vakfın günlük masrafları karşılanıyor. Her ay bir resim sergisi ve her hafta bir söyleşi yapıyoruz. 60 kişilik bir salonumuz var, dinletiler orada gerçekleşiyor. Hocanın albümlerini kitap haline getireceğiz, notaları, sözleri, hikayeleri ile. Bir çocuk korosu kurma projemiz var, Ruhi Su Çocuk Korosu. Hem iyi bir kitap, hem de ses kaydı arşivimiz olsun istiyoruz. Hocanın evinde eski Türkçe el yazmaları var, onların çevrilmesi için gerekli girişimleri başlattık. Bir de Adana'dan 1909'dan başlayarak Hocanın belgesel filmini çekmek istiyoruz. Hocanın hayatı, tarihsel-politik süreçle de paralel verilsin diyoruz. Çok para isteyen bir iş. İlk çalışmalarına yönetmen Engin Ayça ile başladık. Vakıfta herkes gönüllü çalışıyor, çok dinamik bir ekibimiz var.

Politik sahiplenmeler ya da eleştiriler oldu mu vakfa yönelik?

Ufak tefek. Eleştirilerin haklı yönleri de var. Hep bir hayhuy içinde geçti her şey. Mesela bizim sosyal-siyasal bir takvimimiz yok. Kendimizi bir sivil toplum örgütü olarak görüyoruz ve sivil toplum örgütleri platformuna üyeyiz. Ama bir takvimimizin olması gerekir. 6 Mayıs, 15-16 Haziran, 2 Temmuz için mesela, bir şeyler yapmak gerekir. Sonuçta bu vakıf da bir duruştur. Ama sorsan nedir bu duruş diye, siyasal olarak yazılı bir metni yok. Sordukları zaman "Hoca onu koymuş, biz de oradan bakıyoruz" diyoruz. Belki kolaycı bir cevap ama, bunu bile yapabildiğimiz şüpheli. Yani Ruhi Su Vakfı'nın amacı, sadece Ruhi Su'nun eserlerini arşivlemek, salt anısını yaşatmak olmamalı...

Söyleşi: ***Salih Nazım Peker***

[2 temmuz]

Nesimi Çimen

2 Temmuz 1993, Sivas... Aşık Nesimi'nin ölüm tarihi ve yeri hafızlardan hiç silinmeyecek. Çünkü, 2 Temmuz Sivas hiç unutulmayacak. O gün, orada katledilen o 37 can, her 2 Temmuz'da Sivas'a gidiyor, Pir Sultan'da nefes oluyor. Bin küsur yıl önce, yüzülen derisini omuzuna alıp giden adaşı gibi, Aşık Nesimi de, oradaydı, bir sabah rüzgarı gibi esiyordu...

Bir Buda heykeli gibi...

Nâzım Hikmet, ilk dönem şiirlerinden birinde "üç telinde üç sıska bülbül öten üç telli saz"ı çalan "avanak"a sesleniyor, "elinden o zırıltıyı bıraksana" diyordu. Aslında Nâzım'ın derdi, sıska bülbüllerin acından öldüğünü ve "ağır sesli çekiçler"den kurulu yeni bir orkestranın haykırmaya başladığını duyurmaktı. Nesimi Çimen, tüm yaşamı boyunca üç telli sazını elinden bırakmadı. Yıllarca yer aldığı Türkiye İşçi Partisi saflarında, işçi sınıfının ve ezilen insanların savunucusu oldu. TİP'in kapanmasından sonra bile sesi soluğu kesilmedi. Nâzım'ın "üç telli saz dağlarla dalgalarla kütleleri ileri atlatamaz!" sözünün aksine, "ağır sesli çekiçler" sallayan "orkestra üyelerine" çaldı üç tellisini. Nesimi Çimen, 1931 yılında Adana'nın Saimbeyli ilçesine bağlı Safsaklı köyünde doğdu. Sivaslı olan babası, Adana'da bir ağanın yanında ortakçıydı. 1941'de ağa tarafından kovulunca Kayseri'nin Sarız ilçesinin İncemağara köyüne göçtüler. Derviş Cemal ocağına bağlı Alevi bir aileden olması, küçük yaşta bağlama ile tanışmasını sağladı. Dede soyundan gelse de, hiç dedelik yapmadı. Dedelerin çaldığı bağlama ve gezgin dedelerin abalarının altında taşıdıkları üç telli cura, küçük yaşta en büyük sevgisi oldu. (Hemen belirtelim, bu cura Ramazan Güngör'ün çaldığı üç telliden [bkz. Roll 1] tel dizilişi bakımından biraz ayrılıyor. Bela Bartok, 1936'da Türkiye'de yaptığı derlemelerin notlarında, Adana'nın bir köyünde sesini kaydettiği Kır İsmail adında bir köylünün bu üç telli curadan çaldığını ve sazın diğer isminin "ırızva" olduğunu söylüyor.)

Nesimi Çimen hiçbir öğrenim görmedi. 1946 yılında bir plak yaptığı söylense de, izine rastlayamadık. 1950 yılında evlendi. 1953'te askere gitti. İki yıl sonra Adana'nın Kadirli ilçesinin Faydalı köyüne yerleşti. Orada amcasından bakırcılık ve kalaycılık öğrendi. Yıllarca köylerde çalışıp çabalasa da, büyük şehir onun da gönlünü çekmeye başladı. 60'larda Yaşar Kemal ile tanıştı ve İstanbul'a tamamen yerleşme kararı aldı.

Bu yıllarda iş bulması gerektiğinden, Yaşar Ke-

Piyasada bulunabilecek Nesimi Çimen albümleri: 1990-İnsanlar Gülsün, 1993-Vizeliyim, 1994-Merhaba

mal'e danışmış Nesimi Çimen. O da Behçet Kemal Çağlar'ı araya koymuş, ne de olsa büyüklerin kırmayacakları biri diye düşünmüş. Behçet Kemal bir mozaik fabrikasında iş bulmuş ona. Dokuz ay çalışmış, ama bir bakmış ki adam kayırmalar, bir sürü numara... Eyvallah etmemiş ve atılmış işten.

İstanbul'a gelince aydınların yanında buldu kendini Nesimi. 1961 yılında TİP'in kuruluşunda görev aldı. Dönemin ünlü ozanları Mahzuni Şerif, Âşık İhsani, Kul Hasan'la aynı saftaydı artık. Konserlere, mitinglere çıkmaya başladı, üç telli curasını herkese beğendirdi. Aslında bu biraz da yenilikti. Çünkü o dönemin ozanları hep alışılagelmiş kara düzen bağlamayla sahneye çıkarken, Nesimi Çimen, kucağında kaybolan küçücük curasıyla yeri göğü inletti.

1964'te plak yayınlamaya başladı. 1965'te TİP'in meclise milletvekili sokması, âşıkların sazlarının döşüne daha sert vurmalarını sağladı. Ancak Nesimi Çimen bu yıllarda bile "dede" tavrından pek uzaklaşmadı. Sesi dönemin ozanları gibi gür değildi, hatta epey inceydi. Ama söyleyişi köyde cemlerde söylediği halden farklı değildi. Çünkü çığ gibi bir gelenek vardı arkasında. Ayrıca üç telli curaya tadını vermek öyle her babayiğidin harcı değildi. Bağlamayı tezenesiz çalma yöntemi olan şelpe ile çalmak gerekirdi üç telliyi. Deyişlerden çok kendi türkülerini söyledi. "Ağa emrinde çalışan çiftçinin / Ekmek için vatanı terk eyleyenin / Gecekondudan gece kovulanın / İşte biz bu zümrenin âşıklarıyız" dedi.

1966 yılında düzenlenen "Şah Hatayi Gecesi"nden sonra, geceye katılan Yaşar Kemal, Can Yücel, Âşık Ali İzzet, Kul Hasan, Âşık İhsani ve Nesimi Çimen hakkında dava açıldı. Can Yücel ve İhsani dışındakiler hakkında takipsizlik kararı verildi. Bu arada Çimen, TİP'in çalışmaları sırasında tüm Anadolu'yu gezdi, hemen her gittiği köyde curasına vurdu. Hem derleme hem de cura tekniği açısından geliştirdi bu geziler müziğini: "Her geçtiğim yol boyunca karanlıklara ışık tutan bir halk ozanı ile acılara ağıt yakan bir Avşar anasının sesi yankılandı kulaklarımda." Aynı yıllarda yazdığı bir türküde, "Nesimiyim Anadolu mezarım/ Dostum bitli bezden kefen yırt bana" dedi. 1970'te Fransa ve Almanya'da konserlere katılmak üzere yurtdışına gitti. 70'ten sonra her yıl Fransız Radyosu'nun davetlisi olarak konserler verdi. Paris'te Abidin Dino, Pertev Naili Boratav ve Niyazi Berkes'in de yardımlarıyla birçok müzisyenle tanışma fırsatını buldu. Üniversitelere ve radyolara konuk oldu. Fransa'ya yaptığı bir gezide Abidin Dino, Paris Radyosu'nun başpiyanistiyle tanıştırmış Nesimi'yi. Adam, Nesimi'nin haline bakmış, ama pek aklı kesmemiş. Hangi sazı çaldığı sorulunca çantasından çıkarmış curasını. "Kepçe kadar bir saz", Nesimi'nin deyişiyle. Nesimi çalmaya başlayınca adam daha da şaşırmış. Curayı eline almış, dakikalarca bu sazdan nasıl böyle bir ses çıkar diye bakmış durmuş başpiyanist.

1970 yılında Almanya'da altı plaklık bir seri doldurdu. Neredeyse bütün kayıt çalışmalarını yurtdışında yaptı. Fransa'da "Chant du Monde" dizisinden 1972'de asılan Denizler'e adadığı "6 Mayıs" isminde bir uzunçalar yayınladı. 1973'te Rennes Müzik Festivali'ne katıldı. 1971'de kapatıldıktan sonra 1974'te tekrar açılan TİP artık eskisi gibi değildi. O günlerden 12 Eylül'e kadar olan günlerinin çoğunu yurtdışında geçirdi Nesimi. İngiltere, Fransa, Yugoslavya, Hollanda ve İsviçre'de konserler verdi. 12 Eylül sonrasında âşıkların büyük çoğunluğu türkü söylemeyi bıraktı. Nesimi'nin oğlu Mazlum Çimen bir söyleşide, "Alevi âşıklar geldikleri kaynaklara tekrar yöneldiler. Yeniden 'Hudey Hudey' demeye başladılar. Yüklendikleri misyonu terkeder duruma düştüler." diyordu. Nesimi Çimen de deyişlere ve semahlara yöneldi. Ama çalması ve söylemesi hâlâ aynıydı: Güçlü bir yöresel tavır ve curasına çok hakim parmaklar... 1984 yılında İsveç TV tarafından Stockholm'e davet edildi, iki yıl orada çalıştı. İsveç'te iki, Almanya'da üç albümü yayınladı. Arif Sağ'ın bugünlere gelmesinde çok önemli yeri olan 1985 tarihli "İnsan Olmaya Geldim" albümünde (yıllar sonra birçok müzisyen tarafından yorumlanacak olan) derlemeleriyle yer aldı. 1990 yılında Açıkhava Tiyatrosu'nda Arif Sağ'dan Güler Duman'a kadar çok sayıda sanatçının katıldığı "Âşık Nesimi ve Curasıyla 50 Yıl" konseri düzenlendi. Aynı yıl Unkapanı'nda "İnsanlar Gülsün" adıyla bir albümü yayınlandı.

Albümde hem güncel olaylardan yola çıkan türküler hem de geleneksel deyişler yer alıyordu. Albümde yer alan ağıtlardan biri de, "Barışı, Palme'yi vuran kahrolsun/ Bir barış güvercinini vurdular" sözleriyle Olof Palme'yi anlatıyordu.

12 Eylül sonrasında sarsılan ozanların sesleri kısılsa da, Nesimi Çimen müziğinin zirvesine doğru tırmandı. Türküleri birçok sanatçı tarafından yorumlandı, 90'larda moda olan bağlama çalma tekniği "şelpe" hep onun adıyla anıldı. Altmış yaşını devirse de, Fikret Otyam'ın sözleriyle, "bir Buda heykeli kadar dik ve sağlam"dı hâlâ. 1993 yılı Temmuz ayında Sivas'ta düzenlenen Pir Sultan Abdal Şenliklerı'nin en gözde konuklarından birisiydi. Ama, 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta Madımak Otel'de yanarak öldü. Yüzyıllar önce yaşayan "derim meydanda meydanda" diyen Seyyid Nesimi, "yanarım yoktur dumanım/ gönlümde yoktur gümanım" diye söylemişti. O temmuz günü, Nesimi Çimen'in de en ufak bir gümanı yoktu. Canı meydandaydı.

Ulaş Özdemir

→27

[2 temmuz] Sivas katliamında yalnızca Madımak Oteli'ndeki o 37 insanı kaybetmedik, o yangından uzaklarda, ama o yangının alevlerinde, Türkçenin bir büyük şairini de yitirdik. Şair İsmet Özel, 2 Temmuz'un hemen ertesinde "karbonmonoksit zehirlenmesi"nden öldü.

Bir üzünç aralığı...

"Ya Rimbaud gibi şiiri bırakır, ya da Necip Fazıl gibi İslam'a döner..."

60'lı yıllarda, İsmet Özel üzerine bir inceleme kaleme alan Eser Gürson, Özel'in şiirlerini mısra mısra Freud'yen bir analize tabi tutttuktan sonra, bu tarihi "öngörü"de bulunmuştu.

İsmet Özel, o günlerde soldaydı, devrimciydi, "Evet İsyan", "Partizan", "Bir Devrimcinin Armonikası" gibi müthiş şiirlerin şairiydi; yeni bir Nâzım, bir başka Nâzım, "beat" bir Nâzım gibiydi. Yalnız kendisi devrimci değildi, şiiri de öyleydi, Türkiye şiirinde bir devrimdi. Sonra...

Sonrası malum, Rimbaud gibi şiiri bırakmadı, Necip Fazıl gibi İslam'a döndü.

Bu dönüş şaşırtıcı olmasına şaşırtıcıydı, hatta soğuk duş tesirindeydi ama, netice itibarıyla bizim için değişen bir şey yoktu. Çünkü, netice itibarıyla, Özel hâlâ şairdi, ve hatta, bize kalırsa, en güzel şiirlerini hidayete erdikten sonra yazmıştı: "Celladıma Gülümserken", "Dişlerimiz Arasındaki Ceset", "Mataramda Tuzlu Su", "Jazz", "Ils Sont Eux", "Üç Firenk Havası" ve "Amentü"...

'60'lı yıllardan, abilerimizden kalma, yaprakları sararmış bir dergide bir tesadüf eseri rastladığımız "Ya Rimbaud gibi şiiri bırakır ya da Necip Fazıl gibi İslam'a döner" öngörüsünü okuduğumuzda, Özel çoktan İslam'a dönmüştü bile: *"İnsan / eşref-i mahlukattır derdi, babam / bu sözün sözler içinde bir yeri vardı / ama bir eylül günü bilek damarlarını kestiğim zaman / bu söz asıl anlamını kavradı (...) aşk için karnıma ve göğsüme / ölüm için yüreğime sürdüğüm ecza uçtu birden"* (Amentü, 1980)

Diyecek bir şey yoktu, sonuçta "ölüm" diye bir hakikat vardı, *"bir kurbağa zıplıyor yaşamamızdan / her gün zıplıyor, her gün eksiliyor, her gün"*, bu hakikatin, bu *"acının omuzlanışı"*, kolay zanaat değildi, "ağrıyan kemiği"ydi usumuzun ve *"insanın / gölgesiyle tanımlandığı bir çağda"* yalnız "*marşlara*" değil, ayetlere "*düşer belki birkaç şey açıklamak*" ve de "*marşlara ayarlanmak hevesindeki sesim*"iz ayetlere ulanmakta ustadır, tıpkı "*ölümler*"in "*ölümlere ulanmakta usta*" olduğu gibi.

Diyecek bir şey yoktu, Özel'in ölüm için yüreğine sürdüğü ecza uçmuştu: *"varoldum kayrasıyla varedenin / eşref-i mahlukat / nedir bildim"*. Şiiri bırakıp Arabistan çöllerinde köle tüccarlığına başlayan Rimbaud... Nazizme biat eden Heidegger... Mussolini'nin propagandistliğini üstlenen Ezra Pound...

Özel onlardan farklıydı, hidayete ermişti sadece. Rimbaud'yla Pound'un aksine, hâlâ şairdi... Heidegger'in aksine hâlâ düşünürdü. Ve, netice itibarıyla, bizim için değişen bir şey yoktu.

Bizim kuşak nelere tanık olmamıştı ki. *"O ferah ve delişmen gözüken birçok alınlarda / betondan tanrılara kulluğun zırhı var"*dı. Nice güvenilir adam hidayete ermeyi solda sıfır bırakan teslimiyetlere, dönüşlere, hayasızlıklara gark olmuştu. Özel, dimdik yürüyordu. Hâlâ şairin "has"ıydı, şiirin hakkını veriyordu. Bu da bize yetiyordu, onunla serinliyorduk. "Varsın hidayete ersin" demiştik, panteist bir varoluşçulukla bir alıp veremediğimiz yoktu, hatta teist varoluşçuluğa da eyvallahımız vardı, mesela Yeşil hareketin öncüsü Heinrich Böll de teist bir varoluşçuydu; pırlanta gibiydi, insanlığıyla, edebiyatçılığıyla.

Özel'in hidayete ermesine bu gözle bakıyor ve biraz ikirciklensek de, onu hâlâ seviyor, başucumuzda tutuyorduk.

İkbale, iktidara, "dünya nimetleri"ne hiç heves etmiyor, Özal döneminde kimler ve kimler zat-ı devletin önünde ne taklalar atarken, Özel "insan eşref-i mahlukattır" sözünün hakkını veriyordu, şiirin hakkını verdiği gibi.

Her ne kadar demokrasiyi "demon-krasi" olarak yorumladığı yazılar yazsa da, "siyasal İslam"dan yana bir tavırda, bir beyanda bulunmuyor; siyasal İslam'a, siyasal İslam'ın iktidar odaklarına uzak duruyor, "bir devlet rejimi olarak İslamiyet"e karşı çıkıyor, "bir yaşayış olarak İslamiyet"i savunuyordu. Kim bilir, belki de ona olan sevgimizden ötürü bize öyle geliyordu.

Ayrıca, İsmet Özel'inki önceden haber verilen bir hidayetti. Eser Gürson, Özel'in 60'lı yıllarda yazdığı şiirleri mısra mısra inceledikten sonra, "ya Rimbaud gibi şiiri bırakır ya Necip Fazıl gibi İslam'a döner" yargısını vermeden önce, mealen* şöyle diyordu: "Sol, sosyalizm, tarihi materyalizm, devrimcilik bu ruha dinginlik veremez, bu ruhu huzura kavuşturamaz, Özel'in savunduğu düşüncenin zaten ne böyle bir niteliği, ne böyle fonksiyonu ya da misyonu vardır"...

Özel'in o günlerde yazdığı isyankar ve partizan şiirleri, aslında "teslimiyet"in habercisiydi. Ne var ki, bunu görmek için, Eser Gürson gibi "gören" gözlere ihtiyaç vardı. Eser Gürson gösterdikten sonra, biz de görebildik. Ve şimdi, az çok kemale ermiş yaşımızda, Özel'in hidayet öncesi şiirlerini okurken, "teslimiyet"in işaretleri daha bir netleşiyor.

Örneğin, "Amentü"den on yıl önce, 1964 tarihli "Davun"da "direnme"den öyle bir söz ediyordu ki Özel, kapital harflerle yazdığı sözcük "Vareden"in sıfatlarıyla tanımlanıyordu: *"dölle ovalı yüreğimi akarsuyan /göğsümde serinleyen akçıl kuşların / esirgeyen bağışlayan DİRENME'nin adıyla..."*

Direnme böyle "ilahi" olunca, "teslimiyet" de kaçınılmaz bir "yazgı"ydı.

Aynı şiirde çok manidar bir bölüm daha vardı: *"fırça çekmeye doğru ölümün bacısına / parmak atmaya doğru şiir okuyaraktan"*...

1969 tarihli "Yıkılma Sakın" mezarlıktan geçerken söylenen bir türkü gibiydi sanki: *"Sana durlanmış kelimeler getireceğim / pörsümüş bir dünyayı kahreden kelimeler / kelimeler, bazıları tüyden bazısı demir / seni dik tutacak bilirim / kabzenin, çekicin ve divitin / tutulduğu yerden parlayan şiir / Zorlu bir kış geçirdim, seninki gibi nefti / acıktım, bitlendim, bir yerlerim sancıdı / sökmedi ama hoyrat kuralları faşizmin / çünkü kalbim aşktan çatlayıp yarılırdı. / Her sabah çarpışarak çekilirdi karanlık alnacımdan / acılar bile duymadım kof yürekler önünde / beynim her sabah devrimcinin beyniydi (...) dört duvarın, tel örgünün, meşhur yasakların sahipleri / seyir bile edemezken içimizdeki şenliği / yılgı yanımıza yanaşamazken / bizi kıvıl kıvıl bekliyorken hayat / yıkılmak elinde mi? (...) dağlarda gürbüz bir ölümdür bizim arkadaşlarınki / pusmuş bir şahanız şimdilik, ne kadar şahan olsak / ama budandıkça fışkıran da bizleriz / ölüyoruz, demek ki yaşanılacak."*

1970 tarihli "Mazot"ta da, "yılgı"yı yanına yaklaştırmamaya çalışıyordu: *"Ağlamadan / dillerim dolaşmadan / yumruğum çözülmeden gece-*

28→

nin karşısında / şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı / üzerime yüreğimden başka muska takmadan / konuşmak istiyorum (...) çarpıntısız dakikası olur mu devrimcinin / ki / ölüm / her yerde uyanıktır / alestadır korkunun yardakçıları / tez kızaran güllerden kendini sakın..."
Ölüm, Özel'in şiirinin hakim temalarından biriydi, hatta en hakim temasıydı. Bir yanda aşk-kavga-hayat "kutsal üçlü"sü vardı; aşk, kavgaydı, kavga hayat, hayat aşk, aşk hayat, hayat kavga, kavga aşktı. Ve bütün bunların belirleyicisi ölümdü, alabildiğine yüceltilen bir ölümdü.
"savaşın, sevdanın rengi / her güzellik bu rengin ardındadır / yaşamak bir başına bu rengi geçebilemez / ölümden korkup da sonunu sayan / ölür gider yar koynuna giremez" (Yaşatan, 1969)...
"yaşamak / bizimçün dokunaklı bir şarkı değil ki. / Bu yürek gökle barışkın yaşamaya alışmış bir kere" (Yıkılma Sakın, 1969)...
"ben merd-i meydan / yani toprağın ve kanın gürzü / güllerin bin yıllık mezarı bendedir / yukardan bakarım efendilerin pusatlarına ("Evet, İsyan", 1967)...
"urlar, karınca cesetleri / titreyişlerle örtülür / merak / bir devrimcinin hazırlığıdır / ve alçacık bir sesle uçar üzerimden / kanser, begonya, ölüm" (Sevgilime Bir Kefen, 1965)...
"Sarp bir güvercin düşüyor yüreğimden / buna dayanmalıyım / ölünce bir partizan gibi ölmeliyim (...) bir cinayet türküsü söyleyeceğim ben de / ölürsem bir partizan gibi öleceğim / azgın bir gebelik halinde (...) gök / şarlayarak devrilse ardımdan / –ölürsek bir partizan gibi ölmeliydik– / yürüsem parçalanmış bir ceset tazeliğinde / yürüsem beynimde kıpkızıl bir serinlik" (Partizan, 1965)...
"GÖK! Bir kahkahaya geçirdikçe dişlerimi / bir tabut kalmıştır akşam olmaya / bir tabut beklenen bir aydınlıktır / beklenen bir ses gibi avlularda" (Bakmaklar, 1964)...
"Siz büyüyün kan kuşları siz büyüyün / güzün gelişi bir öğürtüdür korkmayın / korkmayın ölüm bir başka ağzıdır yarasaların" (Acının Omuzlanışı, 1963)...
"Ölüme ölümlülüğü yakıştırabilmek için cesetlerle bezedim güzel olan her şeyi" (Yağmurun Kapıları Karanlık, 1963)...
"Ne gümüş bir çocukluk ölümün mavi cinleri / uykusunda bıraktığı saçlarındaki yangın (...) ona cinleri sığındıran ay korkusudur / ne gümüş bir çocukluk ölüler gibi sağlam / ölüler gibi soyunmuş korkularından" (Karoon, 1962)...
"Bak, ölüm güzü kıskanıyor / şimdi ıssızdır onun sevimli kedisi" (Bakır Tenli Yapraklar, 1962)
Ve işte, "bir eylül günü, bilek damarlarını kestiği zaman", "ölüm için yüreğine sürdüğü ecza uçtu birden". Ama zaten, *"söyleyin / aynada iskeletini / görmeye kadar varan kaç / kaç kişi var şunun şurasında..."*
O ecza uçtuğunda, ölümle gerçekten barıştı Özel ve *"ölüm ölüm / gündelik sözlerimiz arasında / geçecek kadar kaba"* dizeleriyle son bulan "Üç Firenk Havası"nı yazdı: Capriccio Ölüm, Ölüm Cantabile, Requiem... Yıl 1980'di.
Capriccio Ölüm şöyle başlıyordu: *"Gülünç bir ölümle öldü deniyor Max Stirner için / çünkü mahvına sebep nihayet bir sinektir / ama Fanya Kaplan / nasıl öldü diye sorsak sanırım / işimiz fazlasıyla ciddileşir..."*
Fanya Kaplan nasıl öldü bilmiyoruz, günün birinde onu da öğreniriz belki. Ama başka bazı ölümleri gayet iyi biliyoruz. Öyle ölümler ki, *"insan eşref-i mahlukattır"* sözünü geçersiz kılan, o söze yürekten inananların yüzünü kızartan, utanca boğan, kahreden ölümler...
Bu yaz sıcağında, bu tatsız yazının sebeb-i hikmeti de o ölümlerden bir ölüm, bir toplu ölüm, bir toplu katliam: 2 Temmuz, Sivas.
Ve, o 37 insan nasıl öldü diye sorduğumuzda işimiz fazlasıyla ciddileşiyor.
İki İsmet Özel var.
Esir tüccarı olmadan önceki ve sonraki Rimbaud gibi...
Nazi yandaşı olmadan önceki ve sonraki Heidegger gibi...
Mussolini'nin borazanı olmadan önceki ve sonraki Ezra Pound gibi...
İki İsmet Özel var.
Hidayete ermeden önceki ve hidayete erdikten sonraki Özel değil.
İki İsmet Özel var: 2 Temmuz'dan önceki Özel ve 2 Temmuz'dan sonraki Özel.
2 Temmuz'a dek bir şairdi İsmet Özel. Hakiki bir şair ve "eşrefli" bir varlıktı.
2 Temmuz'dan sonra ise... Dilimiz varmıyor... Çünkü dilimizin ucuna hep sıfatlar geliyor; kara, kapkara sıfatlar.
Mürekkep ve kağıt utansın istemiyoruz. Çünkü gördük *"mürekkebin nasıl utandığını basılı kağıtlarda"*. İsmet Özel, şairliğini ve şiirlerini utandırdı, biz utandırmak istemiyoruz.
Sivas katliamının ertesinde, İkitelli medyası 37 insanın ateşe verilmesinin suçunu Aziz Nesin'e yüklerken ve de canileri "tahrik", "provokasyon" gibi sözcüklerle temize çıkarmaya gayret ederken, İslamcı medya İkitelli'nin söylemini, o söylemin "mantıki vargı"sına doğru taşırken ve militan İslamcılar "Sivas kıyamı" diyerek katliama alkış tutarken, İsmet Özel ne diyecek diye kulak kesilmiştik.
Artık saflıktan mıdır nedir, beklentimiz İsmet Özel'in ortaya çıkıp, o güçlü hitabeti, güvenilir kişiliği ve gür sesiyle, katliamı ve katilleri lanetlemesiydi. Şair İsmet Özel'den umduğumuz buydu.
Ama hayır... Meğer o "ısmarlama bir hayatı" yaşıyormuş, üstünde hiç de iyi durmayan bir hayatı. Meğer en okunaklı çehresiyle bekliyormuş, oyundan çıkmıyormuş, sırası geçer, bileti yanar diye. Meğer başı açık değilmiş, saçlarını ortadan ikiye ayırmamış, gözlerine perde olsun diye kakül yapmış. Meğer Yuhanna değilmiş dört İncil'den tercih ettiği. Meğer gülümsediği sıra, o ceza reisi gibi ürkünç bir uğursuzluk dolduruyormuş yüzünü. Meğer o ceza reisi gibi, Santa Lucia gibi söylüyormuş traş olurken, o vali gibi sabah sabah parlatıyormuş zaten pırıl pırıl olan siyah kunduralarını. Meğer o bekçi gibiymiş, lise birdeki oğlana copunu gösteren, acılı olduğu açıkça anlaşılan bir kadına bıyık buran...
Öyleymiş, çünkü, mürekkebi utandırdığını gördük. "Sivas göklerinde Sırp uçakları mı istenıyor" diye kaleminden kan damlayan bir yazı yazdı Sivas'ın ardından. Canilere arka çıktı, katliamcıların avukatlığına savundu. Ve şiire, şairliğe veda etti.
Artık Rimbaud gibi. Köle tüccarlığına başladıktan sonraki Rimbaud gibi.
Artık Heidegger gibi. Nazizme biat ettikten sonraki Heidegger gibi.
Artık Ezra Pound gibi. Mussolini'nin yardakçısı olduktan sonraki Ezra Pound gibi.
2 Temmuz'dan sonraki İsmet Özel, şair değil artık.
2 Temmuz'dan önceki şair hâlâ yaşıyor.
Tıpkı Rimbaud gibi.
Rimbaud hiç olmazsa şiiri bırakmıştı. Kim bilir, belki Özel de bırakır. Kim bilir, belki çoktan şiir onu bırakmıştır.
Tıpkı, aslında Rimbaud'yu, Pound'u şiirin bıraktığı gibi.
Sartre, "Nazi yanlısı bir roman edebiyat olamaz" demişti.
İslami faşizmin avukatlığını yapan birinin yazdığı mısralar şiir olabilir mi? Sivas katliamına isyan etmeyen birisi şair olabilir mi?
İsmet Özel yaşıyor ama, şair İsmet Özel öldü. Şiir yazmaya devam etse bile, yazdıkları şiir olamaz artık. Kelime olur, mısra olur, şiir olamaz. Şiir utanır artık. Çünkü o şiiri utandırdı bir kere, Şiiri, beyaz kağıdı ve mürekkebi...
Şair İsmet Özel'in anısı önünde saygıyla eğiliyoruz. 2 Temmuz'a dek yazdıkları, kuşaklar boyunca okunacak bir abide.
Yaşayan İsmet Özel'e gelince...
İslami faşizmin avukatı İsmet Özel'i, Allah'a havale ediyoruz. "Vareden" oysa eğer, Amentü'nün son dizelerinin, *"Varoldum kayrasıyla varedenin / eşref-i mahlukat / nedir bildim"*in hesabı sorulur Özel'e: Bu mu Vareden'in kayrası, bu mu varolmak, bu mu eşref-i mahlukat olmak, bu mu "bilmek"?
Şair İsmet Özel'i kaybetmek acıtıyor. Tek teselimiz ondan geriye kalanlar: Kırk yılın şiirleri...
Onları okumak *"karlı bir gece vakti bir dostu uyandırmak"* kadar heyecanlı.
Ama, yine de bir tuhaf oluyor insan. *"Bir üzünç aralığı"*ndayız. *"Bir harf büyüyor gırtlağımızda"*, *"sarp bir güvercin düşüyor yüreğimizden"*.

Kazım Hapavko

** Atatürk Kitaplığı'nın sayım ve reorganizasyon çalışmalarından ötürü kapalı olması nedeniyle Eser Gürson'un yazısının aslından maalesef doğrudan alıntı yapamıyoruz, mealini nakletmekle yetiniyoruz. Önümüzdeki sayıda, bu tarihi incelemeyi aynen yayınlamayı murad ediyoruz.*

kadınlara mahsus gazete
PAZARTESİ
sertab erener hiç star olamayacak *bu kadar da sık değişilmez ki.*
televole erkeklik öğretiyor
hap, esrar, eroin *liseli kızlar anlatıyor.*
kiminin kârı, kiminin ihtiyacı var.
gamze deniz *feyza hepçilingirler'le görüştü.*
perihan mağden *medrano sirki'ni yazdı.*
ayıp köşe *kadın fantezileri*
çizgileriyle ramize erer, feyhan güver, semra can ve ayşen baloğlu

temmuz sayısı
bayilerde

→29

KLASİK TÜRK MÜZİĞİ: ARABESKİN DEDESİ

Paşa bile **iki kadeh** çekince...

Şöyle bir soy kütüğü olayına girince gördük ki, meğer bu arabesk aslında Türk Klasik Müziği namlı heyulanın torunuymuş. Ve genel kanının aksine, arabeskin dedesi olan bu zat-ı muhterem, sarayın değil mahallenin, semtin, kahvenin, meyhanenin yani "harbi" kentin sakiniymiş. Gelgelelim, "müzik inkılabı"ın gadrine uğrayıp köşesine çekilmiş. Ama, "dede", öyle unutulacak nağme değilmiş, toplumsal bilinçaltına öyle bir yerleşmiş ki...

Hazır soy kütüğü olayına girmişken, Gökhan Akçura'nın arşivine de bir bakalım dedik ve iki tarihi belge ele geçirdik.

İnsan bir kere herhangi bir şeye takılmaya görsün, özel olarak da hayata dair öğrendiği pek çok şeyin aslında hiç de öğrendiği/öğretildiği gibi olmadığını kısa zamanda kavrayıveriyor.

Ben de bağlamayla başlayan müzikseverliğimde, önce ve halen, başta dinlemek, sonraları da çalmak babında arabeske takılmıştım. Bu takıntım nedeniyle önceleri 'solcular' katında, sonraları üniversite yaşantısında, ardından iş hayatında epey mağdur oldum/edildim. Öyle ki, mağduriyetim halen mutedil olarak devam etmekte.

Efendim, seviyoruz, dinliyoruz. O halde mevzuun teorik çerçevesine el atmak, en azından eşin dostun burun kıvırma kıvamındaki tutumları bakımından elzemdi. Bu bahisle, arabesk merkezli olmak üzere yaptığım okumalar gösterdi ki, teorik ve pratik bakımdan tüm façalarımıza rağmen, doğru sayılabilecek bir hatta seyretmekteymişiz. Haliyle sevindik... Yine kendi kendimize konuyu müşahade ederken gördük ki –doğrusu ya, evvelden de biliyorduk– bu arabesk, "Klasik Türk Müziği" denen ve cumhuriyetle birlikte hakkın rahmetine kavuşan heyulanın torunu sayılır imiş.

Aslına bakılırsa "Klasik Türk Müziği" tanımı da lafın gelişi. Biz bunu birbirimizle konuşurken daha kolay anlaşabileceğimiz bir kod olarak kullanıyoruz. Yoksa Türklerin tek başına ürettiği bir müzikal tarz anlamında değil. Çünkü bu tarzın oluşumunda Türkler kadar, birlikte yaşadıkları diğer grupların, halkların, Ermenilerin, Rumların, Arapların da en az Türkler kadar katkıları var. Bu nedenle de bize göre "Klasik Türk Müziği" adlandırması, ortalıkta çırılçıplak kalmış ideolojik bir tanım gibi durmakta. Ona daha çok yakışan "Osmanlı Müziği" gibi bir şey; belirtelim ve geçelim.

"Klasik Türk Müziği" adı verilen ve artık aramızda olmayan rahmetlinin başına gelenler ayrı bir konu ama, arabeskin modernleştirilmiş toplumumuzun kalabalık ve ezgin kesimi nezdinde bu denli itibarlı olmasının bir nedeni de, rahmetliden geriye kalan kırık dökük miras ve memleket insanının kolektif bilinçaltındaki o modonik müzik kulağı...

Bu ne demek şimdi, nassı yani diyecek olanlar için kısaca açmak gerekirse...

Şöyle ki, "Klasik Türk Müziği" de netice itibariyle torunu arabesk gibi bir 'kent müziği'. Genel kanının aksine "Klasik Türk Müziği", sarayın değil, harbi kentin müziği. En azından eldeki belge ve bilgiler bu yönde düşünmemizi zorunlu kılıyor.

Yukarıdaki fotoğrafta bulunan meşhurların çoğunun eserleri, sazları, eski plâklarda, besteleri dillerde kaldı. Sadettin Kaynak da onlardan biri. Üst sırada soldan sağa, Kemençe Paraşko, bir hanende, Piyanist Gülbenkyan, bir sazende... Üstten ikinci sırada, Salâhattin Pınar, Yesari Âsım Arsoy, Şevket Bütüner, Kanuni Münir. Üçüncü sıra, Haçikyan, Sadettin Kaynak, bir hanım okuyucu, Nuri Halil Poyraz, Mustafa... Oturanlar ise bir hanende hanımla Leman ve Lebibe Ekrem kardeşler.

Hayat, 16 Şubat 1961

Örneklemek gerekirse; usta müzisyenlerin çoğu saraya ders vermek için haftada ancak bir-iki gün gidebilir, diğer günlerde de hayatlarını sürdürdükleri mekanlarda müzikal faaliyetlerini sürdürürlerdi. Gerçi aralarında padişahın lütfuna mazhar olup saraya kapılananlar olmuşsa da, genel eğilim birinci yönde. Televizyonda dizi olarak oynatılan Hacı Arif Bey'in hayatını izleyenler hatırlayacaklar, Hacı, musiki eğitimini saray dışında, babasının kahvesinde almış, ünü yayılınca saraya ders vermeye gitmiş, orada bir ahu gözlüye gönlünü kaptırınca başına gelmedik kalmamış, kendini tekke ve zaviyelere vakfetmiş idi.

İşte bu tekke ve zaviyeler ki, o zamanlar dini eğitimin yanında müzikal alandaki en ciddi eğitim kurumlarıdır, cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte kapatılmalarıyla, geleneğin kendini sürdürebilmesinin ve kendini yeniden üretebilmesinin olanakları da otomatik olarak ortadan kaldırılmıştır.

Bu kopuş, "Klasik Türk Müziği"nin kendini yenileme ve devretme aracı "meşk"i sona erdirdiğinden, ortada herhangi bir biçimde formel eğitim verecek kurum bulunmadığından ve yine böyle bir şeye de izin verilmediğinden dört-dört buçuk asırlık bir birikim boğazın sularına gömülmüştür.

Yeri gelmişken belirtelim, sakın ola bu dört-dört buçuk asır işine o kadar kafayı takmayın, Çin, Hint, İran geleneklerinin yanında bu dört-dört buçuk asır süren gelenek devede kulak kalır. Ama yine de insanın içi elvermiyor, onca birikimin bir çırpıda yok edilmesine.

Sadece tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla kalınsa, belki bu geleneksel tarz kendi refleksleriyle bir şeyler yapabilirdi, geleceğe kalma konusunda. Ama devlet aygıtının yönetimini ele geçiren kadroların, "Klasik Türk Müziği" aleyhindeki yasaklamayı düşünebilecek kadar ciddi sayılabilecek siyasi ve ideolojik yönlendirmesiyle kitleler de bu müziğe karşı uzun zaman mesafeli bırakıldı.

Hep söylenir ya, biz de yineleyelim: Gelenek kopma noktalarında gelişemez, kendini yeniden üretemez. Dört asırlık ömrü boyunca hep yumuşak geçişlere alışmış bir müzikal yapı, böylesi bir kopuşun ardından kendini yeniden üretmeyi elbette başaramazdı. Başaramadı da. Bu noktada geleneği yaşatabileceğini ve yeniden üretebileceğini iddia edenler de bilmelidir ki, bu beyhude bir çabadır.

Yaptıkları, netice itibariyle "başka bir şey"dir ve bu "başka bir şey" de asla "o" değildir."O" diye yapılan şey, en hafif söyleyişle onun "ruh"unu taşıyamaz. Onu yeniden ürettiğini iddia edenler "Devlet Klasik Türk Müziği Korosu"nun ruhsuzluğunu bütün topluma aşılamaya gayret eder ki, bu da rahmetlinin hiç istemediği bir şey olur.

Fazla açılmadan başa dönelim...

Darüttalim-i Musiki Heyeti

Yaklaşık 80 yıl önce, Direklerarası'nda bir apartman varmış, "Letafet"... İşte o apartmanın altındaki salonda, "Darüttalim-i Musiki" heyeti seçme fasıllar icra edermiş. Darüttalim Heyeti'nin kuruluşu Meşrutiyet yıllarına rastlıyor. Üstad İsmail Hakkı Bey'in Musikîi Osmanî Cemiyeti'nden ayrılan Udî Fahri, Kemanî Reşat, Kemanî Hâşim, Neyzen İhsan Aziz, Kanunî Nâzım, Tanburî Ahmet, Hanende Arap Cemal, Sıtkı Reşat beyler 1913'de Daruttalim-i Musiki Cemiyeti'ni kuruyorlar. Cemiyet ilk kuruluş yıllarında İstanbul Operetinin çalışmalarına katılan Daruttalim-i Musiki, Türk müziğini yurtdışında tanıtan ilk "heyet". Mısır'da konserler vermiş, Almanya'da yüzlerce plak doldurmuş, 1928-30 yıllarında en seçkin ekibini oluşturmuş. Kemanî Cevdet (Çağla), Udî Fahri (Kopuz), Neyzen İhsan Aziz, hanende Celal (Tokses), Zeki (Çağlarman), Memduh'tan kurulu heyet Direklerarası'ndaki salonda, Küçüksu'da başarılı konserler vermiş. Darüttalim Heyetinin konserlerinde günün programı sahnenin yanındaki karatahtaya yazılır, konser üç bölümden oluşurmuş: 1) Klasik Fasıl (Bestenigâr, şevkiefza, şeddiaraban gibi). 2. Solo fantezi eserler (Ali Rifat Beyin Tereddüt şarkısı gibi). 3. Köçekçeler veya incesaz.

Darüttalim-i Musiki'nin 1930 yılındaki kadrosu. Oturanlar (soldan sağa): Cevdet Çağla, Hasan Ferit Alnar, Fahri Kopuz, İhsan Aziz. Ayaktakiler: Celal Tokses, Zeki Çağlarman ve Memduh Bey.

Modernleşme, evrensele ulaşma yolunda kararlı olan cumhuriyetin kurucu kadroları, evrenseli çokseslilik olarak belirledikleri için, monodik yapılı Türk müzikal tarzlarının defterini dürmeye kararlıdırlar o zamanlar. Okumuş yöneticiler, her inkılâbı topluma dikte ettireceklerine en azından moral olarak o kadar hazır durumdadırlar ki, "memlekette tek sesli şarkı söylemenin yasak edilmesi gerektiği" dahi, sırf Paşa'nın gözüne girmek için teklif edilebilmektedir. Cumhuriyeti muasır medeniyet seviyesine taşımak için kurulan konservatuarlarda monodik Türk musikisi sazlarının eğitimine de büyük bir muhalefet vardır.

Sonuçtan da anlaşılacağı gibi, bu tür işler emirle olmamakta, olamamaktadır. Paşa bile iki kadeh çekince taaa Üsküdarlardan Selahattin Pınar'a araba gönderip, Florya'ya getirtip deniz köşkünün kumsalında sabahlara kadar fasıl yapınca, bu muasır medeniyet seviyesi meselesinin de, en azından müzikte, peşi bırakılmak zorunda kalınmıştır. Gerçi olan olmuştur, artık tekke ve zaviyelerin yokluğu aynı zamanda "Klasik Türk Müziği"nin de yok olması anlamına gelmektedir.

Artık ayan beyan ortada, cumhuriyet murad ettiği şeyi, millete çok sesli müzik dinletmeyi başaramadı, yüce milletimiz monodik müzikte ısrar etti, ısrar ediyor. Geçen aylarda Ankara'da gerçekleştirilen o meşhur Beethoven konserinde olanları dikkate alırsanız yanılırsınız, onun saikleri bambaşka.

Beri yandan, üretim biçiminin değişimine bağlı olarak kentler büyümekte, yine buna bağlı olarak müzikal beğeniler de değişip gelişmektedir. 50'lerde sanayileşmeyle birlikte kentlere yığılmaya başlayan kalabalıklar,devletin ulularının yeni taktığı isimle müsemma "sanat müziği" ile tanıştılar ilk olarak. Başlarda "sanat müziği" adı verilen bu kentsoylu müziğe yakın durmalarına rağmen içlerine pek sindiremediler. Çünkü bu müzikal tarz, yığınlara mesafeli duran elit gruplar tarafından üretilmekte ve onların hissiyatını tercüme eder görünmektedir. Yine de özellikle radyonun, sinemanın ve yeni gelişmekte olan plak endüstrisinin katkılarıyla kitle arasında gördüğü büyük ilgi, bu tarzla –"sanat müziği"– kalabalıklar arasındaki buzları ağır ağır eritmeye başladı. Konserler, Anadolu turneleri bu reaksiyonun katalizörü oldu...

Münir Nurettin, Sadettin Kaynak, Yesari Asım Arsoy, Osman Nihat Akın, Şerif İçli, Şükrü Tunar, Şekip Ayhan Özışık, Fehmi Tokay, Yusuf Nalkesen gibi şahsiyetlerin besteleriyle ritmik duygusu, melodik yapısı ve sözleriyle eskiye göre epey inceltilmiş şarkılardan oluşan "sanat müziği", 50'lerin ortalarında ciddi anlamda kitleselleşme eğilimine girdi.

Bu arada üretenlerinin öznel durumlarından dolayı etrafa "elit" buğurlar yayan "sanat müziği"yle, ilk dönemlerde mesafeli duran devlet aygıtı da ister istemez iyi ilişkiler içine girmek zorunda kaldı. Hatta daha da öteye gidip sahip çıktı, yön verdi. Ne var ki 60'lara gelindiğinde iyice kalabalıklaşan ve cumhuriyetin ilk otuz yılda verdiği "gelecek umudunu" yitiren kalabalık arka mahalleli kentliler, geldikleri yörelerden getirdikleri türkülere bu müzikal atmosferde ufak ufak yer açmaktaydı. Selahattin Erorhan, Mustafa Geceyatmaz, Nurettin Çamlıdağ, Nida Tüfekçi, Neriman Tüfekçi, Nuri Sesigüzel, Ahmet Sezgin, Muazzez Türing gibi seslerin yanısıra, Muzaffer Sarısözen'in kurduğu "Yurttan Sesler", 'köylülerin' kentte kendilerine yer açmalarının tezahürü olarak çıktılar karşımıza. Ama bir farkla; türküler de kendilerini kırsaldaki formla ifade etmenin olanaksızlığını kavradı ve yeni durumlarına uygun olarak "kentlilik" turlarına çıktı.

Her şeye rağmen derli toplu bir formu olan "Klasik Türk Müziği"nin toplumsal bilinçaltında yer eden nağmeleri, sonuç itibariyle bir öykünmeden ibaret olan "sanat müziği"nin içinde kendini hissettirirken, olan biten her şeye rağmen kentin çevresine yerleşen "köylülerin" türküleriyle de ufak ufak temasa geçmek durumunda kalmıştır. Gerçi türkü formunun "Klasik Türk Müziği" ile ilişkisi "Klasik Türk Müziği"nin tarihi kadar eskidir ama, artık yeni durum yeni tür ilişkileri gerektirmektedir. Örneğin, gitara öykünen bağlamanın metamorfoz geçirmiş hali olan elektro-bağlamanın sağladığı olanaklar, bu iki tür arasındaki hukukun yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir. İyi bir "halk müziği" donanımına sahip Orhan Gencebay'ın "sanat müziği" altyapısı üzerine inşa ettiği ve hem yönetenlerin hem de kültürel elitlerin nefret ettiği "arabesk"in toplumun geniş kesimlerinden gördüğü ilgi, bu yeni hukukun toplum nezdinde kabulünden başka bir şey değildir...

"Klasik Türk Müziği" adı verilen tarzdan geriye kalan tortunun ürettiği, "sanat müziği"nin içine "modernize edilmiş" köylü sazı elektro-bağlama, kalabalık yaylıların iç çekişleri, çobanın kavalı, dergahın neyi, rock ya da senfoni orkestrasının bası ve hepsinin arkasına kuvvetli ve çeşitlendirilmiş ritmler katılınca, bu "nefret edilen tarz" açısından ciddi bir sıçrama imkanı çıktı ortaya. Yani, her kesimden getirdiği kadar, herkese dilediği kadar...

İşte arabesk...

Ritmli, duygusal, ezgin, heyecanlı, isyankar, baş eğen, umutlu, haykıran, isyan eden, ağlayan ve sinen... Hepimiz gibi, hepimiz kadar...

Belki de tam da bu nedenle, kitleselleşen her şey gibi devlet katının ve okur yazar elitlerin nefret ettiği, müzikten de öte, bir yaşama biçimi olan şey...

Öncelikle çırağın, kalfanın, emeğiyle geçinenin, işsizin, sevdalının, arka mahallelinin, belki de hepimizin müziği... Yönetenlerin uzun yıllar ondan nefret etmemiz için ellerindeki ideolojik aygıtları seferber ettiği, bunu da önemli bir ölçüde başardığı, dinlemek yerine kulağımızı tıkadığımız, anlamak yerine ne dediğini dahi dinlemek istemediğimiz, görmemek için kafamızı öte yana çevirdiğimiz bir hal...

Peki ama niye?

Cem Dizdar

The chemical brothers

Bugünlerde teknonun en gözde grubu –en azından Prodigy'nin yeni albümü etkisini hissettirmeye başlayana kadar– Chemical Brothers... Hayatlarının dönüm noktası, 80'lerin sonundan beridir dance ve rock'un yanyana yaşadığı "kurtarılmış bölge" Manchester olmuş. Bu şehirde ortaçağ tarihi eğitimi gördükleri sırada tanışan ve müzik üretmeye başlayan Tom ve Ed, geçen ay yayınlanan ikinci albümleri "Dig Your Own Hole"la tozu dumana katıyor. Chemical Brothers, yekten "rock'n'roll'un geleceği" diye ilan edilen sound'larını Les Inrockuptibles'e anlatıyor...

Mühim olan ZZ Top'un solistinin beğenmesi..!

Chemical Brothers'ın rockseverler arasında bu kadar yankı bulmasını nasıl açıklıyorsunuz?

Tom Rowlands: İnsan kökenlerinden kopamıyor. Bir kulüpte çalarken, platinlerin arkasında bütün müzik türlerini geçiyoruz. Bizim için tek bir tarza çakılıp kalmak hiçbir zaman söz konusu olmadı. Tam tersine, birbiriyle tamamen alakasız müzikleri bir araya getirmek mühim olan.

Ed Simons: Bizim müziğimiz öyle yoktan varolmadı, onun da bir soyu sopu var. Gerçek bateri ve gitar kullanıyoruz, bizim sound'umuz öteki tekno gruplarınınkine göre çok daha organik. Onlar çok katı kuralları uygulamak zorunda hissediyorlar kendilerini, öyle olunca da müzikleri sert ve formel oluyor. Bizim müziğimiz sadece teknodan beslenmiyor, bizimki eski müziklerin bir kolajı; bu durumda da rock fanlarının bizim müziğimizde kendilerini bulmaları çok normal. Aslında bunun çarpıtıcı bir yanı da var. Çünkü biz her şeyden önce 'dancefloor'u, dans pistini beslemek için buradayız; insanların albümlerimizi sadece evlerinde dinlediklerini işitmek beni rahatsız ediyor.

Bu durumu kompleks haline getiriyor musunuz?

Tom: Biz Manic Street Preachers gibi ünlü bir rock grubunu da, Dave Clark gibi underground bir tekno sanatçısını da aynı yetkinlikte remiks yapabilmek istiyoruz. Çünkü onlar için çalışmak müziğimizi bu iki uç noktayla beslememizi sağlıyor. Hiçbir zaman hip-hop'un çıkış noktasını gözardı etmemek gerek: Rock'u olduğu kadar funk'ı da apart! Bu felsefeye sadık kalarak bu eski meşaleyi taşıyoruz. Ama öte yandan, saf, katışıksız müzikten yana olan 'pürist'lere, onların çok özel müzik türleri yaratma inatlarına da hayranlık duyuyorum. Bizim şansımız bir ayağımızın underground'da –çünkü kulüplerde DJ'lik yapıyoruz– diğerinin halkın içinde olması, çünkü aynı zamanda hakiki albümler de çıkarıyoruz.

Bowie, U2 gibi sağlam yeri olan sanatçıların sizden örnek olarak söz etmelerini nasıl karşılıyorsunuz?

Tom: *(sıkılgan bir şekilde gülümseyerek)* Esas mühim olan, ZZ Top'un solistinin bizi beğenmesi. Bu tabii ki bir kabul görme. Stüdyomuzda "Exit Planet Dust"ı kaydederken, müziğimizin böyle bir ilgi göreceği aklımızın köşesinden bile geçmezdi. Bütün bildiğimiz, tekno adına layık, tutarlı, bütünlüklü bir albümün henüz olmadığıydı. Herkes single'lara ağırlık veriyor, kimse albüm yapmaya girişmiyordu. Bunun üzerine biz tamamen albüm çerçevesinde düşünmeye, böyle bir anlayış geliştirmeye çalıştık, oyun mantığında, çok çizgi film bir şey...

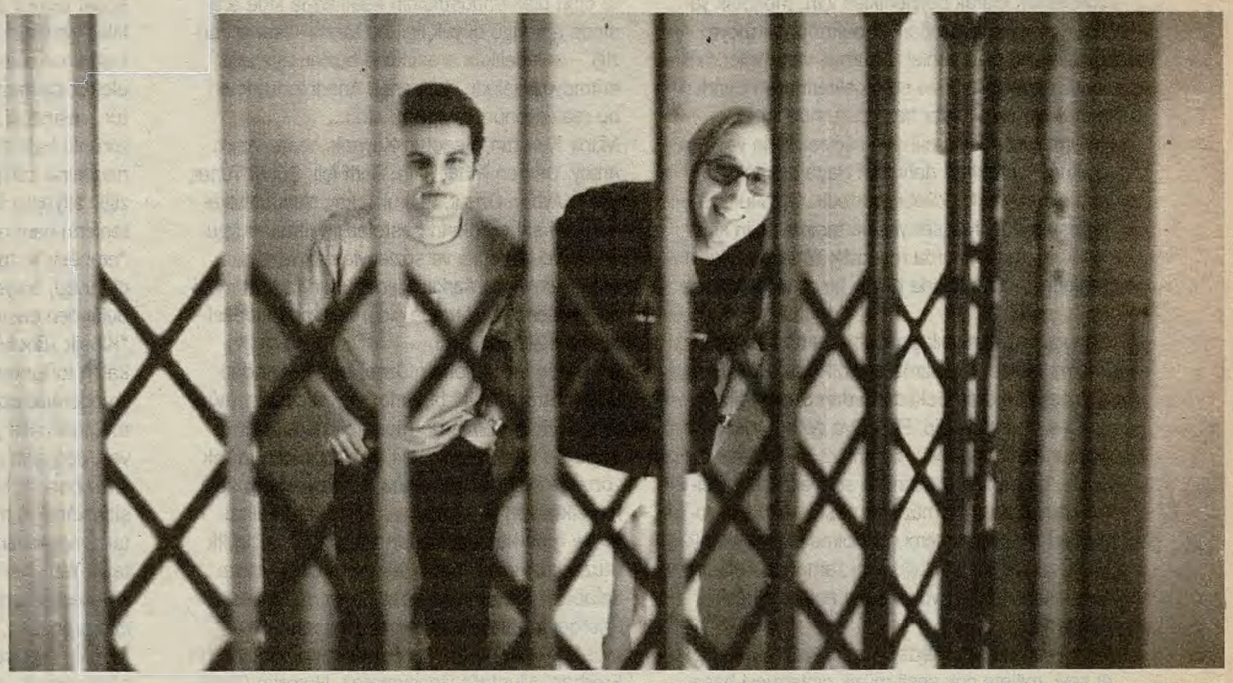

Ed: O zaman, 'breakbeat'lerin bu kullanımı çok yeniydi, öncesi yoktu. Herkesin arakladığı bu ritm fikri sadece Chemical Brothers'a aitti. Sadece on kopyası olan albümleri çalan DJ'ler gibi underground'un sınırları arasına sıkışmak istemiyorduk; aynı snobizm indie rock'da da var.

İngiltere'nin güneyinden geliyorsunuz ama, Manchester'da bir araya gelmişsiniz. Kuzeye taşınmanıza müzik mi neden oldu?

Tom: Esas harekete geçiren şey, istikamet neresi olursa olsun evi terketmekti. Lise diplomamı aldığım yaz, Manchester'ın Haçienda'sına çıktım. Üniversite okumak için buranın iyi bir şehir olduğunu düşündüm. Üstelik ben de Ed gibi Smiths ve New Order hayranıydım. 89'da buraya demir attım ve bir anda her şey patlak verdi. Tanıdığım plakçı dükkanlarının en iyisinde, Eastern Bloc'da geçiriyordum bütün ömrümü. Müzikle içli dışlı bütün bu insanları bu sayede tanıdım. Manchester'da hemen benimsendik. Küçük bir köy gibiydi, kulüplerde mağazanın müdavimleriyle karşılaşıyordu insan. Bütün bunlara rağmen, başlangıçta, müthiş etkilenmiştim, benim geldiğim kasabadan o kadar farklı, o kadar heyecan vericiydi ki... Oxford'dan geliyordum, kimseyi tanımıyordum, henüz hiç DJ'lik yapmayı düşünmemiş, göze almamıştım. Ama o kadar çok plak alıyordum ki, bunlardan program yapmanın hiç de kötü bir fikir olmadığını kendi kendime söylemeye başladım *(gülüyor)*... New Order gibi gruplar çok katı rock kültüründen hip-hop'a geçmemde köprü işlevi gördüler. Ve teknoyu keşfettiğimde, alt üst olmadım, ayaklarım yerden kesilmedi, bir anda göklere yükselme-dim. Bu sound'u daha önceden Cabaret Voltaire sayesinde iyi tanıyordum.

Bu öğrenme dönemine şimdi özlem duyuyor musunuz?

Ed: Olağanüstü yıllardı. Bütün hayatımız kulüpte, en başta da Haçienda'da geçiyordu... Bütün bunlar üniversiteyi iyi bir şekilde götürmemize engel olmadı. Her ikimiz de orta çağ tarihi bölümünden diplomalarımızı aldık, üstelik dereceye girerek. Ve bu hiçbir zaman bir angarya gibi gelmedi, derslerden çok hoşlanıyorduk, kütüphanede eski kitapları okuyup okuyup hayal alemine dalmaya bayılıyorduk.

Tom: Beraber çalıştığımız sınıf arkadaşlarımızın hiçbiri geceleri nerede geçirdiğimizi bilmiyordu.

32→

Sadece niçin cuma akşamları bizi öğrencilerin 'cafe'sinde hiç görmediklerini kendi kendilerine soruyorlardı. Daha o zamanlarda ben Ariel adında bir 'balearic' topluluğunda çalıyordum. Hiçbir zaman çorap giymeyen bir ortak dostumuz beni Ed'le tanıştırdı. Hemen birbirimize takıldık, ailemizden uzakta ikimiz de kendimizi biraz yolunu kaybetmiş gibi hissediyorduk ve ikimiz de hastalık derecesinde müziğe tutku duyuyorduk. Daha sonra ortaya çıkabilecek hiçbir şey dostluğumuzu yıpratmadı. Öyle büyük bir kavga dövüş yaşamadan hâlâ hayatımızı beraber geçirmeye devam ediyoruz.

İki kişi beraber beste yapmaya nasıl başladınız?

Tom: Genellikle bir bestecisi, bir de yorumcuları olan pop gruplarla hiç alakası yok. Biz de eline akustik gitarını alıp da Galler'de şatoya çekilerek beste yapan, sonra da onları arkadaşlarına öğreten bir kimse yok. Gitar bizim müziğimizin bileşenlerinden sadece biri, hiçbir zaman bel kemiğini oluşturmadı. Bizde her şey stüdyoda ve iki kişi arasında olup bitiyor. Her gün stüdyoya giriyoruz ve yeni ritm fikirleri deniyoruz. Ve müzik hakkında sohbet ediyoruz. Her zaman. Bunun dışında, söyleyecek çok fazla bir şeyimiz yok. Çocukluğumuzdan beri NME okuyoruz. Ve bugün de, sözü edilen pek çok kişiyi şahsen tanıyoruz. İşin tuhaf yanı hâlâ eskisi gibi heyecanlı, eskisi gibi 'fan'ız. Screamadelica turnesi sırasında, üniversitede öğrenciyken Primal Scream'in konserine gittiğimi hatırlıyorum. İki sene sonra ise, onların konserinde biz DJ'dik.

Zaman zaman birinizin diğerini frenlediği, sınırlandırdığı hissine kapıldığınız oluyor mu?

Ed: Zaman zaman, nereye varmak istediğini anlamadığım oluyor. O zaman, onu sonuna kadar gitmesi için kendi haline bırakıyorum, hiç karışmadan kendi zaferinin tadını çıkarmasına ya da yere çakılmasına izin veriyorum. İnsan aklına gelen fikirlerin sonuna kadar peşinden gitmeli, yoksa yoksunluk duygusuyla kıvranırsın. Chemical Brothers adıyla çıkan her şeyde ikimiz de sonuna kadar hak talep etmeliyiz.

Tom: Aramızda ister istemez uzlaşmalar var. Ed benim fikirlerimden birini beğenmediği zaman bende hemen o fikrin kötü olduğunu düşünme eğilimi var, o zaman da bırakıyorum gitsin. Henüz daha hiç eve ağlayıp zırlayarak dönmedim. Tıpkı bir futbol takımındaki gibi, bizim de kendi reflekslerimiz var, çok iyi bir golcü ikili oluşturuyoruz.

Ed: Birlikte çalıştığımız bütün gruplar bunun ne kadar kolay olduğunu gördüklerinde şaşırıyorlar. Noel Gallagher ya da Tim Burgess, bizimle kayıt yaparken hakikaten çok eğlendiler. Davetlilerimiz olması bizi mest ediyor, bizi rutinimizden çıkarıyorlar. Ve öyle sanıyorum ki, biz de kendi tarzımızla onları her zamanki tempolarından uzaklaştırıyor, onlara bir nefes aldırıyoruz. Yeniden saflığı buluyorlar. Promosyonmuş, paraymış, hiçbir şeyi dert etmeden stüdyoya giriyorsun, söylüyorsun ve gerisini düşünmeden çıkıp gidiyorsun. Ama tabii burada bir altın kural var: Beraber çalıştığın, remiks yaptığın insanlara hakikaten hayranlık duyacaksın. Çünkü her gün yeni teklifler geliyor. Kimsenin bizim sırtımızdan geçinmesi söz konusu olamaz. Örneğin, Metallica ile çalışmamız gerekiyordu, ama yürümedi, hiç iyi geçmedi. Hakikaten iyi bir rap kaydı yapmak çok hoşumuza giderdi. Wu-Tang Clan'la, Method Man'le çalışmak insanda hep daha ileri, daha derine gitme arzusu uyandırıyor.

Saf müzik taraftarları önce insan sesi kullandığınız için, sonra da Oasis'in lideriyle beraber çalıştığınız için sizi bayağı eleştirdiler...

Tom: Dönemin en iyi şarkı yazarlarından biriyle çalışmayı reddetmek için hasta olmak lazım. Ayrıca, bugün insan sesine burun kıvırmak için, vaktiyle çok fazla büyük pop şarkıları dinledik. Pek çok tekno grubunun aksine, biz davet ettiğimiz insanların seslerini enstrüman gibi değil, hakikaten şarkı söylemeleri için kullanıyoruz.

"Setting Sun"la yakaladığınız bu 'number 1' sizin için bir şans mıydı, şanssızlık mı?

Tom: Listelerde ilk sıralara yükselen parçalar arasında bu kadar ekstremine çok zor rastlanır. Bu, kendimiz olarak, olduğumuz gibi kalarak da başarı elde edilebileceği anlamına geliyor her şeyden önce. Eğer ticari amaçla yapılmış, grubu yansıtmayan, dinleyiciyi o açıdan yanıltan bir parça olsaydı, o zaman şanssızlık olurdu.

Underworld, Leftfield, Prodigy, The Chemical Brothers ve Orbital sanki bir blok, bir kuşak oluşturuyor gibi... Böyle bir yakınlık duyuyor musunuz?

Ed: Biz, Orbital ya da Underworld, benzer bir seyri izliyoruz, benzer dönüşümleri geçiriyoruz. Her üçümüz de bir başka dünyaya, pop müzik dünyasına adımımızı atmadan önce kulüplerde DJ'likle işe giriştik. Çok iyi anlaşıyoruz, yıllarca birbirini gözleyen, kollayan, diğerinin iyi bir vuruşunu kıskanan, yeni sopasına gıpta eden eski golf partnerleri gibiyiz biraz. Ama sonuçta, puanları toplarken eğleniyoruz. Ne yaptıklarını görmek için onları canlı olarak dinlemeye sürekli can atıyorum. Bir aralar, bizim stüdyomuzla Orbital'inki aynı binadaydı. Onların bölümünün önünden geçerken her seferinde kulağımızı kapıya dayıyorduk.

Tom: Böyle bir sahnenin ortaya çıkmasının en önemli nedeni birdenbire plak sanayiinin bu müziği ciddiye almaya başlaması. 89'da, 808 State "Pacific" single'ıyla büyük başarı elde etmişti. Bağlı oldukları plak şirketi, bu hayranlıktan yararlanmak için, onları bir hafta içinde bir albüm kaydetmeye zorladı. Böyle bir şey bugün artık olamaz, biz de rock gruplarınınki kadar bir bütçeden yararlanıyoruz, muhataplarımız bizimle aynı dili konuşuyor. Yıllar boyunca, bunun devam edemeyeceği, albüme yatırım yapmanın bir değeri olmadığı düşünüldü. Los Angeles'daki Kroq gibi tipik rock radyolar bile şimdi duruma uyum sağlamak zorunda kaldı. Yıllar süren bir gecikmeden sonra, insanlar, gençlerin kıçlarını sallamak, dans etmek istediklerini anladılar.

"Exit Planet Dust"ın beklenmedik zaferinden sonra "Dig Your Own Hole"u kaydederken üzerinizde bir baskı hissettiniz mi?

Ed: İlk albümdeki kadar hoşumuza giden şarkılar yazmak zor oldu. Hiçbir zaman başaramayacağımızdan, boşuna vakit kaybettiğimizden emindim. Ama ufak ufak, "The Private Psychedelic Reel" gibi parçalar sayesinde neşem yerine geldi.

Tom: Dışarıya kulağımızı tamamen tıkayıp, çok uzun bir süre ikimiz stüdyoya kapandık. Sonunda biraz cin çarpmış gibiydik. Bütün bu gerilimiyle, manyaklığıyla, yorgunluğuyla bu arayışı seviyorum. Bir hastalık bu, müziği düşünmediğim tek bir gün bile yok. Bizi kurtaran, hafta sonlarını korumamız oldu. Bazen bütün bir haftayı iyi bir zil sesini aramakla geçiriyorduk, sonra cuma akşamı, elimizde plak dolu valizlerimizle kulübün yolunu tutuyorduk, insanların dansetmesini sağlamak bizi çok eğlendiriyor, keyiflendiriyordu. Bu her şeye başka bir gözle bakmamıza da imkan veriyordu. Yeni şarkıları derhal test ediyorduk, ve bu kadar mahvolmanın, korkmanın anlamsız olduğunu farkettik. Ayrıca ben her zaman bu şekilde müzik yaptım, obsesif bir halde. Daha çok küçük çocukken, gitarım ve ritm box'ımla odama kapanırdım.

Müziğe karşı duyduğunuz bu takıntıyı harekete geçiren ne oldu?

Ed: Çok küçük yaşta NME'ye ve Melody Maker'a abone olmuştum. Dergiler çarşamba günleri sabah çok erkenden eve gelirdi ve ben okula gitmeden önce onları neredeyse yutardım. O dönemde kafayı Smiths'e takmıştım, konserlerindeki enerji beni büyülemişti. Ama onların katı kurallarından haberdar değildim, hip-hop kulüplerine de gidiyordum. İnsanları dans ederken seyretmek müthiş hoşuma gidiyordu. Bizim takıntılarımızın çoğu B harfiyle başlıyor: Beatles, Beach Boys ve Beastie Boys.

Tom: Ben elime ne geçerse okuyordum. İşte bu şekilde Renegade Soundwave'in ilk single'ı "Kray Twins"in eleştirisine rastladım, benim için tam bir yükselme oldu. İngilizler ilk defa Public Enemy ya da Schooly D'de büyük hayranlık duyduğum şeyi yapmaya cesaret etmişti. Üstelik bana doğrudan hitap eden İngiliz yaşamına dair referanslarla... Daha sonra DJ'lik işine gönül vermemize yol açan Andy Weatherall oldu.

Farkında olmadan da olsa, Portishead'in İngiliz müziğine zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

Ed: Kendileri o kadar önemli bir yer tutmuyorlar ama Portishead korkunç sıkıcı yüzlerce grubu doğurdu; küçük Portishead'ler olmak çok kolay geliyor insanlara. Öyle olunca da herkes bu işe soyundu: bir kadın şarkıcı, melankolik bir sound... Bu şarkılardan bir tanesinin bile sözlerini bugün hatırlayamıyorum, şarkılar sadece işin makyajı. Portishead'in çok yakalayıcı, çok pop

Bizim müziğimiz öyle yoktan varolmadı, onun da bir soyu sopu var. Gerçek bateri ve gitar kullanıyoruz, bizim sound'umuz öteki tekno gruplarınınkine göre çok daha organik... Hâlâ eskisi gibi heyecanlı, eskisi gibi 'fan'ız. Screamadelica turnesi sırasında, üniversitede öğrenciyken Primal Scream'in konserine gittiğimi hatırlıyorum. İki sene sonra ise, onların konserinde biz DJ'dik.

Eroin gibi, LSD gibi ecstasy de yeni bir müziğin doğmasında önemli bir rol oynadı. Şu sıralarda İngiliz kulüplerinde ortalığı kasıp kavuran kokain. Eskiden herkes birbirini seviyordu, öpüşüyordu. Bugünse birbirlerinden nefret ediyorlar. Eğer Oasis kokain hakkındaki bir şarkıyı 125 bin kişiye koro halinde söyletmeyi başarıyorsa, bu önemli bir işarettir.

şarkıları vardı.

Tom: Mo'Wax' şirketinin plaklarını, DJ Shadow'u ilk dinlediğimde aşırı heyecanlanmıştım. Bu soyut yaklaşım yeni perspektifler getiriyordu. Ama çok kısa bir süre içinde bir kolaylık haline geldi, oysa benim için söz çok temel, ben pop-müzikten geliyorum. Tricky'nin yeri farklı. O kendi dünyasında evriliyor, risklere giriyor. Ama bizim her şeyden önce DJ olduğumuzu ve bizim için bazı zorunluluklar olduğunu unutmamak gerek, insanları dans ettirmek gibi.

İngiliz kulüp kültürü sıkıcı olmaya başlamadı mı?

Ed: Bizim müziğimizin pub'larda pinekleyip bira içenlerin film müziği gibi değerlendirilmesinden hiç hoşlanmıyorum. İnsanlar albümlerimizin ardındaki zanaati görmeye bir türlü yanaşmıyor, sadece drum'n'bass ciddiye alınıyor... Ben sanatsal itibar peşinde değilim, ama yine de sadece hooliganlarla ilişkilendirilmek de istemiyorum doğrusu. Loaded gibi bir dergi benim için dehşet demek. Ama yine de, Allah biliyor ya bizimle söyleşi yapmak çok işlerine geliyor.

Kula Shaker ya da Mansun gibi gruplar sayesinde İngiltere'nin yaşadığı 60'lı, 70'li yıllar nostaljisi takıntısını siz nasıl yaşıyorsunuz?

Ed: Biz de tıpkı Kula Shaker gibi 60'lı yılların sonlarındaki saykodelik gruplara tutkunuz. Ama biz onların ruhunu koruyup, modern teknolojiye adapte etmeye çalışırken, onlar o devirdeki gibi yorumlamakla yetiniyorlar. Macera duygusundan yoksunlar, riske girmiyorlar, geriye dönükler.

Tom: Öte yandan, risk almış olmak için risk almak da illa bir çözüm değil. Her ne kadar Brian Eno'nun pop albümlerini çok seviyorsam da –"My Life In The Bush Of Ghosts" ya da "Here Come The Warm Jets" gibi– etraftaki Eno'nun albümlerinin etkisindeki bütün bu rock parçalarına da tahammül edemiyorum. Tortoise'ın örneğin, fazla pohpohlandığını düşünüyorum.

Londra'daki efsanevi kulübünüz The Heavenly Social'a bağlılığınız bugün ne düzeyde?

Ed: Biraz koptum ama, hep beraber gerçekleştirdiğimiz şeye karşı büyük bir sevgi duyuyorum hâlâ. Neredeyse bir kapristi denebilir: Herkesin birbirinin dostu olduğu, kendilerini evlerinde hissettikleri kendi küçük kulübümüzü kurmak... Ve burada müzik insanlara temiz hava aldıracaktı. Yıllar sonra ilk defa, Londra'da bir kulüp farklı türleri bir araya getirmeye cesaret ediyordu... Ama her cumartesi akşamı aynı şeyleri yapmak, işi rutine bağlamışız gibi bir hisse kapılmamıza neden oldu. Artık ne risk, ne macera vardı. İçeri girebilmek için insanlar saatlerce kuyrukta bekliyordu, neredeyse turistik bir yer gibi olmuştu. Yine de, en başlarda, her seferinde aile arasında bir bayram gibiydi.

İlk olarak, ecstasy'e karşı çıkan gruplarla birlikte İngiliz müziğinde yeni bir ahlakçı hat da gelişmekte...

Ed: İkiyüzlülük çok uzun sürmüştü, herkes nelerin olup bittiğini çok iyi biliyor. Eroin gibi, LSD gibi ecstasy de yeni bir müziğin doğmasında önemli bir rol oynadı. Şu sıralarda İngiliz kulüplerinde ortalığı kasıp kavuran kokain. Gecelerini trans halinde geçirmeye düşkün bir arkadaşımız sürekli şikayet halinde. Eskiden herkes birbirini seviyordu, öpüşüyordu. Bugünse birbirlerinden nefret ediyorlar, bütün geceyi dövüşerek geçiriyorlar. Eğer Oasis kokain hakkındaki bir şarkıyı 125 bin kişiye koro halinde söyletmeyi başarıyorsa, bu önemli bir işarettir.

Çeviren: **Siren İdemen**

DRUM&BASS

Dur durak bilmeden piyasaya sürülen drum&bass plakları, müzikal dinamik, yenilenme ve yaratıcılık alanlarını sürekli genişletiyorlar. İçeriği kesin biçimde tanımlanması oldukça zor olan kavramların adı hardcore, jungle, drum&bass, darkside ya da daha bilmem ne olsun, bir tanımın sunduğu bütün olanakları kapsamaları mümkün değil. Elinizdeki makale, bu karmaşık durum karşısında bu türün tarihi içinde bir gezintiye davet ediyor.

Bilgisayarlar Tuşşş!

Tarih 1990, Londra. Siyah yapımcılar moda olan Jamaika kökenli ragga'dan ödünç aldıkları parçaları, delicesine hızlandırılmış hip-hop vuruşlarıyla buluştururlar. Bu yolla oluşan sound'u taşıyan sonsuz derinlikte baslar vardır ve onları "toasting" denen ses akrobatlığıyla önüne katıp kovalayan bir de MC. Reggae'den gelen vokal sample'lar ve karmaşık breakbeat'ler bilgisayarlarla işlenirler; en uç noktalara fırlatılırlar, hızlandırılırlar, zamansal olarak uzatılırlar ya da yabancılaştırılırlar. General Levy türün kökenlerini şöyle tanımlar: "Tracks like Afrika Bambaataa's 'Planet Rock' and Herbie Hancock's 'Rockit' are just early versions of jungle –brutal, ruff tunes." Afrika Bambaataa'nın 'Planet Rock'u ve Herbie Hancock'un 'Rockit'i, jungle'ın erken versiyonlarıydı –yabani, vahşi..." Tekno da bu müziğin üvey babalarından sayılabilir. Her ikisine de özgü olan şey, müziğin yapıldığı ve anlam kazandığı toplumsal bir mekan olan rave'dir –ya da kalp sektesi sınırında dolaşan vuruşlara önkoşul olan ecstasy. Ne var ki yeni stil, teknoya baştan sona egemen olan 4/4'lük ölçüden gaddarca kopar. Ayrıca, psikopat sound'larıyla neşeli rave cemaatinin geniş bir kesiminin zaten adım atmayacağı bir saha oluşmuştur. Bilgisayar teknolojisi ve sampler sayesinde, müzikal "alıntı"larla sınırsız bir çalışmanın ve yepyeni ses dünyalarının üretilmesinin teknik altyapısı verilmiştir.

Bu yeni sound, önce Londra'da yeraltı dancefloor cemaatini egemenliği altına alır. Shut Up and Dance ve Rebel MC, 1992 yazında cemaatin de dışında algılanan ilk başarılarını kazanırlar. Medya bunun için hemen jungle-tekno kavramını uydurur, ama Shut Up and Dance yapımcıları, bunu ırkçı çağrışımı nedeniyle kesin olarak reddederler: "Çünkü kavram yamyamları çağrıştırıyor; üstelik, öncelikle, müziği ilk kez duyduğunuzda karşılaştığınız şaşkınlığı anlatıyor. Oysa bu öyle bir müzik ki, özü –giderek karmaşıklaşan drum&bass yapısı– jungle sözcüğünün çağrıştırdığı kaos ve karmaşanın tam tersidir." Londra'nın jungle-rave'lerden büyülenenlerin sayısı giderek artmaktadır bu arada. "Siyah tekno"ların reggae ve karnaval görüntülerine, şiddetle gümbürdeyen drum'ların arasındaki kütük gibi ama bir o kadar da kafayı yemiş baslara, insanın sinir sistemini ele geçiren, kollarını havaya fırlattırıp ciğerlerini söken inanılmaz ölçüde hızlandırılmış breakbeat'lere bayılmışlardır.

Yeraltı dance camiasında coşkulu bir hava esmeye başlar: Büyük Britanya'nın ilk özgün siyah müzik stilinden, hatta punk rock'tan bu yana en büyük müzikal patlamadan söz edilir. 1994 yılının olayı bir jungle-remix'dir: Half Pints'in dancehall marşı "Greetings". Ve jungle-sound, Londra'daki Notting Hill karnavalına damgasını vurur. Bir süre jungle-remix'lerin can sıkıcı bir biçimi moda olur: Renk Records ve diğer birkaç plak şirketi, çeşitli dans müziklerinin orijinalini sample'larla çılgınca bir jungle parçasına işlemek yerine, vokal kanalını sadece bir breakbeat'le döşemekle yetinirler.

General Levy'nin "Incredible" ve UK Apaches'nin "Original Nuttah" isimli parçalarının liste başarıları karşısında, nihayet pop gazetecileri ve kültür sayfaları sorumluları da reggae-DJ-sample'larının belirlediği "yeni şey"in, yani ragga-jungle'ın farkına varırlar.

1995 yılı heyecanlı gelişmeleri beraberinde getirir. Müzik teknik olarak giderek pişmekte ve düzenlemelerinde ulaştığı karmaşıklık ve ustalıkla pop müziğinin her türlüsüne fark atmaktadır. Parçalar neredeyse "ansiklopedik" bir müzik bilgisi üzerinde yükselmekte ve çoktan unutuldu sanılan stilleri ve dönemleri çoksesli bir koroda tekrar dillendirmektedirler... Aşırı derecede görsel parçalar, dinleyicinin ruhlarında, beklenmedik olayların geliştiği hızlı çekim görüntüler, filmler yaratırlar: Enfes günbatımları, intergalaktik mekanlarda geçen bilimkurgu tripler, yıkık dökük sokak aralarında yağmur gezintileri. Ve parçalar giderek artan bir şekilde, başladığında varlığından hiçbir şekilde haberdar olunamayan noktalarda bitmektedirler. Londra'daki Speed ve Metalheadz gibi kulüplerde LTJ Bukem, Kemistry & Strom, Doc Scott, Fablo, Goldie ve diğer DJ'lerin geliştirdikleri daha çok caza yönelen sound'un, ilk yılların doğrudan dans eden bacakları hedef alan ragga-Jungle'la pek ilişkisi yoktur artık. Jungle kavramı da giderek dilden çıkar ve yerini drum&bass alır.

Plakların çoğu, hâlâ dağıtım sistemlerine bağlı olmayan cemaat dükkanlarında satıl-

maktadır. Bu yüzden de bu müzik Top 50'ye hiç girmez. İlk defa Goldie'nin "Timeless"i bu duvarı aşar ve jungle'ın ilk çıkış yıllarında Raggamuffin tarafından da benimsenen artist-and-a-mic şemasını sona erdirir. Artık modası geçmiş ragga vokallerinin yerine George Clinton'ın p-funk'ından, rave groove'dan, hip-hop ve soul'dan, swingbeat ve cazdan alıntılar geçer. Drum&bass'ın çoğu kez "zeki" diye kutsallaştırılan bu "müzikal" yönünün yanısıra, 1995'de sonsuz boğucu bass'ları içeren "hardstepper" sound'u gelişir.

1996'da nihayet derin bir ayrışma sürecine girilir. Çok kısa süren yaz boyunca herkes hafif ve cazımsı bir sound'a takılır. Aradan fazla zaman geçmeden, drum&bass'ın yumuşak ve müzikal olabileceği gerçeği görülür; hemen ardından da acid jazz'a olan yakınlık yüzünden sinirler gerilmeye başlar. Jump-up-style ise bunlardan etkilenmeden daha az karmaşık bass'lar ve tekdüze parça yapısıyla büyük rave'lerde duman attırmaktadır. Londra'dan kulağımıza gelen haberler, psikosomatik ve karanlık bir sound'un tekrar yolda olduğunu bildirmektedir. Müzik giderek sertleşir, metalik köklerini hissetmeye başlamıştır yine ve karanlık yüzünü merkeze koyar. Hemencecik "Techstepp" adı yakıştırılır buna. Ve artık tehditkar bir biçimde paranoya ve korku tınıları çıkaran bu müzik eşliğinde, vücutlar dans pistinde coşkuyla sallanabilmektedir. Diğer drum&bass türleri de, cafe sakinleri tarafından ele geçirilmeye direnirler. Bu cenah, artık can sıkmaya başlayan easy-listening seslerin yerini alacak seçenekler aramaktadır. Gizli kalın basları nedeniyle "darkcore" ya da "hardstepp"in zevkini evdeki volümle çıkarmak zordur. Hızlı, sonsuz uçurumlara fırlatılan beat'lere eşlik eden neredeyse hareketsiz ağır çekim baslarla "sevimli" bir atmosfer yaratmak olanaksız gibidir. Simon Reynolds, bunu "boşalmayan gerilim" olarak nitelerken bu müziğin toplumsal yeri üzerine yapılan spekülasyonları gözler önüne serer: Bu, bitmekte olan 90'lı yılların ekonomik çöküşünü yaşayan çocukların yeni müzikal ifadesi olamaz mı? O kuşak ki, yaşamlarının kalan kısımında tek bir garantiye sahipler, o da ekonomik ve politik olarak anne ve babalarından daha dar alanlara sahip olacakları gerçeğidir. Bu tehdidi, tekno ve house'dan zevk alarak dengeleyebilecek gücüne sahip olmayan bir kuşak için önerilen ise şudur: The Sound Of Desillusion. Öyle bir kuşak ki, tekno ve house'un yerine koyduğu bu çelişkili sound'la, toplumsal ilişkilerin paramparça oluşunu yansıtmaktadır.

Bütün bu düşüncelere kayıtsız kalan plak tekelleri, kaçırdıkları treni yakalamaya çalışırlar. Bir zamanların underground'una inip allah ne verdiyse satın alırlar ve cemaatin önemli kesimleriyle anlaşma imzalarlar.

Böylece, bizi bugüne kadar sallayan en zeki ve aynı zamanda en karmaşık dancefloor müziği drum&bass, geleceğe ayak basmıştır. Hiçbir şeyin dışlanmadığı, karmaşıklığın ötesinde bir ses kozmosu. Çok bilmiş bir edayla tanıdık bütün sound'ları yansıtan ve her seferinde bilgisayarı tuş eden bir eklektizm. Birçok insan bu sound'da, denetimden ve toplumsal düzenlemelerinden kaçmanın bir yolunu görmektedir. Aynı zamanda sözsel ifadelerden vazgeçerek, polit-pop stratejilerinin bildik –bütün eleştirinin eleştirene uyumlanması– yazgısından daha başından sıyrılmak istenmektedir. Ama bütün bunlar sonuçta bir gerçeğin de üstünü örter: En uçuk beat'ler bile, bir an için eğlence endüstrisine karşı koysalar dahi, ertesi gün bu endüstrinin sunduğu son moda olarak pazarlanabilirler. Bir sound'u radikalleştirme gücüne sahip her müzik cemaatinin ilkesel bir sorunu olan bu noktayı Markus Halbe, "cuk" bir tanımla ifade ediyor: "Toplumun baskıcı karakteri, bir partiyi neşelendirmeye yarayan pikabın içinde saklı değil mi?"

Yine de drum&bass'ın kültürel anlamı kesin biçimde tanımlanmış değil. Henüz altkültürel bir stil olarak belli toplumsal cemaat yaratabiliyor ve bu cemaati aynı ölçüde allak bullak edip zihnini karıştırabiliyor.

Thomas Kralovsky
Çeviren: Tunçay Kulaoğlu

Davul&bas nedir?

Jungle, 90'ların başında hardcore'dan türedi. Hiçbir ölçüsü birbirine benzemeyen davul sample'larını alıp 160 bpm'e kadar çıkarın ve reggae basları ekleyin. Garip bir bileşim, çünkü reggae bas'larının hızı, davulların tam tamına yarısı olduğu için, drum'n'bass kusursuz bir uyum yaratıyor: Bir yandan hayli korkutucu, saldırgan bir hava yaratırken reggae basları sayesinde daha yumuşak, dostane bir elektrik yaymak da mümkün oluyor. Raconu bilen jungle'cılar basa göre danseder, davula göre değil...

Jungle isimler üzerine gelişen bir tür değil, daha çok anonim. Bu yüzden kimse kendini bu türün kralı ilan etmeye kalkamıyor. Yine de LTJ Bukem, Ronie Size, Kemistry & Storm gibi arada sivrilen isimler yok değil. İngiltere'den mülhem hemen hemen bütün türler gibi dansetmek için üretiliyor. Büyük partiler için tercih edilmesine rağmen, mahalledeki komşuları ayaklandıracak ev partilerine de hayli uygun. Özellikle kadınlar ve gangsta olma hayalleri kuran erkekler tarafından çok tutuluyor.

İkinci el
plak & kitap
Meral Altındal

Beyoğlu Sahaflar Çarşısı
Aslıhan No: 49
Meşrutiyet Caddesi
Galatasaray - İstanbul
Telefon: (0-212) 252 68 77

müzik, sinema, moda, spor, kadın, erkek, siyasi, aktüel yabancı mecmualar

%40'a varan şok indirimle

NEDİM press
İstiklal Caddesi, YKM yanı
Anadolu Pasajı, No:16 Beyoğlu

Neil Young

Neil Young Kanada'nın mümbit topraklarında yetişen en önemli şarkı yazarlarından biri. İster tek başına, ister grupla, ister elektrikli, ister akustik gitarla... Ama mutlaka "trans" hali var şarkılarında. Buffalo Springfield'de ve Crosby Stills Nash & Young'da folk'tan start alarak, Crazy Horse ve Pearl Jam gibi azgın orkestralarla elektrik cereyanına çarpılarak 30 yıldır haysiyetli albümler yayınlayıp duruyor. En son, geçenlerde Crazy Horse'la birlikte 96'da verdikleri konser kayıtlarından oluşan "Year Of The Horse" isimli double albümü yayınlandı. Üstelik Crazy Horse'lu bu turne bir diğer güvenilir insan Jim Jarmusch tarafından filme alındı ve bir "rock'n'roll belgeseli"ne dönüştürüldü... İşte size Neil Young'ın Mojo ve Les Inrockuptibles dergisine anlattıkları...

Baş ağrıtıcı!

'60'ların başından, senin The Squires döneminden başlayalım mı?

Haftasonları çalardık ve haftaiçi günlerde bodrum katlarında, garajlarda az buçuk prova yapardık. Liselerin dans günlerinde, bir takım kulüplerde falan çalardık, gözümüzde kapkara güneş gözlükleri ve üstümüzde takım elbiselerimiz olurdu. Arada sırada grup olarak on papeli paylaşırdık –hoş bir duyguydu, çünkü size para ödedikleri bir iş yapabildiğinizi hissediyordunuz. Bu işi ciddiye alıyorduk. Henüz 17-18 yaşında tıfıl tiplerdik ve ilk defa dışarıya açılıyorduk. Masum ve havalıydık.

O zamanlar ne tür aletler kullanıyordunuz. Daha Marshall amplileri bile çıkmamıştı piyasaya, değil mi?

Marshall'lar henüz çok yeniydi. Ama ben nadiren Marshall kullandım, hâlâ pek kullanmam, sanırım tek bir turnede kullandım. O zamanlar kullandığımız aletler, temelde bugün kullandığım aletlerle aynı.

Tıpkı araban gibi, eski şeyleri seviyorsun...

Evet, arabamı seviyorum. Aslına bakarsan o benimle birlikte yaşlandı. İkimiz sıkı dostuz. Ses söz konusu olduğunda yeni fırsatlar geliştirmek mümkün. Sadece eski olduğu için kendimi eski aletlerle sınırlandırmak istemem, ama şu anda bu sound beni tatmin ediyor. Tatmin ettiği sürece de kullanırım.

Buffalo Springfield'le çıktığın ilk konseri hatırlıyor musun?

Sanırım San Bernardo fuarındaydı. Net olarak hatırlamıyorum. Dört ya da beş gruptan biriydik ve bize 35-40 dakikalık bir süre ayrılmıştı. Bugünlerde çok uzun konserler veriyorum, ama artık şarkılar üzerinde daha fazla yoğunlaşmak istiyorum. İşte o zamanlar elinizde çok değerli bir 40 dakika olurdu ve bir albüm hazırlıyormuşcasına bu süreyi iyi değerlendirmek durumundaydınız. 45 dakika boyunca yaptığınız işe yoğunlaşmak daha kolay –aslolan da bu değil mi zaten?

Bu ilk konserin hemen ardından Sunset'teki efsanevi Whisky A Go Go kulübünün sürekli gruplarından biri oldunuz...

Evet, gecede beş kere sahneye çıkıyorduk. Orası bir gece kulübüydü ve bizden istenen, sahneye çıkıp çalmamız, sonra kısa bir süre ara verip insanların içki almalarına fırsat tanımak ve tekrar sahneye çıkmamızdı. Gece kulüplerindeki mantık buydu.

Siz oradayken o ünlü go-go dansçı kızları var mıydı?

Olmaz olur mu? Kafeler içinde dansediyorlardı. Harikaydı! Hepsini tanırdık. Sahneye çıktığımızda hepsine ayrı ayrı selam yollardık. Biz çalarken onlar da dansederdi. Tam ilham kaynağıydılar.

1966-68 yıllarında, Doors ve Love gibi gruplar ortalıktayken ve bu müzikal ortam yavaş yavaş ortadan kaybolurken, Los Angeles'ta bir müzisyen olmak nasıl bir duyguydu?

Tek bir yerde çok fazla şey olup bitiyordu. Her şeyin mümkün olduğu bir ortam vardı. Ortalıkta bir sürü grup, çalacak bir sürü gece kulübü vardı. Whisky bunların içinde en iyisiydi. The Doors'un bateristi John Densmore ile aynı binada kalıyordum. Hepimiz birbirimizi tanıyorduk.

Ne kadar yakından tanıyordunuz? Jim Morrison sizinle sahneye çıkıp şarkı söyler miydi mesela? Ya da sen ondan deri pantolonunu ödünç ister miydin?

Yo, ilişkiler o şekilde değildi. Rock'n'roll henüz bugünkü gibi kendi caz dönemine erişmemişti. Her ne kadar herkesin birbirinden haberi olsa da, gruplar daha bağımsızdı. Herkes kafasına göre takılırdı. Fazla jam olmazdı. Ancak '60'ların sonunda diğer insanlarla oturup jam yapmaya başladık.

Müziğimiz o kadar da berbat değil herhalde canım; bizi dinlerken bir şeyler yiyebilir ya da rulet oynayabilirsiniz mesela... Konserlerin anafikri buydu: "Biz, sizin sandığınız kadar değerli değiliz."

Buffalo Springfield birden parladı, ve her başarılı grup gibi etrafına groupie'leri ve uyuşturucuları çekmiş olmalı. Sen de bunlardan nasibini aldın mı?

(sırıtarak) Mükemmeldi. Bütün hayatımı bunları yaparak geçirmek istemem, ama şimdi o günleri hatırlamak çok hoş. Tıpkı bir kuyrukluyıldız gibiydi, çok yoğun bir şekilde geldi ve geçti.

Buffalo Springfield tam da iyi giderken, bu sefer hayatında sara hastalığı ortaya çıktı...

Daha önce de hastalık kendini hissettirmişti ama, esas büyük krizler Buffalo Springfield zamanında başladı.

Psikolojik miydi sence?

Onun da payı var herhalde... Ama sadece psikolojik de değil. Sara hakiki bir hastalık, nedenleri biliniyor. Psikolojik boyut önemli bir rol oynuyor ama, krizleri açıklamaya yetmiyor. Aslında, suçlu beyin. Beynimde kısa devre yapan elektronlar var, ve sonuçta ortaya kriz çıkıyor. Ayrıca, vücudumda da bir dengesizlik var. Başıma gelen bazı şeyler yüzünden... Öyle olunca da, bazan, beynime bir anda fazla sinyal, fazla bilgi yüklenince, bu, fizi-

ki açıdan kötü sonuçlara yol açabiliyor.

Acaba gitar çalışındaki şiddetle hastalığın arasında bir bağlantı var mı? Sanki bazan krizin gelmesini bekliyor gibisin...

Ne demek istediğini anlıyorum. Sanki bir statik elektriklenme varmış gibi.

Buffalo Springfield'in bir konserinde, sahnede hakiki bir sara krizi geçirmiştin. Krizin nasıl geldiğini, neyin neden olduğunu hatırlıyor musun?

(Uzun bir suskunluk)... Pek hatırlamıyorum. Sadece, öylece gittiğimi hissettim... Şimdi aynı şey olduğunda, kendimi kontrol etmeyi başarıyorum. Biraz geri çekiliyorum, her şeyi kapatıyorum, bir an için kendi içime, kendi kendime kapanıyorum. Ama sahnedeyken, bütün o insanların karşısında başa çıkmak biraz zor oluyor, yine de gayret ediyorum.

Ama hâlâ krizler yokluyor, öyle mi?..

Çalarken yokluyor. Ama bunun kötü bir şey olup olmadığını tam söyleyemem. Buna da oyunun bir parçası gözüyle bakabiliriz. Açıkcası, dışardan bakıldığında, içerdekinden çok daha korkunç görünüyor. Aslında, son yirmi-yirmi beş yıldır hakiki bir kriz geçirmedim, ya da daha doğrusu, ciddi bir şey olmadı. Sadece titremeler geliyor.

Crosby Stills Nash & Young olarak Woodstock anıların neler?

Ülkeyi dolaşırken gördüğümüz, tanıştığımız birçok farklı tipin –head'ler, hippiler falan– bir araya toplandığı ilk yerdi Woodstock. Sayıların gücünü görebiliyordunuz. Ve biz de oradaydık. Sahneye çıktığınızda bütün o grupların bir araya toplanmış olduğunu görüyorsunuz ve heyecanlanıyorsunuz. Ama ortalık çok karışıktı, bir sürü anlık kararlar verilmek zorundaydı. Bizim grup olarak çıktığımız ikinci konser miydi neydi... Ritmle ilgili sorunlarım vardı ve grup olarak henüz gerçek sound'umuzu bulamamıştık. Bu yüzden herkes çok gergindi.

Niye Woodstock'ta sizi filme çekmelerine izin vermedin?

Çünkü sahnede bulunmalarını istemiyordum. Biz orada müzik çalıyorduk. Eğer filme çekeceklerse, sahneden uzak dursunlar diye düşündüm. Kameralarınızı görmek istemiyorum, sizi de görmek istemiyorum. Hâlâ aynı tavrı takınıyorum. Bu tür şeyler benim dikkatimi dağıtıyor, çünkü müzik dinlenilen bir şeydir, seyredilen değil... Sen çıkmışsın sahneye, müziğin içinde kaybolmuşsun ve götün teki elinde bir kamerayla burnunun dibinde dolaşıyor. Filmin bütün planlarını dikkatle seyret, benim kesinlikle hiç görünmediğimi görürsün. Sahneye çıkarken göründüğümüz planı bile değiştirttim onlara. Sesim duyulmasın diye ses kaydını yenilettim. *(Sesini bir tuhaf yaparak)*... "Ve işte... Crosby... Stills... Nash..." *(gülüyor)*... Dinle, bak görürsün, çok komik.

Henüz bir konser filmi çekmiş biri için garip bir tavır değil mi sence?

Jim Jarmusch'un "Year Of The Horse" filmi için yapılan çekimlere dikkat ederseniz, hiçbiri sahneden yapılmamıştır. Önümüzde, arkamızda adam dolaşmaz.

Woodstock'ta Hendrix'le takıldın mı?

Evet, Hendrix'le tanıştım.

İyi de, beraber bir kamyonet çalıp etrafı dağıttığınız konusunda rivayetler var...

O kadar uzun zaman oldu ki, doğru dürüst hatırlamıyorum. Galiba Mervin Beli ile birlikte bir kamyonete girmeye çalışıyorduk ve Hendrix de yakınlardaydı!

Hendrix gerçekten bir dönüm noktası mıydı?

Hendrix en iyisiydi, kimse ona erişemez. Onunla kıyaslandığında ben sadece bir serseriyim. Onun sakin sakin, elini kolunu sallayarak geçtiği yerlerden ben, elimde bir satırla, kıçımdan terler süzülerek geçebilirim ancak. İş çalmaya gelince duygusal olarak yoğunum, ama çok az teknik kabiliyetim var. Oysa Hendrix'te her ikisi de vardı. O gerçekten özel bir adamdı.

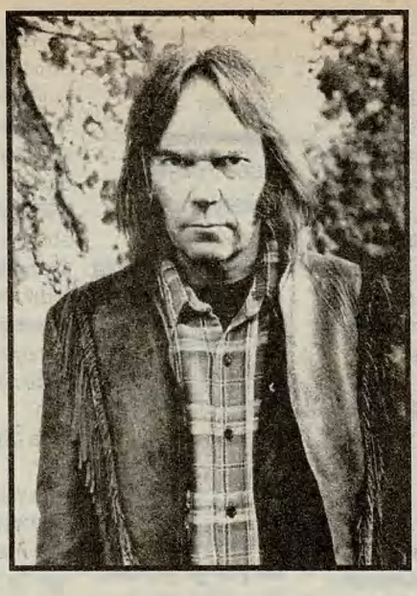

Hendrix en iyisiydi, kimse ona erişemez. Onunla kıyaslandığında ben sadece bir serseriyim. Onun sakin sakin, elini kolunu sallayarak geçtiği yerlerden ben, elimde bir satırla, kıçımdan terler süzülerek geçebilirim ancak.

Bir takımın parçası olarak çalarken, mesela Springfield veya CSNY üyesi olarak, tek başına, grup lideri olduğunda çaldığından farklı tarzda mı çalarsın?

Aslında farketmemesi lazım, ama büyük bir grubun parçası olmak daha rahat bir konumdur. İlgi merkezi sen olmazsın.

Bir grup en iyi haliyle bir çetedir. Demokratik olmasa da, kollektifist diye tanımlanabilir. Oysa senin yalnız bir kurt ve diktatör olduğun söylenir sık sık.

Bana diktatör diyorlar ha? Sanırım doğru kelimeyi bulmuşlar ama, beraberimde başka diktatör arkadaşlarım da var. Birlikte çalışıyoruz!

Nasıl olur da bir diktatör Graham Nash'le uyum içinde çalabilir ve Stephen Stills'le gitar yarıştırır? Bu tür işler, içindeki duyguları bir oranda bastırmanı gerektirmiyor muydu?

Bir gruba dahil olduğun için yapıyorsun bunu. Buffalo Springfield zamanında Stephen Stills'le birlikte gitar çalmak harika bir duyguydu. Sürekli yeni şeyler keşfediyor ve deneyler yapıyorduk ve bu grupta beraber yaptığımız müzik –ki asla kaydedilmedi– çok iyi bir müzikti.

David Crosby bir ara demişti ki, sen ve Stephen Stills gitarlarınızı sahnede ve sahne gerisinde bir silah olarak kullanırmışsınız. Karşılıklı olarak amplilerinizi 11'e kadar açar ve birbirinizi devirmeye çalışırmışsınız...

Bir kere, kullandığımız amplilerin sesini ancak bir noktaya kadar açabiliyorduk. Ondan daha fazlasında ses güçlenmiyor, bozuluyordu. Yarı açık bir ses bile yeterliydi, nerede kaldı 11... Ama bunun dışında, kafamızda her ne varsa, bir şekilde gitar

aracılığıyla iletişim kurduğumuz doğru.

Kötü duygular mı ağırlıktaydı, sevgi mi?

Kötü duygular, şu ya da bu... Ne farkeder ki? Müzik bunların hepsini anlatır. Hislerin iyi olduğu ve müziğin harika çıktığı birçok zaman da oldu. Stephen'la benim beraber yaptığımız birçok şey, Buffalo Springfield döneminden artakalmıştı. Star triplerine girmeden çalardık. Bir CSNY konserinde duyduklarınız, Buffalo Springfield'ın gölgesinden başka bir şey değildi. İnsanlar CSNY'i hatırlıyorlar, çünkü geçmişlerindeki bir dönemi, bir kuşağın tüm özelliklerini çağrıştırıyor onlara. Bense CSNY'i daha çok mükemmel bir akustik grup olarak hatırlıyorum. Kalabalıktan uzak bir köşeye çekilip çaldığımız anlar benim hatırladıklarım. Ve bu seslerin hiçbiri plağa geçirilmedi.

Senin gitar stilin çok kolay tanınabilen bir stil. Bu stili sen nasıl tanımlıyorsun?

Baş ağrıtıcı...

Ama hiç kimse böylesine güzel baş ağrıtamıyor.

Öyleyse şöyle diyeyim: Koca bir distorsiyon karmaşası. Arada içinden berrak şeyler de çıkmıyor değil. Bunu seviyorum.

Kimi zaman ecinnili gibi görünüyorsun. Sanki kafan bambaşka yerlerde. O anlarda kafan nerelerde ve gördüğün trafik levhaları neler diyor?

Bilmiyorum. Daha çok o andan hemen önce ne olduğu üzerinde yoğunlaşmaya çalışıyorum. Genelde şarkıların sonuna doğru uçup gidiyorum ve şarkının kendisi ikinci plana düşüyor. Şu anda gerçek şarkılar yazmaya çalışıyorum. Hele ben yazayım da, çıldırmak istiyorlarsa yine çıldırsınlar. Ama formatın içinde çıldırmak yok, format şarkının kendisidir. Şimdiye dek çok sık yaptığım bazı şeylerden sıkılmaya başladım.

Sahnedeyken kafandan neler geçiyor?

Eğer iyi şeyler geçiyorsa, bunların neler olduğunu söyleyemem. Ama kötü şeyler varsa, büyük ihtimalle ya ses kötü çıkıyordur, biri bir hata yapmıştır ya da kolonlar iyi çalışmıyordur falan. İşte bunlar kötüdür ve hatırlanır. Ama iyi olanların anısı kalmaz. Transa benzer bir durumdur ikincisi.

Springfield ve CSNY üyesiyken çete ruhundan hoşlanıyor muydun?

Elbette. Hâlâ hoşlanıyorum. Onun için Crazy Horse grubum var.

Filmi seyrederken Crazy Horse'un nasıl güçlü bir grup olduğunu görüyorsun. Ben senin patron olduğunu ve diğerlerinin de önünde el pençe divan durduğunu zannediyordum. Oysa grup üyeleri seni acımasızca eleştiriyor ve sen de "tamam çocuklar, özür dilerim..." diyorsun.

Gözlerimi kapatıp hissettiklerini hissetmeye çalışıyorum. Kimi zaman göründükleri gibi hissetmiyorlar. Bir şeyleri içlerine atıyorlar, makinenin yakıtı da bu zaten, dinleyiciyi harekete geçiren şey. Oraya giriyorum, şansım varsa şarkılar doğru seçilmiş oluyor. Hepimiz bir aradayız, formdayız, çalmaya hazırız ve açığız...

Filmin bu şekilde ortaya çıkmasından memnunum, çünkü grubun içindeki gerçek durumu yansıtıyor. Bu adamlar kendi başlarına birer varlık. Benim yönlendirmemle hareket etmiyorlar.

Bu adamların doğru adamlar olduğuna ne zaman karar verdin?

1969 yılında diyebilirim. Diğer gruplarda olduğu gibi baskı ve abartma yoktu, özellikle ritm bölümünde.

Crazy Horse, Danny Whitten'ın ölümünün travmasını nasıl atlattı? Onun ölümünün ardından "Tonight's the night" albümü gelmişti...

Danny kadar yakın herhangi bir arkadaşınızın ölümü travmatik bir tecrübedir. Birçok insanın bu tecrübeden geçtiğini sanıyorum.

Ama Crazy Horse ölmedi. Aynı kimyayı nasıl tekrar yakaladınız?

Asla yakalayamadık. Farklı bir kimya bulduk. Bu da gayet iyi ve muhteşem, ama o eski kimyanın aynısı değil. Hiçbir şeyi geri getiremezsin. Yola devam etmenin güzelliği de burada. Kaybettiğin bir şeyi aramakla vakit yitirmemelisin... Bazı şarkıları artık söyleyemiyorum. Bazıları çok ince kaçıyor benim için. Gitarı bir alt anahtara göre akord ettiğimdeyse şarkı bozuluyor. Oysa kullandığınız anahtarlar tamamen psikolojiktir, şarkının atmosferini belirler. Hepsinin üzerinizde farklı bir etkisi vardır ve matematiksel etkiler değildir bunlar. Belki bir noktaya kadar matematikseldir ama rakamlarla alakası yok bunun. Eğer bir şarkı yeni bir anahtar için uyarlanacaksa, bu artık eski şarkı olmayacak demektir, dolayısıyla bu şarkıyı söylemenin de bir anlamı kalmıyor. Bunu farketmek gerekiyor. "Bu şarkıların eskiden olduğu gibi kalmaları gerekiyor, demek ki onları ardımda bırakmalıyım" diyebilmelisin. Sonra şu anda bulunduğum duruma uygun malzemeler aramaya başlarım...

Fiziksel nedenlerin dışında, bazı şarkıları terkettiğin oluyor mu? Bazıları kayboluyor ve unutulmuş olan bazıları yıllar sonra değişik formlarda tekrar diriliyor...

Oluyor tabii. Kimi şarkıları unutuveriyorsun. Kimi şarkıları artık çalmak ve söylemek istemiyorsun. Ama kimileri bir anda tekrar ortaya çıkıveriyor, neden bilmem. Sürekli olarak, çalmaktan hoşlanacağım şarkıları bulabilmek için yüzlerce şarkıyı tarama halindeyim. Asıl prova budur: Yollara düşmeden önce hangi şarkıları çalacağına karar vermek. Bugün benim için anlamlı olan şarkılar neler? 25 yıl önceki hislerimi anlatan şarkıları söyle-

Jim Jarmusch anlatıyor

Neil Young, iki yıl önce Jim Jarmusch'un "Dead Man" filminin müziklerini yapmıştı; şimdi de Jarmusch, Neil Young & Crazy Horse'un filmini yaptı... Jarmusch anlatıyor:

Ben sıkı bir Neil Young ve Crazy Horse fan'ıyım. "Dead Man" filmini çekerken onların plaklarından birini dinliyordum. Neil'le tanışmıyorduk, ona yaklaşmaya cesaret edemiyordum. Bir gece bizim çekim yaptığımız Sedona'ya konsere geldi. Kader ağlarını örüyordu. Otuz bilet alıp topluca konsere gittik. Konser sonrasında onu görmeyi başardım ve filme müzik yapmasını teklif ettim. "Westernleri hiç sevmem" dedi, "ama yine de taslakları ver, bir bakayım..." İki gün sonra telefon açtı, "bayıldım" dedi, "çabuk San Francisco'ya gelin". Ona çektiğimiz ilk bölümleri uç uca gösterdim. İki hafta sonra, akan görüntülere bakarak doğrudan doğruya enstrümanları çaldı. Bir ağız armonikası, akordsuz bir piyano, akustik gitar ve illa ki elektrikli gitar. Onun müzikal duygularıyla hikayenin ruhu birbirine düğümlenince, film farklı bir seviyeye yükseldi... Son "Broken Arrow" albümlerindeki "Big Time" şarkısı için onlara klip çektim –klibin büyük kısmı Neil'in çiftliğinde Super-8 kamerayla çekildi. Neil bu klibi beğenmiş olacak ki beni aradı ve "Turneye çıkıyoruz, niye sen de gelip turneyi filme çekmiyorsun?" dedi. "Ne uzunlukta bir film istiyorsun ve sence nasıl bir şey yapmalıyız?" diye sordum. Neil dedi ki: "Ben şarkı yazarken uzunluğunu düşünmem. Ne tür bir film çekmek istediğine de sen karar ver. Hele bir çekmeye başlayalım, beğenirsek devam eder, beğenmezsek çöpe atarız..." "Year Of Horse" bir rock'n'roll filmi. Müziğin dördünden birden geldiğini anlatan bir film. Hayatlarının büyük bir bölümünü Crazy Horse'a adamış durumdalar. Sallabaş tipler değil bunlar, bir grup. Üstelik rock star imajının çok uzağında duygusal adamlar. Yaptıkları işi hissetmeleri gerekiyor. Tıpkı Poncho'nun, sahnede uçmaya başladıkları anla ilgili söyledikleri gibi: "O anda bilincimi kapamam ve kendimi akışa bırakmam gerekir. Düşünmeye kalkarsan kayboldum demektir." Crazy Horse bana John Coltrane'in müziğini hatırlatıyor. Neil'in sanatına karşı şamanik bir yaklaşımı var. Etrafına bir daire çizer ve hiçbir şeyin –iş ve sosyal saçmalıklar– oraya girmesine izin vermez. İçindekiler ancak bu şekilde dışarıya çıkabilir. Kullanması gereken süreçleri çok iyi bilir ve bunları ısrarla talep eder.

Yollardayken çılgın partilere falan gitmiyorlar; geçmişte yeterince yapmışlar bunları. Neil artık daha rahat olmayı istiyor, odasına gidip Internet'e bağlanmayı filan. Çok çalışıyorlar, sık prova yapıyorlar. Sakin bir hızla yaşıyorlar. Eğer '76 yılında çekilen filmdeki gibi, çılgınca bir hızda yaşamayı sürdürselerdi şimdi burada olamazlardı.

mektense, bugünkü hislerimi anlatan şarkılar söylemeyi tercih ederim. Sürekli olarak bana bu hissi verecek şarkıları arıyorum. Kimi zaman çok belirsiz oluyorlar, yapmaya çalıştığım şey, onlar aracılığıyla konuşabileceğim şarkıları bulmak.

Geriye dönüp bütün eski albümlerini dinler misin?

Hayır. Bu işi sadece kafamda yaparım. Bazen bir CD getiriyorlar ve kapağını gördüğüm anda bir takım hisler geri geliyor. Açıp içindeki şarkılara bakıyorum ve bunlarla ne yapabileceğimi düşünüyorum. Bazen de biri bir şarkı önerisiyle geliyor, "şu şarkıya bir göz atsana" diyor. Ya da daha önce sahnede hiç yorumlamadığımız albümlere bakıyoruz, "Mirrorball" gibi. "Mirrorball"daki şarkıların hiçbirini Crazy Horse çalmadı. Pearl Jam ile birlikte üç haftalık bir turnede çalmıştım onları sadece. Dolayısıyla bu şarkılar Crazy Horse için tamamen yabancı ve yeni alanlar. Bunun iyi bir fırsat olduğunu düşünüyorum.

Bir de tersten düşünelim: Sahnede çaldığınız ama albümlere almadığınız şarkılar da var.

Genellikle bu şarkılar, beni, plağa geçirecek kadar tatmin etmeyen şarkılar. Hâlâ doğru yorumlarını aramaktayım. Onlar benim ulaştığım seviyeye ulaşamadılar, gerçek bu. Ama tam da bu nedenle ilginç şarkılar. Çünkü her seferinde yeni baştan yorumlayabilirsiniz bunları. Taşlaşmış değiller, onun için hâlâ bana bir şeyler ifade ediyorlarsa, konserlerde bunları çalmak hoş oluyor.

"Tonight's The Night" şarkısını geçen yıl adeta yeniden keşfettiniz. Bu şarkıyı ilk olarak '73 yılındaki turnede söylemiştin ve pek hoş karşılanmamıştı. Niye "Harvest" sonrası, dinleyicilerine böylesine karanlık, nihilistik ve kişisel bir şarkı sunmuştun?

Çünkü onlar için iyiydi bu şarkı. Dinleyicinin bir şarkıyı anlayıp anlamayacağını düşünmem. İyi bir dinleyici senin her yaptığınla birlikte savrulmaz. Kendilerine sunulan hemen hemen her şeyi anlayabilirler. Eğer dinleyiciyi harekete geçirecek bir şey sunuyorsan ve onlar da çılgına dönüyorsa, işte buna konser performansı derim ben.

"Tonight's the night" albümünü izleyen turne çok tartışmalı olmuştu...

Benim en sevdiğim turneydi, olağanüstüydü. Londra'da, Rainbow'daki, Bristol'deki konserleri hatırlıyorum, en iyi konserimizdi. Sonra, Festival Hall'daki o akşam... Festival Hall'da, 'bis' yapmak için sahneye çıktım; salon bomboştu. Bir tek Ahmet Ertegün vardı, "Atlantic Records"un sahibi. Ona şöyle dedim: "Ahmet, bu akşam o kadar güzel çaldım ki, sadece kendim için bir 'bis'i hakettim." Sahneye çıktım ve o akşam dördüncü kere "Tonight's the night"ı çaldım *(gülüyor)*... Salonda artık tek bir kedi bile yoktu.

Festival Hall'da, 'bis' yapmak için sahneye çıktım; salon bomboştu. Bir tek Ahmet Ertegün vardı. "Ahmet, bu akşam o kadar güzel çaldım ki, sadece kendim için bir 'bis'i hakettim." Sahneye çıktım ve o akşam dördüncü kere "Tonight's The Night"ı çaldım... Salonda artık tek bir kedi bile yoktu.

Bu turne sırasında senin mizahi yanın ortaya çıkmıştı sanki...

Çok eğlenceli bir turneydi. Nereye kadar gidebileceğimizi görmek için seyirciyi deniyorduk. Hakikaten işi alaya alma çabası vardı. İnsanlar "rock'un tanrısı" ya da "peygamber" Neil Young'ı görmek üzere konsere geliyorlardı, ama çıkarken fikirleri değişmiş oluyordu *(gülüyor)*... Hakikaten de karanlık, şaibeli, etten kemikten adamlar olarak gözükmek istiyorduk. Bazan show sırasında şuna benzer laflar ettiğimiz oluyordu: "Müziğimiz o kadar da berbat değil herhalde canım; bizi dinlerken birşeyler yiyebilir ya da rulet oynayabilirsiniz mesela..." Konserlerin fikri, anafikri buydu: "Biz, sizin sandığınız kadar değerli değiliz."

Yıllar geçtikçe dinleyici kitlen iki ana parçaya bölündü gibi. Bir tarafta enerjik, çılgın bir kitle, diğer tarafta da kibar, yaşlı hippiler. Sen dinleyicilerini nasıl görüyorsun? Kim onlar?

Gözlerimi kapatıp hissettiklerini hissetmeye çalışıyorum. Kimi zaman göründükleri gibi hissetmiyorlar. Bir şeyleri içlerine atıyorlar, makinenin yakıtı da bu zaten, dinleyiciyi harekete geçiren şey. Oraya giriyorum, şansım varsa şarkılar doğru seçilmiş oluyor. Hepimiz bir aradayız, formdayız, çalmaya hazırız ve açığız...

İcracı ve dinleyici arasında bir aşk-nefret ilişkisi var sanki. Yaptığın işi sürekli olarak onlara kanıtlamak zorundasın, çünkü onlar her zaman seni aynı yerde görmek istiyorlar.

İnsanlar aynı yerde durmanı isterler, bu onların doğasında olan bir şey. Konsere gelenlerin % 90'ı bir şey isteyerek ve ne istediklerini bilerek geliyorlar. Kimi zaman istediklerini ve beklediklerini alamayacaklar, başka bir şeyle karşılaşacaklardır. Ama önemli olan o anda ne hissettikleridir. Sahneye çıkıp çalmaya başlarsın ve yaptığın müziğin bir şekilde sana geri yansıdığını hissedersin. Boktan bir halde mi olduklarını, bütün gün kafayı mı çektiklerini anlarsın. Eğer bir festivaldeysen ve gecenin bir yarısı insanlar birbirinin üstüne düşmeye başlıyorsa, bunu farkedersin. Her şey biraz kontrol dışıdır aslında. Onları şu ya da bu yana sürükleyebileceğini hissedersin...

Eğer karşında sinirli bir kalabalık varsa, sen de daha sinirli mi çalarsın? Ya da tersi...

Her zaman için kalabalıkların arz ettiği tehlikenin farkında oldum. Büyük konserlerle ilgili olarak hep bunu düşünürüm. Çalarken değil ama şarkı aralarında, bir sonraki şarkıyı seçmeye çalışırken... Eğer işlerin boka sarabileceği bir ortam varsa, bunu bilmek istersin. Bazı mekânlar benim için intihar gibi. Buraya toplanan insanlar benim ne yaptığımın farkında bile değil, çok fazla gürültü var. Sadece kaldırabileceğimi düşündüğüm zamanlarda bu tür yerlerde konser veriyorum. Kimi zaman da şansımı zorluyorum. Asla dinlemek istemeyecekleri bir şarkıyı ısrarla çalıyorum. Kafama bağlı...

'80'li yıllarda dinleyicin senden beklediği şeyleri alamadı. O sıralarda sen müzikal janrlarla oynamaktaydın.

Bu benim palet değiştirdiğim bir dönemdi, farklı gölgeler yaratıyordum. Sorun ben değilim, onlar. Bakarsın ve beğeniyorsan beğenirsin, beğenmezsen görmezden gelirsin. Bunlar uzun bir dönemin parçasıdır. DNA gibidirler.

Bütün bu janrlar ve beraber çaldığın gruplar, bir rock star'ın erkek menopozunu yaşarken müzikal olarak ayakta durma çabası mıydı?

Hayır, menopoz için henüz çok erkendi. Sanırım orta yaşta yaşanan şeylerin çoğunu kaçırdım ben.

Peki gençlerle, mesela Pearl Jam'le çalmak da bunun bir parçası mı?

Sanmıyorum. Ya da belki de öyledir. Belki de orta yaş krizini şimdi geçiriyorum.

Beraber çaldığınız isimler arasında sadece Pearl Jam ve Booker T & MG en az sizin kadar ünlüydü. Bu gruplarla çalarken niyetiniz kendinizi test etmek miydi?

Her iki grupla da bir araya gelmemiz doğal bir şekilde gelişti. Booker T ile Madison Square Garden'daki Bob Dylan kutlama konserinde çaldım. Bob'un bir-iki şarkısını çaldık ve iyi çaldık. Pearl Jam ile bir konser sırasında tanıştık. Benim eve gidip jam yaptık ve onların heyecanlı olduklarını farkettim. İşler böyle gelişti. Her ikisi de tam anlamıyla birer gruptu. Bir grupta çalmak heyecan verici. Uzun süredir bir arada çalan insanlarla, Crazy Horse'la ya da Booker T ile beraber çalmanın heyecanıdır bu. Tek bir insanla birlikte çalmak gibi değildir.

Albümlerini turneye çıkabilmek için mi yapıyorsun, yoksa albüm yapabilmek için mi turneye çıkıyorsun?

Her ikisi de değil. Turneye çıkmak ve albüm yapmak iki farklı şeydir. İnsanlar bu ikisinin bir arada yürümesi gerektiğine inanıyorlar, çünkü her şeyin para kazanmak için yapıldığını düşünüyorlar. Albümü müzik yapmak için yaparsın. Müziği ortaya dökersin. Uzun vadede kalıcı olan albümdür. Albümün bir ismi, bir kapağı olacaktır ve 10-15 yıl sonra elinize alıp bu albümü çalabileceksiniz. Ama turne sadece o anla ilgilidir. Bittiği anda biter. Anlık bir yücelme ya da geri çekilmedir turne. Turneye çıkmak başka bir hayat biçiminden bir süre uzaklaşıp tatile çıkmak gibidir.

52 yaşındaki bir adam turne otobüsünde ne yapar?

İyi vakit geçirir.

Bağımsız ve bağlantısız üç isim daha. "İlk Albümler" ana başlığını bu ay iptal ettik. Çünkü aralarından iki grup arayı epey açmış, biri ikinci, öbürü üçüncü albümlerini çıkarmış. Zamanında yetişememişiz. Yeni tanıştık, eğer bizden evvel davranmadıysanız, sizinle de tanıştırmaya karar verdik...

ilk albüm

Broadcast
Kış tabloları

Biraz Tindersticks, az Portishead, mebzul miktarda The Cardigans... Elektronik dertler, tuşlar üzerinde "Casablanca" usulü eski aşklar, durduk yerde denizaşırı serüvenler... Trish Keenan'ın bonbon şekeri/meyus aşık kıvamındaki şeffaf ve buzlu sesinin altına döşenen seviyeli ritmler, insanı ister istemez alıp nerelere götürüyor... Broadcast'ın elektronik devrelerinin sihirini çizen sadeliğin ve şiirin temelinde, Keenan'ın zamanında akustik gitarıyla solo takılması var. Broadcast teknolojisinin mimarlarından klavyeci Roj Stevens ve gitarist Tim Felton'ın sanat okulu diplomaları da haliyle işe yaramış. Bir anlamda, teknolojiyle gündelik ilişkilerin "soğukluğunu" harman ediyorlar. Etkilendikleri arasında "ilginç filmlerin enteresan müzik yazarı" Francis Lai bile var. İlk single'ları "Accidentals"la dikkatli takipçileri şöyle bir titretmişler, onu müteakip "Living Room" ve "The Booklovers"la hafızalara kazınmışlar, geçenlerde plakçı raflarını "süsleyen" ilk albümleri "Work And Non-work"le "yerlerini pekiştirmişler". 70'lerin 90 versiyonu gibi görünseler de, sorsanız, "haşa" diyecekler: "Bir Aphex Twin ya da Autechre albümünden, 60'ların psychedelic grubu The United States Of America'nın bir albümünden hoşlandığınız kadar hoşlanabilirsiniz. Zaman zaman nükseden, yinelenen istikrarlı temalar vardır, bizim kendimize hep geriye dönen ya da güncele tutunmaya çalışan bir grup olarak bakmamızı engelleyen de onlar. Tamamen tecrübeyle alakalı, kendiliğinden oluşan şeyler..." Bu kendiliğindenlik hali, Trish'in fena halde Everything But The Girl'ün gündelik ama bir o kadar da zamanlar ötesi, sade ama 'derin' şarkılarını anımsatan sözlerine sinmiş: "Giderken ışıkları söndür / Otoparkın boşalmasını seyretmek istiyorum." Trish diyor ki şarkı sözleri hakkında: "Şahsi ama evrensel, çok sade işler. 'The Booklovers'daki koro bölümü Hesse'in 'Steppenwolf'undan alınma, 'Lights Out' ise bir kış şarkısı, Mevsimlik Duygusal Kargaşa ve odamdan görülen manzarayla ilgili." Şarkılarına derinlemesine nüfuz eden o 'soğuk savaş' hali, Trish'in odasından gördüğü kış tabloları olsa gerek. O buzlu sesin sahibi hanım kızımızın en sevdiği modern icat ise, televizyon, "mesajla ve elektronik sound'la çok iyi uyuşuyormuş". En sevdiği programlar ise reality show'lar, Türkiye'de olsa tam bir Fatma Girik hayranı olacakmış demek ki: "Bir üçüncü sayfa haberi okumak gibi. Herkes diğerinin sorunlarını okumak istiyor, herkes diğerinin başına gelenleri seyretmekten hoşlanıyor." Peki, albümlerinin adı neden "Çalışmak ya da Çalışmamak"? Trish'den alalım: "Çünkü bazen işe yarayacak, bazen yaramayacak hammaddelerin toplaması. Şarkılar, tam olarak nasıl yaptığımızı ortaya çıkaramadığımız deneyler. Hâlâ ilerliyorlar ve hiçbirimiz nasıl işlediklerinden emin değiliz."

2. albüm

Laika
Uzaya giden köpek

Laika, uzaya gönderilen ilk canlının, bir köpeğin ismi. Laika'yı oluşturan Bay Guy Fixsen ve Bayan Margaret Fiedler de kendilerini uzaya gönderilmiş bir köpek gibi hissediyorlar. İkilinin geçmişinde Moonshake isimli bir grup var. Margaret Moonshake'in solisti, Guy ise grubun işlerini yapan bir ses mühendisi... Grubu bırakıp kendi projelerine imza atmaya karar veriyorlar ve aralarına Eod'dan Lou Ciccotelli'yi de alıyorlar. Onları cesaretlendiren grup Can. Alman canavarlarının yaptığı o erken deneylerin ışığında kendilerini eve kapatarak Laika'nın albümlerine imza atıyorlar. İkinci albümleri "Sound Of The Satellites"ın (Too Pure/KodMüzik) kayıtları tamamıyla "ev işi". Daha doğrusu komşularla başları belada olduğu için davulları stüdyoda kaydetmişler. Margaret bütün vokalleri banyoda yapmış... 93'de yaptıkları ilk albüm "Silver Apples Of The Moon"a oranla çok daha "oturmuş" bir sound var ikincisinde. Can'in "krautrock"unun ışığında hip-hop, jungle, funky ve jazzy sample'lar gırla gidiyor. 20'li yaşlarında Amerika'dan Londra'ya göçen Margaret'ın sesinde, Tricky'nin ilham perisi Martina'yı hatırlatan bir yersiz-yurtsuzluk var. Elektronik seslere kapıyı ardına kadar açıyorlar ama vokallerin kalitesi, flüt, vibrafon ve vurmalıların varlığı müziklerini sterillikten koruyor. Albümün son parçasında 12 dakika boyunca bize sessizlik dinletiyorlar, sonra "Laika", plat çıtırtılarının arasında, uzay aracının içinde salimen dünyaya dönüyor... Margaret ve Guy müziklerini şöyle anlatıyor: "İlk albümümüz, içinde fikirlerin debelendiği çok gergin ve yoğun bir albümdü. Çok farklı sesler vardı, sahneye aktarması güç bir dünya yaratmıştık. Ama ikinci albümün daha 'tenha' olmasına karar verdik, öbürü kulakta kolay kolay ayrışmıyordu, bu ise daha sevimli, yakın bir albüm. İlk albüm, yaşadığımız doğal ortamı, yani şehri yansıtan bir etüd çalışmasıydı, ikinci albüm ise başka yerlere gitme isteği barındırıyor. Bir kaçış müziği yaptığımız söylenemez ama bir konuda çok netiz: Kır hayatı gönlümüzü çeliyor... Zengin bir plak koleksiyonumuz var. Vaktimizi beste yapmak yerine başkalarının yaptıklarını dinlemekle geçiriyoruz. Bütün jungle akımları, ayrıca son zamanlarda Tricky'nin müziği bizi acayip etkiliyor. Bizi Prodigy ve Underworld'le karşılaştırıyorlar, çünkü onlar da elektronik müziği, popu ve rock'u karıştırıyorlar. Ama bu insanların yarattığı hiçbir şey yok, bir tür easy-listening müziği yapıyorlar. Müzikleri insanda dans etme arzusu uyandırmasa da, dans ettirmek için müzik yaptıklarını iddia etmeleri tuhaf. O müzikler havada sıçramak için ideal ama dans etmek için değil. Yanlış anlaşılmasın, house'deki o 'bum-bum'ları hiç sevmiyoruz. Ama Laika, bütün bu grupların herhangi birinden daha fazla dans etkisi yaratıyor gibi geliyor bize... Müzikal karışımlardan yanayız, ama ucuz işleri sevmiyoruz. Deneysel müziklerin çoğu bizi sıkıyor. Bazıları, nasıl bir tad ortaya çıkacak diye bir kaygı taşımadan mutfağa dalıp peynirle çukulatayı karıştıran aşçıları hatırlatıyor bize..."

3. albüm

Tarnation
Western havası

Tedirgin edici, tuhaf western havaları, çıplak gitarlar, dua eder gibi söylenen şarkılar, hammond'lar, farfisa orglar, gürültü, patırtı, keman meman... Tarnation esasen yedi kişilik bir ekip. Ama her şeyleri üç-beş alet çalan ve vokal yapan Paula Frazer'dan soruluyor. Paula'nın çocukluğu ve gençliği Georgia'da ve Arkansas'ta, dağ yamaçlarındaki ücra kasabalarda geçmiş. Papazın kızı. Annesi piyano çalıyor. Paula da küçük yaşlarda piyano öğreniyor ve kilise korolarında şarkı söylüyor. Redneck'lerle arası yok. Dinle de ilişkiyi erken kesiyor, kendini günahın kollarına bırakıyor. Bereket, "peder" de müsamahakar davranıyor. Lise yıllarında mütamadiyen ot içen bir Paula var. 13 yaşında ilk grubunu kuruyor, yaş günü partilerinde AC/DC cover'ları filan yapıyorlar. Annesinden gelen caz zevki var; ayrıca country'ci Patsy Cline'ın da hastası. Önceleri Led Zeppelin, Aerosmith, sonraları Pretenders, Elvis Costello, daha daha sonraları Joy Division, Birthday Party takıntısı ediniyor. 18'inden gün alınca ver elini San Francisco. Arkeoloji okuyor, biraz punk takılıyor, sonra bütün dinlediği müzikleri harmanlayarak ne var ne yok hepsini grubu Tarnation'a aktarıyor. Bugüne kadar yayınlanmış üç albümleri var: "All Give You Something To Cry About", "Gentle Creatures" ve üçüncüsü "Mirador" (4AD/KodMüzik)... David Lynch filmleri için yedek şarkılar yazıyor gibiler... Şimdilerde American Music Club, Red House Peinters gibi, isimleri San Francisco'yla özdeşleşmiş gruplar arasında özel bir yerleri var. Violent Femmes, 16 Horsepower, Sparklehorse gibi, yeni-country-punk hattında sağlam adımlarla ilerliyorlar. Paula'nın kendi ağzından hayatından bazı kesitler: "San Francisco'ya gittiğimde bir tiyatroda iş buldum. Tiyatronun hemen yanında Sound Of Music adında bir mekan vardı. 80'lerin başlarında, Dead Kennedys, Butthole Surfers gibi grupların şehirde parlak dönemiydi. Bir akşam bu tuhaf kulübün içine süzülüverdim. Hiç kimse punk vaziyetlerinden haberdar etmemişti beni. Kendi kendime her şeyi keşfettim. Havaya kapıldım. Sonra kendime küçük bir punk grubu kurdum ve çaldığımız ilk yer Sound Of Music oldu. Vasattık ama eğleniyorduk. Müzikal tad söz konusu olduğunda hep eklektik oldum. Bulgar kadın korolarında bile şarkı söyledim. Asla tekboyutluluk triplerine girmedim, "Ben şimdi punk çalıyorum, ötesi boş" demedim. Bulgar korosu benim vokal tekniğime çok yardımcı oldu, şarkı söylerken sesten sese geçmeyi, nefes alma biçimlerini onların arasında öğrendim. Çok duygusal, heyecan dolu bir müzik, neredeyse gospele yakın... Sanıyorum bir gün tümüyle arkeolojiye döneceğim. Şu anda yaşadıklarım bir parantez içi gibi. Tarnation'la her şey yolunda gidiyor. Part-time bir grup değiliz, ne gerekiyorsa sonuna kadar yapıyoruz. Birbirimize sıkı sıkı bağlıyız. Ama şansımızı da zorlamayız..."

Cohen tefrikasında sondan bir evvelki nüsha... Gelecek ay bu iş tamamına eriyor...

Leonard Cohen

Şiirler artık bizi sevmiyor

66-67 yıllarının New York'u aynı zamanda pop-art'ın da doruklarına ulaştığı dönemdi; pop-art ilginizi çekiyor muydu?

Leonard Cohen: Her şeyi nasıl bir gözle görüyorsam, pop-art'ı da öyle görüyordum. Şeyleri bize yaklaştırma, akademik sanatın zorbalığını yıkma çabası vardı. Pop-art bizim kendi kültürümüzün, kendi konserve kutularımızın, kendi çizgi filmlerimizin üstüne kurulmuştu. Tabii ki gönlüm bu fikirlere yakındı, çünkü, nasıl ki şarkılarımız bizden söz etsin istiyorsam, sanatımız da bizden söz etsin istiyordum. Her şey bu yönde gidiyordu, heyecan verici olan da buydu. Herkesin bayağı, çocukça bulduğu şeylerde güzellik olduğu, anlam olduğu, onur olduğu düşünülüyordu. Bizim dünyamız buydu, niçin bunu övüp, yüceltmeyelim ki? Ama ben nerdeyse hiç kimseyle tanışmıyordum. Bir akşam, sanıyorum 66 senesiydi, o meşhur, New York "sahnesi"ni anyordum... *(gülüyor)* Sekizinci caddedeki şu kulübe girdim (Warhol'un atelyesi), içerisi loştu, duvarlar yaldızlı kağıtla kaplıydı, işte "sahne" buydu. Ve tekdüze bir şekilde şarkı söyleyen o müthiş güzel kadını burada görmek mümkündü. Tabii ki, hemen ona aşık oldum. Bu kadın Nico'ydu. Jackson Brown ona gitarda eşlik ediyordu. Ona kendimi tanıştırmaya çalıştım, ama o, 18 yaşındaki, çok yakışıklı ve yetenekli Jackson Brown'la ilgileniyordu... *(gülüyor)* Nico, Jackson ve ben dost olduk, bazı akşamlar geceleri Dom'da beraber geçiriyorduk. Arada sırada Andy Warhol geliyordu, selamlaşıyorduk. O devirde çok çok az da olsa, bir ünüm vardı; şu "Suzanne'ı yazan adam" diye... Tek prestijim buydu. Taa ki, benim o güne kadar yaptıklarımı bayağı iyi bilen Lou Reed'e rastlayıncaya kadar. O "Beatiful Losers"ı ve "Flowers For Hitler"i okumuştu. Bana karşı çok ilgili, çok yakındı. Bir akşam Kansas City'de bir yerde beraber oturuyorduk, bir başka masadan bana sataşıp küfrettiler. Ben çoğu zaman olduğu gibi, duruma bir anlam verememiştim. Lou Reed beni uyandırdı ve bana "Hiç ilgilenme Leonard, sen 'Beatiful Losers'ı yazmış adamsın" demişti... *(gülüyor)*

"Take This Longing"i Nico için yazdığınız doğru mu?

Bu şarkıyı ona verdim. Birkaç kere bana söyledi, ama onu hiç kaydetmedi. Nico çok tuhaf bir insandı. Onunla konuşmaya çalışırdım, ama hep çok gizemli cevaplar verirdi. Ona ne derseniz deyin, çok tuhaf bir şekilde karşılık veriyordu. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra, benim konuşmasını çözmeye çalıştığım ve güzelliği karşısında donup kaldığım anlardan birinde, bana sağır olduğunu itiraf etti. Yani bunu alışkanlık haline getirmişti. Aşağı yukarı hiçbir şey işitmediği için, ona ne söylenirse söylensin, o kafasında ne varsa ona göre bir şeyler söylüyordu. Onun o çok kendine özgü, tuhaf üslubunun arkasında böyle bir şey de vardı. Ama, "Take This Longing"i onu düşünerek yazdığım kesin.

İlk albümünüzü çıkardığınız sıralarda, müziğe dair ilkeleriniz var mıydı?

Sanırım, ama bilincinde değildim. Bu melodileri ve bu sözleri ortaya çıkaran akorlardı diye düşünüyorum. Ama her ne kadar bu kelimeyi kullanmıyorduysak da, minimalizm hep ilgimi çekmişti. Basit, sade şeyleri seviyordum, sade şiiri, süslüden ziyade sade olanı. Benim zevkim böyleydi. Savunacak ya da yüceltecek prensiplerim yoktu, söylediğim şarkılar kendilerine özgü akorlar gerektiriyorlardı, ne eksik ne de fazla. Bunun altında hiçbir estetik prensip yoktu.

67'de New York'da ilk albümünüzün kayıtları esnasında John Hammond bir kalp krizi geçirdi. Sizin yüzünüzden mi?

Sanmıyorum. Zaten hastaydı. O ana kadar stüdyoda bana çok büyük yardımı dokunmuştu –ben daha önce stüdyoya adımımı bile atmamıştım, orada ne halt edeceğimi bilmiyordum. Çeşitli gruplarla çok farklı yaklaşımlar denedik onunla beraber, ama çoğunlukla dönüp dolaşıyor ve benim sesim, gitar ve bir de basta karar kılıyorduk. Kayıtın başlarında, ben hızla işe girişmeye hazırdım, sonra John hastalandı ve ben şarkılarla bağlantımı kaybettim, nelerden söz ettiklerini unuttum ve o anlattığım hipnotizmacı kadına gittim işte... *(gülüyor)* O şey geçti ve yeniden başladım. Aslında hep başıma aynı şey geliyor: Anlamı kaybediyorum, sonra yeniden buluyorum. John Hammond'ın yerini John Simon aldı, her yere aranjmanlar eklemeye meraklıydı o. Şarkılara pek çok melodik unsur taşıdı. Onunla çok ciddi bir sürü anlaşmazlığımız oldu, en büyük çıngar da "Suzanne"da piyano kullanmamızı istediğinde koptu. Yaylı çalgılarla, kadın sesleriyle yaptıkları çok hoşuma gidiyordu, ama illa dayatmaya çalıştığı ritmik piyanoya, o tuhaf 'gimmick'lere ve ses miksajlarına şiddetle karşıydım. En sonunda, "Bıktım, usandım artık. Ben noel tatiline gidiyorum, albümü istediğin gibi miksle, nasıl istiyorsan öyle yap" dedi ve çekti gitti. Marianne'dan ayrıldığım ve kayıt yapmak ve yaşamak için New York'a geldiğim zamanlardı. Marianne Avrupa'daydı, gittikçe daha az birbirimizi görmeye başlamıştık.

Acı, keder ve korkudan hiç utanıp sıkılma duymadan söz etmenizden herkes derhal etkilenmişti. Bu duyguları bu kadar açık bir şekilde dile getirmekten ötürü hiç sıkıntı, rahatsızlık duymadınız mı?

İnsanın utanabileceği tek şey, hakikati söylememek olabilir. Ben bir günah çıkarma üslubu geliştirmeye bile başlamamıştım, sadece buna şöyle bir deyip geçtiğim hissine kapılıyorum. Bir insanın içinde bulunduğu öfke uyandırıcı durumun gerçek bir tasvirini, gerçek bir düşünceyi, gerçek bir duyguyu işitmek isterdim. Ben buna sadece değip geçtim. Yani öyle bir sıkıntı duyamam, tek sıkıntım yeterince derine gidememekten olabilir. İnsanları depresyona sürüklediğimi söyleyerek beni çok eleştirdiler... Çünkü ben depresyondaydım! Bir keresinde, hatırlıyorum, ben "New Skin For The Old Ceremony"yi kayderderken, bana içki içmeyi öğreten eski dostum da stüdyodaydı. Ertesi gün kahvaltıda bana, "Daha hüzünlü söylemen gerekirdi," dedi... *(gülüyor)* Şimdi anlıyorum, hakikaten daha hüzünlü söylemem gerekirdi. Öyle sanıyorum ki, biz müzikte heyecanların, duyguların sadece yüzeyini kazıdık. Sadece başladık. Bunlardan hakikaten söz etmek çok büyük cesaret işi... Hayır hayır, esas, aciliyet ve ihtiyaç meselesi. Hele piyasanın bu haliyle, şimdi çok daha zor. Çok derin duygular var, ama dışa çıkmıyor, zuhur etmiyorlar; öyle büyük şarkılara rastlamıyorum hiç. Eğer ben yeteri kadar derine gitmediysem, bunun nedeni korkmamdır. Bunu yapacak cesaretim yoktu ya da kapasitem yeterli değildi. Daha derine gitme ihtiyacı duyuyorum, hep daha derine... Ya bunu yapacaksın ya da siyah sanatçılar gibi, blues şarkıcıları gibi, Fats Domino gibi, cesaretle yüzeyde duracaksın: *"Everybody wants to laugh, nobody wants to cry / Everybody wants to go to heaven, nobody wants to die."* ("Herkes gülmek istiyor, kimse ağlamak istemiyor / Herkes cennete gitmek istiyor, kimse ölmek istemiyor.") Ne kadar yüzeysel değil mi, ama aynı zamanda da mümkün olduğunca derin. Bu kadar sade yazabilmeniz için yüce gönüllü olmanız lazım. İşte yapmak isteyeceğim şey: Ya bu kadar sade ve basit yazmak, ya da kendi hayatının hakiki hikayesini hakikaten anlatmak. Şarkılarım henüz buna ulaşamadı, ama elimden gelen bu kadardı. O devirde daha iyisini, daha fazlasını yapamazdık. Ama işte OK. Ses hakiki.

Eğer ben yeteri kadar derine gitmediysem, bunun nedeni korkmamdır. Bunu yapacak cesaretim yoktu ya da kapasitem yeterli değildi. Daha derine gitme ihtiyacı duyuyorum, hep daha derine... Ya bunu yapacaksın ya da siyah sanatçılar gibi, blues şarkıcıları gibi, Fats Domino gibi, cesaretle yüzeyde duracaksın

İlk albümünüz nasıl karşılandı?

Pek başarısız sayılmaz, özellikle Avrupa'da, ama Amerika'da da fena değildi. Albümün insanların dünyasına girdiğini ve kabul gördüğünü hissediyordum. Şahsi dertlerim öyle boyutlardaydı ki, hayatımın ya da elde ettiğim başarının keyfini çı-

42→

karacak durumda değildim. Kişisel hayatım ciddi bir şekilde yıkılmaya başlamıştı. Bu başarının bilincinde değildim, çünkü olamazdım. Onu anlamıyordum. Hayatımı kazandığım için, işim yolunda gittiği için, şarkılarımda bir tür huzur bulan bazı insanlardan mektuplar aldığım için mutluydum. Bu durum tabii kadınlarla ilişkileri de de kolaylaştırıyordu... Ama başarının tadını, zevkini tatmadım. Başarının şahsi sorunları çözmeye yardımcı olduğu düşünülebilir, ama benim durumumda hiç de böyle olmadı.

Kısa bir süre sonra, niçin Nashville'de yaşamaya gittiniz?

Country müziği her zaman sevmişimdir. New York'a gittiğimde benim ilk durağım orasıydı ve folk şarkılarının yeniden doğuşunu keşfetmiştim. Birkaç sene sonra kararlı bir şekilde Nashville'e gittim. Taşrada, kırda yaşamak istiyordum. Üçüncü ve dördüncü albümlerimin prodüksiyonunu yapan dostum Bob Johnston, "Bye Bye Black Bird" gibi harika şarkıların yazarı Boudleux Bryant'ı tanıyordu. Bryant, ayda 75 dolara 1500 hektar arazi içinde bir kulübe ve bir dere kiralıyordu. Ben de oraya yerleştim. Bir atım, bir jipim, bir karabinam, bir çift kovboy çizmem, bir sevgilim... bir yazı makinem, bir gitarım vardı... Yani ihtiyaç duyduğum her şey.

69'da generallerin darbesinden sonra hâlâ Yunanistan'a gidip gelmeye devam ettiğiniz için sizi eleştirmelerini nasıl yorumluyorsunuz?

Aslında, o dönemde düzenli olarak oraya gitmeyi bırakmıştım... Faşist bir hükümetin olduğu bir ülkeye tatil yapmaya gitmeyi, insanlık ruhuna ihanet olarak düşündüklerini anlıyorum. Ama ben öyle görmüyordum. Bir evim, dostlarım vardı, oradaki varlığımı işbirliğinin işareti, belirtisi olarak değerlendirmiyordum. Tam tersine...

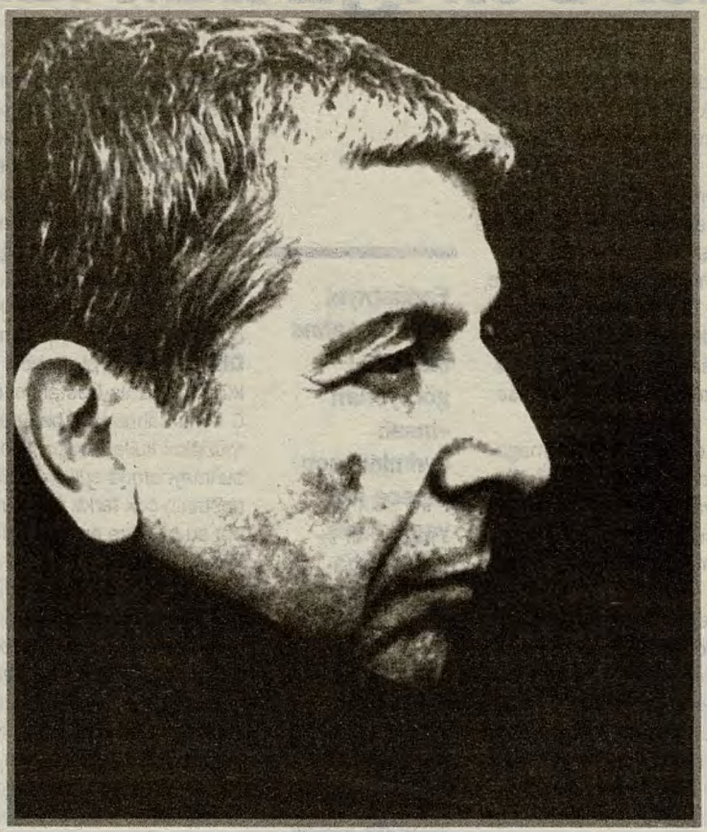

1970'de, ilk turneniz sırasında Aix-en-Provence'daki konserinizde sahnede küfür işittiğinizde nasıl bir tepki gösterdiniz? Hatta birisi "faşist" diye bağırdı, şişeler fırlatıldı...

Dinleyicilerde bir nevi Maocu ayaklanma havası vardı. Bir grup insan içeri girmek için para vermeleri gerekmediğini düşünüyordu. Beni çökmüş, düşmüş bir siyasi düzenin temsilcisi olarak değerlendirdiklerini sanıyorum. Hatta bana ateş bile ettiler sanıyorum. Bundan hiç tam emin olamadık ama, silan seslerini duyduk. Birkaç şişe fırlattılar, birkaç el ateş ettiler... *(gülüyor)* Birkaç küfür... Ne yapmak istiyorsunuz? Şarkı söylemeye devam etmek. Ben onlara şöyle söyledim: "Bakın. Biz sahnede sadece beş kişiyiz, siz 2500 kişisiniz. Eğer hoşlanmıyorsanız, gelin mikrofonu alın. Bu arada, beklerken, biz şarkı söylemeye devam edeceğiz." Hayır, o kadar şiddetli bir ilişki değildi, çok açık. İyi geçeceğini düşünmüştüm. Hem sonra biz kendimizi oldukça iyi hissediyorduk. Otelden sahnenin olduğu yere atla gitmiştik, geceleyin kırda atla gezinmiştik. Çok güzel bir geceydi, ve Texas'lı, Tennessee'li çocuklarla beraberdim. Kendimizi hiçbir şeyden zarar göremez gibi hissediyorduk. Atlarımızı sahnenin arkasına bağladık ve birkaç şarkı söylemek için çıktık. Bazıları bizim orada olmamızdan hoşlanmamışa benziyordu... İşi şakaya vurmaya çalıştım. Bir isyanı körüklemek istemedim.

İlk başlarda şarkı söyleyişiniz hakkında ne düşünüyordunuz?

İlk albümüme başladığımda, şarkı söylemeyi bildiğimi düşünüyordum. Daha sonra herkes bana bunun tam tersini söyledi. Wight adasındaki konserimden sonra, Melody Maker dergisinde, "Leonard Cohen kafa ütüleyen, traşçı moruğun teki" diye bir yazı çıktı, "en iyisi Canada'ya geri dönsün, aslında oradan hiç ayrılmaması gerekirdi ya..."

Bütün bunların üzerine bırakmayı düşündünüz mü?

Niçin bırakmadığımı bilmiyorum. Öyle devam ettim sadece. Aşağı yukarı işte o zaman ruhi olarak, istek, arzu, heves bakımından her şey yıkılıp çökmeye başladı. O sıralarda uzun ve derin depresyonlara girdim. Hayatım kökünden sarsılmaya, çatırdamaya başladı.

71 yılındaki üçüncü albümünüz "Songs Of Love And Hate"i özellikle çok eleştirdiniz; hatta inkar etme noktasına geldiniz...

Albüm fena değil, şarkılar güzel, ama çok özeleştirel olmaya başladığım bir dönem. İnsanların korkunç söylediğim konusundaki bütün dediklerine inanır olmuştum. Kendi sesimden nefret eder hale gelmiştim. O nedenle de kendi sesimi, kendi albümümü dinlemekten nefret ediyordum. O devirde sesimde acınası bir zayıflık buluyordum. Hayatım hakikaten tepetaklak gidiyordu, kendi hayatımı ya da yaptıklarımı daha merhametli bir gözle görecek halim yoktu. Çok derin bir başarısızlık duygusu içindeydim. Yaşadığım yoğun uyuşturucu döneminin hâlâ ciddi ciddi etkisi altında olduğumun farkında değildim. Hayatımın tekrar kendine göre bir dengeye oturması yıllar aldı.

Depresyonlarınız duygusal meselelere mi, meslek meselelere mi bağlıydı?

Bu iki unsurun hep bir rolü oldu ama, neden onlar değildi. Belki de görünürde harekete geçiren onlar oluyordu. Bu derin depresyonlar dönem dönem geliyordu.

Çocuklarınız Adam ve Lorca da o dönemde dünyaya geldiler...

Sadece, çocuğunuz olduğu zaman hayatınızın merkezinde olmayı ve kendi kendinizi dert etmeyi bırakmaya zorlanıyorsunuz. Bir çocuğa cevap verme iddiasındaysanız, kendi kendiniz hakkında artık aynı şekilde düşünmeye devam edemezsiniz. bu talebin, bu aciliyetin ışığında gülünç derecede önemsiz hale gelen kendi dramınızın merkezi olmayı bırakıyorsunuz. Tuzağın kurulduğunu hemen anladım... *(gülüyor)* Tabii ki, bir sürü harika yanı da var... Ama kendinize dair imgenin yıkılması da kaçınılmaz. O imgede hiç hoşuma gitmeyen birçok şey vardı. Çok bencildim, çok fazla kendi hakkımda düşünüyordum...

Bazı şeyleri, çoluk çocuğunuzu geride bırakmak mı istiyordunuz?

Hayır, hayır... Kesinlikle. Bilinçli olarak çoluk çocuk sahibi olmak gibi bir arzum hiç yoktu. Ben hakikaten de çocuk istemiyordum. Anneleri, Suzanne, çocuk istiyordu, ben de kabullendim.

72'de son şiir kitabınız "Energy Of The Slave"de şiirin etkisizliğinden söz ediyorsunuz. Sizde bu duyguya yol açan neydi?

Bunun en sevdiğim küçük kitapta olduğunu sanıyorum, canlıdır hâlâ... Bu duygu yolculuğun bir etabıydı. Buruk bir güzellik. "The poems don't love us anymore": Güzel bir cümle. Hakikaten öyle. Aynı dönemde dostum Layton da sanatın tırnak cilasından öte bir şey olmadığını yazıyordu. Kültürün kendisinin de çürümüş olduğunu, bütün kültürel gösterilerin bir aldatmaca olduğunu hissettiğiniz an bu. Kültürün tam da bir oyalama, kandırmaca olduğunu gördüğünüz an... Daha o dönemde bile popüler kültürü akademik kültüre tercih ediyordum, ama... kelimeler bir şey demiyor. "Şiirler artık bizi sevmiyor" da ne demek? Bunun hiçbir anlamı yok, sadece bir tınlama, bir yankı... Bütün bu edebi kültür bizi artık beslemiyor demek, artık hayatlarımızı bir şairin ya da bir yazarın tasvirleriyle yaşayamıyoruz demek. Asılmak, tutunmak için artık yeterli değil demek kısacası. Şiirlerden birinde şöyle diyorum: *"When things went wrong / I didn't turn to drugs or teaching / I learned to write / Learned to write what might be read / On nights like this / By one like me"* ("İşler kötüye gittiğinde / Uyuşturuculara ya da öğretilere kapılmadım / Yazmayı öğrendim / Okunabilecek şeyleri / Böyle gecelerde / Benim gibi biri tarafından") Bu kitapta böyle hissedenleri selamlıyorum. Eğer böyle hissetmiyorsanız da eyvallah, bu kitap bunun için değil. Bu kitap böyle hissedenleri selamlamak için.

Dördüncü albümünüz "New Skin For The Old Ceremony"de, yine sesinizden bu kadar hoşnutsuz muydunuz? Bu albümde güç olmadığını çünkü kendinizin de zayıf olduğunuzu söylemiştiniz.

Bunu da mı söylemişim? Sanki bunu hep söylemişim gibi geliyor... *(gülüyor)* İnsanın bir albüm hakkında hissettiğinin gerçeklikle uzaktan yakından bir alakası olmuyor.

→43

David Byrne - Timothy Leary

Biri LSD'nin mucidi, fırlamanın Allah'ı bir moruk... Öteki, dumanı üstündeki "Feelings" adlı albümüyle bugünlerde adından yine söz ettiren bir "Talking Head". İkisi, Timothy Leary ve David Byrne oturmuşlar ne konuşuyorlar dersiniz? "Yeniden üretilmiş otantik: David Byrne'ün büyücülüğü"... Görüldüğü gibi acaip bir mevzu. İşin içinde yeniden üretmek var, otantik var, büyücülük var, fazladan bir de Byrne var. Ağır takılan ve kafayı 'post-modern'e takan Byrne'ün neyle iştigal ettiğini güngörmüş Leary şöyle izah ediyor: "David Byrne, geleceğimize yön vermek gibi önemli rolü yerine getiren küçük bir aydınlanmışlar grubunun üyesi. Yeni yeniden üretim ve aktarım biçimleriyle deneyimlere giren multimedya büyücüleri. Felsefeyi performansa dönüştürenler de diyebiliriz." İnsan ister istemez meraklanıyor, mevzuya biz de takılalım, iyi bir 'trip'e benziyor demekten kendini alamıyor. Hele "pilot"lardan biri "Beat piri", öteki "büyücü"lüğe soyunmuş New York mahreçli bir entellektüel olunca... "Mondo 2000" dergisinde 1992'de, yani Leary'nin ölümünden dört yıl önce yayınlanan bu söyleşiyi okuyunca, nakletmeden edemezdik. Hakikaten iyi bir trip: Gılgamış destanından sanayi devrimine, Afro-Brezilya dinlerinden sambaya, oradan Alice harikalar diyarına...

TANRIYLA DANSEDEBİLİRSİN!...

Timothy Leary: Yaptığım her konuşmada senden alıntılar yapıyorum. Çünkü sen, 21. yüzyılın elektronik aracılığıyla bir araya gelen enternasyonal-global konseptini temsil ediyorsun. Buna nasıl ulaştın?

David Byrne: Televizyon, sinema filmleri ve plakların tüm yerküreye yayılmasıyla, hemen hemen her şeye her yerde anında ulaşıyorsun. Ama bu tamamen bağlam dışı –serseri mayın. Dünyanın diğer bölgelerindeki insanlar –Hindistan, Güney Amerika, Rusya– yaptığımız her şeye ulaşıyorlar. Onunla oynayabiliyor, onu yanlış yorumlayabiliyor ya da yeniden yorumlayabiliyorlar ve biz de aynısını yapma özgürlüğüne sahibiz. Bu yaşadığımız çağın bir parçası. Bir tür iletişim –her zaman dolaysız olmasa da.

TL: Özellikle genç Japonlar... Tokyo'da çıkan şu gençlik magazinlerine bir baksana! Her şeyi yürütüyorlar. Rolling Stone, bu dergilerle karşılaştırıldığında bir taşra yayını gibi.

DB: Bu bakımdan son derece katolikler.

TL: Bu yeni türeyen global kültürdeki imajın ne? Şu anda Brezilya'da nasıl karşılanıyorsun mesela?

DB: Bazılarının tanıdığı –o kadar çok değil–, Brezilyalıların yaptıklarını beğenen bir müzisyen olarak görülüyorum. Bazen bu onlar için şaşırtıcı oluyor, çünkü hoşlandığım kimi şeyler onların eleştirmenlerinin hoşlandıkları şeyler değil.

Şu sıralar, Luaka Bop'dan çıkan plakların bazıları –Kuzeydoğu Brezilya müziği ve hatta bazı samba zımbırtıları gibi–, orta ve yüksek sınıf ve entelijensiya tarafından alt sınıf müziği olarak görülüyor. Tıpkı burada country, western ya da rap dinlemek gibi. New York'dan gelen bu "sofistike" herifin, onların sanatsal müzikleri yerine alt sınıf müziğinden hoşlanmasına şaşırıyorlar. Ama kimi zaman bu onların kendi kültürlerine yeniden bakmalarını ve görmezden geldikleri şeyden hoşlanmalarını sağlıyor. Bu, Beatles, Rolling Stones ve Eric Clapton'ın genç Amerikalıları Muddy Waters ve Howlin' Wolf'u yeniden gözden geçirmeye yöneltmeleri gibi bir şey. Bunu kasdi olarak yapmıyorum, ama işte böyle bir etkisi oluyor.

TL: Ne tür müzik dinliyorsun? Şu sıralar favori müzisyenlerin kimler?

DB: Public Enemy'nin son plağı çok eğlenceliydi -bir parça gerçek felsefeyle yapılmış yoğun bir kolaj. Neil Young'ın son plağını da dinledim. Bazı Japon gruplarının plaklarını aldım, biraz da Brezilya ve Küba dalgaları –şirketten çıkardığımız bütün şu zamazingo.

TL: Bize Luaka Bop'dan bahset.

DB: Birkaç yıl önce önemli Brezilyalı sanatçıların şarkılarından bir derleme oluşturdum ve sonra bunun devamı gelebilecek bir şey olduğunu düşündüm. İnsanların plak şirketinin yaptıklarını görebilecekleri ve deneyebilecekleri bir tür şemsiye mekanizması yaratabileceğimi anladım. Bu bir bakıma pratik bir şeydi. Şimdi yavaş yavaş daha büyük işler yapmaya başlıyoruz. Gelecekte Hindistan film müzikleri, Okinawa'lı bir pop grubu ve İngiltere'den bir ikilinin plaklarını çıkaracağız. Bu sonuncusu ender İngilizce üretimlerimizden biri olacak.

Endüstriyel çağı bir sahne olarak görüyorum –insan evriminin son derece kirli, yapış yapış, kaba saba bir sahnesi. Duman püskürten fabrikaların ötesine geçerek olgunlaşmak zorunda kaldık.

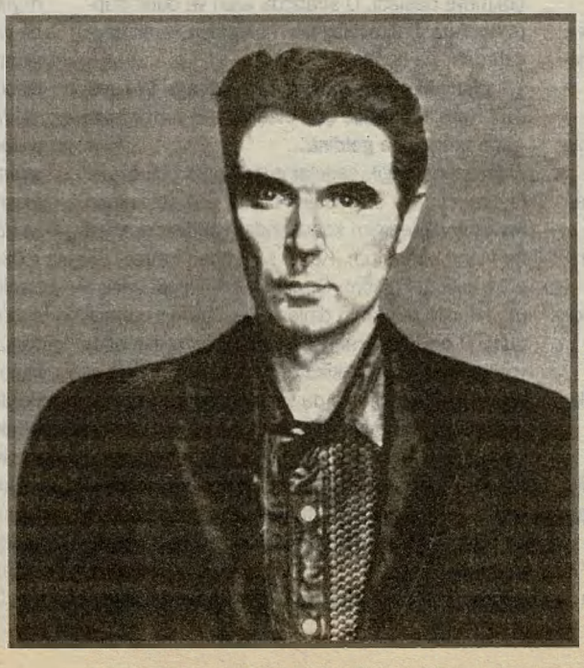

TL: Marshall Mc Luhan bu küreselleşmeden dolayı çok mutlu olacak. Senfoninden, "Orman"dan ne haber?

DB: Bu aslında bir Robert Wilson oyunu için yapılmıştı. Aynı öyküyü, Gılgamış Destanı'nı ele almak gibi bir fikirden yola çıktık. O bunu sahne için, ben de sinema için yorumlayacağız. Benim müziğimi kullanacağız. İşlerimizi aynı zamanda, aynı şehirde sunmayı umud ediyoruz. Böylece yeniden yorumlanmış eski bir destanın çok farklı iki yorumunu bir arada görebileceksin. Sanırım bu bildiğim en eski öykü. Biz onu Avrupa Endüstriyel Devrimi'ne uyarladık.

TL: Kozmoloji ve ölümsüzlük...

DB: Bu destan, o zamana dek inşa edilmiş ilk şehirlerde yazılmıştı. Yeterince tuhaf bir biçimde, endüstriyel devrim sırasında doğan ve bugün hâlâ süregelen aynı sorunlarla uğraşıyordu –şehirlerin ve endüstrinin devasa oranlarda büyümesi, yayılmasıyla ilgili sorunlar. Doğal olana karşı uygarlaşmış olmanın ne demek olduğunu tartışıyor. Bulabileceğin en eski öykü olmasına rağmen, tamamen çağdaş bir yankısı var.

TL: Ne kadar eskiye gidersem, sahnede o kadar çok şeyi görüyorum. Kabileyle başlıyorum, feodalliğe doğru ilerliyorum, Gılgamış'la başlayıp endüstriyelliğe ilerliyorum... Ama müziğinde beni etkileyen şey, düzenliliğe, klişelere karşı bu kayıtsızlık; neredeyse bir Afrika'nın bedene içsel beat'i var.

DB: Bu artık kültürümüzün bir parçası. Bir su baskını gibi bunun içinde yüzüyoruz. Zorla buraya getirilen Afrikalılar bizi müzikleriyle, duyarlılıkları ve ritmleriyle kolonileştirdiler. Kendilerini ezenleri kolonize ettiler.

TL: Michael Ventura, Voudoun'un Afrika'dan nasıl geldiğini açıklarken aynı şeyi söylüyor. Güney bitkileri hakkında bir makale yazmıştım –biz koloniciler Güneyli kültürlere gidiyor ve onların şekerlerini, kahvelerini ve muzlarını toplayıp getiriyoruz. Endüstriyelleşmiş toplumlar geliyor, fabrikalar kuruyor, sonra da müzik, yemek ve psikoaktif bitkiler yoluyla karşı-kolonileştirilme atağına uğruyor. İngiltere'nin Hindistan'da başına gelen buydu.

DB: Bu çok ince bir tarzda insanların düşünme biçimlerini değiştiriyor; düşünebildiklerinin ve hissedebildiklerinin olanaklarını çoğaltıyor. Ve genellikle başlarına gelenin pek de farkında olmuyorlar.

44→

TL: Endüstriyel çağı bir sahne olarak görüyorum –insan evriminin son derece kirli, yapış yapış, kaba saba bir sahnesi. Duman püskürten fabrikaların ötesine geçerek olgunlaşmak zorunda kaldık. "Orman" hakkındaki yorumların bana çok dokundu. Her şeyin anasını bellemiş bile olsa, fabrika uygarlığının romansını ve büyüklüğünü kabul etmeye çalışıyordun.

DB: İçgüdüsel tepkim, bu zımbırtının her şeyi emip bitirdiği yolunda. İçinde debelendiğimiz pisliği bu yarattı. Ama, tıpkı bir samuray gibi, düşmanıyla özdeşleşen biri gibi davranamazsan pislikten asla çıkamazsın. Düşmanınla bir olmak, onu anlamak gerek, yoksa dolambaçtan çıkış yolunu asla bulamazsın.

TL: Sovyetler Birliği, ateş gücünün ve makina teknolojisinin yarattığı dehşetler hakkında en büyük öğretici. İs ve kurum içindeki derin madenlerden dumanların ve simsiyah yüzleriyle kurşun grisi yaşlı madencilerin çıktıklarını görüyorsun. Öte yandan, bunda bir büyüklük de var ve doğamızın endüstriyel yanını kesip atamazsın, çünkü bizim bu odada konuşmamızı kaydeden makinaları kullanmamızı sağlayan da o. Japonya'da çok ilginç bulduğum şey, kusursuz bir makina toplumu olması. Çok fazla kirlilik de yok –sokakta hiç pislik göremezsin.

DB: Evet, her şey hızla temizlenir. Arabanın penceresinden bir meşrubat kutusu atarsan azar işitirsin. Arabalarını yıkamadıkları için azarlanan insanlar gördüm! Bu bir olgu.

TL: Ve hiçbir şey de eski değildir. Dört yaşından büyük ya da herhangi bir vuruğu, çöküğü olan tek bir araba bile görmedim... Bugün oturup "Ile Ayié" adlı videonu seyrettim.

DB: O video Candomblé adlı bir Afro-Brezilya dini hakkında. "Ile Ayié", bir Afrika dili olan Yoruba dilinde kabaca "yaşam evi" ya da "yaşadığımız alan" diye çevrilebilir.

TL: Bence biyosfer...

DB: Evet, var olan boyutlardan çok, içinde yaşadığımız boyutlar. Video, Bahia'da, Salvador şehrinde, kuzeydoğu Brezilya sahillerinde çekildi. Kölelik zamanlarından beri bu bölgede varlığını sürdüren bir Afrika dini hakkındaydı. Artık bir Afro-Brezilya dini olarak adlandırılacak kadar dönüşüme uğramış ve evrim geçirmiş –ama çok sayıda Afrika ögesi barındırıyor. Törenlere, ritüellere çok sayıda davul katılıyor, zaman zaman insanlar transa giriyorlar, kurbanlar sunuluyor, sunaklar yükseltiliyor... Vecde dayalı bir din –insanlar kendilerini iyi hissediyor.

TL: Hiçbir yerde hiçbir zaman bu kadar onurlu, bu kadar mutlu insanlar görmedim. Doksan dakikadan fazla bir zamandır ekran şu yaşlı siyah kadının yüzüyle kaplı...

DB: Çok keyifli ve görkemliydi. Davullar ve dans patladığında, gerçekten sıcak bir rock ya da rhythm'n'blues gösterisine dönüşüyor. Müzik doruğa çıktığında herkes katılıyor, tek ve aynı duyguyla.

TL: Dinin olması gereken hali bu. Ama her zaman bu kadar keyifli değil. Kimi zaman bir haşinlik, sfenks benzeri bir trans hali de var.

DB: Bu, doğal güçleri kabullenmek ve onları onurlandırmakla ilgili. Bunların bazıları ölümcül, bazıları neşeli, bazıları tehlikeli, bazıları da yaşam verici. Bu doğanın akışı ve Candomblé tüm dinamizmi kabul ediyor.

TL: Bu törenlerin amacının, Orixás'ları getirmek olduğunu da söylüyorsun –ölümlüler ve doğanın yüce gücü arasında aracı olarak iş gören kutsal varlıkları. Bize biraz bundan söz et.

DB: Titreşim doğru olduğunda, kişi tanrılardan biri tarafından ele geçirilir. Tıpkı eski Yunan ya da Roma'da olduğu gibi, bütün bir tanrılar Panteon'u vardır. Tanrının burada, odada ya da bedenin içinde olduğu söylenir, öyle ki onunla konuşabilir ya da dans edebilirsin. Tanrı öyle yükseklerde, ulaşılamaz, dokunulamaz değildir. Seninle birlikte dosdoğru yaşadığın odaya girebilecek bir şeydir. Tanrıyla dans edebilir ya da ona sorular sorabilirsin.

TL: Yunan tanrılarının en büyük tarafı, insani nitelikler taşımalarıydı.

Hoşlandığım şeyler onların eleştirmenlerinin hoşlandıkları şeyler değil. Kuzeydoğu Brezilya müziği ve hatta bazı samba zımbırtıları, Brezilyalı orta ve yüksek sınıf ve entelijensiya tarafından alt sınıf müziği olarak görülüyor. Tıpkı burada country, western ya da rap dinlemek gibi. New York'dan gelen bu "sofistike" herifin, onların sanatsal müzikleri yerine alt sınıf müziğinden hoşlanmasına şaşırıyorlar.

DB: Onlar da öyle. Seksi, kıskanç, kibirli, aşık ya da herhangi başka bir şey olabilirler –insanlara atfedilen tüm özellikleri taşıyabilirler.

TL: William Gibson voudoun hakkında yazmıştı. Onun voudoun insanlarının çoğu, insan varlığından bir at olarak söz ediyor ve tanrının nasıl gelip ona bineceğini anlatıyorlardı.

DB: Bu bir Haiti metaforu –at. Aynı fikir.

TL: Büyücü doktor, savaşçı, anne, tümü bir arada çağıldayarak akıyor. Bu karakterler ya da doğal güçlerin arketipleri, birbiri ardına temel insani durumları, rolleri ortaya koyuyorlar

DB: Doyuran anne ya da erkek veya kadın savaşçı, seksi koket...

TL: Baştan çıkarıcı kadın savaşçı –bu Yarzan'dır işte. Katolik rahibi kılığında bir adam çıkıp da sahte peygamberler hakkında ağız kalabalığı yaptığı zaman kafam karışıyor.

DB: Afrika dini düzenli aralıklarla Katolik Kilisesi, Protestan Kilisesi ve hükümetler tarafından zulme uğradı. Dalgalar halinde itibar gördüler, zulme uğradılar, yeraltına indiler, tekrar geri geldiler, yeniden itibar gördüler, yine bastırıldılar.

TL: Bu döngüyü iyi biliyorum.

DB: Kurgusal bir filmden bir sahne, ortodoks dinin zulmünü dramatize ediyordu.

TL: Bunu yazmıştın...

DB: Bu bir Brezilya filminde rastladığım bir şeydi. En son zulümler hakkında bir örnekti, ben de alıp kullandım.

TL: Bu çok güçlü bir an, çünkü orkestra edilmiş değil. Bu otantikti, buradaki dostunun da söyleyebileceği gibi. *("Yeniden Üretilmiş Otantik" kitabını gösterir.)* Bu kitaptan söz eder misin biraz?

DB: Joseph Kusuth adlı bir sanatçı düzenledi bunu. Daha çok şu üstündeki t-shirt tarzı sanat alanında tanınır.

TL: *(T-shirt'ü göstererek)* Bu, "Anarşik Düzen" adlı bir grup tarafından tasarlandı. Önünde "Ecstasy" yazıyor, bir kolunda da "Egolar içeri, Egolar dışarı".

DB: Joseph Kusuth bir sözcüğün tanımını elde etmek ve yalnızca bunu çerçeve içine almak istedi. Beni de Japonya'daki bu sergiye katılmam için davet etti. Fikir bir faks makinasıyla sanat yapmaktı. Ben de yedi ölümcül günaha denk düşen bir şeyler yaptım. Kolajladım ve hepsini faks makinasının içine tıktım, öteki taraftan çıktı. Faksı aldılar ve bir resim boyutlarında büyüttüler. Faks geçildiğinde, bunu kağıt değil asetat kullanarak aldılar. Asetat bir fotoğrafın negatifi haline geldi. Birçok farklı malzeme üzerine faks mesajı alabilen makinaları var ve bunları istedikleri boyutta büyütebiliyorlar.

TL: Bir bilim adamı olmak istemediğini, çünkü sanat alanında daha çok graffiti'den hoşlandığını söylüyorsun. Eğer bir bilim adamı olmak zorunda kalsaydın, ne olurdun?

DB: Zamanında saf bilime –fiziğe– eğilimim vardı, hem kuramsal hem de yaratıcı olabiliyordun. Bu bir sanatçı olmakla eşdeğer. Şansın varsa ve eğer kartlar doğru düşerse, arada hiçbir fark yok. Entellektüel oyun ve ruh aynı şey.

TL: Doğa da bu yoldan gidiyor –temelde oyuncul. Amerika'nın en büyük kuantum fizikçilerinden Murray Gell-Mann, temel ögeyi tanımlamak için, James Joyce'un "Muster Mark'dan üç quark" diye matrak bir satırından aldığı "quark" sözcüğünü kullanıyor.

DB: Lisede, Lewis Caroll ve "Alice Harikalar Diyarında"yı en yüksek matematik çalışmaları düzeyine koyan bir matematik öğretmenim vardı. "Bu adam ne yaptığını biliyor" diye düşünmüştüm.

TL: Bunu yazan adam, Dodgson, ne yaptığını iyi biliyordu. "Aynadan geçerek" metaforu, ekranın öteki tarafını gösteriyor. Yoruba tanrıların ve tanrıçaların hakkında konuş. Yarzan ve Shango hakkında konuş. Alice, elektronik çağın tanrıçası...

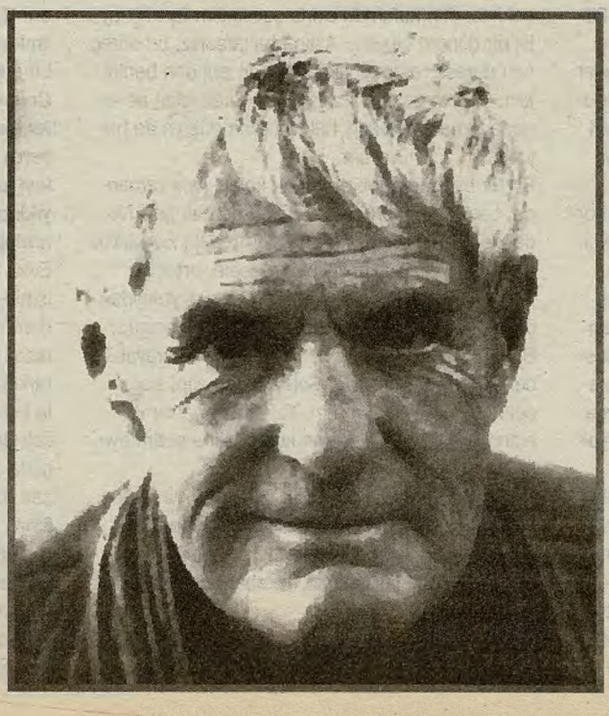

Çeviren: **Özgür Uçkan**

William Gibson

"Neuromancer" romanı memleketimizde bile külte dönüşmüş durumda, üstelik çevirisi de yok... Gerçi yayın camiasında yıllardır kitabın çevrilmekte olduğuna dair bir dedikodu dolaşır durur, ama siz inanmayın... Bir süre daha ikinci el yazılarla yetineceğiz gibi... Biz de sözü kendisine bırakalım bari dedik. Siberpunk akımının gözde yazarı, dilimize pelesenk olan şu SiberAlem terimini, son romanı "Idoru"yu, yarattığı karanlık, dijital dünyaları ve romanlarına eşlik eden soundtrack'leri anlatsın istedik....

Hayatımız bilimkurgu

Cyberspace nedir?

Cyberspace, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yaptığımız –ve çoğunu medeniyet olarak kabul ettiğimiz– işlerin bulunduğu yeri kavrayabilmemizi mümkün kılan bir metafordur. Cyberspace, bankacılığı yaptığımız yerdir, aslında günümüzde bankalar, paraları cyberspace'de tutuyor... Çünkü her şey doğrudan elektronik aktarım üzerine kurulu. Borsanın olduğu yerdir... Artık borsa bir mekandan çok, dünya borsaları arasındaki elektronik iletişim üzerinde gerçekleşiyor. Bu bakımdan, işlerimizin çoğu dijital ve elektronik olarak yapıldığı için, onları belli bir bölgede toplamamıza izin verecek bir terimin kullanışlı olacağını düşünüyorum. Böylece bütün bu işlerle ne yaptığımızı gözümüzün önüne getirmek daha kolay olur.

Peki insanların gerçekten cyberspace'e girdikleri durumlar da var mı?

Şey, bence gerçekte cyberspace, uzun mesafe telefon konuşmalarının gerçekleştiği yer... Aslına bakarsanız, bütün telefon konuşmalarının yapıldığı yer, ama biz bunu farklı bir şeymiş gibi görmüyoruz. Bunun dışında, tabii ki insanların cyberspace'de en bariz şekilde Internet'i kullanırken gezindiğini söyleyebilirim. Internet'i kullandığınızda, artık coğrafyanın var olmadığı bir bölgeye adım atıyorsunuz.

Bu iyi bir şey mi?

Harika bir şey ve ne olursa olsun hiçbir zaman yok olmayacak. Bence teknolojiler, biz onları kullanıma koyana kadar nötrdür. Yalnızca biz onları iyiye ya da kötüye kullandığımız zaman onlar da iyi ya da kötü olurlar.

Cyberpunk hareketiyle bağlantınız nedir? Gümüşi kıyafetler giymediğiniz için hayal kırıklığına uğruyorlar mı?

Sanırım geçmişte uğramışlardır, ama ben onları önceden uyarmak için elimden geleni yaptım. Biliyor musunuz, ne zaman bir söyleşiye girsem ya da televizyona çıksam, bilgisayarlarla ilgili o kadar bilgim olmadığını ve pek de kullanmadığımı söyleyerek işe başlıyorum. Galiba eskiden benim derilere bürünmüş, mohawk saçlı, yanakları çivili ve seri numaraları çıkarılmış bombardıman uçağı benzeri bir bilgisayar kullanan biri olmamı bekliyorlardı. Ama şimdi durumun böyle olmadığını biliyorlar, bu yüzden hayal kırıklığı geçmiş olsa gerek.

Dün gece cyberspace ve cyberpunk konulu haber gruplarından birkaçını okudum, sürekli sizin adınıza rastladım. Üzerinde tartışılanların bir kısmını size sorarım diye düşünmüştüm. Bazı Amerikalılar, Avrupalıların kitaplarınızda çizilen türde bir toplumdan daha çok korktuğunu iddia ediyorlardı...

İlginç... Sanırım benim anlattığım türde toplumlar, daha tutarlı işleyen bir sosyal demokraside yaşayan birini, ABD'de yaşayan birinden daha çok rahatsız ederdi. Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde, bir Avrupalıya benim kitaplarımda anlattıklarımdan daha distopik gelebilecek bir sürü bölge var diye düşünüyorum... Amerikan şehirlerinde tamamen toplumsal birer kabus olan birçok yer var. ABD'nin çoktan dev bir alt sınıf sahibi olduğu söylenebilir... Zaman zaman demokrasiymiş gibi yapan bir şeyi yürütmeye çalışıyorsanız, dev bir alt sınıf pek de iyi değil.

Yeni kitabınız "Idoru"da (İdol kelimesinin Japoncası) bir rock yıldızı sanal bir yıldızla evlenmek istiyor. Bu fikir nasıl ortaya çıktı?

Bir yerde bir öyküye rastlamıştım, belli ki gerçek bir öykü. Japonya'da, var olmadığı ortaya çıkan bir idoru üzerine... Hiçbir zaman öyle biri olmamış. Bugün Japonya'da imal edildiği şekliyle idoru'lar, seri üretimi yapılan, süper yüksek bir Milli Vanilli payına sahip kızlardan oluşuyor. Burada hiç şansları olmazdı ama Japonya'da müzik endüstrisinin bir parçası onlar. Hepsi çok güzel ve hemen unutulabilir cinsten. Hele bir keresinde, zahmet edip kız bile kullanmamışlar. Bu yüzden, kız çok özel bir kült statüsü kazanmış. Herkes onu arzuluyormuş, çünkü yokmuş. 20. yüzyılın sonlarındaki şöhret mekanizmalarını incelemek için bu fikrin son derece elverişli olduğunu düşündüm. Bu kitapta bunu yapmaya çalışıyorum.

Tek yaptığım güncel gerçeklik olarak geçen şeylere bakmak ve kavramada uyumsuzluk uyandırma konusunda işime yarayacak parçaları seçmek. Hayalim, benden bir gün natüralist bir yazar olarak bahsedilmesi. 20. yüzyılın sonlarının nabzını tutmaya çalışan ve bunu geleneksel olmayan bir şekilde yapan biri.

Fikri böyle edindiniz. Peki süreç sizin için nasıl işliyor?

A, çok dertli bir şey. Eğer lastik bantlardan büyük bir top yapmak istiyorsanız... en zor kısmı ilk lastik bandı sıkı bir düğüm haline getirmektir, böylece öbür lastik bantları etrafına sarabilirsiniz. Aynı şekilde, fikri kafamda evirip çevirdiğim üç-dört aylık bir dönem oluyor... Aslına bakarsanız, bu süreç son derece rastgele bir süreç, en azından benim için. Kitabın nasıl olacağı ya da en azından ne konuda olması gerektiği hakkında bir düş ya da hayal falan görmüyorum.

Bir tür birleştirme, bir tür junk kolajı. Aynı zamanda, Laney'nin Idoru'da yaptığı türden bir şey. Nodal noktaları *(titreşim halindeki bir telin hareketsiz noktaları)* aramakla ilgili bir mesele, artık her neyse onlar... Başlarda yazılı basını çok yakından izliyor, haftada yüzlerce dolarlık dergi alıyorum... Bir araya getirdiğim bu bileşimde işime yarayabilecek bir şeyler arıyorum. Sonra onları alıp, sağa sola çekmeye başlıyorum. Yeterince malzeme edindiğim zamansa, onları konu haline getirmeye başlıyorum.

Rock yıldızlarının modellerle çıkmaları ve rock yıldızının zaten çoktan beridir modelin farkında olduğu –ya da tam tersi– bir klişe halini almış durumda. Yani bir bakıma, kitabın bu yönü hiç de alışılmadık değil.

Hayır, değil. Ben hayali gelecekler yaratma uğraşında değilim zaten. Aslında bilimkurgu yazarı olarak pazarlandığım için biraz öyle, ama tek yaptığım güncel gerçeklik olarak geçen şeylere bakmak ve kavramada uyumsuzluk uyandırma konusunda işime yarayacak parçaları seçmek. Hayalim, benden bir gün natüralist bir yazar olarak bahsedilmesi. 20. yüzyılın sonlarının nabzını tutmaya çalışan ve bunu geleneksel olmayan bir şekilde yapan biri.

Bir bakıma, birbiri üstüne binen bilimkurgu senaryoları yaşıyoruz. Yaşadığımız bazı şeyler katıksız bilimkurgu. AIDS katıksız bilimkurgu. Bugün Moskova'da olanlar fars niteliği taşıyan bir alternatif gerçeklik gibi. Sovyetler Birliği gitmiş durumda. Ruslar frensiz kapitalizm yapıyor. Onlara beş yıl tanıyın, beş yıl sonra oradaki sistem katıksız bir bilimkurgu ürünü olacak. Aslında şimdi de öyle, ama azami hıza ulaşınca, hepimizin başını döndürecek.

Bir bakıma, siz de bazı geleneksel bilimkurgu yazarlarının üstlendiği roldesiniz... Şu anda olanları yorumlamak ve onu parodi etmek ya da mantıki nihayetine erdirmek...

Bir bakıma. "1984"ün adı 1984'tü çünkü 1948'de yazılmıştı. Ama bence geleneksel bilimkurgu yazarlarının çoğu, özellikle de Amerika'dakiler, kendi zamanları üzerine yazdıklarının farkında değillerdi. Bence gerçekten de gelecek hakkında yazdıklarına inanıyorlardı. Benim farkım, baştan beri ne yaptığımım farkında olmam. Bu yüzden benim işlerimde, başka birçok yerde olmayan bir ironi var. Bence bunun sebebi, benim kuşağımın Edgar Rice Burroughs'u ve William Burroughs'u aynı hafta keşfedebilecek ilk bilimkurgu yazan kuşak olması... Bizden önce böyle bir şey imkansızdı.

Counting Crows'un bir albümü var. İçinde şu sözler geçiyor: "Sadece bir an için yörüngede kalıyoruz / Sonra, herkesin uydusu oluyorsun." Şarkıyı yazan Adam Duritz bir rock yıldızı ve bir TV yıldızıyla kısa bir ilişkisi olmuş. Bu bana kitabınızdaki rock yıldızı Rez'i ve idoru'yu hatırlattı.

Evet. Kitabı yazarken Rez'in idoru'yla evlenmesi işinin nasıl olacağı düğümünü çözmeye çalışıyordum. Sonra farkına vardım ki o –her ne kadar çevresindekiler, yani kitaptaki diğer karakterler hiç farkına varmasalar da– giderek idoru'ya daha fazla benziyor. Onunla, kitaptaki diğer karakterlerden çok daha fazla ortak noktası var. Çoktan büyük ölçüde sanal hale gelmiş durumda. Ortalıkta dolaşan fiziksel tarafı, en önemli tarafı değil.

Evet, öyle. 14 yaşında Chia diye bir kız ve bütün bu hayranlar... Ama grup hakkındaki tüm algıları, grubun onlar doğmadan önceki imajlarından.

Pop'un zamanın dışında olması konusu çok ilgimi çekiyor. Beatles her zaman Abbey Road dönemindeki Beatles... Medya var oldukça da bu devam

46→

edecek gibi görünüyor. Yani her zaman gençlerin ulaşabilmesi için, oradalar. Bence çok ilginç bir şey. Sanki bütün bu endüstrileri kendilerini ayaklarından vuruyorlarmış gibi. Artık "Pekala, işte bugünün hit parçası. Gidin, satın alın çocuklar," diyerek bir şey satmak giderek zor hale gelmeye başladı. Gençlerin elinin altında yüklü bir kronolojik materyal var. Bizim zamanımızda yoktu ve yavaş yavaş ortaya çıktı. Sabah kalkıp radyoyu açtığınızda ve Elvis Presley'den "Heartbreak Hotel"i dinlediğinizde "Ölü bir adamı şarkı söylerken dinledim" diye düşünmüyorsunuz. Ama aslında yaptığınız, tam da bu. Bunu yapabilme kapasitemiz çok tuhaf ve yeni bir şey. İnsanlar, karesi alınmış imgeler olabiliyor... Yıldızların karesi alınıp her yere koyulabiliyor. Ve orada bir tür ölümsüzlük var. Orada, zamanın dışında var oluyorlar.

Şu günlerde eski müzikleri duymak, yeni yapılanları duymaktan daha kolay hale geldi.

Aslında ben klasikçi sayılırım. Ama sanırım bu, bizimle birlikte yok olacak. Umarım insanlar 2035 yılında oturup Eagles dinliyor olmazlar. Niye dinlesinler ki? Bence bu, zengin ve yaşlı insanları memnun etmek için girişilen bir çaba. Annem babam için Benny Goodman gibi bir şey...

Ama şimdi de Led Zeppelin ve Doors'a takılan inanılmaz sayıda genç var.

Evet, doğru. Ama bu, bir açıdan kaliteyle ilgili. Eğer belli bir grubun ya da şarkıcının kültü söz konusuysa, bu beni rahatsız etmiyor. Şu anda yaşadığım yerde, yani Vancouver'da yeni müzik duymak bayağı zor. Arabana binmiş gidiyorsun... Joe Walsh. Yo, yo, yo! Yeni bir şey çalsanıza.

Yazarken müzik dinliyor musunuz?

Evet, dinliyorum. Ama başka biri daha odada olsa, boşanma için haklı gerekçe kabul edilirdi. Çünkü bir takılırsam, defalarca aynı şeyi dinlerim. Aynı parçayı elli kere üstüste dinleyebilirim. Niye bilmiyorum ama faydası oluyor gibi...

Peki bu kitabı yazarken böyle takıldığınız parçalar var mıydı?

Bir düşüneyim... Evet, Iris DeMent'in "Easy's Gettin' Harder Everyday" diye bir parçası vardı, gözü yaşlı country-folk başyapıtı gibi bir şey... Ama metne ne şekilde sızdığının bulunabileceğini sanmıyorum. Ya da doğrudan metne değil, bana sızmıştır. Bildiğim, metnin doğrudan etkilenmediği. Örneğin "Neuromancer"ın Joy Division, Velvet Underground, Lou Reed, epey Steely Dan'den, hatta Patti Smith'den etkilendiği gibi etkilenmediği. "Idoru"nun benim için bu tür bir soundtrack'i yok. Belki zaten müzik üzerine yazdığım için. Lo Rez grubunun nasıl bir sound'u olduğunu bile bilmiyorum. Kitapta da bundan bahsetmiyorum zaten. Tek söylediğim, grubun Çin'in yönetime geçmesinden sonra Hong Kong Kento-Pop çevresinden çıkmış olduğu. Eğer bir kere bile Kento-Pop dinlediyseniz, bunun nasıl olacağını tahmin etmek oldukça zor. Sanırım Kento-Pop ile son zamanlardaki U2 arası bir şey olurlardı.

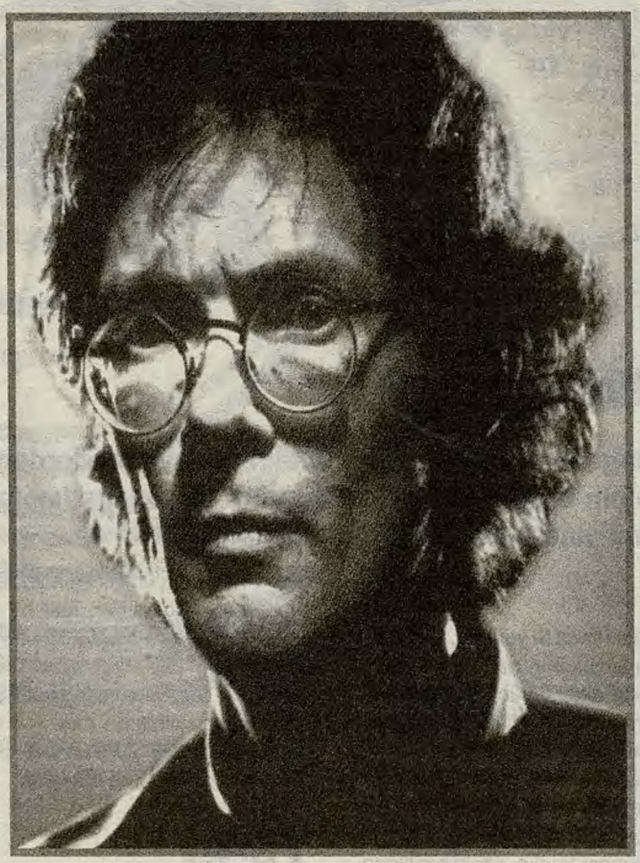

Bütün Eserleri: Burning Chrome (Öyküler-1986), Neuromancer (1984), Count Zero (1986), Mona Lisa Overdrive (1988), The Difference Engine (Bruce Sterling ile birlikte-1991), Virtual Light (1993), Idoru (1996)

"Neuromancer"ı yazarken dinlediğiniz müziklerden bahsettiniz. 20'li yaşlarınızda dinlediğiniz müzik de aynı mıydı?

Bir kısmı. Ama 1982'de bile, Velvet Underground pek bilinmiyordu. İlk albümlerinden beri manyaklık derecesinde Velvet Underground hayranı olduğumu söyleyebilirim. Üstelik dünyadaki tek bu tip hayranının da kendim olduğunu düşünüyordum. 70'lerde insanlar evime gelirlerdi. Ben de "bunu dinlediniz mi?" diye sorup plağı koyardım ve bana dehşet dolu gözlerle bakarlardı. Sonra ben, bu adamların prodüktörlüğünü Andy Warhol'un yaptığını söylerdim... O zamanlar kimse Steely Dan dinlemezdi. "Neuromancer"ı yazdığımda, içimdeki yeniyetmeyi dinliyordum. Şimdi o gitti diyebilirim. Artık onu kanalize edemiyorum, bu yüzden insanlar niye "Neuromancer" gibi bir şey yazmıyorsun, onu çok beğenmiştim gibi bir şey söylediklerinde, "Hayır, çok yaşlıyım," diyorum. Artık böyle bir şey çıkaramam, 30 yaşında çıkarabildiğim için de zaten çok şanslıyım.

Kitaplarınızda kahramanca işler yapan insanlar var. Öykü sona erdiğinde, durumları en azından fena olmayan kahramanlar. Gerçek hayatta durum biraz daha karışık.

Öykülerin sonları vardır. Gerçek hayat ise... Bir kapanış yoktur gerçek hayatta. Başınız belaya girdiği zaman etrafta dolanıp kapanış arıyorsunuz. Bu bölüm sona ersin diye. Ama hayatta işler böyle yürümüyor. Mesela, adamı hayatınızın sonuna kadar tanıyacaksınız falan... İnsanlar bu tür bir kapanışı elde etmek için ellerinde neleri varsa terapistlere veriyorlar...

Çeviren: ***Kutlukhan Kutlu***

PolyGram

CD Çıktı!!!

67 dakika müddetince siz değerli okurlarımızı hüzünden neşeye, kederden keyife taşıyacak bu kıymetine paha biçilmez CD'nin başrol oyuncularını bu ay tanıtmaya başlıyoruz. Bir dahaki ay, yazı dizimizin ikinci ve son bölümü yine bu sayfalarda okuyabilirsiniz.

311

Amerika'nın orta yerinde, Nebraska'nın küçük burjuva kanadında, aynı lisede okumuş üç genç adamın akıllarına esiyor, günün birinde bir grup kuruveriyorlar. Yanlarına iki Nebraskalı daha katılıyor, işçi mahallelerinden, üçe iki ekleniyor, oluyor size 311. Ama grubun isminin asıl manası başka, yankesicilikten içeri alınan bir arkadaşları varmış, onu tevkif eden polisin koduymuş. Üç albüm çıkarmışlıkları var, 1993'de "Music", 1994'de "Grassroots", en son da "311". Ama ilk kendilerini gösterişleri, 1990'da Fugazi'nin konserlerinde açılış grubu olmaları. Sonra Kiss'le, No Doubt'la, Cypress Hill'le konserlere çıkmışlar, bugünlere ermişler. Köklerinde Bad Brains, Bob Marley, Nat King Cole, Prince, Peter Tosh, Stevie Wonder da var, Frank Zappa, Smiths, Jerry Garcia da. Hard rock, rap ve reggae harmanından es geçilemeyecek funky bir müzik çıkarıyorlar, bir anlamda melodisi bol bir rap'e çalıyorlar.

Vokalist Nicholas Hexum'un dinleyici profili, müziklerini açıklayabiliyor: "Dinleyicilerimiz tıpkımızın aynısı, belli bir kategoriye sığdırılmak istemiyorlar. Zaten konserlerimizde de her şeyden bir miktar bulabilirsiniz." Konserlerle adlarını duyurdular ya, konserlere atfettikleri değer de başka tabii: "Kiss tam bizim modelimiz. Dev gibiler ama sadece bir hitleri var –'Beth' adındaki şu berbat şarkı. Ama her şeyin ötesinde, yerin dibinden gelen bir tur grubu onlar."

Soul Coughing

"Soul Coughing, bir beat hop-caz-rock grubudur" diye bir girizgah yapsak, kestirmeden gidelim derken işleri iyice karıştırırız herhalde. Ama onlar az tuhaf grup değiller. Roll'un ilk sayısında Suzanne Vega onları "görüştüğü nadir kişiler" arasında saymıştı. Ekipte yeni bir beat şairi olarak gösterilen M. Doughty (sözleri yazmanın yanısıra gitar çalıyor ve şarkı söylüyor), kontrbasçı Sebastian Steinberg, davulcu Yuval Gabay ve samplinglerle, klavyelilerle meşgul olan Mark De Gli Antoni var. New York'un göbeğinde, vaktiyle Talking Heads'in yarıda bıraktığı işleri tamamlıyor gibiler. Tabii bu arada hip-hop çağı gelip çatmış, haliyle onlar da ritmlerini oralara kaydırıyorlar. Bugüne kadar yayınlanmış iki albümleri var: "Ruby Vroom" ve "Irresistible Bliss". Kendi tabirleriyle "Delicesine bir iletişim umudunu anlatan paranoyak şarkılar" yazıyorlar. Ama, hiç endişeniz olmasın, mesut ve bahtiyarlar. Çeşitli free-caz gruplarında, hatta bir ara John Zorn'un yanında takılmışlar, şimdi önümüzdeki on yılın "örnek" rock'unu icra ediyorlar.

Tiger

Tiger, Buckinghamshire'ın Princes Risborough köyünden çıkma bir grup. Elleri enstrüman tutan ama hiçbir grupta çalmamış iki eski arkadaş, vokalist Dan Laidler ve Julie Sims, Londra sokaklarında karşılaşıyorlar ve "hadi" diyorlar. Dan resimi, Julie ufak tefek işlerini bırakıyor yanlarına klavyede Tina Whitlow ve Dido Hallett'i, davulda Seamus Feeney'i alıyorlar, provalara başlıyorlar. "Shining In The Wood" ve "Race" single'larıyla çeşitli cenahların takdirlerini topluyorlar. Müzik bilgileri ahım şahım değil ama, Julie'nin deyişiyle "cahilliğin getirdiği cesaretle" bir "güzellik" elde ediyorlar. Çalgı tekniğine filan kafayı fazla takmıyorlar, muhabbet ede ede iki gitar tımbırdatıyorlar, söylüyorlar, mutlu oldular mı bitiyor: "Müziğimizde aslolan şu, insanlar onunla karşılaştıklarında, açılıyor ve içini gösteriyor. İddialı ve ukala değiliz, eğlenceliyiz, mizah duygusuna sahibiz, kendimize hasız. Müziği dinlediğinizde ona nüfuz edebiliyorsunuz, kibirimizden söylemiyorum bunu, bizde böyle. Müziğin ruhuyla alakalı bir şey bu..."

dEUS

Belçika'dan yola çıktılar, normalde İngilizlerin herhangi bir Belçikalıya gösterebileceği muamelenin tam tersiyle karşılaştılar. Ciddiye alındılar. Üstüne üstlük Velvet Underground'la, Red Hot Chili Peppers'la, Captain Beefheart'la, Miles Davis'le karşılaştırılmaya başladılar. Çünkü herhangi bir kısa parçanın içinde hemen her yere uğrayabiliyorlar, ordan oraya atlayıp zıplıyorlar. Babası öldükten sonra okulu, sporu, "iyi" şeyleri terkedip Anvers metrolarda Violent Femmes şarkıları söylemeye başlayan Tom Barman'ın idaresinde gayet "serbest" bir proje Deus. Aslında kendilerini

1311 ALL MIXED UP **2**SOUL COUGHING SUPER BON BON **3**TIGER RACE **4**dEUS FOR THE ROSES **5**ORBIT BICYCLE SONG **6**JAMES SHE'S A STAR **7**DISHWALLA GIVE **8**BOOTH AND THE BAD ANGEL HIT PARADE **9**THE BEAUTIFUL SOUTH DON'T MARRY HER **10**THE CARDIGANS LOVEFOOL **11**MONACO WHAT DO YOU WANT FROM ME **12**GENE WE COULD BE KINGS **13**THE TRASH CAN SINATRAS TO SIR WITH LOVE **14**TRACY BONHAM MOTHER MOTHER **15**GIN BLOSSOMS FOLLOW YOU DOWN **16**TONIC OPEN UP YOUR EYES **17**DODGY IF YOU'RE THINKING OF ME

Amerikan "ses'ine yakın görüyorlar, Palace Brothers'dan, Sebadoh'dan, Pavement'dan hazzediyorlar. Barman diyor ki: "İngilizlere de yönelebilirdik. Prodigy, Tricky, Massive Attack, Stereolab, Tindersticks bizi müthiş etkiliyor. Ama bunun yanısıra İngilizler o müthiş despot basınları ve iğrenç yazılarıyla bizi Blur, Oasis, Bluetones ve bütün bu bok püsüre bulaştırmak istiyor..." Deus'un 1994'de çıkan "Worst Case Scenario" isimli bir "deneysel" yapıtı ve geçen sene büyük başarı kazanan "In A Bar, Under The Sea" albümü bulunuyor.

Orbit

Orbit, Boston'lu bir grup. Grunge–punk-rock hattında yelkenlerini açıyorlar, rüzgarı –adeta– yönlendiriyorlar. Orbit; Jeff Lowe Robbins (vokal, gitar), Paul Buckley (davul, vokal) ve Wally Gagel'den (bas,vokal) oluşan bir rock triosu. Robbins'in yatak odasında doğan bir grup kurma fikrinden bugünlere gelmişler. Robbins'in evinde kaydettiği parçaları Buckley çalışmaya başlamış, yapımcı Gagel, önceleri geçici olarak, bas ile onlara katılmış, derken bugünkü kadro oluşmuş.
"Biz yalnızca birlikte çalışan ve birbirini destekleyen bir grup olmak istedik... Satış artırma ve pazarlamayla uğraşmayız, sadece kayıtları yapar ve gerisine karışmayız" diyor Buckley. Orbit, ilk olarak Eylül 1995'te "La Mano" adlı EP'sini sundu, "Boys" filminde "Colored Water" parçaları yer aldı ve ilk albümleri "Libido Speedway" 1997'nin şubatında ortaya çıktı. Bugünlerde klasik gitar-bas-davul trio'sunun neo-şövalyeleri olarak anılıyorlar.

James

Mazileri 11 yıllık. Sihirli kent Manchester'den geliyorlar. 80'lerin sonunda dans ve rock'n'roll'un fokur fokur kaynadığı o vahada yetiştiler. Ama ortaya Beatles'a bile gönderme yapmaktan gocunmayan bir indie-rock çıkardılar. Sahnede delice -ya da kızılderilice- danslar eden müthiş karizmatik ve müthiş güzel sesli şarkıcıları Tim Booth olduktan sonra sırtları yere gelmezdi. Gelmedi. Üç-beş sene evvel beklenmedik bir karar aldılar: "U2 kadar büyümek istiyoruz". Belki de bu arzunun etkisiyle eserlerini Brian Eno'nun ellerine emanet ettiler. Ama öyle bir ortamda doğan "Laid"de hiç de büyük değil, son derece minimalist hisli depresif aşk şarkıları yer aldı. Uzun bir moladan sonra bu yıl "Whiplash" albümünü yayınladılar. İngilizlerin insana güven veren, "iyi ki varlar" dedirten grupları arasındalar.

Dishwalla

Dishwalla, 1992 yılında Santa Barbara'da kurulmuş. Vokalist J.R. Richards şöyle diyor: "Gerçek bir Santa Barbara sound'u yoktur. Speed metal'den kahve folk'larına kadar her şeyi hazmedebilirler. Şahsen ben, kendi müziğimizi yapabilene kadar hiçbir şeye dahil olmadım." Yine de Santa Barbara etkisini gösteriyor, Led Zeppelin'den Isaac Hayes'a, 80'lerin Brit-pop'undan Queen baladlarına uzanıyorlar, rock babında ne varsa kendilerine yediriyorlar, kâh oradalar, kâh burada. Zaten ilk çıkışları da bir Carpenters tribute albümüyle olmuştu. Albümleri "Pet Your Friends"de pop, alternative, soul ve klasik rock diyarlarında geziniyorlar. Tatlı bir popla başladıkları şarkıyı sert bir rock'la bitiriyorlar. İsimleri de enteresan: Dishwallalar, Hindistan'ın ücra köylerine çanak anten pazarlayan gezgin girişimciler. Grubun müziği de şehir yüzü görmemiş Hindistan köylülerinin o programdan bu programa dolaşmaları gibi. Müzikler ve türler arasında sınırsız zap'lar...

Booth&The Bad Angel

Hemen sol tarafta, CD'mizin James maddesinde bahsi geçen Tim Booth, Booth & The Bad Angel'daki Booth. Bad Angel ise, Angelo Badalamenti. Yani David Lynch filmlerinin memur müzikçisi. Bu tuhaf ikilinin bir kereye mahsus olmak üzere bir araya gelerek yaptıkları "Booth & The Bad Angel" ismindeki albümlerinde sözleri Tim Booth yazmış, müzikleri ikisi birlikte kotarmışlar. Suede'in ilk kadrosunda yer alan, sonra da Suede'e biraz büyük gelip ayrılan gitarist Bertrand Butler da Booth-Badalamenti ikilisinden desteklerini esirgememiş. Sonunda ortaya çıkan –James'e yakın– sound'a Badalamenti'nin genci, Booth'un yaşlısı denilebilir özetle. Hallerini gözünüzde canlandırabilmek için tutuşturun Leonard Cohen'in eline gıcır gıcır bir Fender Stratocaster, sonra da amplinin sesine kuvvet vermeden tenha bir parkta usulca tımbırdatmasını rica edin, geçin karşısına seyredin: "So Looong Marianne"...

Aboneyim abone

Roll–PolyGram işbirliğiyle vücuda getirilen Roll CD'si, gayet modern sound'lara sahip alternatif grup ve şarkıcıları bir çatı altında topluyor. Liste yukarda. Mal meydanda. İsterseniz satın alın, isterseniz Roll'a acilen abone olarak bedavadan edinin. Diyeceğimiz şu: Toplam 30 CD'ye sizin adınıza el koyduk. (Azı gitti, çoğu kaldı). Gerekli işlemleri yaparak aşağıdaki formu doldurup bize gönderen ilk otuz kişi (rakamla 30) bu CD'ye anında "ekstradan" sahip olacak. Netice-i kelam, postacının her ay evinize, işyerinize bir adet Roll getirmesini istiyorsanız (ki inanın postacı da bunu istiyor) **Roll'a abone olun... Yapı Kredi Bankası, Taksim Şubesi, Merve Erol adına açılmış 226300535905 nolu hesaba 2.400.000 TL yatırın, banka dekontunu ve aşağıdaki formu bize bir şekilde gönderin (faksla yın, postalayın, elden bırakın), hepsi bu...**

ROLL abone formu

1 yıllık abone bedeli 2.400.000 TL.dır.

isim/soyadı

adres

ehir

telefon-ev -i posta kodu

[film]

Şenlik Başlıyor!

4 - 8 Temmuz
Pulp Fiction
5 - 9 Temmuz
Sırlar ve Yalanlar
6 - 10 Temmuz
Piyano
7 Temmuz
Yeraltı
11 - 15 Temmuz
Ülke ve Özgürlük
12 - 16 Temmuz
Sessiz Gece
13 Temmuz
Bisikletçi
14 - 17 Temmuz
Carla'nın Şarkısı
18 - 22 Temmuz
Oyuncu
19 - 23 Temmuz
Acı Çikolata
20 Temmuz
Skandalın İsmi
21 - 24 Temmuz
Kızıl Oidipus
25 - 29 Temmuz
Cadı Kazanı
26 - 30 Temmuz
İlk Şövalye
27 Temmuz
Dokuz Ay
28 - 31 Temmuz
Kırmızı Leke

12.00 - 15.00 - 18.30 - 21.15

Emek Sineması
Tel: 293 84 39

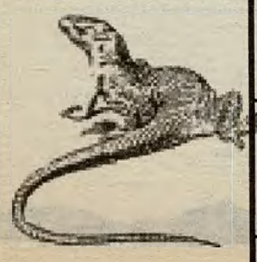

[konser]

1. BOZCADAA MÜZİK FESTİVALİ
Gezievi, Sarp Keskiner ile 18-20 Temmuz arası Bozcaada Kaleiçi mevkiinde bir müzik festivali organize ediyor. İstanbul Blues Kumpanyası, Tuzlu Nehir Beşlisi, Earth Union ve Lodos İkilisi, festivale katılan ekipler. Festival, konaklama ile ilgili bilgi ve bilet temini için Gezievi aranabilir. Tel: 245 50 86

[bar]

U:Ucuz **P:**Pahalı **O:**Orta

Guitar Cafe Bar
İstiklal Cad., Ayhan Işık Sok., no:21 Tel: 251 98 32. Açılış 14.:00, kapanış 2:00. (O) Cuma **Balkan Trio,** cumartesi **Acil Servis**.

Harry's Jazz Bar
Taşkışla Cad. Taksim. Tel: 225 70 00. Açılış 18:00. (P)

Kaktüs
İmam Adnan Sok., no:4. Tel: 249 59 79. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Naturel Sam
Serasker Cad. Pavlonya Sok. No: 40 Kadıköy Tel: 414 77 66-414 78 34. (O)

Gramofon
Tünel Meydanı, no:3. Tel: 293 07 86 Açılış 8:30, kapanış 02:00 (P)

Madrid
İstiklal Cad., İpek Sok. No:16 Açılış 14:00, kapanış 02:00 (U)

Gitanes
İstiklal Cad., Sadri Alışık Sok. no:20 Açılış 13:00, kapanış 02:00. (U)

Sefahathane
Atlas Pasajı, 209, Beyoğlu. Tel: 252 21 45. Açılış 10:00, kapanış 2:00. (P)

Club So (Ankara)
Turan Güneş Bulvarı, 274, Oran Yolu. Tel: 491 12 50. Açılış 19:00, kapanış 02:00. (P)

Manhattan (Ankara)
Çevre Sok. no:7 Çankaya-Ankara Tel: 427 62 63 Açılış 21:00, kapanış 04:00 (O) Pazartesi **Singles**, salı **Triangle**, çarşamba **Soul Stuff**, perşembe **Fender Blenders**, cuma **Manhattan Big Band**, cumartesi **Mustafa Hadi Dedi**

Tenedos (Ankara)
Kızılırmak Cad. no:29/A Kocatepe-ANKARA Tel: 419 34 50 Açılış 12:00, kapanış 23:30 (O)

Roxy
Aslanyatağı Sok., Taksim Tel: 249 48 39

Gölge Bar
SSK İşhanı, Çarşı Katı, Kızılay Tel: 434 09 78 Açılış 12.00, ka panış 02.00 (U) Pazar-pazartesi-çarşamba **Pilli Bebek**, salı **Gölge Blues**, perşembe **Pimple**, cuma-cumartesi **Grup Hayır**

Kemancı
Sıraselviler Cad. no:69. Açılış 11:00, kapanış 4:00. (O) Pazartesi **Deep**, salı **Egoist**, çarşamba **Kutsal Hazine Avcıları**, perşembe **Fresh Reggae Band**, cuma **Cins**, cumartesi **Juke Box**, pazar **Carisma**.

Kemancı (köprüaltı)
Sıraselviler Cad., no:91/1. Açılış 12:00, kapanış 2.00. (U)

Meis 1
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no: 7/2 Tel: 293 99 73 Açılış 13.00, kapanış 4.00 (O)

Meis 2
Mis sok. No 20 Tel 293 05 98 Pazar-pazartesi **Catharsis**, salı **Hüznün Gemisi**, çarşamba **Erkin Koray**, perşembe **Cem Karaca - Uğur Dikmen**, cuma **Gamlı Baykuş**, cumartesi **Yırtık Uçurtma**.

Urban
Kartal Sok. 6/A Galatasaray Tel: 252 13 25 Açılış 10:00, kapanış 01:00. (O)

Andon
Sıraselviler Cad., no:89, Tel: 251 02 22 - 244 40 90. Açılış 19:00, kapanış 04:00, cuma-cumartesi 06:00 (O) Her pazartesi 23.00'de **DJ Murat Şeker**, her salı 22.00'de **Kod Müzik**.

Caravan Rock Bar
İstiklal Cad., Balık Pazarı, Sahne Sok., no: 19. Tel: 243 42 47. Açılış 13:30, hafta içi kapanış 22:00, cuma-c.tesi 4:00. (O)

Bilsak
Sıraselviler Cad. Soğancı Sok. No. 7 Kat. 5 Cihangir (P) Tel: 293 37 74

Mavi (İzmir)
Cumhuriyet Bulvarı No: 206 Tel: 463 01 94 Alsancak Açılış 22:00, kapanış 01:00. (O)

Cafe Keyif Alkazar
İstiklal Cad. Alkazar sineması Tel: 252 01 62 - 249 64 68. Açılış 10:00, kapanış 01:00. (O)

Tribunal
Muammer Karaca tiyatrosu çıkmazı no:3 Tünel tel: 243 15 67 - 249 7179 (O) Pazartesi **Ali Aydoğan** Salı **Grup Kent Ozanları** Çarşamba **Süpriz Sanatçılar** Perşembe **Gönül ile Ahmet** Cuma **Muzaffer Özdemir** Cumartesi **Baran** Pazar **Tayyar**

Hayal Kahvesi
İstiklal Cad. Büyükparmakkapı sok. No:19 Tel: 244 25 58 Açılış 11:00, kapanış 02:00 (P) Pazartesi **Invictus** Salı **Acid Trippin** Çarşamba **Deniz Kızı** Perşembe **Egoist** Cuma **Jack Daniels** Cumartesi **Bulutsuzluk Özlemi**.

Mojo
İstiklal Cad. Büyükparmakkapı Sok. No:26 Tel: 243 29 27 (P) Pazartesi **Forthres**, salı **Known-X**, çarşamba-cuma **Blue Blues Band**, perşembe **Garage Band**, cumartesi **Pandora**, pazar **Balkan Trio**.

Vivache
İstiklal Cad. Meşelik Sok. No:26 Tel: 293 04 15 Açılış 10:00, kapanış 02:00 (O)

Haydar
Sıraselviler cad. No: 64 Tel: 243 46 01 Açılış 13:00, kapanış 02:00 (U)

The James Joyce
Tarlabaşı'ndan aşağı inerken sağda, İstanbul Sanat Merkezi'nin ikinci katı. Tel: 244 20 13 - 234 18 92 (O) Pazartesi **Grup Turna**, salı **Malabadi**, çarşamba **Irish Blues Night**, perşembe **Muzaffer Özdemir**, cuma **Tango Gecesi**, cumartesi **Irish and American Music Night**, pazar **Muammer Ketencoğlu ve Sumru**

Eylül
1. Cadde No: 23 Arnavutköy/İstanbul Tel: 257 11 09 – 257 06 99 (P)

Captain Hook
Cumhuriyet Cad., no: 349/1 Harbiye. Tel: 240 68 49. Açılış 17.00, kapanış 04.00. Cuma-cumartesi **Athena**. (O)

Hera
Kadife Sok. no: 10 Kadıköy Tel: 346 04 13. Açılış 12.00, kapanış 02.00. (P)

Karga
Kadife Sok. no: 16 Kadıköy Tel: 449 17 25 (O)

Cinema Cafe Bar
İstiklal Cad., no: 19 / A Beyoğlu. Tel: 252 95 10. Açılış 10.00, kapanış 04.00. (O)

North Shield
Güvenlik Cad., no: 11 Aşağı Ayrancı – Ankara. Tel: 466 12 66. Açılış 12.00, kapanış 01.00. (P)

Pandora
Gözcü Sok., no: 3 Anadolu Medeniyetleri Yanı Kale – Ankara. Tel: 309 32 80 Açılış 20.30, kapanış 03.00. (O)

[radyo] ↓

Onu hiç bu kadar yakından görmediniz

Açık Radyo 94.9

Pazartesi
Arzın Merkezine Seyahat
Gökhan Akçura
Temmuz ayı müddetince, daha doğrusu 7 Temmuz'dan başlayarak tam altı hafta boyunca John Cale tarihi. Kaçırmayın
20:00 - 21:00

Erkekler ve Kadınlar ve R&R
İştar Gözaydın-Cem Sorguç-Cüneyt Cebenoyan
Rock'ta cinsellik
21:00 - 22:00

Aksi Nota
Kod Müzik
22:00 - 23:00

Çarşamba
İstanbul'un Orta Yeri Sinema
Sevin Okyay
Filmler ve müzikleri
15:30 - 16:00

Perşembe
Yaşayan Blues
Eyüp İlbağ
22:00 - 21:00

Fotosentez
Roll
21:00 - 22:00

Elektrik
Murat Ertel
22:00 - 23:00

İnsomnia
Leyla Üstel
Uyuyamayanların müziği
01:00 - 03:00

Cuma
Hayalet Gemi
Murat Gülsoy - Ergun Kocabıyık - Nazlı Ökten
00:00 - 01:00

Cumartesi
Tuna'nın Beri Yanı
Muammer Ketencoğlu
17:00 - 18:00

Pazar
Murat Belge'nin Gizli Müzik Tarihi
Murat Belge
18:00 - 19:00

Radyo Anadolu

İstanbul 103.3
Ankara 103.7
Akustik Panaroma
Cuma 21:00 - 22:00
Hazırlayan ve sunan: Umran Beriş
Rock, soul, blues, jazz, oldies, new age, klasik ve etnik "unplugged"...

Kent Fm 101.1

1 ilâ 10 (Haziran'ın son haftası itibariyle)
1. Walking In A Hurricane **John Fogerty**
2. Everything **INXS**
3. Could You Be Loved **Joe Cocker**
4. Hole In My Soul **Aerosmith**
5. Midnight In Chelsea **Jon Bon Jovi**
6. Step Into My World Hurricane **# 1**
7. Spy In The House Of Love **Steve Winwood**
8. Brooke Shields Mouth **Eric Hamilton Band**
9. The Difference **The Wallflowers**
10. Anyway You Look **Northern Uproar**

[kitap] ↓

Anadolu Ağıtları
Ahmet Şükrü Esen, İletişim Yayınları, 255 sayfa.
Yerli sözlü gelenekte gerek töreni (türkünün çağrılması belli düzenli bir tören içinde yapılıyorsa), gerekse çağrılan metni ve onun ezgisini adlandırmak için özel deyimler vardır; ama bu deyimler anlam kesinliğinden yoksundurlar ve bu bakımdan da anlaşmazlığa yol açabilirler. Kimi zaman, "ağıt"ın bütün konu ve biçim özelliklerini gösteren bir parça, bakarsınız, çok genel anlamlı olan bir kelime ile, örneğin "türkü", ya da "deme" sözleriyle adlandırılmıştır; yahut, ayın bir deyim, örneğin "ağıt", hem ölü başında çağrılan türküyü, hem de içinde bu türkünün yer aldığı bir sıra törenlerin bir bölümünü (ölü başında ağlama, sızlama, giysileri sergileme vb.) gösterir; başka bir örnek alacak olursak: "Bozlak" kelimesi aslında herhalde yalnız belirli bir ezgi ile çağrılan ve sonu acıklı biten bir macerayı anlatan "türkü çeşidi"ni adlandırdığı halde, giderek hem türküyü, hem de bu ezgili metnin anlatı çerçevesi diyeceğimiz nesirli "hikâye"yi gösteren bir deyim olmuştur. Evlenme törenlerinin belli bir takım işlemlerle söylenen türkülere –tümüyle– "gelin ağıtı", "gelin yası" denir; aslına bakılırsa, bunlara vesile olan olayda ölüm acısı niteliğinde bir yön yoktur.
Anadolu Türkçesinde ağıt, bozlak, Azerbaycan dilindeki ağı eş-anlamlı ağla–, bozla– fiillerini vermiş olan bir köke çıkar; yas kelimesi ise Arapça, keder anlamına gelen ye's'den gelir.
(Pertev Naili Boratav'ın giriş yazısından)

[fanzin] ↓

Karakutu
Fanzinler memleketimizde taraftar topladıkça, işler çoğaldıkça –her ne kadar böyle bir şeyi tercih etmeyeceklerini düşünsek de– 'klasikler' ortaya çıkıyor. Klasik adaylarından biri, Karakutu. İçeriği ve biçimiyle dergi formatına çok yakın, hatta bir nevi ansiklopedi bile olabiliyor bazen. Haziran-temmuz sayıları onuncu Karakutu. Kapaklarında Ajda Pekkan'ın ilk dönem 45'liklerinden biri var ("Dünya dönüyooor, sen ne dersen deee...") . Hayli uzun ve okkalı bir Kafka dosyası hazırlamışlar. 'Serbest' yazıların dışında Soundgarden, Cahit Külebi, İsmail Baha Sürelsan hakkında bilgiler edinebilirsiniz. 'Serbest atış'lardansa 'hayata dair' çeşitli faydalar çıkarmanız, güzel okumalar yapmanız pekala mümkün. Üstelik mutadları üzre promosyonlarına (!) devam ediyorlar, bu sefer hediyeleri, çam sakızı çoban armağanı, bir ciklet. Hem çiğneyelim, hem okuyalım. Yaşasın fotokopi, yaşasın kaos!

[mektep] ↓

Jazz Stop Müzik Atelyesi
Jazz Stop, nice serüvenden sonra son şeklini almış gibi görünüyor. Önce bardı, ardından "kültür merkezi" niyetli bir kafe oldu, şimdi de müzik atelyesi. Bir müzik atelyesinde yapılacak en faydalı işlerden biri de, elbette müzik öğretmek. Jazz Stop'ta yaz ayı boyunca hızlandırılmış müzik kursları var. Büyükler için ayrı, 7-12 ve 12-15 yaş grupları için ayrı. Hocalar, Engin Yörükoğlu ve Oğuz Abadan. Dersler şöyle sıralanıyor: Klasik & flamenko gitar, caz, rock gitar, bas gitar, bateri & perküsyon, piyano, org, flüt, saksofon, armoni, klasik kontrpuan, caz armonisi, aranje/orkestrasyon teknikleri, solfej, şan. Müziği ustalardan, hem de bir mevsimde öğrenmek, her zaman yakalanacak fırsatlardan değil. Jazz Stop, Büyükparmakkapı Sokak'la Tel Sokak'ın birleştiği yerde, numarası 9/15. Tel: 252 93 14.

Baraka
Balo Sok. No: 1/2 Tel: 245 64 71 Açılış 13:00, kapanış 01:30 (U) Çarşamba **Umut-Taner**, perşembe **İhtiyaç Molası**
İstiklal Caddesi'nde Galatasaray Lisesi'ne gelmeden sağda Mudurnu Piliç'in üçüncü katında. Rivayete göre ismi Baraka filminden alınmış. Zile basınca karşınıza çıkan bay ve bayan garsonun ince bir süzüşünden sonra içeri giriliyor. Diğer Rock barların aksine özenilerek yaratılmış dekorasyon, ahşap masa ve sandalyeler ferahlık hissi veriyor. Yakışıklı rockerlar ve güzel bayanların masa uzaklığı gözetmeksizin kesiştiği bu mekanda gündüzleri blues, geceleri ağırlıklı olarak rock çalıyor. Ara sıra müziğin sesini kaçırsalar da önemli değil, kıyak mekan. Bira balon bardakta 150 kağıt.

İstanbul Blues Kumpanyası'ndan Sarp Keskiner (vokal, armonika, gitar, davul) ve Salih Nazım Peker (telliler, vurmalılar), birinci Moe Joe'dan Vefa Karatay (bas gitar), Earth Union'dan John Brain (keman, mandolin), Çağlayan Örge (telliler) ile birleşerek **Tuzlu Nehir Beşlisi** adında bir grup kurdular. Örge ve Keskiner'in mamulü garabet enstrümanlar kullanan grup, arkaik blues formlarının yanısıra bazı türkü ve sanat musikisi eserlerini yorumluyorlar. Tuzlu Nehir Beşlisi, temmuz boyunca her salı Arnavutköy'deki Eylül Müzik Kulübü'nde sahne alacak.

. 26 Temmuz, Üzümler olgunlaşıyor

Bak bu gece çok sinirliyim... Bana vakit kaybettirme... MİSTER NO, *Gine Korsanları*

rahmetsiz kennedy'e inat içiyorum ben bu castro puroları / gastro-gut revaçtayken / herkesin kafası iyiyken / ben küçükken küpüne düşmüşüm / düşmez kalkmaz bir jüpiter / promethe benim adım / beşiktaş'ta bir kahvede ateş koşturuyorum / doyumsuz nargilelere / güvercinler bana bir şey sormadan / konuyorlar barbaros heykeline **FERHAN ŞENSOY**

Bunu iyi düşün: sana bir saat hediye edildiğinde, onu her gün kurma zorunluluğu, bir saat olmayı sürdürebilmesi için onu kurma görevi hediye ediliyor sana, kuyumcu dükkanının vitrininde, radyo anonslarında, duvar

The Will To Live
BEN HARPER
(Sony Türkiye)

Kategorilerle konuşmanın kısıtlayıcı ve yetersiz olduğunu biliyoruz. Hele kategorilerin bilinçli bir şekilde karıştırılmasının 'trend' olduğu bugünlerde. Oysa kategori-dışı olanları tarif etmek için de yeterli tarih oluşmadı. 'Rock-soul-caz' karışımı diyoruz ve işi halletmiş oluyoruz, kategori-dışı olanı, bir yerine üç (belki dört ya da beş) kelimeden oluşan bir başka kategori içine yerleştiriyoruz.

Kategoriler illa laf olsun diye ortaya çıkmazlar, arkalarında bir tür, kimi özellikler, kültürel karşılıklar vardır. Kategorilerin ve türlerin karışmasıyla ortaya çıkan müzik ise henüz kendi vücudu içindeki ayrımları net olarak çizmedi. Tür melezi müzik her şeyden önce metropolis müziği, orası kesin. Çokkültürlü kentlerin sakinlerinin ürettiği ve dinlediği... Bu, rock'dan bilmem nereye kadar uzanan türlerin karışımından ve kimyasal tepkimesinden de oluşabilir, tekno gibi, bütün kültürlere eşit mesafede duran saf ses kümelerinden de... Her iki eğilimin de ana damar haline geldiğini görüyoruz. Geçen sayıda D.B., Jeff Buckley, Beck ve Ben Harper'ı 90'ların sacayakları olarak anmıştı. Gerçekten de Jeff Buckley ve Beck tanımlamaya çalıştığım ilk akımın iki uçtaki örnekleri. Diğer ana damardaki ses mühendislerini ise biliyoruz. Peki bu ana damarlar içinde Ben Harper ne arıyor?

Sanırım, Ben Harper beklenmedik misafir. On yıl önce popüler müziğe onun gibi bir adamın düşeceği düşünülemezdi bile. Belki de onun ortaya çıkışı bir tesadüf, bilemeyiz. Ama öyleyse bile, hoş bir tesadüf. Ben Harper'ın müziği, koca bir geleneğin (blues, folk, soul, rock, reggae ve hatta country) dışta bırakılmış alanlarından oluşma uçsuz bucaksız bir toprak açıyor önümüze. Türlerin karışmasının bir trend olmadığını, müziğin gerçek hikayesi olduğunu biliyor (reggae de, tıpkı rock'n'roll gibi siyahlara ve beyazlara ait birçok türün karışımından çıkmamış mıydı?).

İlk dinleyişte Ben Harper'ın müziği, yontulmuş, rafine bir müzik izlenimi veriyor; sesindeki ve üslubundaki yumuşaklık aldatıcı olabiliyor. Bir-kaç dinleyişte bunun aslında çiğ, oluşmakta olan, devinen ve evrilen bir müzik olduğunu farkediyorsunuz. Genelde sanatçıların, bitmiş, mesajını bağıran ürünlerle sahneye çıktığı son yıllarda, Ben Harper müziği canlı ve tarihsel bir nitelik kazanıyor. O, albümlerini takip etmekten ayrı bir zevk duyacağınız bir adam. "Welcome To The Cruel World", "Fight For Your Mind" ve "The Will To Live" birer durak. Daha şimdiden dördüncü albümünü beklemeye başlayabilirsiniz.

Ben Harper bu albümünde de, artık alamet-i farikası sayılan Weissenborn gitarını elinden düşürmüyor, ama çoktandır tozlanmaya bırakılmış, sadece 20'li ve 30'lu yıllarda üretilmiş bu aletin etkileyici sesine sığınmıyor. Gayet ekonomik ve dikkatli kullanıyor, başka enstrümanlara da bol bol yer ayırıyor, onlar da söz alıyorlar; değişik şarkıları, değişik enstrümanlar sırtlayıp götürüyor. Dolayısıyla bir grup müziği bu. Ben Harper ve grubu Innocent Criminals üyeleri asla birbirlerini yüz üstü bırakmayan müzisyenler. Harper'ın sesinin de ayrı bir enstrüman olduğunu, fısıldamakla birlikte alçak sesle konuşmadığını eklemek gerek. Albümde sadece onun sesiyle ayakta duran "Widow of A Living Man" gibi dört dakikalık bir balad var. Üçüncü albüme nefesliler de sıkı bir şekilde girmiş. "Mama's Tripping", Ben Harper'ın soul ve funk'a iyiden iyiye ısındığını gösteriyor. Anadolu aşıklarını dinlediğini bildiğimiz Harper, "Jah Works"te bizzat saz çalıyor. (Aynı ilgiden mi kaynaklanıyor, bilinmez ama, "Roses from My Friends" şarkısı da, Pir Sultan Abdal'dan bildiğimiz, 'düşmanın taşı değil, dostun gülü incitir beni' deyişinden bahsediyor.)

Ben Harper, alçakgönüllükle de olsa, kendine bir Bob Marley misyonu biçmiş durumda. Üstelik bu yükün altında ezilmiyor. "Homeless Child", "The Will to Live" gibi şarkılarda derinden konuşuyor, rahatsız etmeyen bir bilgelik akıyor neredeyse. Ben Harper hüzünlü olduğunda çok iyi, ama neşeli olduğunda da hiç fena değil. Albümlerinde de bu iki duyguyu dengelemeye dikkat ediyor. Sonuçta Harper'ın hüznü de karanlık bir hüzün değil zaten. Bunun sırrı belki de, tüm geleneği hiç zorlanmadan sırtlayıp asri zaman müziği yapmasında yatıyor... Ben Harper'ı dinlerken tarihi bir müzik olayına günü gününe şahit olduğunuzu hissedebilirsiniz. Çoğu efsane (Robert Johnson, Charlie Parker, Muddy Waters vs.) sessiz sedasız doğmadı mı? ***O.G.***

Mother Nature Calls
CAST
(Polygram / Raks)

Bir süredir İngiltere'de müzikal olarak net bir şekilde ayıramadığımız, dolayısıyla özgünlüklerinden de bir yere kadar bahsedemeyeceğimiz gruplar, popülariteyi son kertede kullandıkları ölçüde parsayı topluyorlar. Eksiği yok ama fazlası da yok deyip, Kula Shaker'ı biraz ayırıp, Oasis'i de kabul etseniz bile, magazinin ve endüstrinin güdümlediği bir müzik Brit-pop. "Manchester sound"un bazı grupları ile adadaki müziğin bu hale dönüşümünün emareleri ortaya çıkmaya başlamıştı gerçi. Cast da Brit-pop temelinde değerlendirilen ve mistik kulvarda yer alan gruplardan biri. İlk albümleri "All Change" 1995 tarihinde, tüm zamanların en çok satan gruplarına (The Who, Cream, The Jam vd.) ilk albümlerini yapan Polydor Records'dan çıktı. Brit-pop nabzı ile taşra kulüplerinden Londra Brixton Academy'ye ilerlemeleri üç yıldan az sürdü. İngiltere listelerine gediklendiler ve "All Change"in üç-dört milyon satması ile bir platin plak edindiler. Cast'ın yeni ve ikinci albümleri "Mother Nature Calls", gene Polydor Records tarafından John Leckie'nin prodüktörlüğünde üç ayda kaydedildi. John Power, Kula Shaker'dan Crispian Mills ile girdiği bir muhabbette "Müzik bir sihirdir ve sihirli, büyülü şeyler yol açar" diyor. Ruhani hallerine berraklığı yüklemeleri ile bildik Brit-pop çizgisini sürdürüyorlar. "Mother Nature Calls"da vals çeşnili "Tell Me What To Do", hüznü ve vokal devinimi ile ön plandaki parçalardan biri. İlk albümden "Flying"in yerine aday olarak başarıya ulaşmış lokomotif parça "Free Me"; 60'lar ve Beatles'ın yoğunlaştığı "On The Run"; yalın "Live The Dream"; reggae formatında girip ilerde de ara ara hissettiren "Soul Tied"... Bütün gün mırıldanabileceğiniz bir albüm. Art-nouveau'nun "her çağa ve yere kendi sanatı ve sanata özgürlüğü"nü düstur edinerek Brit-pop'a uzaktan bir selam gönderilebilir sadece. Brit-pop ile aranız varsa, takip edilebilir birkaç gruptan biri. ***C.S.***

Çocukluğumda, İstanbul'un hemen her evinde, saat başlarında "Entarisi ala benziyor"u, yahut "Üsküdar'dan geçer iken"i çalan masa saatleri vardı. Bunlar o devrin işporta mallarıydı. Sonra üstü al bayraklı, "Hatıra-i İstanbul"lu, veya "Hürriyet, Adalet, Müsavat" yazılı kahve fincanları peydahlanmıştı.
AHMET HAMDİ TANPINAR, Beş Şehir

Yumuşak huylu bir insan olan Vincent Artus, karısından başka kimseyi öldürmüş değildi.
JEAN-MARIE LACLAVETINE, Usulca

saatinin gonglarında saatin doğru olup olmadığını kanıtlama takıntısı hediye ediliyor sana. Onu kaybetme, onu çaldırma, onu düşürme ve kırma korkusu hediye ediliyor sana. Markası ve onun diğerlerinden daha iyi olduğu güvencesi hediye ediliyor sana, sa-

Curtains
TINDERSTICKS
(PolyGram/Raks)

Tindersticks'in ilk albümünün kapağında farbalalı uçuk kırmızı kloş eteğini savuran bir flamenko dansözü vardı. Tindersticks'in ikinci albümünün kapağında, kup çizgileri çekilmiş, henüz yakası, kolu takılmamış ceketlerini prova eden grup elemanları vardı. Tindersticks'in üçüncü albümünün kapağında gonca gül desenli döşemelik, perdelik mat kumaşlar var... Takip edenler bilir, altı seneden beridir Tindersticks usûl bilen zarif bir müzik üretiyor. "Ölçü"nün rock'unu yapıyor. Müziği bir "kumaş" işi olarak görüyor. Seslere bir "terzi"nin gözüyle bakıyor. Bas bariton Stuart Staples'ın eşlik orkestrası inanılmaz bir ahenk tutturdu gidiyor: İnce ince sızlayan gitarlar, üzerinden şöyle bir yağmur serpintisi geçen tuşlular, babadan kalma bir duvar saati gibi işleyen bateri... Bu müziğin damarlarında yaylılar dolaşıyor, trompet küçük bir akvaryumun içinden ötüyor. Tindersticks'in referansları "hikayeci" Lee Hazelwood'dan "münzevi kovboy" Townes Van Zandt'a kadar uzanıyor. Müzikleri Scott Walker, Leonard Cohen, Serge Gainsbourg, Bryan Ferry, Tom Waits ve Nick Cave "alıntı"larıyla dolup taşıyor. (Grup, daha önce Townes Van Zandt'dan "Kathleen" [single], Tom Waits'den "Mockin' Bird" [Tom Waits tribute albüm: "Step Right Up-The Songs Of Tom Waits"] şarkılarını cover'ladı, Nick Cave & The Bad Seeds'le beraber bir sürü konsere çıktı.) Bu geniş ailenin tüm fertleri gibi Tindersticks de gam yüklü noktürnler besteliyor. Altı senelik bir grup olmalarına karşın üç "tam" albümleri, iki "live" kayıtları, albümlerine almadıkları birkaç single'ları ve Claire Denis'nin filmi "Nenette et Boni" için hazırladıkları bir soundtrack'leri var. Yeni yayınlanan "Curtains" isimli üçüncü albümde, zenginliğinden bir şey kaybetmemesine karşın iyice içine kapanan, ağırlaşan, yoğunlaşan, insanda nefes darlığı yaratan bir Tindersticks sound'uyla karşılaştık. Stuart Staples sanki bütün şarkıları dudağında külleri uzamış bir cigarayla okuyor. İlk albümlerinde de 50'li, 60'lı yılların pop baladları ve Fransız yeni dalga filmleri atmosferine sadık kalmışlardı, ama bir taraflarıyla da özel bir sessizlik yaratmak uğruna gürültüyü kurcalayan, sakin sakin giderken aralara "noisy" cümlecikler katıp eğlenmeyi tercih eden bir laboratuardı Tindersticks. Şimdi bu türden "ters" seslere sadece "The Fast One" isimli parçada yer var. "Rented Room", "(Tonight) Are You Trying To Fall In Love Again" ve "Bathtime" dışındakiler insanı kederlere boğan külçe gibi şarkılar. Ama hepsi de kendi panzehirini içinde barındırıyor. Albüm üstüste birkaç sefer dinlendiğinde bu "Kimseye etmem şikayet/Ağlarım ben halime" hali, gitgide yerini tuhaf bir boşvermişlik duygusuna bırakıyor. Kendinizi evden dışarı atıp gölgenizi çaktırmadan kontrol ederekten ağır ağır gecenin içine karışmaktan başka çıkar yol yok. Ondan sonrası geceye ve size kalmış. ***D.B.***

Vanishing Point
PRIMAL SCREAM
(Sony Türkiye)

Primal Scream döndü. Tayfa, bizim için güvenilir adam statüsündeki müzisyenlerden oluşuyor. Döndüler ama beklendiği gibi "Stonesy" değil, "Stoned" çalıyorlar. Bobby Gillespie, "her parçanın arkasında çok sıkı bir hap var" diye özetliyor albümü. Elektronik efektler, bir Cüneyt Arkın gücünde yumruk gibi gitarlar ve bilgisayar işi girdaplı ritmler var. Kaydederken nimbüs bulutlarına tutunup çalmışlar. Walkman'de dinlemek insanda kontrol edilemez hisler uyandırıyor. Primal Scream ile benim gibi "Screamadelica"–"Give Out But Don't Give Up" arası tanışanlar, bu albümü dinlerken biraz yetim oğlan muamelesi görebilirler. Lakin Spin mecmuası grubun hiçbir zaman rock'n'roll geleneğine ait olmadığını fakat rock'n'roll'a dışarıdan çok şey taşıdığını; bu arada da biraz rock'n'roll çaldığını belirtiyor. Üyelerin soul müzikle çok sıkı bağlantıları olduğunu, Gillespie'nin Ornette Coleman, Rahsaan Roland Kirk hastası olduğunu, Coltrane'i peygamber belledğini biliyoruz. Onlarla ilgili asıl ilginç olan, tasarlanmamış bir biçimde soul ve rhtyhm and blues'un içerisindeki terli adrenaline sahip çıkmaları. Scream elemanları, 2000'lerin kozmik hipster'ları. Onların müziğinde Sly And The Family Stone, The Orb ile çiftleşiyor. Bir nevi feza soul'u yapıyorlar. Prodüktörlerinin dediği gibi, parti hali bu albümde de devam ediyor. Albümü dinlemek, efektlerden mütevellit zaman zaman zorlaşsa da, nerede ve ne durumda dinlemek gerektiğini de açıkça işaret ediyor. Parçalar üzerine tek tek konuşmak, bu albüm için çok da kolay değil, zira albümün konsept olduğunu söyleyebiliriz. Ama "Trainspotting" ritmik yapısıyla, "Medication" bir önceki Stones öykünmeci çizgiye yakınlığıyla diğer parçalardan ayrılıyor. Bir de Hawkwind uyarlaması "Motörhead" ilgimizi çekti. Parça hak ettiği kaotik halet-i ruhiyeye Primal Scream sayesinde kavuşmuş. Çocuklar sıkı çalışmış, iyi uyuşmuşlar. ***S.K.***

Living On The Road
JOANNA CONNOR
(Roadrunner / Majör)

Joanna ve benzerleri sayesinde blues, gün geçtikçe anlamsızlaşıyor. Bazı moronlar chorus efektli gitarlarla slide çalıyor, gürültü etmeyi marifet belliyorlar. Connor ve arkadaşları ziyadesiyle kötü blues çalıyorlar. Yaptıklarına Jimmy Vaughan, Luther Allison, Kenny Neal veya Lucky Peterson'ın yanında modern blues da demek mümkün değil. Connor, bembeyaz sesi ve özelliksiz vokali ile elekaltı bar blues'u icra ediyor. İlginç olan, berbat gitaristinin ve basçısının siyah olması. Blues dinlemeye merak salan metalcilere şiddetle tavsiye edilir. ***S.K.***

1 Ağustos, Eyyam-i bahûr (En sıcak günler, 1-7 Ağustos)

bıyıklarım gül kokuyor / yüreğim eyyam buhur
FERHAN ŞENSOY

Göksel kızımızın sabırlı şarkısındaki o enteresan gitar meseleleri dikkatimizi celbetmedi değil. Aferin! Amma, gelin görün ki, kızımız Felsefe Bölümü'nü terketmiş imiş. Şimdi olmadı bak! Zira, felsefe güzel şeydir, hoş şeydir...

atini diğer saatlerle karşılaştırma eğilimi hediye ediliyor sana. Sana bir saat hediye edilmiyor, aslında sensin hediye edilen, saatin doğumgününde. **JULIO CORTAZAR**, *Açıklayıcı Bilgiler El Kitabı*

Pleasure and the Pain
SAGA
(PolyGram/Raks)

1997, ilk aylarından itibaren birçok progressive rock grubunun yeni stüdyo albümüne tanık oldu. Rush ("Test For Echo"), Shadow Gallery ("Carved In Stone"), Queensryche ("Hear in the Now Frontier"), Marillion ("This Strange Engine") bunlardan bazıları. Önümüzdeki aylarda yepyeni Dream Theatre, Genesis ve IQ albümleri de elimizde olacak. Şimdi de bu klas rock kervanına Saga kapılıyor: 13. albümleri "Pleasure and the Pain". Rush'dan sonra Kanada'nın en önemli rock grubu olan Saga'nın 20 yıl sonra ilk defa Türkiye'de bir albümünün yayınlanması da ayrı bir özellik. Bazı eleştirmenler, ilk defa 1978'de sahneye çıkan Saga'yı neo-progressive akımın öncüsü olarak nitelendirmişlerdi. Vokalde Michael Sadler, basta Jim Crichton, gitarda Ian Crichton, klavyede Jim Gilmour ve davulda Steve Negus'dan oluşan Saga, ilk günlerden beri aynı kadro ile, ama yeni albümlerinde davulu Glen Sobel çalmış. Saga için bu alanda en cesur grup denilebilir, çünkü grup, 20 yıllık müzik hayatı boyunca birçok değişik türde denemeler yaptı, birbirinden oldukça farklı albümler ortaya çıkardı. 1978-83 yılları arasında yayınlanan klavye ağırlıklı Saga albümleri ("Saga", "Images at Twilight", "Silent Knight", "Worlds Apart" ve "Heads or Tales") 80'lerin neo-prog rock gruplarına önemli fikirler verdi (Marillion ve IQ gibi). Bu dönemde Saga, 70'lerin karmaşık senfonik rock tarzını daha basite indirgeyerek çok daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaştı. "Behaviour" ve "Wildest Dreams", kısa parçalardan oluşan AOR albümler niteliğindeydi.

1987'de Michael Sadler bir solo albüm çıkardı, Jim Gilmour ve Steve Negus, GNP adında bir yan grup kurdular. Saga'nın dağıldığı ve bittiği haberlerinin yayıldığı sırada grup, "The Beginners Guide to Throwing Shapes" albümü ile tekrar ortaya çıktı. "Security of Illusion" (93) ve "Steel Umbrellas" (94) albümlerinde senfonik klavyelerin yanısıra, Ian Crichton'ın heavy gitar sound'u hakimdi. Sonradan çekilmeyen bir film için yazılan şarkılardan oluşan "Steel Umbrellas" o güne kadar yapılan en ticari albümleri oldu. 1994'de yayınlanan "The Very Best Of Saga", mükemmel bir toplama albümdü. (Türkiye'de CD formatında bulunabilir). Saga, 1995'de kariyerinin başyapıtı olan "Generation 13"i çıkardı. Bu albüm sadece Saga'nın değil, prog-rock tarihinin en önemli konsept albümlerinden biri, Marillion'ın "Brave"inden sonra, 90'ların en önemli ikinci konsept albümü oldu. Amerikalı yazarlar Neil Howe ile Bill Strauss'un kitabı "13 Gen Abort Petry Ignore Fail"den yola çıkılarak yapılan albüm, 200 yıllık Amerikan rüyasının esasları olan iyimserlik, umut ve inancın çöküşünü ve gelecek nesillere nasıl bir korku, vahşet, umutsuzluk dolu kirli bir çevre bırakıldığını anlattı. Saga'nın ilk defa bir filarmoni orkestrası da kullandığı bu yapıtta, Jim Gilmour'ın hammond org ve piyanosu ile Ian Crichton'ın sık gitar soloları "Generation 13"in göze çarpan karakteristikleriydi. Ve tabii, Michael Sadler her zamanki gibi en dramatik vokal ustalıklarını da sergiledi.

"Yıllar dirilince / Zaferlerimiz ve çöküşlerimizle / Oradaydık / Keyif ve ızdırap için..."

Son albüm "Pleasure and the Pain" için, belki de Saga'nın en deneysel ve alternatif yapıtı denilebilir. Albüm, adından da anlaşıldığı gibi, keyifli ve acı yönleriyle yirmi yıllık bir kariyerin sentezi niteliğinde. Genelde yoğun gitar ve klavyelerin iç içe geçmiş sound'undan oluşan albümde, progressive rock motifleri, agresif hard rock ile melodik pop kalıplaryla ustaca bir araya getirilmiş. Birbirinden farklı on parça, Saga'nın müziğinde yirmi yıl boyunca denediği çeşitli tarzları mükemmel bir şekilde sergilemekte. "Gonna Give It To Ya", özellikle ilk dönem senfonik Saga tarzının iyi bir örneği. "Heaven Can Wait" ve "How Do You Feel"da 80 ve 90'ların hard rock, "Where's My Money"de de günümüz tekno türleri denenmiş. Ayrıca Saga'nın 1979 albümü "Images At Twilight"dan bir parça, "You're Not Alone"un 97 versiyonu ile bir George Harrison cover'ı da albümdeki sürprizler arasında.

Her ne kadar "Pleasure and the Pain", Saga'nın bugüne kadar yaptığı en ticari albüm olsa da, progressive müziğin ayrıcalığı ve Saga kalitesi, müziğin her notasında hissedilmekte.

"Ve zaman yitmeye başladıkça / Her şey bir keyif olmuş, ızdırap değil..."

"Pleasure and the Pain", bütün Queensryche, Rush, Dream Theatre, Marillion gibi klas müzik dinleyicilerinin hiç düşünmeden arşivlerine dahil etmeleri gereken yılın en önemli albümlerinden biri. **A.E.**

Unleash The Beast
SAXON
(Virgin / Kent)

Yaşımız biraz ilerledi mi nedir, bazen bir vesileyle aklımız eski günlere gidiyor, anında "ya, neydi o zamanlar" muhabbetinin içinde buluyoruz kendimizi. Bazı isimler, şarkılar, gruplar ya da müzik türleri var ki, hiç beklenmedik bir anda karşımıza çıktıklarında bu tarz bir halet-i ruhiye anında şekilleniyor. İlk tepkimiz "bu adamlar hâlâ yaşıyorlar mı" oluyor, sonra eski zamanlardan konuşmaya başlıyoruz.

Bu hafta yayınlanan yeni albümlere bakarken, bir albümün kapağı, kapağındaki çizim, grubun adı ve albümü dinlediğimizde kulaklarımızdan girip beynimize giden müzik aynı hisse kapılmamıza yol açtı. Karşımıza çıkan albüm, Saxon isimli grubun, kapağında tipik heavy metal albümünde görülebilecek bir canavar çiziminin yer aldığı yeni albümüydü. Elimizde değil, zihnimiz heavy metal'in "altın çağı" 80'lere gitti. Lise sıralarının heavy metal fanlarının, hatırladığımız kadarıyla, sevdiği, saydığı gruplardan biriydi Saxon. Speed, trash, black, death gibi isimlerle müsemma, türün takipçisi olmayanlar için aralarındaki farklılıklar kendilerinden menkul yığınla heavy metal topluluğunun dinlendiği günlerdi. Aklımızda kalan bir hadise var, o da şu: Genelde rock çevreleri, kimin tarafından ortaya atıldığı ve belgelendiği belli olmayan bir takım hikayelere inanıp bunları anlatmaya bayılır. O yıllarda da heavy metal grupları hakkında, genelde hikayeye kendi gözü ya da kulağıyla şahit olan bir arkadaşın referans gösterilmesi suretiyle, bu tarz hikayeler anlatılırdı. WASP'ın bir konser videosunda bir dananın kıçına dinamit sokup ateşlemesi, Ozzy Osborne'un bir gorilin kafasını baltayla koparması falan gibi hikayeler arasında, Saxon'la ilgili bir tanesi şöyleydi: Türk düşmanı olduğu söylenen Saxon grubu –öylelerse şaşırmayız, çünkü genel olarak, istisnai bazı isimler dışında heavy metal ırkçı, gerici, sağcı, cinsiyetçi bir müziktir– "Kill The Turks" diye bir şarkı yapmış. Şarkının intro'sunda ise, İstiklal Marşı'nı gitarla çalmaktaymışlar. Şarkının olduğu albümün Türkiye'ye girmesi de yasakmış. Doğruluğunu bilemeyiz, biz o yıllarda bu hikayeyi, daha bir dolu hikayeyle birlikte, bir arkadaşlarını referans göstererek bize anlatanların yalancısıyız. İşte Saxon'un yeni albümünü görünce aklımıza gelen tüm o muhabbetler, o korkunç kapaklar, albümler, takılar, yüzükler, "bizi sevin, aslında biz iyi çocuklarız" yakınmaları, tiraj rekoru kıran fanzinler ve daha bir dolu şey geldi, yüzümüzde hoş bir tebessüm belirdi. Hatıraları bir yana bırakır da albüme gelirsek... Kapağından içerdiği müziğe kadar her şeyiyle, sanki on yıl önce derin dondurucuya konulmuş da, bugün çıkarılmış bir albüm. Neredeyse dünya kurulduğundan bu yana var olan gitar riff'leri, vokal teknikleri, heavy metal'in o komik gotik korku motifleri ve daha bir sürü detay... Hepsi hâlâ yerli yerinde. Anlayacağınız, bildik heavy metal işte! Demek ki hâlâ bu tarz müzik yapanlar ve bunları dinleyenler varmış dedik kendi kendimize. Sonra aklımıza güvenilir insan Jello Biafra'nın, Dead Kennedys plağı "Frankchrist"ın içine koyduğu poster yüzünden yargılanışı geldi. Posterde pörsümüş salatalıkları andıran penis fotoğrafları vardı ve plağı satın alan bir genç kızın babası tarafından Biafra hakkında dava açılmıştı. "Çocuğunuz bu posterle eve gelse neler hissedersiniz?" diyen yargıca, Jello şu yanıtı veriyordu: "Çocuğum eve 'Top Gun' filminin videosuyla ya da gerici bir heavy metal plağıyla gelse daha çok sinirlenirim." Sonra aklımıza haysiyetli Jello'nun bir şarkısı geldi. Şöyle diyordu: "Aletim yeterince büyük mü / Beynim yeterince küçük mü / Beni bir rock star yapmanız için?" Demek ki aranan şartlara haiz müzisyenler de, dinleyiciler de hep var olacak diye düşündük. Biraz moralimiz bozuldu ama, fazla uzun sürmedi. **S.S.**

54→

Lâleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız CEMAL SÜREYA	3 Ağustos, Hurma zamanı	Eskiler alıyorum / Alıp yıldız yapıyorum / Musiki ruhun gıdasıdır / Musikiye bayılıyorum / Şiir yazıyorum / Şiir yazıp eskiler alıyorum / Eskiler verip musikiler alıyorum / Bir de rakı şişesinde balık olsam **ORHAN VELİ**
Sirayet kaidesidir. Buraya da sirayet edecektir. **Süleyman Demirel**	Formel gömlek	
Dün gece resmini ateşe attum / Yanarken mahzun bir bakışın vardu / Alevler sardı hemen seni kıskandum / Pişmanım sevgilim çaresiz kaldum / Çaresiz kaldum.... **Arif Susam**		Bütün servetime Apo sahip olmak istiyordu... *(Bkz. 2/5 BZ)*

The Saint
Soundtrack
(Virgin/Kent)

Detektif romanları yazarı Leslie Chartens'in yarattığı Simon Templer adlı kurgu şahsiyet, 1960'larda bir televizyon dizisi olarak popülarize olmuş ve 70'lerde de bizim cam ekranlarımıza düşmüş, ki ben bunu (yaşım itibariyle değil, hafizam itibariyle) hatırlamıyorum. O yüzden olsa gerek ki, diğer bakış açıları bir yana, bu filmi eski versiyonlarına referanslayamıyorum, dolayısıyla da yadırgayamıyorum. Önce kendinden kaçan bir gezgin, Aziz Simon Templer ve gayet maliyetli, seri kurgulu bir tekno-action. Ya da teknolojinin her gün kendini tüketip yeniden kurma bağlamında ele alırsanız, bir pop-action. Bununla bağlantılı olarak da tekno-pop, elektronik müzik ağırlıklı bir soundtrack albüm ve Graeme Revell'ın (bir diğer benzer projesi "The Crow") film bazında derleme ve düzenlemeleriyle ortaya çıkmış. Gerçi filmi izlerken çoğu hareketli film ve müziklerinde olduğu gibi parçaların bir çoğunu iyi yakalayamıyorsunuz. Orbital (The Saint Theme) ve Moby'nin (Oil 1) film için özel kotardıklarının yanında; Sneaker Pimps'den bir Nellee Hooper miksi "6 Underground", gayet hisli bir Luscious Jackson yorumu (Roses Fade) –ki filmde de aşk temasını oluşturuyor– uzun ve sıkıcı The Chemical Brothers (Setting Sun), Duran Duran'ın dimdik ayakta olduğunu kanıtlayan "Out of My Mind", artık iyice kulaklarımızın alıştığı bir Daft Punk parçası "Da Funk", albümün babası David Bowie'den "Little Wonder" (D. Saber Dance Mix), en iyi parça kabul edilebilecek "A Dream Within A Dream" ile Dreadzone, Underworld, Fluce, Everything But The Girl, Duncan Sheik, Superior yani kulaklarımızın yeni tarafı hep burada. Bir iki istisnayı saymazsanız, yeni müzisyenlerin derlemesi olan albüm sizi bir girdabın ağzına götürüyor ve albümün sonlarına doğru Dreadzone ile artık yukarıdan ümit kesmeyi, son parça "Before Today"deki Tracey Thorne'un sesiyle de gömüldüğünüzü anlıyorsunuz. Aslında Wim Wenders'in önemli katkısıyla süregelen bu tür çalışmalara artık sık rastlar olduk. İster film ile özdeşleştirin, ister kendi başına bir albüm olarak dinleyin The Saint 'Soundtrack'i; müzikal dağınıklığı olmayan, toplama albüm mahiyetinde müzik ve film endüstrisinin parlak çocuklarından biri. ***C.S.***

Batman & Robin
SOUNDTRACK
(WEA / Balet)

Yarasa kılıklı adam, yine görkemli bir kadroyla döndü: Arnold Schwarzenegger, son yıllarda ardarda elde ettiği "Amerika'nın en yakışıklı erkeği" ünvanının sinirlendirici gururuyla dolaşan George Clooney, "Kadın Kokusu"nda Al Pacino'nun ergen yardımcısını oynayan Chris O'Donnell, Uma Thurman ve Aerosmith'in Liv Tyler'dan sonraki ikinci klip kızı Alicia Silverstone... Oyuncu kadrosu iyi de, soundtrack kadrosu pek içimizi açmadı. Açılış Smashing Pumpkins'den, "The End Is The Beginning Is The End" isimli vokali hayli etkili, gerilimi yerinde başarılı bir parça. Fakat ikinci şarkıda öyle bir saçmalığa batıyorsunuz ki, tarifi ne mümkün. Üçüncü şarkı hakeza. Üstelik, türler arasında dolaşıyorsunuz, ne dinlediğinizi Allah bilir, kafi miktarda ileri sarmazsanız, dinden imandan çıkmanız işten bile değil. İleri sararsanız, karşınıza Arkarna diye birileri çıkacak, o kadar kötü değiller, ama asıl bomba R.E.M. Şarkılarının adı "Revolution", neredeyse "devrimci şiddet" uygulamışlar, ziyadesiyle sertler. Dedik ya, bir orada bir burada dolaşıyorsunuz diye, onlardan sonra gayet yumuşak bir iniş yaşıyorsunuz. Adını sağdan soldan duyduğumuz Jewel diye bir kız, profilden Pınar Aylin'e benziyor, merak ederdik, merakımızı giderdik. Gayet düzeyli bir popçu olabileceğinin işaretleri var bu şarkıda. Davulda ise beklenmedik bir ismi misafir etmiş: Omar Hakim. Goo Goo Dolls'u derhal geçelim. Lauren Christy derler hatunun kıvılcımlı gitarlarına biraz takılalım ve güzel insanlara yaralım: Soul Coughing, albümü kurtaranlardan. "The Bug" isimli parçaları sıcağı sıcağına albüme yetişmiş, performanslarında eksik yok, yüzümüzü güldürdüler. B yüzü Moloko'yla açılıyor, parçaları yarın öbür gün uğrasak burjuva kulüplerinde kulağımıza çalınabilecek şarkılardan, ne var ki, onların da güzelleri var, bu da onlardan. John Mellencamp'le düetlerinden hatırımıza düşen siyahi basçı/şarkıcı Me'Shell Ndegéocello, enteresan bir elektro-soul havası tutturmuş, dinlemekte fayda var. Tahammül sınırlarınızı aşmazsa, bir elektronik işiyle Underworld de emrinize amade. Final, yine Smashing Pumpkins'den. Neticede, dememiz o ki, Gotham şehrinde müzik yavaş yavaş ölüyor. Bir evvelki Batman soundtrack'i meğer ne kadar şahaneymiş! O U2'lu, PJ Harvey'li, Mazzy Star'lı, Michael Hutchence'lı compilation bunun yanında ciddi bir "klasik" olarak kalıyor. "Birkaç iyi adamın hatırına" diyorsanız... ***M.E.***

Lost Highway
(Soundtrack)
(BMG Türkiye)

Teyplerimize son yıllarda iyiden iyiye sızan "sinema günleri" ruhu hız kesmeden devam ediyor. Bu kez yönetmen David Lynch, müzik direktörü Trent Reznor. Her ikisi de işlerinin ehli insanlar. Lynch'in filmleri –"müzikal" demesek de– "müzikli sinema" oldu her zaman. "Blue Velvet"de Roy Orbison (In Dreams), "Wild At Heart"da Chris Isaac (Wicked Game) hafizalarımızda en büyük yeri kaplıyor bugün. Herkes kadar rock'n'roll manyağıyken Angelo Badalamenti'yle tanıştıktan sonra müzik-film ilişkisi üzerine yoğun düşüncelere daldığını beyan eden Lynch, çekim setlerinde bile oyuncularına bangır bangır müzik dinleten bir yönetmen. Yeni filmi "Lost Highway"deki "kabus" atmosferi de müzikten yeterince nasibini almış. Filmde, önceleri sakin hayat süren bir çiftin "çöküş"ü perdeye aktarılıyor. Tenor saksofoncu Bill Pullman ve karısı Patricia Arquette'in hayatında aniden esrarengiz video kasetler peydah oluyor; sürreel düşler, şizofreni, cinayet, reenkarnasyon, porno mafyası filan derken tekinsiz bir dünyanın girdabında kayboluyor insan (Zannetmeyin ki gördük. Okuduğumuz kadarıyla aktarıyoruz ama nasıl bir şey olduğunu az çok tahmin ediyoruz)... Genellikle 50'lerin müziklerinin masumiyetiyle yol alan Lynch, bu sefer 90'ların "günahkar" müziğini buyur etmiş filmine. Gerçi filmin adı bir Hank Williams şarkısından mülhem, ama seçilen şarkılarda Trent Reznor damgası daha koyu. Reznor'un sinemayla akrabalığı yeni değil. Nine Inch Nails'in bu şeytani "estet"i, yaptığı endüstriyel müzikte bugüne kadar sinematografiye hep yakın durdu, üstelik Oliver Stone'un "Natural Born Killers"ında Nusrat Fateh'den Leonard Cohen'e kadar bir sürü adamı mikslemek suretiyle birbirine ekleyerek yeni bir soundtrack anlayışını sinemaya getirdi. Bu anlayışı "Lost Highway"de de devam ettiriyor. Açılışta ve kapanışta David Bowie'den bir drum&bass örneği var: "I'm Deranged". İki Bowie arası, sekiz grup ve müzisyen filmin bir köşesini yüklenip götürüyorlar. Reznor, üç şarkıyla soundtrack'in başrollerinden birinde... Sevme gibi bir durumumuz yok ama bir Amerikan vakası olarak incelenmeyi hak eden satanist Marilyn Manson iki parçayla (Screamin' Jay Hawkins'e ait olanı striptiz sahnesinde kullanılmış) albüme katılıyor. Doğu Berlinli metal grubu Rammstein da kemikli tarafından iki şarkıyla kendini içerde bulmuş. "Lost Highway"de bir adet de Smashing Pumpkins (Eye) var. İlgimizi çeken bir parça da Lou Reed'den: Doc Pamus-Mort Schuman yapımı bir Drifters klasiği "This Magic Moment". (Bu yorum birkaç yıl evvelki "Till The Night Is Gone-A Tribute To Doc Pomus" albümünde de bulunuyordu.) Sözlü şarkılar bu kadar, bir de –tabii ki– Angelo Badalamenti'nin "atmosferik" havaları var albümde. Ayrıca Nick Cave'in yakın arkadaşı, bir dönem Bad Seed'lik de yapmış Barry Adamson, bu albümdeki parçalarında her zamanki avantür film edasını koruyor. Araya sıkışmış bir de Antonio Carlos Jobim var; toplam etti 23 parça, 23 fasikül. Ciltlendiğinde ortaya "Lost Highway" filmi çıkıyor. Marilyn Manson'la Badalamenti'nin yanyana duruşundaki kontrasttan David Lynch gayet memnun kalmış, ama bizim kulağımızı tırmalamadı değil. Yine de Trent Reznor'un mimarı olduğu bu "fantezi" müziğine kayıtsız kalamadık, arada sırada koyup zevkle dinliyoruz. ***D.B.***

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon 12345678910

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Radiohead** OK Computer
2. **Jon Bon Jovi** Destination Anywhere
3. **Hanson** Middle Of Nowhere
4. **Spiritualized** Ladies & Gentlemen
5. **Spice Girls** Spice
6. **Eternal** Before The Rain
7. **Elvis Presley** Always On My Mind
8. **Sarah Brightman** Timeless
9. **En Vogue** EV3
10. **Bob Dylan** The Best Of...

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Spiritualized** Ladies & Gentlemen
2. **Skunk Anansie** Stoosh
3. **The Charlatans** Tellin' Stories
4. **Sneaker Pimps** Becoming X
5. **Geneva** Further
6. **Delirious** King Of Fools
7. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?
8. **Damage** Forever
9. **Depeche Mode** Ultra
10. **Space** Spiders

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Bob Carlisle** Butterfly Kisses
2. **Wu-Tang Clan** Wu-Tang Forever
3. **Tim McGraw** Everywhere
4. **Spice Girls** Spice
5. **Hanson** Middle Of Nowhere
6. **God's Property** God's Property
7. **The Wallflowers** Bringing Down The Horse
8. **George Strait** Carrying Your Love With Me
9. **Batman & Robin** Soundtrack
10. **Céline Dion** Falling Into You

YABANCI

1. **Michael Jackson** Blood On The Dance Floor (Sony Türkiye)
2. **What's Up** Various (Polygram/Raks/Yonca)
3. **Spice Girls** Spice (Virgin / Kent)
4. **Jon Bon Jovi** Destination Anywhere (Polygram / Raks)
5. **The Saint** Soundtrack (EMI / Kent)
6. **Depeche Mode** Ultra (BMG Türkiye)
7. **Khaled** Sahra (Polygram / Raks)
8. **Secret Garden** White Stones (Polygram / Raks)
9. **Loreena McKennit** The Visit (WEA / Balet)
10. **Era** Era (Polygram / Raks)
11. **Jean Michel Jarre** Oxygene 7-13 (Sony Türkiye)
12. **Gina G** Fresh (WEA / Balet)
13. **Power Hits** Vol. 2 (BMG Türkiye)
14. **Paul McCartney** Flaming Pie (EMI / Kent)
15. **Toni Braxton** Secrets (Sony Türkiye)
16. **Aerosmith** Nine Lives (Sony Türkiye)
17. **U2** Pop (Polygram / Raks)
18. **Apollo 440** Electro Guide In (Sony Türkiye)
19. **Romeo & Juliet** "Soundtrack" (EMI / Kent)
20. **Texas** White On Blonde (Polygram / Raks)

YERLİ

1. **Nilüfer** Nilüfer'le (Foneks)
2. **İzel** Emanet (Plaza / Raks)
3. **Sertab Erener** Sertab Gibi (Raks)
4. **Aşkın Nur Yengi** Haberci (Emre)
5. **Levent Yüksel** Bi Daha (Karma / Raks)
6. **Yeşim Salkım** Yoktan Geliyorum (Peker)
7. **Ayna** Gittiğin Yağmurla Gel (Erol Köse)
8. **Cengiz Kurdoğlu** Unutulmayanlar (Şahin Özer)
9. **Pentagram** Anatolia (RMY)
10. **Doğuş** Doğuş (Ulus)

Megavizyon, Raksotek ve Mephisto'dan derlenmiştir

ROLL DİSKO

Allen Ginsberg The Lion For Real
Boğaziçi G.S.T. Kardeş Türküler
Ciwan Haco Bilûramin
Ezginin Günlüğü Seni Düşünmek
Fedon Bir Kadın Vardı
Hisarlı Ahmet Kütahya'nın Pınarları
Jeff Buckley Grace
Jimi Hendrix Who Knows
Kapsül Demo
Laika Sound Of The Satellites
Lodos Lodos
Marillion Misplaced Childhood
Nazan Öncel Sokak Kızı
Neil Young Year Of The Horse
Radio Tarifa Temporal
Serge Gainsbourg Cargo Culte
Serge Reggiani Nos 4 vérités
Tim Buckley Happy / Sad
Van Morrison Astral Weeks
ZZ Top TV Dinner

KARGA

1. **Radiohead** O.K. Computer
2. **Faith No More** Album Of The Year
3. **Megadeth** Cryptic Writing
4. **Korn** Life Is Peachy
5. **Chemical Brothers** Dig Your Own Hole

D-TONE (DENİZ) / ATLAS

1. **Astronettes** Astronettes
2. **Thrash Human** Live - The Thrash Human Are Cumming
3. **Locked In To Surf** Compilation
4. **La Haine** Soundtrack
5. **Morphine** Yes / Good

KOD MÜZİK / ATLAS

1. **Morphine** Like Swimming
2. **Jack** Pioneer Soundtracks
3. **Einstürzende Neubaten** Tabula Rasa
4. **Radiohead** O.K. Computer
5. **Pixies** Doolittle

ZİHNİ

1. **Diferenz** Jazz Workshop
2. **Ben Harper** The Will To Live
3. **Megadeth** Cryptic Writings
4. **Chemical Brothers** Dig Your Own Hole
5. **Laika** Sound Of The Satellites

ELA EDO

1. **David Bowie** Dead Man Walking
2. **Orbital** In Sides
3. **Depeche Mode** Ultra
4. **Chemical Brothers** Dig Your Own Hole
5. **Nick Cave & The Bad Seeds** The Boatman's Call

baş tarafı 8'de

diğimiz sürece. Babam nargile müptelasıydı –hâlâ da öyle–, akşamları kahveye giderdi. Onun evde olmadığı o iki-üç saat var ya, acayip güzel gelirdi bize. Kapıda bir goril vardı. Onu üç-beş kuruş görürdük, bizi de içeri sokardı. Kapıda bir de söz verirdik, içki içmeyeceğimize dair. İçkiyle aram hiç iyi olmadı zaten bugüne kadar. Vespa'lar kiralardık. Kiraladığımız adama Kukuriku derdik, "kriko"dan geliyordu adı. Aslında ben kullanamıyordum, arkadaşlar kullanıyordu, turluyorduk, havamız oluyordu. Bizden yaş olarak büyüklerin grubuna girme çabamız vardı, biz çömezdik. Kendimizi göstermeye çalışıyorduk. Bir de Göztepe tarafında Cafe Çolpan diye bir yeri hatırlıyorum. Aldığımız yeni 45'liklerin akorlarını filan orada çıkarırdık. 69 yazında Apollo 11'le aya ilk ayak basılmasını orada toplanıp radyodan dinlemiştik. Çok önemli bir gündü bizim için.

Grubunuz Çılgınlar'la nerelerde çalardınız?

Kling'de sadece plak çalınıyordu, canlı müzik yoktu. Gece kulüplerinde de yaş haddi 21'di o zaman. Biz düğün salonlarında çalıyorduk. Oralarda da iki-üç İngilizce parça söylüyorsak, diğerlerinin mutlaka Türkçe ve popüler şeyler olması gerekiyordu. Yoksa para kazanamıyorduk. Genellikle folklorik parçalar söylüyorduk. Orkestrayı ben kurdum. Bir klavyemiz, iki gitar, bir de davulumuz vardı. Ben solistleriydim. Çılgınlar'la kazandığım ilk parayla Dual bir pikap almıştım. Hiç unutmuyorum, 900 liraydı. Bir taraftan da onun taksitlerini ödüyordum. Et 12 lira falandı o dönemde. Kemeraltı'nda bir mağaza vardı. Ordan alırdım 45'likleri. Bunu da babamdan gizli yapardım. Onun evde olmadığı saate denk getirip Halil Rıfat Paşa'dan Kemeraltı'na kan ter içinde yürürdüm, 45'lik sahibi olacağım diye. Çok da güzel bir arşivim vardı. 78 senesinde bir hırsız girdi eve. Her şeyimizi aldı, bir don gömlek kaldık. Ben en çok 45'liklerime yandım. Harçlıklarımı biriktirip almıştım hepsini.

Fuar zamanları epey hareketlenirdi İzmir...

Evet, nasıl unuturum fuarı... Nasıl dalıp dalıp çıkıyordum o kulislere. Grup Doğuş diye bir orkestra vardı. Elemanlardan biri benim büyük dayımın oğlu oluyordu. "Dayı" dedim "niye bana şarkı söyletmiyorsun, beni süründürüyorsun"... "Sen çok küçüksün" dedi. "Sen çıkarmazsan ben çıkıp söylerim" dedim. Bir gün fuarda zıplayıverdim sahneye, iki şarkı söyledim. Hiç sorma, bu Küçük İbo'lar gibi falandım... Valla kimse keşfetmedi beni, ben kendimi kendim keşfettim... Tam bir fuar kuşuydum. Düşünsenize Cem Karaca bir tarafa gelmiş, Barış Manço öbür tarafa gelmiş. Hatta şarkı yapmıştım bir tane, "ah bunu Barış okusa" diyordum. "Hüdaverdi Bey" diye bir şarkıydı. Barış'ı nereden bulacağım da benim şarkımı okuyacak diye düşünüyordum. Halbuki çevir bir telefon, konuş. Çok da yırtık değildim, biraz pısırıktım açıkçası. Evleninceye kadar

Ablam, büyükannem ve ben aynı odayı paylaşıyorduk. Odanın bir duvarında Erol Büyükburç posterleri, bir duvarında da benim Deep Purple'ların filan posterleri vardı. Büyükannem sabahleyin erkenden namaza kalkardı. Kadıncağız bir duvarlara döndürüyordu kafasını, kıyametler kopuyordu.

"oraya gitmeyin, şunu yapmayın, bunu yapmayın" laflarıyla yaşadım. Bu çekingenliğimden bir şeyler kaybettim galiba. Yahut da kibarlığımdan... Ama şimdi kibar falan değilim. Kalmadı kibarlığım.

Nasıl bir şeydi "Hüdaverdi Bey"?

"Hüdaverdi beyamca/Üç kızın var/var ama/benim gönlüm ortancada.../Oh maşallah, maşallah/ne çınçınlı kubbeli hamam/ne saraylı şehzadeler/hiçbirinin kızında gözüm yoktur/vay aman aman..." *(gülüyor)* Böyle gidiyordu.

Şarkı sözlerinizde o yılların izi fazla yok...

Ben doğduktan sonra babam tam 37 gün eve uğramamış, "kız bebek" demişler, isimsiz kalmışım. Sonra hiç tanımadığım bir insanla evlenme kararı aldım. Tamamen görücü usulü. Beni istedikleri tarihten tam 37 gün sonra evlendim. 18 yaşına girdikten 37 gün sonra anne oldum. Böyle üç tane mihenk taşı 37 rakamı var hayatımda. Yeni albüm için böyle bir şarkı yaptım.

Ailenizle ilişkileriniz şimdi nasıl?

İftihar ediyorlar. Biz sana ne kadar baskı yaparsak yapalım, sen bunu yapmayı kafana koymuştun dediler. Evlilik döneminde de eşime söyledim, "ben bunu yapmaya kararlıyım, evlenişimin de tek amacı bu zaten" diye açık açık söyledim. "Özgür olmak için evleniyorum" dedim. Zaten kötü bir evlilik yapmıştım. Benim özverilerimle 12 sene süren bir evlilik. Babamlar sonradan anladılar: "Benim baskım sonucu sen böyle bir evlilik yaptın, hayatının onca senesinde sırf müzik yapabilmek adına böyle bir insana katlandın" diye kendini suçladı babam. Belki 30 yaşından sonra değil de, 18 yaşından sonra arzu ettiğim yere gelebilecektim. Şimdi öyle düşünüyorlar. Ama hiçbir şey için geç değil.

Tamamen müzik üzerine mi kurmak istiyordunuz hayatınızı?

Evet ama beceremiyordum. Şöhret olmaktan ziyade yaptığım şeyleri insanlarla paylaşmak arzusundaydım. Evlendikten sonra grup dağıldı. Bir dönem, sürekli İstanbul'a gidip gelmeye başladım. Bir tek gün veriliyor bana stüdyo için. Ben şarkımı İzmir'den aranjöre gönderiyorum. O aranjmanlarını yapıyor. Bana telefon açıyorlar "şu gün geleceksin, okuyacaksın" diye. Düşünebiliyor musunuz işkenceyi? Çocuğum küçük, kocamla aramda sorunlar çıkıyor. 78'de 45'lik çıktı. TRT'nin renk sanatçısı olarak televizyona çıkarıyorlardı beni. Öyle birkaç kere indim bindim televizyona... 82 senesinde longplay çıktı. Arabesk kıyısında bir albümdü. Yine kendi şarkılarımdı ama abuk sabuk şeylerdi. Denetimin kurbanı oldu, bir tanesi bile geçmedi denetimden... 87 senesinde çıktım geldim İstanbul'a. Kaset dönemi başladı, bir kasetle daha şansımı denedim. Gene tutmadı. Herkes ümidini kesmişti, sen bir şey yapamayacaksın, senden mantı bile olmaz dediler bana. *(gülüyor)*

Otellerde program yaptığınız dönemler?

79'da başladım. İstanbul, Ankara, Bursa'da Emekli Sandığı zincirine bağlı otellerde program yapıyordum. Kendimi Emekli Sandığı'nın sabunluğu gibi hissediyordum. *(gülüyor)* İtalyanca, İngilizce şarkılar, bir de ısrarla kendi şarkılarımdan bir-iki tane söylüyordum. Yıllarca boş masalara şarkı söyledim böyle. Sahnede bir fotoğrafım var, boş masalar gözükmesin diye yarısını yırtmışım, atmışım...

Kendi şarkılarınızı yazmaya nasıl başladınız? 80 sonlarında bir "kadınlar hareketi" olmuştu. Suzanne Vega'lar filan... Onlardan feyz aldınız mı?

Yoo, feyz almadım. Tracy Chapman, kd Lang filan dinledim ama feyz almak gibi bir şey olmadı. Ben daha ziyade çocukluğumdan gelen müziklerden feyz aldım. Kelimelerle oynaşmayı çok seviyorum. Bir öyküde bir kahraman yaratırım, ona aşık olurum, geceleri rüyalarıma girer... Böyle böyle düzyazıyla uğraşırken söz yazmaya başladım. Bir de işin gerçeği şöyle bir şey yaşadım. Kayahan'a gidip bir şarkı istemiştim. "Sen de kaç senedir müzik yapıyorsun, sen de süründün, ben de süründüm" dedim. "Valla bu işler şans işi, senin bir tane doğru dürüst şarkıya ihtiyacın var" dedi. Yedi tane şarkı dinletmiştim. "Bu şarkıların çöp" dedi. Bir daha dinledim, hakikaten de çöp! "Esmer Günler"i dinletti bana. Çok beğendim, bana verir misin dedim. Onu Nilüfer'e söz vermiş ama "sana başka bir şarkı yaparım" dedi. Hiç unutmuyorum, o zamanın parasıyla dört milyon verdim Kayahan'a. Beste filan yok daha ortada, yanlış anlaşılmasın. Üç buçuk milyona bir Serçe alınabiliyordu. "Altı ay sonra besteyi vereceğim, siz şimdi girin, İskender'le egzersizler yapın" dedi. Parasını verdiğim besteyi alabilmek adına gidip geliyordum haftada iki gün. Neticede besteyi alamadım. Sonunda telefon açıp "ben bu defteri kapatıyorum" dedim Kayahan'a. Çünkü eski bir bestesini vermeye kalktı bana: Bilgen Bengü'nün –Cici Kızlar vardı ya– okumuş olduğu, hiç de hoş olmayan bir parçaydı. O kızgınlıkla ilk albümdeki şarkıları yazdım. Bu olay biledi beni. Paraları sokağa atacağına, ağlayıp sızlanacağına otur kendin doğru dürüst bir şeyler yaz diye içerledim

İlk albüm bir milyon ikiyüz bin satmıştı. İkinci albümde bu rakamı geçebilir miyim diye baktığında bu korku insanı mahvediyor. Ne yapıyorum ben? İnsanları etkileyecek miyim, etkilemeyecek miyim diye korkuyorum. Bu panikle albüm yaptığın zaman hesaplı olmuş oluyorsun. Hesaplı olmak da beni istemediğim şeyleri yapmaya götürüyor.

→57

kendime.

Verdiğiniz para ne oldu?

Uçtu. Su içtim üzerine. *(gülüyor)* Niye geri vermedi bilmiyorum. Yapı meselesi herhalde.

Sizden beste isteyen oluyor mu?

Son dönemde çok oluyor. Beste vereyim de köşeyi döneyim derdinde değilim. Kendi okumadığım tarzda şarkılar varsa veriyorum. Rock müzik yapıyorsa insan kendi şarkısını kendisi yapmalı, mutlaka yardımlaşmalar olur, ama rock müzisyenine bir bütün olarak bakıyorum ben. Solist olan insan müzisyen olmalı, kendi elinden bir şeyler çıkmalı, işin mutfağında olmalı.

Mazhar Alanson, Bülent Ortaçgil, Fikret Kızılok gibilerinin yolunu seviyorsunuz herhalde.

Tabii ki. Acayip seviyorum. Mazhar'ı çok seviyorum, kalemini seviyorum, arkadaş olarak, müzisyen olarak seviyorum. Kimlikli, kişilikli albümler yapan insanlar çok az zaten. Bülent Ortaçgil de, Fikret Kızılok da öyle. Ben daha çok Fikret'le büyüdüm. "Söyle Sazım" zamanında deliler gibi severdim. Bülent'i daha sonraları tanıdım. Hiç tavizi yok. Çok iyi yazan üçbeş insandan biri.

Sizin tavizleriniz oldu mu?

İlk albüm bir milyon ikiyüz bin satmıştı. İkinci albümde bu rakamı geçebilir miyim diye baktığında bu korku insanı mahvediyor. İkinci albüm de 500-600 bin sattı, yine fena değil diye düşündüm. Ama baktım ki bir hatam var benim. Ne yapıyorum ben? İnsanları etkileyecek miyim, etkilemeyecek miyim diye korkuyorum. Bu panikle albüm yaptığın zaman hesaplı olmuş oluyorsun. Hesaplı olmak da beni istemediğim şeyleri yapmaya götürüyor.

İlk albümünüz "hesaplı" mıydı?

Taviz vermeden müzik yapmaya başlamak biraz zaman alıyor anlaşılan. 90'da İskender Paydaş'la bir araya geldik. Çok inandım ben ona. "Hadi girelim stüdyoya" dedi. Bu serüven böyle başladı. Ama üçüncü albümde oturdum kendi kendime düşündüm. Farklı bir şey olmalıydı, unplugged bir albüm yapmayı tercih ettim. "Göç" albümü sadece gitar ve perküsyondan oluşan bir albümdü. "Sokak Kızı" albümünün de sinyallerini vermek istedim. Kazanılmış kitlenin dışındakileri kazanmak arzusundaydım. Moda olabilecek tek bir şarkı bile koymadım içine. "Göç" düşündüğüm gibi oldu, çok fazla rağbet görmedi, satmadı ama dışarıda 20 ülkenin radyolarında iki ay boyunca yayınlandı. Pozitif firmasından Ahmet Uluğ diye bir arkadaşımız var. O "Göç"ü dinledi ve çok sevdi. "Ben yurtdışına gidiyorum, radyolarla randevum var, ver 60 tane CD götüreyim" dedi. Hamallık olacak, ayıp olacak arkadaşa diye üzüldüm ama verdim. Ama dünyada bir sürü radyoya kabul ettirmiş. Listelere falan girmedi ama o radyolarda yayınlanma şansını elde etti.

"Göç" öncesini inkar ettiğiniz anlamı mı çıkıyor bu söylediklerinizden?

Önceki albümlerimi kesinlikle aşağılamıyorum. 20 sene sonra emeklerimin karşılığını o albümlerle aldım, onları reddetmem nankörlük olur. Ben o kadar insanı kaybetmek pahasına riski göze aldım sadece, onu söylüyorum. Yoksa bütün albümlerimin mantığı birbirine benzer. Hepsinde kara mizah ve aşk şarkıları var.

Express'de "Göç" albümünden çok önce yayınlanan bir yazı vardı. Aslında bir kehanet gibiydi: Sizi, Tülay German, Hümeyra geleneğine yerleştiriyordu...

Evet, yazının o yönü çok hoşuma gitmişti.

Siz kendinize böyle bir paye biçiyor muydunuz?

İnsanın kendini koyduğu yer mühim değildir. İnsanlar sizi nere koyuyor, önemli olan bu. Eli yüzü düzgün bir şeyler yazmaya çalışıyorum. Kalemime güvendiğim için haklılık payı var diye düşünmüştüm. Zaten bu tip eleştiriler beni çok yönlendirdi.

İlk albümünüzü çıkardığınızda nasıl bir yere oturttular sizi?

Popçu gibi değerlendirildim ve bu beni üzdü.

Sizinle ilgili bu yazı yayınlandıktan sonra Express'e bir okur mektubu gelmişti. "Nazan Öncel filan olacaksa bu dergiyi hiç okumayalım daha iyi" gibilerinden...

1974'de İzmir, Bayraklı (üstte solda); ilkokul yılları (üstte sağda); Çılgınlar orkestrasının solisti (altta solda); Nazan Öncel '89 (altta ortada); ortaokulda "Ayyar Hamza" temsilinde Eda Hanım rolünde (altta)

Yaa, görüyor musun? Çok ilginç. Aslında böyle şeylere rastlıyordum. Bunlar beni rahatsız etti tabii. İyi ki de rahatsız etmiş, iyi ki de bu tip tepkiler almışım diye bakıyorum. Bu yüzden "Göç"ü yapmakta çok haklı olduğumu gördüm. Oğlum, ilk albümünü çıkardığımda lisedeydi. Hiç öyle "Ben Nazan Öncel'in oğluyum" diye etrafta asılıp kasılan bir çocuk olmadı, benimle fotoğraf bile çektirmek istemedi. Tam tersi, bir keresinde kafama balyoz gibi inen bir söz söyledi: "Anne, senin bu mutfak şarkılarını dinlemek istemiyorum artık."

Kendinizi içinde bulduğunuz pop ortamı nasıl bir şeydi?

Hep vitrinin önünde olmak gerekiyordu. Sevmiyordum. Yüz tane kokteyl daveti gelir, bir tanesine çok uygun görürsem giderim. Kendimi hiçbir zaman için o insanlardan biri gibi göremedim ne yazık ki. Küçümsemiyorum, yanlış anlaşılmasın. Her tercih, bir vazgeçiştir diye bakıyorum sadece.

Siz ilk albümlerde yaptığınız şarkıları diğer popçulara yakın buluyor muydunuz?

Farklı bir şeyler söylediğimin bilincindeydim. Hiç olmazsa öyle hafifletiyordum sıkıntımı. Albümde sıradışı sözler vardı. O yüzden de altı ay raflarda tozlandı. Ne şanssız adamım yaa! "Bu da olmadı" dedim kendi kendime. Pes ediyordum artık. O sinirle Londra'ya gittim, bir hafta sonra döndüğümde yok satıyordu albüm. Şok geçirdim, yanak etimi filan ısırıyordum...

Son albümlerinizde aranjmanları da kendiniz yapıyorsunuz.

Bir haftada albüm bitiren insanları biliyorum. Her şeyiyle, sözüyle, müziğiyle, aranjmanıyla, okumalarıyla, miksiyle bir haftada bitiyor albüm. Bilemediniz 15 günde, ama bir hafta da hiç abartı değil. Hem de adını en büyük harflerle yazdırtan insanlar bunlar. Bu tip insanlarla niye çalışayım ben? Kaşarlanmamış insanlarla çalışmak istiyorum. Kendi ekibimi kendim kurdum, stüdyomu açtım, aranjmanların başına geçtim. Hamit (Ündaş) gibi, Alper (Erinç) gibi insanlarla çalışıyorum. Ben onlara köle gibiyim, onlar bana köle gibi, doğruyu aramak adına 24 saat uğraşıyoruz... Çocukluktan kalma bir alışkanlık, sabahları kalktığım zaman ilk önce radyo açarım. Frekanslar arasında dolaşırken, yabancı müzik yayını yapan bir kanaldan, Türkçe bir kanala geçtiğim zaman ciddi anlamda dünya değişiyor sound açısından. Bizde miksler berbat, vokaller bangır bangır üstte, sanki orkestra laf olsun diye çalmış gibi. Neden kalkıp da burada yapılan bir şeyi örnek alayım kendime?.. Şarkı sözleri deseniz aynı hesap. Geçmişte önce şiirlere dadandılar, sonra öykülere, felsefe kitaplarına, Leo Buscaglia'lara falan filan geldi sıra. Bir de baktım yabancı filmlerden diyaloglar alınarak şarkı sözü yapılmaya başlandı. Dehşet verici şeyler oluyor. "Kraliçe Margot"dan bir lafa rastladım bir şarkıda.

Ben doğduktan sonra babam tam 37 gün eve uğramamış, "kız bebek" demişler, isimsiz kalmışım. Sonra hiç tanımadığım bir insanla evlenme kararı aldım. Tamamen görücü usulü. Beni istedikleri tarihten tam 37 gün sonra evlendim. 18 yaşına girdikten 37 gün sonra anne oldum. Böyle üç tane mihenk taşı 37 rakamı var hayatımda.

Bir dönem sizi Sezen Aksu'ya benzetiyorlardı. Bundan rahatsız olmuştunuz...

Tabii ki rahatsız oldum. Yeni çıkan birisini mutlaka birisine yamamaya çalışıyorlar. Ne vokabülerim benziyor, ne de ortak bir şey bulabiliyorum yaptığımız müzikte. Komik buluyorum bu benzetmeyi... Onun yaptığı müzikler benim yaptığımın çok dışında. Ama hoş, güzel. Yıllarca dinledik, sevdik, baştacı ettik. Bu başka bir şey.

Şarkı söyleme tekniğiniz üzerinde de çok duruldu...

Neticede hep bir arayış. Egzajere ederek, yayarak söylüyorum, değil mi? İkinci albümde vardı özellikle, bir de "Sokak Kızı" şarkısında da bu tavırla söyledim. R'lerin üstüne çok basarak okuyordum. Kompleks vardı. Yedi yaşına kadar "r"leri söyleyemedim. Annemin ismi Raziye'dir, kadın okula gittikçe "Ğaaziye" diye ağlardım arkasından. Bunun uzantısı olarak ikinci albümde r'lerin üstüne çok basmışım. Albüm çıktıktan sonra nasıl utandım, ne yapmışım öyle: "Şekerrrim dünya, biberrrim dünya"... Koca bir ekiple çalışıyorduk, bir Allahın kulu da uyarmadı beni, "kızım sen ne biçim r basıyorsun" diye... Bazı insanın ses karakterine bazı harfler yakışmıyor. Şarkılarımı kendim yazdığım için haliyle bunlara da dikkat etmek zorundayım. Kelimelerle oynarken beni en çok bunlar yoruyor. İnce ünlüler bana yakışmıyor, daha ziyade kalın ünlülerden gitmek zorunda kalıyorum. Bunlarla uğraşıp hem de anlam bütünlüğünü korumak hayli zor. Mırıldanmaya başladınız mı sonu gelmiyor. Bazen bir "de" takısı için miksi bozup yeniden kayda girdiğim oluyor.

Genellikle Türk pop şarkılarında son zamanlarda erotik göndermeler yapılıyor ama itiraf edilmiyor, "ben öyle demek istemedim" diye hemen yalanlanıyor... Sizin durumunuz farklı gibi...

Dilimin kemiği yoktur benim. Yazdığım bir şeylere kılıf uydurmayı hiç sevmem, ben bunu söylemek istemişsem söylemişimdir. Şarkılarda dolaylı anlatımları sevmiyorum. Hep direkt anlatımlar vardır şarkılarımda. Benim kalemim bu. Aslında "N'apçaz şimdi, yatçaz şimdi"yi yazdığım zaman saat gece dört filandı. Kanepede oturuyorum, gözümden uyku akıyor ama bir taraftan da durmadan gitar çalıyorum, yazıyorum. Uykum iyice gelmişti, "N'apçaz şimdi, yatçaz şimdi, gidip de banka soyacak değiliz ya" deyiverdim... Kayıt teybini kapattım, yattım. Ertesi sabah dinlediğimde "aa, ne hoş bir şey yazmışım" dedim. Belden aşağı algılandı. Varsın öyle olsun...

Bu sizin gündeminizdeki yeni bir tema mı? Yoksa, önceden beri böyle yazmak istiyordunuz da yazamıyor muydunuz?

Aforoz edilme korkusu yaşıyordum. Türkiye böyle bir vokabülere alışık değil, dışlanırsın diyorlardı. Ben düşündüğümü söyleyemeyeceksem, niye yazıyorum diye kendi kendime sordum. Neredeyse vantrilok olacaktım, karnımdan konuşa konuşa. Ne gerek var dedim bu kadar hesaplı olmaya. İsteyen beğensin, isteyen beğenmesin. Ben bunu yazıyorum. Bir tek "Bırak Seveyim" şarkısında "Bazen yorganı başımdan çektim / ucuz filmler seyrettim / otuzbir çektim / yattım..." diyecektim. Ama Kültür Bakanlığı'ndan budanacağını düşündüm. Beni aşan şeyler var. Yeni hazırladığım albümde yazmak istediğim her şeyi yazdım. Tehlikeyi de göze alıyorum.

Şarkılarınızda çok dominant bir tema var. Şehirler, gitme, gelme, şehir değiştirme...

Evet, birkaç parçada böyle bir şey oldu değil mi? "Gitme Kal Bu Şehirde"de, bir de "Gidelim Buralardan"da oldu.

Şarkıların isimlerinde geçmesi şart değil, bir sürü şarkınızın bir yerlerinde bu tema var.

Kaçma duygusu mudur nedir? O dönemde ne hissediyorsam onu yazıyorum...

Dört albümde de aynı şeyi hissetmişsiniz...

Dördünde de mi var? Dördüncü albümde ne var diye düşünüyorum şimdi...

"Bu şehirden hemen şimdi gitmeli..." var, "Gittiğin yerde kal, gittiğin yer güzel..." var. Hep bir şehirlerarası trafik var şarkılarınızda...

(gülüyor) Şehir, gitme, gelme çok domine edilmiş sahiden. Ama bunları hep sonradan, albüm çıktıktan sonra farkediyorum. Hissetmişim, yazmışım, sevmişim. Şu aşkı yaşadım da şu şarkıyı yazdım filan demeyi sevmiyorum. Varsa vardır, yoksa yoktur. Benim milyon tane hayatım yok. Her şarkı için ayrı bir serüven yaşayacak durumda değilim. "Gitme kal bu şehirde"yi İstanbul'a geldikten sonra yazmıştım. Herhangi bir sevgiliye dair bir şarkı değil. Gitarı aldım elime, öyle bir his geldi, yazdım. "Gidelim Buralardan"ı yazdığımda da sadece erkek kardeşime kırılmıştım, o öfkeyle çıktı o şarkı. Bir gün geldi masaya vurdu, bir şeyler söyledi. Hiç sesimi çıkarmadım, bayağı kırıldım. Atladım arabaya Bebek'e gittim, hatta yokuştan inerken kendi kendime dedim, "arabayı denize mi sürsem?" Eve döndüm, yatak odasına girdim, ağladım ve gitarı alıp bir anda "Gidelim Buralardan"ı çalmaya başladım.

Bir maceraperestlik tutkusunun yansıması filan olabilir mi?

Ya tabii, çok seviyorum. Ruhum o kadar serüvenci ki... Geçen sene güneye gittim. Alman-

Oğlum, ilk albümümü çıkardığımda lisedeydi. Hiç öyle "Ben Nazan Öncel'in oğluyum" diye etrafta asılıp kasılan bir çocuk olmadı, benimle fotoğraf bile çektirmek istemedi. Tam tersi, bir keresinde kafama balyoz gibi inen bir söz söyledi: "Anne, senin bu mutfak şarkılarını dinlemek istemiyorum artık."

ya'dan gelen, tek başına tatil yapan bir kadınla tanıştım, motorla gelmiş. Lafın arasında "Bundan sonra nereye gidiyorsun" diye sordum. "Venedik'e" dedi. "Ciddi mi söylüyorsun" dedim, "ben de geliyorum". Gözlerime şöyle bir baktı, "Deli delinin gözlerinden anlar, sahiden de geliyorsun" dedi. Hemen pasaportumu istettim, bastık motorla gittik... Hayatta iki türlü insan var bana göre. Bir tanesi hayatı kendine göre yönlendiren, bir tanesi de hayata göre yönlenen insanlar. Genellikle hep ikincisini yaşar insanlar. Ben elimden geldiğince birincisini tercih etmeye çalışıyorum. Uzakları seviyorum, gitmediğim yerleri hayal etmeyi seviyorum. Kafama koyduğum bir şeyi mutlaka gerçekleştiririm. Ama iyi ama kötü, sonuçları sadece beni ilgilendirir. Yaşadığım hiçbir şeyi hata olarak kabul etmem... Kilometreyi her zaman sıfırlayabilir, konumum ne olursa olsun, inançlarım uğruna her şeye yeniden başlayabilirim. Asi ve tutturuk biriyim. Özgürlüğümden ne adına olursa olsun şu kadarcık taviz vermek istemem. Ama özgürlüğünüz elinizdeyse yalnızlığınızı cebinizde bileceksiniz. Ben bunu çok yaşadım. Yeni albümde de bu "gitme takıntısı"yla ilgili bir şarkı olacak. "Hem İsa'ya hem Musa'ya yaranılmaz, yalnız geldim yalnız giderim" diye yazdım... "Ben Davası" diye bir şarkı.

Yılmaz Güney'e karşı aşırı fanatikliğim vardı. Çok seviyordum. Nebahat Çehre'yle evlendiği zaman yıkılmıştım. İlk platonik aşkımdı herhalde. Sürgününü de kabullenemedim. Mahir Çayan kaçtığı zaman bizim mahallede bir evde saklandığını duyduk radyodan. İnşallah sağsalim kurtulur diye sabaha kadar ağladığımı hatırlıyorum...

Bir şarkıda da "Ne zaman canım sıkılsa, gitmek isterim uzaklara" diye yazmışsınız...

Canım sıkıldığında ya bir yerlere kaçar giderim, birkaç ay yok olurum veya sürekli yatıp uyumayı tercih ederim, hiç kimseyle konuşmam. Yahut da girerim banyoya, saçlarımı keserim. Bir bakarım kuş gibi çıkmışım. Mastürbasyon yapmış gibi hissederim kendimi.

Şarkı yazarlığınızı etkileyen kimseler oldu mu? Edebiyatla aranız nasıl?

Okuma arzumu, oğlum Serkan doğduğunda keşfettim. Gençlerin okul çıkışı saatlerinde ben oğluma mama yediriyor olurdum. Okul dağılıyor, kızlar ellerinde kitaplarla geçiyorlar. Şu an benim yerim orası ama ben çocuğa mama yediriyorum diye düşünerek acı yaşıyordum. Üniversiteye gidemedim. Üniversitede okuyan arkadaşlarımın yanına giderdim, kampüslere girerdim, hiç olmazsa o havayı soluyayım diye... Açığımı kapatabilmek için bayağı bir okuma kompleksi geldi. İlk önce klasikleri devirdim, sonra şiirlere yöneldim. Adım adım gelişti. Albert Camus'yü takip ettim. Çehov'u, Brecht'i okudum. Karacaoğlan'dan Yunus Emre'ye, Nâzım'dan Yaşar Kemal'e sevdiğim birçok yazar var. Çağdaş ozanlardan da küçük iskender'i ve şiirleriyle, öyküleriyle Murathan Mungan'ı takip etmeye çalışıyorum.

"Hadi Güneye" şarkınızda Yılmaz Güney'e, Deniz Gezmiş'e gönderme yaptığınızı söylemiştiniz...

Beni dışardan tanıyanlar hep "hoptırı, zıptırı" kadın derler ama, kahretsin, gözyaşlarım her zaman göz pınarımda hazırdır. Bu şarkı da o tarafıma denk geldi. "Sana selam getirsem güneyden biraz, sana hayat getirsem güneşimden biraz, bu dalgaların sesi, bu da sevgilim deniz" diye yazdım. "Hadi güneye, hadi denize" derken onları ziyaret etmiş gibi hissettim kendimi. Yılmaz Güney'e karşı aşırı fanatikliğim vardı. Çok seviyordum. Nebahat Çehre'yle evlendiği zaman yıkılmıştım. Platonik bir aşk işte. İlk platonik aşkımdı herhalde. Sürgününü de kabullenememiştim. Deniz Gezmiş'in, Yusuf Aslan'ın, Hüseyin İnan'ın asılmalarını da öyle... Bu ülkenin ayıbı olarak bakıyorum. Menderes'in asılması ne kadar ayıpsa bu da o kadar ayıp. Olayların çok sıcak yaşandığı günlerde biz Halil Rıfat Paşa'da oturuyorduk. Mahir Çayan kaçtığı zaman bizim mahallede bir evde saklandığını duyduk radyodan. İnşallah sağsalim kurtulur diye sabaha kadar ağladığımı hatırlıyorum... Köylülerin işgüzarlığını, cehaletini affedememiştim. Durdukları yerde "Bu adamlar burda saklanıyor" demelerine çok kızmıştım.... "Hadi Güneye" şarkısına da bir klip çekmek istiyorum, albümün kapanış şarkısı ya, bu albümü onunla bitirmek istiyorum. Birkaç sene önce bir taksiye binmiştim "Abla, siz Nazan Öncel misiniz" dedi adam. Evet. "Bende" dedi, "Yılmaz Güney'in arabası var"... Adam pattadanak bunu söyledi. Nasıl yani? "Arabasını tamir ettirmek için bana getirdi, sonra o içeri girdi, araba bende kaldı, ben de arabayı gıcır gıcır yaptım, saklıyorum" dedi. Telefonunu, plakasını almıştım. Bu klipte kullanmak için sürekli aradım adamı, ama bulamadım. Herhalde yalandı diye düşündüm. Ama niye bana böyle bir şey söyledi hiç anlamıyorum...

Politikayla aranız nasıl?

Uzaktayım. Beni aşan şeyler diye düşünüyorum. İlk eşimin kızkardeşi üniversitedeyken bayağı boyutlu şeyler yaşamıştı 70'lerin sonlarında. Topluca alınıp içeri götürülmüşlerdi. Zülfü Livaneli kasetlerini bile gizli kapaklı alıp dinliyorduk... Bazı siyasal gruplarda arkadaşlarım vardı sadece. Kitap okudukları için içeri girip çıkmışlardı, annem beni onlardan uzak tutmaya çalışıyordu. Onların renklerini, ideolojilerini bilirdim, onları dinlerdim, ortamlarında bulunurdum ama fikir yürütmezdim. Böyle bir politik atağımın olmasını hiç istemedim açıkçası.

Hayatta iki türlü insan var bana göre. Bir tanesi hayatı kendine göre yönlendiren, bir tanesi de hayata göre yönlenen insanlar. Genellikle insanlarhep ikincisini yaşar. Ben elimden geldiğince birincisini tercih etmeye çalışıyorum.

Neden konser vermiyorsunuz hiç? Veriyorsunuz da biz mi duymuyoruz?

İlk albümden sonra sürekli konser teklifi geldi ama bir kasetle insan konser veremez diye düşünüyordum. İkinci albümden sonra da bazı şeylerin daha da oturmasını istedim. "Göç" zamanında deliler gibi konser vermek istedim. Hatta Belçika'daki bir festivalden davet geldi. Ama Türkiye'deki bir konser bandımı istediler. Telefonlara sarıldım, Açıkhava'da, CRR'de konser verebilmek için ama bu sefer de kimse beni istemedi. Satmamış albümün konseri mi verilirmiş dediler. Gitarımı elime alayım, özellikle "Göç"teki şarkıları insanlara ulaştırayım istedim ama olmadı. Sonra "Sokak Kızı" albümünü hazırladığım zaman firmamla anlaşma safhasındaydım. Onlara kayıtları dinletecektim. Bir gün Sezen telefon açtı. İyi işlerin kokusunu çok çabuk alır. Kayıtları ulaştırmışlar ona. Herkesin albümü çıkmadan önce o bir şekilde dinliyor. Böyle de bir yeteneği var. Bana dedi ki, "zıpla gel bana, kahvaltı edelim". Ordaki gitarla birkaç parça söyledim. "Bir şarkı vereyim" sana dedi. "Teşekkür ederim, ben albümü bitirdim" dedim. Sonra da vokal yapmayı teklif etti. "Tamam, olur" dedim ama bir tür pazarlık yaptım Sezen'le. O da bunu hissetti sanıyorum. "Ben de" dedim, "Rumeli Hisarı'nı istiyorum"... "Tabii" dedi, "neden olmasın"... Geldi, vokalleri yaptık, ondan sonra kırk gün telefonlarıma çıkmadı. Bir baktım listeler hazırlandı, herkes var, ben yokum. Rumeli Hisarı'nı çok fazla kafama takmıyorum, nasılsa kimden geçtiğini biliyorum artık.

Son dönemde İzmir'de, Bursa'da çok güzel konserler verdim aslında. Devam etmek istiyorum. Kendi orkestramı kurdum genç arkadaşlardan. Kimisi Kemancı'da, kimisi başka yerlerde çalıyor. Hamit de var. Şantözleri de bendeniz.

Bugünlerde neler yapıyorsunuz? Yeni albüm var mı yakınlarda?

Şarkılar hazır ama yayınlanması daha birkaç ayı bulur. Bir "sokak kızı" dizisi hazırlıyorum şimdi. Üç dört aydır geceleri deliler gibi yazıyorum. Otobiyografi olarak yazmaya çalışıyorum. Sinopsisi hazırladım. Ona söylemedim ama, Özlem Tekin'i düşünüyorum başrol için. Aslında televizyon dizisinden çok sinema var aklımda. Umarım bu da ikinci sinema tecrübem olur. 1961'de beş yaşındayken "Acı Tesadüf" isimli bir filmde başrol oynamıştım Fikret Hakan'la beraber. Karşıyaka'da çekiliyordu film. Rol gereği, oyuncak trenler vermişlerdi, onlarla oynuyordum. O planları çektikten sonra haliyle trenleri geri aldılar, şimdi de şu merdivenlere otur da ağlıyormuş gibi yap dediler. Zembereği boşalmış saat gibi başladım ağlamaya. "Bu çocuk inanılmaz bir yetenek, bunu İstanbul'a götürelim" filan diyenler oldu. Oysa ben sadece trenlerin elimden alınmasına ağlıyordum. O an onları ordan çalıp kaçmak geldi içimden.

Söyleşi: **Derya Bengi**

CEMAL REŞİT REY

Ölüme yazgılı bir hayalin solgun tarihi...

Mayıs ayında Yapı Kredi Kazım Taşkent Kültür Merkezi'nde düzenlenen bir sergi dolayısıyla, Evin İlyasoğlu'nun "Cemal Reşit Rey - Müzikten İbaret Bir Dünyada Gezintiler" adlı, iki de CD içeren kitabı piyasaya sunuldu (YKY, Nisan 1997). Bugün artık adını verdiği bir konser salonu, kardeşi Ekrem Reşit'le yarattığı, hâlâ sahnelenen, "Lüküs Hayat" opereti ve ülkenin siyasal konjonktürü gerektirmese, bunca zaman sonra kimsenin "dilinin ucuna" dahi gelmeyecek "10. Yıl Marşı" dışında tümüyle tedavülden kalkmış bir bestecimiz Cemal Reşit Rey. Parlak zamanlarında böyle bir olasılığı aklına bile getirmez, en azından bu saydıklarımızla hatırlanmak istemezdi herhalde. Ne de olsa, Cumhuriyet'in ilk kırk-elli yılında "müziğimiz", ya sürekli çekiştiği "devletlü" Ankara Ekolü'nden ya da ondan sorulurdu. En azından İstanbul'da otorite oydu. Ankara'dakileri öfkelendirecek kadar da İstanbulluydu. Arkasından "Cumhuriyet düşmanı, Osmanlı hayranı, Frenk züppesi" diye fısıldaşırlardı. Bu çekememezlik, "Devlet Sanatçısı" ünvanını alabilmek için yıllarca beklemesine neden oldu. Yetiştirdiği onca öğrencisi, ondan çok önce bu şatafatlı "paye"ye kavuşmuşlardı. Pek de umursamadığı söylenir.

İlyasoğlu'nun kitabı, oldukça "duygusal" (ve buna bağlı olarak kimi zaman abartılar taşıyan) bir perspektifle de olsa, aktardığı anekdotlar, anılarla, Fransız kültürünün etkisindeki bir Osmanlı ailesinin ekseninde, dağılan imparatorluğun nostaljisiyle yeni açılan iktidar kapılarının arasında tereddütlere düşerek Cumhuriyet'e ayak uydurmaya çalışan birkaç kuşağın çıkmaz sokaklarla dolu kültürel tarihine ilişkin ilginç tanıklıklar içeriyor. Şehir vapurlarında durmadan klasik müzik çalınan, kravatsız Beyoğlu'na girenlerin sopayla kovalandığı, takıp takıştırıp Park Oteli'ndeki davetlerde, Filarmoni Derneği'nin (kimi zaman gerçekten önemli solistlerin katıldığı) konserlerinde boy göstermenin mutlaka "muaşeret icabı" sayıldığı, ama "Lüküs Hayat" ya da "Hava Civa" gibi "hafif" operetlerin açıkça tercih edildiği "nev-i şahsına münhasır" bir döneme ait tanıklıklar. İstisnalar bir yana, "ilerleme" aşkı ve kolay iktidar hırsıyla ayranı kabarmış, maddi manevi yetersizliklerinin verdiği cesaretle sarhoş, "elit" olduğuna inanmış "belli bir zümre"nin hayatına ait tanıklıklar. Dönüp bakıldığında hem garip, anlaşılması güç, hem de bir zamanların polisiye romanlarının çekiciliğine sahip bu "inkilaplar", Milli Şef'ler, savaş vurguncusu demir tüccarları, atlı polisler, tek parti, "çok" parti ve tabii ki "çok sesli müzik" döneminin ülkenin tarihinde ne kadar da belirleyici olmuş olduğu, bugünün hengamesinde daha iyi anlaşılıyor.

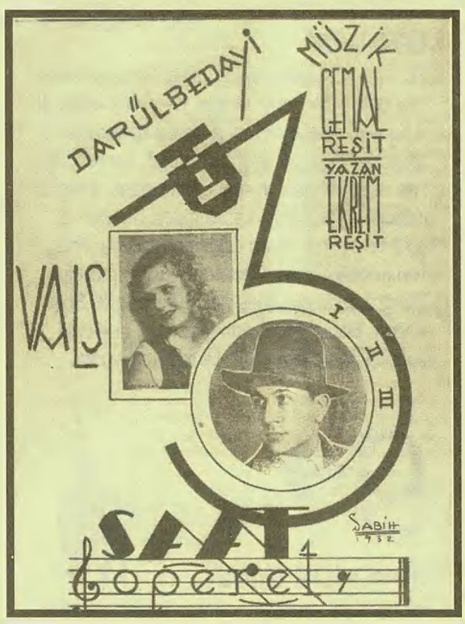

Bu cümleler, bu kadar "ince" bir kültürün adamından söz eden bir yazı için fazla "acımasız" görünebilir kimilerine. Belki de doğrudur. Ama (nostaljiden pay almayan) bu bakışın, Cemal Reşit Rey'in temsil ettiği "hayal"le değil, bu hayalin neden "ölüme yazgılı" olduğunun biraz olsun anlamlandırılmasıyla ilgili olduğunu söylemekle yetinelim. Bir de bu kitabı Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü"yle eşzamanlı olarak okumanızı önerelim (ama kitaptaki CD'lere bir de Tamburi Cemil kaydı eklemeniz iyi olur). Uzun uzun niçin zoraki bir "Batılılaşma"nın, özellikle müzik gibi "hayati" alanlarda, "ölü doğum"lardan başka bir şey yaratamayacağından dem vurmanın gereği yok. İlkenin "ittihatçı/jakoben" geleneğinin hâlâ süregelen ve bazen gülünç de olabilen negatif etkilerinden de...

Cemal Reşit Rey, 1904'de Kudüs'de bir mutasarrıf (geniş yetkilerle donanmış vali - babası Dahiliye Nazırlığı'na dek yükselecektir) oğlu olarak doğan, müzik eğitimini Paris' Konservatuvarı'nda Fauré'lerle, Marguerite Long'larla yapan, 19 yaşında ilk konservatuvarımız "Darülelhan"da (Melodiler Evi) piyano hocalığına başlayan, Ravel'le dostluk etmiş, zamanının Fransız kültürünü, müziğini hatmetmiş bu yakışıklı adam, gerçekten de hem dönemine hem de içinde yaşadığı ülkenin koşullarına göre fazla "ince"dir. Ama post-romantizmin tüm hantallığını da taşır. Çok tutucudur. En çok Chopin sever, bir de Debussy, biraz Bach ve Mozart, bazen de Prokofiyef. Stravinsky'nin "Bahar Ayini"nin coşkusunu hissetse de, Bartok'un yaptıklarını ilginç bulsa da, yenilikle ilgisi bu kadardır. Kendi senfonik eserlerinde post-romantizmin ve empresyonizmin kalıplarından dışarı çıkmaz. Ortalık Schönberg'lerle, Stockhausen'lerle, Boulez'lerle, minimalistlerle inlerken, onun "yeni müzik" adını duyunca bile kalbi sıkışır. (Einstein, Schönberg, Marx ve Freud'u, bu "dört yahudi"yi tüm "bozulma"nın sorumlusu olarak görür, onlara "Mahşerin dört atlısı" dermiş. Çünkü bir atomu, biri tonaliteyi, biri toplumsal değerleri, sonuncusu da "bilinçaltını çözerek düşleri" parçalamış.)

Tercih ettiği müziğe Ankaralılardan çok daha hakimdir (Adnan Saygun'la "yirmisinden sonra müzik mi öğrenilirmiş" diye dalga geçermiş), ama belli, kendisine göre bir "Batı"nın temsilcisidir. İktidarın dayanaksız bir prestij anlayışıyla "ille de çok sesli Türk müziği isterim" diye tutturduğu bir dönemde, tam bir yokluk içinde, hiç de hazır olmadığı bir otorite kalıbının içine hapsolmuş, kendini tam olarak ait hissetmediği bir kültüre "çok seslilik" vermeye kalkmıştır (Bu bakımdan "saray müziği" diye adlandırdığı müzikle, ya da mevlevi semalarıyla giriştiği deneylerin, halk müziği uyarlamalarından daha kulak doldurucu olduğu söylenir). Bu arada, 10. Yıl Marşı'nı Bakanlar Heyeti'ne sunarken, kendisini "bu dizede minör'e geçiyorsun, sen Cumhuriyet'i küçük mü görüyorsun" diye azarlayacak kadar da künt bir zihniyetle boğuşmuştur. Yetenekli bir bestecidir (ama kötü ve müzikle ilgisi olmayan "asalet" ölçülerini ön planda tutacak kadar çifte standart uygulayan bir orkestra şefi olduğunu düşünen çoktur). İstanbul'da, kendi korunaklı aile çevresinden baktığı hayattan beslenen, "şahsi" operetlerinin "ağır" bestelerinden çok daha fazla tanınması hiç de şaşırtıcı değildir. Bir tür "doğal seleksiyon". ("Lüküs Hayat"ın sözlerinin Ekrem Reşit Rey'e değil de Nâzım Hikmet'e ait olduğu yolunda bir söylentinin varlığını ve "Yaygara 70"de kendi deyimiyle "hippi müziği" yapacak kadar geniş olduğunu da ekleyelim.)

Yine de hakkını yememek gerek. İlk Klasik Batı Müziği orkestrasını, sonra da Filarmoni Derneği'ni kuran, verdiği derslerle, radyoda yaptığı programlarla çoğu kulağı zenginleştiren, dikkate değer solist ve besteciler yetiştiren, İstanbul festivallerinin ilk çekirdeğini oluşturan hep odur. En azından, İstanbul kültürünü gerçekten zenginleştirmiş olan "hakiki bir şehirli" olarak anılmayı hak etmiştir. Çoğu eserinin partisyonu kayıptır. Var olanlar da pek az seslendirilir. Onunla yetişmiş belli bir müzik çevresinin buna hayıflanmasını anlayışla karşılamak gerek. Ama topyekün bir unutuluşu önlemenin yolu da önce yine onların çabalarından geçecek. İlyasoğlu'nun kitabı bu çabaların bir örneği. Belleğimizin tümüne ihtiyacımız var...

Özgür Uçkan

→61

a→

AVŞARLAR

Afşarlar olarak da bilinir. Oğuzların 24 boyundan biridir. Siri Derya kıyılarında yaşayan Avşarlar, 11-13. yüzyıllar arasında Suriye ve İran'a göçtüler. En kalabalık grup, Selçuklu ordusuyla Anadolu içlerine yürüdü. Çukurova civarında yaşayan büyük aşiretlerden birisi oldular. Yaşar Kemal, "İnce Memed"de "en zorlu aşiret Avşar aşiretiydi. O Çukurova'da istediği yere konabilirdi. Önüne geçen olmazdı" diyor. Avşarlar, Çukurova'nın diğer büyük aşiretleri Ceritliler ve Tecirliler gibi Ceyhan nehri ile Osmaniye arasındaki topraklarda otururlar, yaz aylarında Uzunyayla, Pınarbaşı, Göksun ve Binboğa dağlarına göçerlerdi. Hayvancılık başlıca geçim kaynaklarıydı. Osmanlı, 1865'te Avşarları mecburi iskâna tabi tuttu. Avşar ozanı Dadaloğlu meşhur "Kalktı göç eyledi Avşar elleri / Ağır ağır giden eller bizimdir/... / Ferman padişahın dağlar bizimdir" sözlerini bu iskânlar sırasında söyledi. Avşarlar büyük baskılarla Sarız, Pınarbaşı ve Azize'ye yerleştirildiler. Aşiretten çok sayıda insan öldürüldü. Uzun yıllar yerleşik düzene adapte olmakta zorlanan Avşarlar zamanla hayvancılıktan tarıma geçtiler. Halen Sarız, Pınarbaşı ve dolaylarında Avşar köyleri bulunmaktadır.

AYYAR HAMZA

Âli Bey'in yazdığı (Molière'in "Scapin'in Dolapları"ndan adaptasyon) 3 perdelik oyun... Konu özetle şöyle: Muhterem Efendi, oğlu Sena'yı, yakın arkadaşı Zuhuri Bey'in Mısır'daki kızıyla evlendirmek istemektedir. Ancak genç adam, sert mizaçlı babasının yokluğunda aşık olmuş ve evlenmiştir. Korkusundan ve durumu nasıl açıklayacağını bilemediğinden, cin fikirli Hamza'dan yardım ister... Bu arada Zuhuri Bey'in oğlu Nimet'in de başından benzer bir olay geçmiştir. Üsera-ı çerakeseden, Emine Molla'nın kızı sanılan birine aşık olmuştur. Ancak onun da babası sevdiği kadını gelin olarak kabul etmeyecektir... İki genç de biraz düzenbaz, dalavereci, cin Hamza'dan medet umarlar. Hamza onlar için dolaplar çevirerek acil çözümler bulur... Sonunda Sena Bey'in aşkı Ziyba Hanım'ın, Zuhuri Efendi'nin kızı; Nimet Bey'in aşkı Eda Hanım'ın da, Muhterem Efendi'nin kaybolmuş kızı olduğu ortaya çıkar. Her şey tatlıya bağlanmıştır...

Eseri kaleme alan Âli Bey (1844-1899), Düyûn-u Umumiye direktörlüğünden dolayı Direktör adıyla anılır. Diyojen dergisinde mizah yazıları yayınlandı. Telif tiyatroları, operetleri, başka adapteleri ve tercümeleri vardır. "Lehçet-ül-Hakayık" adında bir mizah sözlüğü, "Seyahat Jurnali" isimli Hindistan seyahatinin notlarını topladığı gezi kitabını yazmıştır.

b→

BLAKE, WILLIAM

1757-1827 arası yaşayan İngiliz şair ve gravürcü. Romantiklerin gelişini haber verir. Yaşarken sıradışı, eksantrik ve hafiften tırlatmış bir adam olarak tanındı çevresinde. Önceleri mistik Swedenborg'un bir müridi olarak görüyordu kendini (tıpkı babası gibi), ama sonradan kendi mistisizmini oluşturdu. En bilinen kitapları "Masumiyet Şarkıları" ve "Tecrübe Şarkıları"dır. Aforizmalar şeklindeki "Cennet ile Cehennemin Evliliği" ise ayrı bir alemdir. "Algının kapıları temizlendiğinde her şey olduğu gibi, sonsuz görünecektir" ya da "Aptal aptallığında ısrar etseydi bilge olurdu" gibi ünlü dizeleri bu kitaptandır. Blake ölümünden çok sonra Beat'lerle birlikte tekrar esin kaynağı oldu, bir daha da gündemden inmedi... Jim Jarmusch, tuttu onu bir westerne taşıdı. "Dead Man" filminin "saklı" ama "temel" karakteri Blake'di. Filmin müziklerini güvenilir insan Neil Young, gitarının en çığ tonlarıyla doğaçlamıştı. Jim Jarmusch şöyle diyor Blake için: "Endüstrileşmeden, okullardan, hapishanelerden, ordudan, kiliseden tiksiniyor. Ve bu durumda bile çok dindar biri. İnsana bel bağlayan bir mistik."

d→

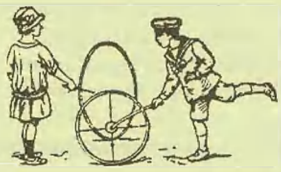

DOO-WOP

50'lerin sonunda yayılan, siyahlarca gettoda icra edilen bir nevi mahalle korosu müziği. Biri bas vokallerle altyapı görevini üstlenirken nispeten ince seslileri solist olur. Bu noktada bas sesli arkadaşın öne çıkma şansı sıfırdır. Kökeni spiritüellere kadar gider. Gospel ve soul ile belirginleşen ezgisel kurgu Sly And The Family Stone, Coasters ve Temptations gibi gruplarla olgunlaşmış, günümüzde Boyz II Men, Bobby Mc Ferrin gibi farklı çizgideki sanatçılarla modern bir form kazanmıştır.

g→

GÜVENİLİR İNSAN

Express günlerinden kalan, okuyucuya teminat bir niteleme. Güvenilir insan, başvurduğunuz vakit "hissen" yanınızda yer alır; "bu bence böyle olmalı" dediğiniz konuda o mutlaka bir şarkı yazmış veya demeç vermiştir. Sözünün eridir. Yıllar onu zor değiştirir. Albümleri istikrar simgesidir. Paul Weller, Neil Young, Jello Biafra, PJ Harvey, Leonard Cohen, Fela Kuti misal olarak verilebilir.

i→

2 TEMMUZ, 1993

1 Temmuz'da, Sivas'ta "Müslüman kamuoyuna, bismillahirahmanirahim" diye başlayıp "iman edenler Allah yolunda savaşırlar, kâfirler de tağut yolunda savaşırlar. O halde şeytanın dostlarıyla savaşın, çünkü şeytanın hilesi zayıftır." (Nisa: 76) Galip gelecek olanlar şüphesiz ki Allah taraftarı olanlardır" cümleleriyle biten, "Müslümanlar" diye imzalı bir bildiri dağıtılır. Bu bildiride yer alan bazı satırlar şöyledir:

Mü'minlere kendi öz canlarından daha ileri olan Allah Resûlü (SAV)'ne ve O'nun zecelerine, Allah'ın beytine (Kâbe'ye) ve Kitabı Kur'an'a alçakça küfredilmekte e mü'minlerin izzet e namusuna saldırılmaktadır (...) AYDINLIK GAZETE denilen bir paçavrada, mel'un Rüşdi'nin figüranlığına soyunan, dünya emperyalizminin gönüllü uşağı AZİZ NESİN, aynı şekilde, Kur'an'ın korunmuşluğuna dil uzatmış, Hazret-i Peygamber (SAV)'in aile hayatını (hâşâ) bir genelev ortamına benzetmiş ve ümmetin anaları olan hanımlarına (hâşâ) fahişe deme cür'etinde bulunmuştur (...) Salman Rüşdi köpeği müslümanların çok az olduğu kâfir bir ülkede korkudan sokağa çıkmaya bile cesaret edemezken onun yerli uşağı Aziz Nesin köpeği, yanında kendisiyle beraber bir ekiple birlikte şehrimiz Valisi tarafından davet edilip, şehirde âdetâ müslümanlarla alay edercesine gezebilmektedir. Kâfirler şunu iyi bilmeli ki: İslâm'ın Peygamberini ve Kitabın izzetini korumak için bu uğurda verilecek canlarımız vardır. Gün; müslümanlığımızın gereğini yerine getirme günüdür. Gün; Allah (CC)'ın vahyi Kur'an-ı Kerim'e, Allah'ın meleklerine, Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed (SAV)'e, Onun âilesine ve ashabına yöneltilen çirkin küfürlerin hesabının sorulma günüdür..."

Ertesi gün, Pir Sultan Abdal Derneği'nin davetlisi olarak Sivas'a giden Aziz Nesin'in ve diğer konukların kaldığı Madımak Oteli tekbir sesleriyle kuşatılır ve otel ateşe verilir; aralarında tanınmamış sanatçıların ve kültür adamlarının olduğu 37 insan can verir. Bu katliamdan sonra basının saygın kalemleri şu yorumlarda bulunurlar:

Metin Toker: Gündemde kalmak için çırpınan, abuk sabuk sözlerle üzerine dikkat çekmek isteyen bir eskimiş şöhret var. Tıpkı, ihtiyarlamış "milli çapkın" gibi bir şey. *(Milliyet, 4 Temmuz)*

Yalçın Doğan: Önce, Aziz Nesin'e "artık dur" demek gerekiyor. *(Milliyet, 4 Temmuz)*

Cengiz Çandar: Olayların tetiği Aziz Nesin'in provokasyonu ile çekiliyor ve başka provokatörlerin de olayların içine girmesi ve devletin acziyle beslenerek, Madımak Oteli'nin kundaklanmasına ve 35 kişinin yanarak ve

boğularak can vermesine işler varıyor... *(Sabah, 4 Temmuz)*

Ertuğrul Özkök: "Düşünce hürriyeti" etiketi altında gereksiz tahlililler yapan, en gelişmiş demokrasilerde bile provokasyon olarak kabul edilebilecek davranışlarda bulunan kimseler, Sivas'ta ortaya çıkan bu sonucu dikkatli bir şekilde değerlendirmek zorundadır. "Şeriat ayaklandı" deyip işin içinden çıkmak isteyenler, olaylar sırasında çekilen fotoğrafları dikkatle incelemelidirler. O fotoğraflarda neden yeşil bayrak değil de, Türk bayrağı taşındığının ciddi bir tahlilini yapmalıdırlar. *(Hürriyet, 4 Temmuz)*

Abdurrahman Dilipak: Aziz Nesin bakalım sebep olduğu cinayetlerin vicdan azabını duyacak mı? *(Milli Gazete, 5 Temmuz 1993)*

Tercüman: Aziz Nesin yaşasa ne olur, yaşamasa ne olur? *(Başyazı, 5 Temmuz)*

Dönemin koalisyon hükümetinin ortakları ise şu demeçleri verdiler.

Tansu Çiller (Başbakan) : Halka bir şey olmamıştır. Alınan tüm önlemlere rağmen, 31 vatandaşımız Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Kendilerine sabır diliyorum. Ölen hiç kimse, ama hiç kimse, Alevi-Sünni çekişmesinden ölmüş değildir. Hatta bu otelin etrafını saran vatandaşlarımıza da hiçbir biçimde zarar gelmemiştir.

Erdal İnönü (Başbakan Yardımcısı): Olaylara geç müdahale edilmesinde Cumhurbaşkanı Demirel, Başbakan Çiller ve Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in de benim kadar sorumluluğu var...

k→

KRAUTROCK

'60'ların sonu ve '70'lerde parlayan bir takım Alman gruplarına yakıştırılan kategori. Krautrock, '68 hareketinin bir yansımasıydı, ama itici güçleri ve estetik anlayışları kendi koşullarından kaynaklanıyordu. II. Dünya Savaşı ve Nazizmin ardından, hiçbir müzik janrının kısıtlamalarına kulak asmadan kendilerine özgü bir rock müziği yapmaya soyundular. O dönemin radikal soluyla (Beider-Meinhoff, Kızıl Tugaylar vs.) sıkı bir flört halindeydiler. Tekno, endüstriyel müzik gibi 80'lerin tanıdık türlerinin ham örneklerini verdiler, uçlarda dolaşan, deneysel bir pop müziği yaptılar. Brian Eno, Krautrock'u şöyle tanımlıyor: "Bu gruplarda müziğin bir felsefe olarak yaşadığını görebiliyordunuz. En büyük farkları disiplinleriydi. Her tür aşırılıktan ve gösterişten arınmış saf bir rock müzik yapmaya çalışıyorlardı." Somut bilgi için Can, Tangerine Dream, Faust, Amon Düül gruplarına kulak kabartılabilir.

İstanbul'da İzmir işi

Sıcak ağustos günlerinde, Boğaz rüzgarlarına karşı püfür püfür "İzmir işi" nargilelerini fokurdatıyorlar. Vakıa, o günlerde İstanbul'da "İzmir işi" nargilenin en güzel hazırlandığı yer, Beyoğlu'nda, "Kanunu Esasi" kıraathanesi idi ama, İskele gazinosunda içilen nargilenin de başka bir zevki vardı. Keyif erbabı tarafından bazen nargileye kırmızı kirazlar konur, su dalgalandıkça bunların inip çıkışı ayrı bir zevk vesilesi olurdu. *(Hayat dergisinden)*

n→

NARGİLE

Tömbeki denen bir cins tütünün dumanının sudan geçirilerek içilmesini sağlayan alet. Lüle, gövde, marpuç ve ağızlık gibi kısımlardan oluşur. İzmir nargileleri daha süslüdür ve epey nam salmıştır. Tiryakilere göre, nargile içmenin dört şartı vardır: "Maşa, meşe, köşe ve Ayşe". Maşa olmazsa, nargilenin keyfi kalmaz. Tömbekinin üzerindeki ateşi ayarlamak bir zevktir. O nedenle maşa gereklidir. Meşe ise, bu ağacın kömürünü anımsatmak içindir. En iyi ve dayanıklı ateş, meşe odununun kömüründen olur. Nargile içen mutlaka bir köşeye çekilir, ortalık yerde oturup nargile içilmez. Ayşe ise, nargile içene hizmet eden kimse demektir... Nargile içenlerle ilgili yaygın olarak kullanılan bazı sözler vardır: Nargile içenin yanına şeytan gelmez (çünkü nargile içen kimse oturduğu yerden geç kalkar); nargile içenin evine hırsız girmez (çünkü nargile içen sürekli öksürür, hırsız tarafından uyanık olduğu sanılır); nargile içen zengin olur (çünkü masrafsızdır); nargile içeni köpek ısırmaz (çünkü tütün kokar); nargile içen hekime muhtaç olmaz (çünkü çok yaşamaz)... Lezzetsiz içeceklere "nargile suyu" adı yakıştırılmıştır. 1952'de, Elif Naci, nargile için "tembel saatlerimizin uyuşukluğu içinde adeta bir devrin sembolüydü" diye yazıyor, artık turistik bir nesne haline gelmesine dikkat çekiyor ve şöyle diyordu: "Billûr sürahisi içinde fokurdayan, içinde tömbeki dumanları dalgalanan, süslü marpuç ile nargile, metrelik uzunları bile bulunan imameli yasemen çubuk, kukasından tutun da kehribarına kadar boş vaktin eğlencesi, elin oyuncağı halinde sallanan püsküllü tesbih, bütün 'form' güzelliklerine rağmen, kusura bakmayın ama, sinirime dokunmaya başladı..." Naci'ye göre nargilenin yeri, bu devirde, ancak Sandalbedesteni, seyyahların valizi ya da yerli filmler olabilirdi...

Günümüzde nargile kahveleri ve nargile tiryakilerinin sayısı maalesef azalmıştır. İstanbul'da yine de Beyazıt çevresinde nargile kahveleri bulunmaktadır. En tanınmışı Çorlulu Ali Paşa medresesindedir.

S→

SHANGO

Krallığın ve iklim koşullarının bağıntılı olduğu Yoruba mitolojisine göre, Güney Afrikalı Zulu kralları iklime hükmedecek güçlere sahip olarak doğarlar. Shango, en kudretli Yoruba kral-savaşçısıdır ve kendisini bir ağaca asarak gökyüzüne yükselmiş, fırtınanın ve yağmurun tanrısı haline gelmiştir. Karısı Oja, Shango'nun ölümünden sonra Nijer ırmağına dönüşmüştür.

Z→

ZZ TOP'UN SOLİSTİ

Adı Billy F. Gibbons. Houston'lı ve kentin en eski barı olan La Carafe'nin en eski müdavimi. Kendi iddiasına göre La Carafe daha bar değilken, bir fırınken bile Gibbons orada içki içermiş. Üç adet kol saati var ve üçünü de devamlı takıyor. Biri Teksas vaktine, biri California vaktine, biri de Londra vaktine ayarlı. Ve üçü de pembe Rolex. İngiliz asıllı, bir kısmı hâlâ İngiltere'de yaşayan akrabalarıyla sıkı bağlantı içinde. Fakat İngilizceyi, özellikle de Amerikan İngilizcesini sanki anadili değilmiş gibi kullanıyor, çok ağır konuşuyor, iki cümleden birine "nasıl diyorsunuz" diye başlıyor. Barda, lokantada, şurda burda insanlara İspanyolca hitap etmeyi tercih ediyor, karşısındakiler İspanyolcanın İ'sinden bihaber olsa da. Kumar tutkunu, barbut hastası. Her daim cebinde zar taşıyor. Motosiklete meraklı, Hell's Angels tayfasıyla yarışmaya ve onları madara etmeye bayılıyor. Bir ZZ Top fanatiği olduğu iddia edilen Jimi Hendrix'i hasretle anıyor. "68'de Dallas'ta bir süre beraber takıldık, kıyak oğlandı" diyor ve ekliyor: "Amerikalı olmanın ötesine geçmek istiyordu..."

Bir güzel sanatlar vakfının yönetim kurulu üyesi. Billy F. Gibbons'ın F'sinin ne anlama geldiğini soran gazeteciye, ceketinin açıp beyaz gömleğini gösteriyor ve şöyle diyor: "Formel..."

Kimleri dinlediğine gelince... Elbette malum blues'cular. Ama sadece onlar değil.

ZZ Top'la kelalaka görünen isimler: The Selecter, The Specials, Brian Eno, Stockhausen.

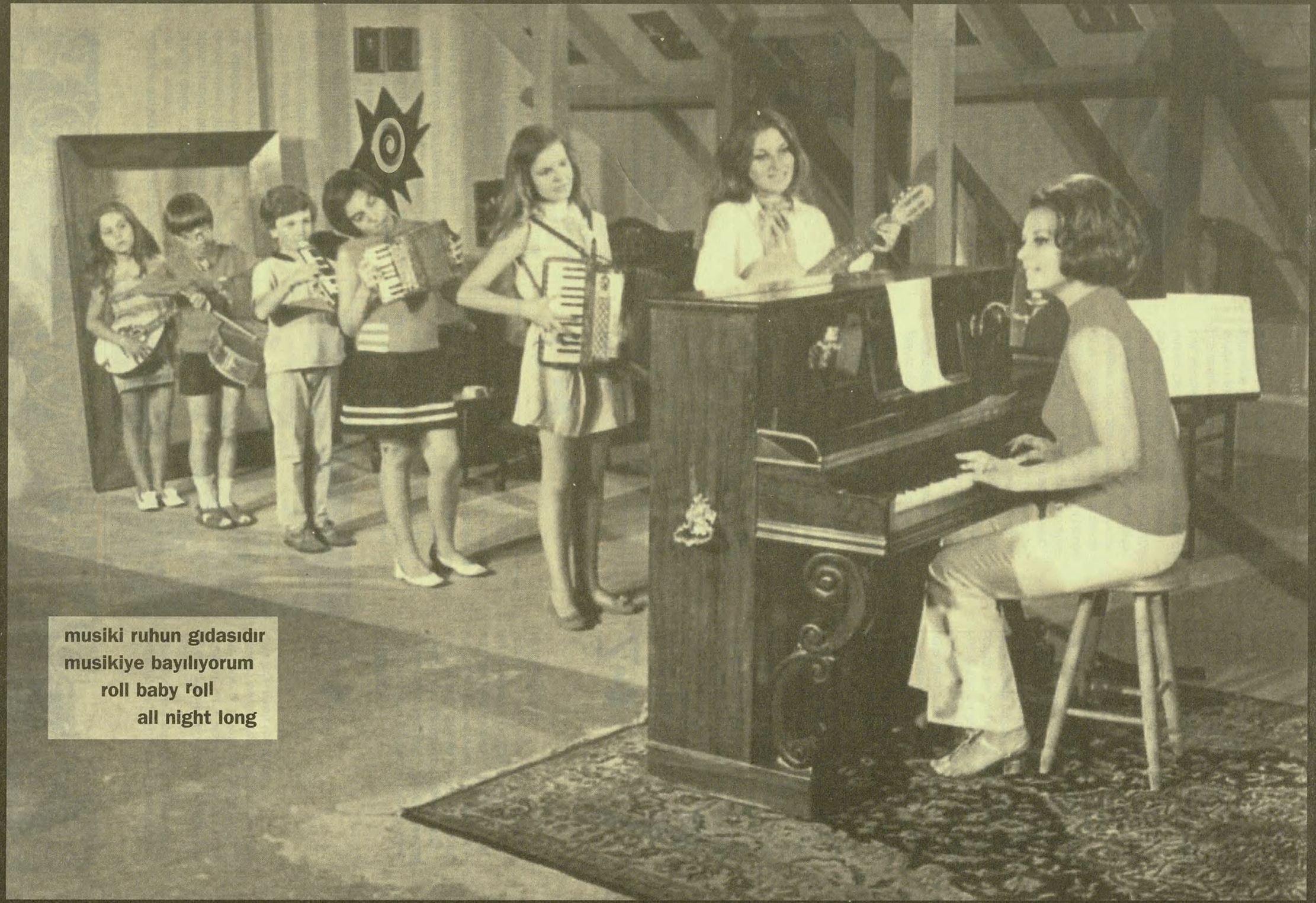
musiki ruhun gıdasıdır
musikiye bayılıyorum
roll baby roll
all night long